

Univerza za socialno delo
Fakulteta v Ljubljani

Nataša Gartnar

POMOČ ŽRTVAM PODTAKNJENIH DROG

Magistrsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza za socialno delo

Fakulteta v Ljubljani

Nataša Gartnar

POMOČ ŽRTVAM PODTAKNJENIH DROG

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentorica: doc. dr. Vera Grebenc

Ljubljana, 2021

ZAHVALA

Za ponovno sodelovanje, podporo in vso strokovno pomoč pri izdelavi magistrskega dela se iskreno zahvaljujem mentorici, doc. dr. Veri Grebenc.

Hvala vsem sogovornikom za deljene izkušnje.

Hvala prijateljem in družini za spodbudo.

Mariji Demšar hvala za slovnične čudeže.

Katji Mlakar iskrena hvala za vse, brez tebe mi ne bi uspelo.

Jaka, hvala, ker nikoli ne obupaš nad mano in me vedno spodbujaš, da grem novim zmagam naproti.

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Nataša Gartnar

Naslov dela: Pomoč žrtvam podtaknjenih drog

Mentorica: Doc. dr. Vera Grebenc

Kraj: Ljubljana

Leto: 2021

Število strani: 124

Število tabel: 1

Število prilog: 2

Povzetek

V magistrskem delu sem se osredotočila na raziskovanje pomoči žrtvam podtaknjene droge. Zanimalo me je zadovoljstvo s pomočjo, ki so jo žrtve deležne, ter možne izboljšave v okviru potrebne pomoči s perspektive žrtev in strokovnjakov. V teoretičnem delu sem se osredotočila na zgodovinski pregled slabo raziskanega pojava podtikanja drog, katerega se intenzivneje raziskuje šele zadnjih dvajset let. Skozi teoretski pregled sem predstavila kako je pojav podtikanja drog zaznan v različnih skupnostih in kulturah. Glede na to, da je dogodek za žrtev nepričakovan in se zgodi brez njene vednosti, je dogodek podtaknjene droge dejanje nasilja in zlorabe. Dogodek podtaknjene droge je pogosto storilcu v pomoč za nadaljnje kriminalno dejanje. Posamezniki, ki jim je droga podtaknjena, se na dogodek odzovejo vsak na svoj način in si posledično želijo pomoči, ki bi izhajala iz njihovih trenutnih potreb. Prav socialno delo je tisti pomagajoči poklic, ki s svojim delom izhaja iz posameznika in iz dejstva kaj v določeni situaciji potrebuje in zmore. Zaradi kompleksnosti samega dogodka je potrebno povezovanje med različnimi strokovnjaki, kot so policija, zdravstvo, socialno delo in drugimi pomagajočimi poklici. Le ti bi lahko ciljno stremeli k boljši strukturi in izvedbi same pomoči. Na podlagi znanja iz opravljenih raziskav o dogodku podtaknjene droge v tujini lahko izboljšujemo pomoč doma in stremimo k tolikšni prepoznavnosti dogodka, da se bo dogodek podtaknjene droge začel konkretnije raziskovati tudi v Sloveniji. S preventivnim delom in osveščanjem ljudi, predvsem mladih, dogodek pridobiva na prepoznavnosti in razkriva dogodke, ki se posameznikom ne zdijo sporni in vidni kot podtikanje drog. O že obstoječi pomoči žrtvam podtaknjene droge sem povprašala pomagajoče strokovne poklice. Preplet njihovega znanja in izkušenj ter osebnih izpovedi žrtev nam lahko ponudi izhodišča za nadaljnje izvajanje pomoči žrtvam po meri posameznika. Raziskovalni del magistrskega dela vsebuje kvalitativno raziskavo, ki s pomočjo metode intervjuja raziskuje dva priročna vzorca, emske izkušnje žrtev podtaknjene droge in predvideno pomoč pomagajočih poklicev v primeru podtaknjene droge na Centru za socialno delo, na policiji in v nevladnih organizacij. Rezultati prikazujejo, kako žrtve dogodek doživljajo in kakšno pomoč potrebujejo in se je poslužujejo ter kakšne pomoči si želijo.

Ključne besede: žrtev podtaknjene droge, pomoč žrtvi podtaknjene droge, storilec, nasilje, preventivno delo, droge, podtikanje drog

DATA ON THE MASTER'S THESIS

Name and surname: Nataša Gartnar

Title of the Master's Thesis: Helping surreptitiously drugged victims

Name and surname of Mentor: doc. dr. Vera Grebenc

Location: Ljubljana

Year: 2021

Number of pages: 124

Number of tables: 1

Number of appendices: 2

Abstract

In my master's thesis, I focused on research into helping surreptitiously drugged victims. The main topic that I was interested in was the victim's satisfaction with assistance given by authorities and possible improvements that could be made from the viewpoint of victims and experts. In my theoretical work, I focused on a historical overview of the poorly researched incidents of surreptitious drugging, which started gaining researchers' attention in the last twenty years. Through a theoretical review, I also presented how surreptitious drugging arises in different communities and cultures. Given that the event is unexpected for the victim and happens without their knowledge, a drug-induced event is an act of violence and abuse. A further criminal offence often follows the surreptitious drugging event. Individuals who have been surreptitiously drugged respond to the event in their way and, as a result, require help based on their current needs. A helping profession such as social work looks at the individual's standpoint and needs so we can present them with assistance potentials in a certain situation. Due to the complexity of the event itself, communication is needed between different experts such as police, health care, social work and other helping professions. They should aim for a better structure and execution of the assistance itself. Based on the knowledge acquired from the currently conducted research on the surreptitious drugging events abroad, we can improve local assistance given and strive to recognise the drink spiking events to be researched more in Slovenia. Through preventive work and raising awareness of people, especially young, so the events gain recognition and reveal occurrences that do not seem controversial to the individual. I enquired with the experts of helping professions about the already existing assistance available for victims of spiked substances. With their knowledge and victim's experiences, we are taking a step towards implementing customised assistance for the individual. The research part of the master's thesis contains qualitative research that uses interviewing methods of two useful patterns: the experience of victims of drink spiking and the planned assistance from helping professions in the case of surreptitiously drugged at the Centre for Social Work, police in non-governmental organisations. The results show victims' experiences of the event and what help they need, use and want.

Keywords: surreptitiously drugged victims, assistance for surreptitiously drugged victims, perpetrator, violence, prevention work, drugs, drink spiking

KAZALO

1	Teoretični uvod	1
1.1	Zgodovinski pregled	1
1.2	Zaznavanje podtikanja drog v skupnostih in kulturah	3
1.3	Podtaknjena droga kot dejanje nasilja in zlorabe	7
1.4	Odzivi držav na pojav podtikanja drog	11
1.5	Vloga socialnega dela na področju zmanjševanja škode in tveganj	18
2	Opredelitev problema	28
3	Metodologija	30
3.1	Vrsta raziskave	30
3.2	Merski instrumenti	30
3.3	Viri podatkov in vzorčenje	31
3.4	Zbiranje podatkov	32
3.5	Analiza podatkov	32
4	Rezultati in razprava	35
4.1	Okoliščine dogodka podtaknjene droge	35
4.2	Doživljanje dogodka podtaknjene droge in soočanje z njim	37
4.2.1	Sproščenost v času dogodka podtaknjene droge in nejasni ter neznani občutki	37
4.2.2	Žrtve se dogodka ne spomnijo	38
4.2.3	Občutki žrtev po podtaknjeni drogi	39
4.2.4	Viri moči po dogodku	41
4.2.5	Prepoznavanje dogodka podtaknjene droge	42
4.2.6	Nemoč žrtev	42
4.3	Dolgotrajne posledice podtaknjene droge	43
4.3.1	Izguba zaupanja in samozavesti	43
4.3.2	Varovalni ukrepi žrtev po dogodku podtaknjene droge	44
4.3.3	Vrednotenje dogodka s strani žrtev	45
4.3.4	Fizične posledice dogodka podtaknjene droge	45
4.4	Storilci, motivi za podtikanje drog, droge, ki se podtikajo in žrtve	46
4.4.1	Storilec	46
4.4.2	Obnašanje storilca	48
4.4.3	Motivi za podtikanje drog	49
4.4.4	Snovi, uporabljene za podtikanje	51
4.4.5	Žrtve podtaknjenih drog	52
4.5	Možnost preprečitve dogodka in poznavanje problematike	54
4.5.1	Uporaba preventivnih ukrepov žrtev po preživetju izkušnji podtaknjene droge	54
4.5.2	Predhodno poznavanje dogodka podtaknjene droge	56
4.5.3	Predhodne izkušnje rekreativnega uživanja dovoljenih in prepovedanih drog	57
4.6	Odnos družbe do dogodka podtaknjene droge	58
4.6.1	Sprejetost alkohola v družbi	58
4.6.2	Sprejetost dogodka podtaknjene droge v družbi	59
4.6.3	Zmanjševanje tveganj	60
4.7	Pomoč žrtvi	61
4.7.1	Pomoč tistih, ki jim zaupaš	61
4.7.2	Strokovna pomoč	64
4.8	Ideje za spremembe in nasveti sogovorcev	75
4.8.1	Ideje za opozarjanje družbe o dogodku	75
4.8.2	Nasveti ljudi z izkušnjo podtaknjene droge	78
5	Sklepi	80

6	Predlogi.....	83
7	Seznam virov	85
8	Priloge.....	93
8.1	Vodilo za intervju.....	93
8.1.1	Z žrtvijo	93
8.1.2	S strokovnjakom.....	94
8.2	Osno kodiranje.....	94
8.2.1	Intervjuji A – D.....	94
8.2.2	Intervjuji SD, DA in PO.....	122

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Zgodovinski pregled

Obdobje adolescence je pogosto velik izziv za mlade, saj se soočajo z novimi stvarmi, preizkušajo nove pristope, vloge in vedenja. Nekateri mladostniki izberejo tvegana vedenja, vendar gre pri večini le za eksperimentalno ali rekreativno fazo. Nekateri izberejo tvegano vedenje, ki jih privede do težav, ki jih bodo spremljale do odraslosti ali še dlje. Mladostniki v času odraščanja pogosto skušajo doživeti nekaj novega in posebnega, v želji po vznemirljivih izkušnjah in biti popularen med vrstniki zapadejo v različne neprijetnosti, težave ter nesprejemljiva vedenja in sicer naj izpostavimo uživanje drog (Sande, 2004).

Pogosto vprašanje staršev in strokovnjakov, ki se ukvarjajo z mladimi je, zakaj mladostniki posežejo po drogi. Enotnega odgovora ni. Zavedati se moramo, da obstajajo številni razlogi, ki lahko vplivajo na poseganje po drogi in le-to spodbujajo, ter da pri tem ne gre za nek nov, trenutno aktualen pojav. Zaskrbljujoče pa je, da se uporaba drog pri mladostnikih v zadnjih petdesetih letih povečuje (Quigley idr., 2009). Pezelj (2002) problematizira, da so droge danes postale del vsakdanjika. Naša družba je v marsičem postala kultura drog. Priložnosti za uživanje drog so na vsakem koraku, medtem ko so bile včasih omejene le na tobak in alkohol. Postale so družbeni in socialni problem (prav tam).

Donovan (2016) izpostavlja še eno zaskrbljujočo problematiko na področju uživanja drog in sicer podtikanje drog v pijačo. Problem je bil sicer prvič javno problematiziran v začetku 20. stoletja, vendar ne gre za popolnoma novo področje, kajti že v Homerjevi Odiseji je bilo izpostavljeno, kako je Helena podtaknila drogo svojim gostom na zabavi, da bi jih spodbudila k veseljačenju, za kar so ji bili hvaležni (Donovan, 2016).

Izraz "podtakniti drogo v pijačo" se nanaša na drogo ali alkohol, ki se doda pijači, alkoholni ali brezalkoholni, brez privolitve človeka, ki pijačo uživa (Donovan, 2016). Dogodek podtaknjene droge je kaznivo dejanje že samo po sebi, sledi pa mu lahko še rop, spolna zloraba, nasilje (Donovan, 2016), možno je tudi posledično predoziranje, vožnja pod vplivom alkohola brez zavedanja žrtve, ki se slabo počuti in je cel večer mislila, da pije nealkoholno pijačo (Taylor, Prichard, Charlton, 2004). V družbi so na podlagi pogostih poznanih kriminalnih dejanj, povezanih s podtikanjem droge v pijačo, najpogosteje moški prepoznani kot storilci, ženske pa kot žrtve (Quigley idr., 2009). Področje podtikanja drog je sicer slabo raziskano, kar je posledica pogostega ne prijavljanja kaznivega dejanja (Sheard, 2011).

Množične selitve iz podeželja v mesta, spremembe življenjskih slogov in druge družbene spremembe so ogromno doprinesli k razvoju farmacije in v povezavi s tem k izkoriščanju zdravil v hedonistične namene. Ključni pri ozaveščanju o novi problematiki uživanja drog, tudi o neprostovoljnem uživanju drog, ki pogosto vodi v druga kazniva dejanja, manipuliranje z ljudmi, spolne zlorabe in odvisnost, so bili časopisi, ki pa žal niso dosegli želenega učinka. Časopisi so želeli s svojimi prizadevanji poskrbeti za zdravo in

kakovostno življenje vseh državljanov, še posebej otrok in mladostnikov, ki jih uvrščamo med ranljive skupine. Želeli so spodbuditi družbo, da s skupnimi močmi oblikujemo okolja, ki otrokom in mladostnikom olajšajo in spodbujajo odločitve za zdravo izbiro (Donovan, 2016).

Danes mediji na droge opozarjajo s šokantnimi zgodbami, kjer uporabijo nenatančne informacije, pridobljene s strani policije, zdravstvenih delavcev in drugih, ki so v stiku s prostovoljnimi in neprostovoljnimi uživalci drog, kar pa ne pomeni, da so le ti kompetentni strokovnjaki na tem področju (Pezelj, 2002). Družba ima dvojen in nepošten odnos do različnih drog, saj tolerira množično uporabo tobaka in alkohola, ki povzročata bistveno več socialne škode družbi in posamezniku, kot prepovedane droge, ki se jih brez pomišljanja prepoveduje (Rener in Ule, 2001). Tako so mediji vsak dan polni zgodb s stereotipnimi predstavami uživalcev prepovedanih drog kot »džankijev«, ki so dnevno udeleženi v raznih kriminalnih dejanjih (Pezelj, 2002).

Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) izpostavljajo angažiranost medijev za ozaveščanje o pojavu podtaknjene droge v povezavi s spolnimi zlorabami. Z razvojem farmacije se je povečalo povpraševanje po sintetičnih drogah, pri čemer so znanstveniki v razvojni fazi spregledali zasvojljive učinke. Preprodajalci in uživalci sintetičnih drog so zasvojljive učinke prepoznali in izkoristili za lastne interese. Družba je bila navdušena nad anestetičnimi učinki sintetičnih drog, ki so se v 20. stoletju uporabljale v zdravstvene in rekreativne namene, za lajšanje bolečin in za zabavo, pri čemer so nekateri občutili dolgotrajnejše posledice, tudi zasvojljivost, drugi nič (Donovan, 2016). Sintetične droge so kasneje uporabljali tudi pri lajšanju porodne bolečine, pri čemer so vpliv drog na ženske zdravniki izkoristili vsak na svoj način (prav tam). Wells in Phillips (2009) pa opozarjata, da se dogodek podtaknjene droge pogosto dogaja na lokacijah, kjer se prodajajo alkoholne pijače.

Donovan (2016) opozarja na slabo poznavanje področja podtikanja drog v pijačo v ZDA, pri čemer se dogodki pojavljajo pogosto, a ostajajo neraziskani in nekaznovani. Zaskrbljujoče je, da so se prva orodja za raziskovanje teh dogodkov v ZDA začela razvijati šele leta 2000.

Razlike med prekomernim prostovoljnim predoziranjem z drogami in med nenamerno neželeno zaužito drogo ni možno razložiti na podlagi posledic. Samo posameznik ve, kaj se mu je zgodilo, pri čemer podtikanje droge težko dokaže. Žrtve nasilja v povezavi s podtikanjem drog se soočajo z nepredvidljivimi odzivi svojih bližnjih in pristojnih organov. Konstantno so izpostavljene vprašanjem o dogodku in podoživljanju dogodka, ki se ga velikokrat niti ne spomnijo. Pozornost je pogosto preusmerjena iz storilca na žrtev, kjer je žrtev prepoznana kot tista, ki je sama odgovorna za doživet dogodek zaradi nespametnega obnašanja, žrtve pa bi potrebovale pomoč brez obsojanja (Donovan, 2016).

V odnosu javnosti do uživanja drog še vedno prevladuje odklonilno stališče, ki teži k nerealni rešitvi problema prepovedanih drog s pomočjo represivnih ukrepov, s prepovedmi in odvajanjem od drog (Flaker, 2002). Kot tak večja tveganja pri uživanju drog in močno otežuje življenje uživalcem drog, saj spodbuja

načela »vojne proti drogam«, ta pa krepi stigmatizirajoč odnos do uživalcev drog, ki se giblje na osi, med sovraštvom, indiferentnim odnosom in pomilovanjem (Grebenc, 2005).

Socialno delo na področju drog ima svoje posebnosti. Eden najpomembnejših konceptov je socialno delo, ki sprejema droge, kar pomeni, da pogoj za sodelovanje ni abstinenca uživalca drog, s katerim delamo, ampak njegova pripravljenost sodelovati pri pregledu konkretne situacije in iskanje možnih rešitev, ki bi zmanjšale tveganje posameznikov v trenutni situaciji. Drug pomemben koncept je koncept zmanjševanja škode, ki daje zmanjševanju škode prednost pred iluzijo o popolni odpravi uživanja droge. Njegov namen je omiliti in zmanjšati škodljive posledice drog za telesno in duševno zdravje ter socialnih posledic uživanja drog, ki izhajajo predvsem iz odnosa družbenega okolja: nerazumevanje, obsojanje, izključevanje, socialna izolacija in marginalizacija (Rode idr., 2009).

1.2 Zaznavanje podtikanja drog v skupnostih in kulturah

Droge so v družbi del vsakdanjika. Uživanje drog je sestavni del mnogih evropskih kultur in je vpeto v različne družbene prakse. V Evropi je stopnja uživanja alkohola odraslih ljudi zelo visoka, pri čemer pri količini zaužitega alkohola prednjačijo moški. Pitje alkohola je v družbi sprejemljivo in najpogosteje prepoznano kot prijetna izkušnja, povezana s sprostivitvijo in praznovanji. Sam odnos med uživanjem drog, tudi alkohola, zdravjem ter družbeno škodo, pa je precej bolj zapleten in večdimenzionalen, kajti uživanje alkohola vpliva na posameznikovo zdravje, je pogost vzrok povzročitve prometnih in drugih nesreč ter kaznivih dejanj, in vpliva na posameznikovo funkcioniranje ter na medosebne odnose, v katerih posameznik sodeluje (Herring, Thom, Beccaria, Kolind in Moskalewicz, 2010).

Uživanje alkohola kot dovoljene droge je sestavni del predvsem nočne ekonomije, ki ljudem omogoča avanture in prepuščanje trenutku ter se prav tako smatra kot znaten prispevek v državno blagajno (Sheard, 2011).

Mladi, ki uživajo droge na njihovo zlorabo gledajo kot del njihovega potrošniškega in vznemirjajoče-uživaškega življenjskega stila, pri čemer se čas za oddih in zabavo kupuje na trgu in kjer so meje med subkulturo drog in prevladujočo subkulturo zabrisane. Mikroscepe se glede na imidž razlikujejo, vendar je namen druženja v klubih in nenazadnje obstoj mikroscepe enak - med drugim tudi ne problematičen dostop do droge (Dekleva, 1999). V preteklosti je bilo enostavno poseči po tobaku in alkoholu, danes pa je na primer v različnih klubih prosto dostopna tudi sintetična droga. Množična uporaba alkohola in tobaka je v družbi postala sprejemljiva in nosi imidž nečesa ne tako zelo škodljivega oziroma nečesa samoumevnega (Pezelj, 2002), kljub temu pa tudi alkohol in tobak povzročata velike težave posameznim uživalcem in njihovim družinam (Rhodes in Hedrich, 2010). Pezelj (2002) dodaja, da predvsem alkohol pogosto povzroči obsežnejšo socialno škodo v primerjavi z uživanjem drog. Korotkikh (2007) ob tem izpostavlja dva načina uporabe drog in sicer začetek uživanja drog z alkoholom, tobakom ali marihuano,

oziroma s podtaknjeno drogo v pijači, ki povečujejo možnosti za dovzetnost uporabe trših drog. Mladostnikovo uživanje drog praviloma napreduje v štirih fazah: abstinenca, uživanje alkohola in tobaka, uporaba marihuane in uporaba ostalih prepovedanih snovi (prav tam). Primarna funkcija drog je socialna integracija. Rekreativno uživanje drog, kjer je cilj zaužitja užitek in sprejetost med vrstniki oziroma pripadnost in varnost, se običajno dogaja v krogu prijateljev, v nočnih klubih, barih, lokalih ali na ulicah, na zasebnih zabavah in v domačem okolju. Povezava med uživanjem drog in tveganim vedenjem obstaja, vendar zveza ni nujno neposredno vzročna (Fletcher, Calafat, Pirona in Olszewski, 2010). Taylor, Prichard in Charlton (2004) ob tem problematizirajo tudi podtikanje drog ter splošno družbeno sprejemljivost drog, ki pri storilcih podtikanja drog ne vzbuja skrbi ali krivde v povezavi z nasiljem do žrtve, ki so ji substanco podtaknili. Donovan (2016) izpostavlja, da se droge dodajajo v vse pijače brez privolitve človeka, ki pijačo uživa. Dodana substanca je lahko alkohol kot dovoljena droga ali pa katerakoli druga prepovedana droga. Posledice zaužitja so odvisne od tipa in kvalitete uporabljene substance ter lahko vključujejo bruhanje, izgubo spomina, izguba nadzora nad gibanjem in ravnotežjem, momljajoč govor, krče in težave z dihanjem (Taylor, Prichard, Charlton 2004; Quigley idr., 2009). Burgess, Donovan in Moore (2009) opozarjajo, da je pri alkoholu kot podtaknjeni drogi težko razmejiti količino prostovoljno zaužitega alkohola in alkohola za katerega žrtev ne ve, da ga je zaužila (Burgess, Donovan in Moore, 2009). Dodajanje snovi v pijačo brez vednosti človeka na javnih in zasebnih zabavah, v barih, nočnih klubih, ipd. je sicer eno najhitreje rastočih kriminalnih dejanj. Snovi, ki se uporabljajo kot sredstvo podtikanja so pogosto brez barve, okusa ali vonja. Na ta način žrtvi ni znano, da bo zaužila nekaj, kar bo učinkovalo na njeno vedenje oziroma jo onesposobilo, pri čemer je prepuščena storilcu in njegovi volji (Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011). Kot smo že predhodno omenili je o dejanski razširjenosti težko govoriti, ker se dogodki redko prijavljajo. Najpogosteje se prijavljajo posilstva, ki so se zgodila kot posledica podtaknjene droge, sami dogodki podtaknjene droge brez nadaljnjega kriminalnega dejanja se praviloma ne prijavljajo (Sheard, 2011). Vsekakor pa je zaskrbljujoče, da je posilstvo, kjer je bilo žrtvi nekaj podtaknjeno v pijačo, najhitreje rastoče kriminalno dejanje povezano z drogami (Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011). Ob tem pa Sheard (2011) opozarja, da pojav podtikanja drog danes postaja tudi predmet sodobne moralne panike. Kot pravi isti avtor, škodljiv vpliv medijev in ustvarjanje pretiranega, nepotrebnega strahu v povezavi s podtikanjem drog povzročajo, da se krivdo pripisuje žrtvam. Mediji pogosto z določenimi »varnostnimi« nasveti in ukrepi skušajo zaščititi ženske, vendar njihovi nasveti namesto preventivno delujejo zastrašujoče in posredno ženske odmikajo od druženja z drugimi in od širjenja socialne mreže. Donovan (2016) ob tem izpostavlja, da mediji v novicah pogosto ponujajo zgolj senzacionalne zgodbe o podtikanju drog v povezavi s spolnimi zlorabami ali smrtnimi žrtvami, kar pa zgolj poveča strah v družbi, predvsem strah tistih, ki niso neposredni udeleženci nočnega življenja, torej staršev najstniških otrok (prav tam). Flaker (2015) ob tem poudarja, da popolne

varnosti ni možno zagotoviti. Tvegani dogodki se dogajajo, vendar se je potrebno o njih pogovarjati ter iskati varovalke zmanjševanja škode preden se dogodek dejansko zgodi. Preventivno se ljudem lahko pomaga že z znanjem, ki ga potrebujejo za udejstvovanje v nočnem življenju, pri čemer poudarjanje same varnosti ne sme poseči v onemogočanje izkušenj. Ob tem je vseeno potrebno poudariti, da ni vse dovoljeno (prav tam). Tako prostovoljno kot neprostovoljno uživanje drog vpliva na človeka. Ženske pogosto prej čutijo učinke enake količine zaužitih drog kot moški. Na to vpliva manjša količina vode v telesu, suhost žensk in pogosto uživanje substanc na prazen želodec (Burgess, Donovan in Moore, 2009). Z ozaveščanjem o enakopravnosti žensk v družbi danes ženske uživajo večje količine drog kot v preteklosti in se izenačujejo z moškimi (prav tam). Ženske so v zadnjih desetletjih pridobile vlogo vidne uživalke drog in postale aktivne udeleženke nočnega življenja (Sheard, 2011). Uživanje drog pri ženskah in njihova udeležnost v nočnem življenju pa nikakor ne more biti povod ali opravičilo za nesprejemljiva in nasilna dejanja moških v odnosu do žensk, kar pomeni, da je potrebno v družbi izkoreniniti stereotipna napačna prepričanja, da so ženske same krive za zlorabe, če so prisotne v nočnem življenju (Sheard, 2011).

Avtorji, ki pišejo o izkušnjah žensk v nočnem življenju, predlagajo zaščitne ukrepe in sicer, da imajo ženske zaradi občutka lastne varnosti ob sebi prijateljice, ko so prisotne v nočnem življenju, da pazijo ena na drugo, si med seboj pomagajo in se pospremiijo domov (Burgess, Donovan in Moore, 2009). Sheard (2011) izpostavlja, da se morajo ženske samozaščititi, kajti v primeru, da ne poskrbijo za lastno varnost se v družbi smatra, da je moški zgolj izkoristil njihovo nepazljivost. Sheard (2011) dodaja, da je potrebno razbiti predsodke o prisotnosti žensk v družabnem življenju v smislu da se na ta način ženske izpostavljajo tveganju, kajti takšno prepoznavanje žensk vodi do vedenja, kjer moški storilci ne prevzamejo odgovornosti za svoja dejanja, ženske pa se soočajo s krivdo za neljubi dogodek. Donovan (2016) ob tem opozarja na neenakopravnost spolov in krepitev moške nadvlade v družbi, ki se je nikakor ne sme stigmatizirajoče dojemati kot izpostavljanje tveganju. Sheard (2011) dodaja, da se veliko premalo pozornosti namenja varnosti ženskim uživalkam drog in nasiljem nad njimi. Tudi Zaviršek (2004) opozarja, da se žrtvam podtaknjene droge in posledičnih zlorab posveča premalo pozornosti ter nudi premalo pomoči po osebni meri. Z neustreznim ukrepanjem se storilec dovoljuje izvajanje nasilja in zlorab. Hkrati pa se pozablja na ustrezno obravnavo storilcev in ukrepe, ki bodo usmerjeni v zmanjševanje dogodkov podtikanja drog in posledičnih zlorab.

Zavedati se je potrebno, da podtaknjena droga ni samo kriminalno dejanje, temveč ima različne motive in razloge. Podtaknjena droga je v Sloveniji večkrat prisotna tudi pri različnih obredih prehoda v življenju posameznika, kot so fantovščine, deklščine ali študentska brucevanja, kjer pogosto prihaja do mešanja različnih alkoholnih pijač, ki jih morajo tisti, ki so akterji obreda prehoda, spiti po navodilih ostale družbe (deklet, fantov, študentskih starešin).

Burgess, Donovan in Moore (2009) trdijo, da je uživanje drog pri študentih postalo nekaj, kar je običajno in pričakovano, vendar izpostavljene družbene predpostavke zgolj povečujejo možnost dogodkov podtaknjene droge. Grebenc, Šabić in Kvaternik (2008) prav tako izpostavljajo, da so mladi postavljeni v središče problema, ker predstavljajo ključno populacijo, ki droge uživa v rekreativne namene, kar jih postavlja v ranljivejši položaj, ki je oprt na želje mladih po eksperimentiranju in poskušanju novosti.

To dejstvo povečuje nepazljivost mladih in širi možnosti za realizacijo dogodkov podtaknjene droge (Deehan in Saville, 2003). Zavestnih odločitev pri eksperimentiranju z drogami se sicer ne more nikomur preprečiti, potrebno pa je opozoriti, da eksperimentiranje posameznika ne more biti razlog, da je žrtev podtaknjene droge sama kriva za doživet dogodek. Prepovedi in policijski nadzor na tem področju ne dosegajo želenih učinkov, zato je smiselna usmeritev v ideje zmanjševanja neželenih posledic (Grebenc, Šabić in Kvaternik, 2008).

Zmanjševanje škode zajema programe in strategije, ki skušajo zmanjšati zdravstveno, socialno in ekonomsko škodo posameznika, skupnosti in družbe zaradi uživanja drog (Rhodes in Hedrich, 2010). Temeljno načelo zmanjševanja tveganja je ustvariti okolja, ki posameznike spodbujajo, da se tveganju izognejo, jih usmeriti na izide same uporabe snovi ter zmanjšanje negativnih posledic. O možnih posledicah je potrebno osveščati vse tiste, ki droge že uživajo, tiste, ki so z njimi zasvojeni, in tudi tiste, ki se z drogami še niso srečali oziroma v ta stik šele vstopajo. Delovanje, osredotočeno na prepoved uživanja drog, ima manjšo učinkovitost kot motiviranje mladih, njihovo izobraževanje in raziskovanje družbenih okoliščin o škodljivosti uživanja drog (Rhodes in Hedrich, 2010). Grebenc (2003) navaja, da zmanjševanje škode v svojem bistvu pomeni delo z uživalci drog ter upoštevanje njihovih potreb in interesov. Flaker (2002) ob tem dodaja, da zmanjševanje škode povečuje moč uživalcev, krepi njihov položaj polnopravnega državljana in akterja na tem področju, kajti brez tega je zmanjševanje škode le tehnično izpopolnjeno nadaljevanje starih paradigem. Tudi Rhodes in Hedrich (2010) pravita, da v zapletenem svetu drog ne gre iskati preprostih in univerzalnih rešitev, temveč se je potrebno srečati z ljudmi, ki drogo uživajo in z njimi soustvarjati rešitve. Uživalci drog morajo postati naši partnerji v delovnem odnosu in skupaj z njimi moramo oblikovati inovacije, ki so za njih učinkovite oziroma potrebne (prav tam). Deželan in Drobne (2007) ob tem izpostavljata, da model zmanjševanja škode strokovnjaka in ostale vključene v iskanje rešitev usmerja stran od prepovedi in ustrahovanja. Ta model je osredotočen na demokratičnost in skrb za javno zdravje, pri čemer teži k zmanjševanju škode, zmanjševanju uporabe prepovedanih drog in zmanjševanju kriminalitetnega življenja v povezavi z zlorabo drog (prav tam). Sheard (2011) v povezavi z modelom zmanjševanja škode navaja, da se je potrebno o dogodku podtaknjene droge pogovarjati s prijatelji, s starši, z znanci, mlade ozaveščati preko medijev in pravzaprav povsod o tem govoriti, saj bomo le na ta način spodbudili zavedanje, da se podtikanje drog dogaja.

Wais in Gallé (2001) ob tem dodajata, da v preteklosti na primer ženske in moški niso prijavljali spolnih zlorab, kar ne pomeni, da se le-te niso dogajale.. S pogovarjanjem o tematiki lahko pričakujemo prijave in beleženje dogodkov ter ustanovitev različnih svetovalnic, kar omogoča ljudem, da se lahko nekam obrnejo po pomoč in spregovorijo o neželeni izkušnji.

1.3 Podtaknjena droga kot dejanje nasilja in zlorabe

Nasilje je definirano kot pojav, odvisen od socialnih situacij in razmerij ter okoliščin, v katerih se ljudje dnevno nahajamo, pri čemer je za učinkovito ukrepanje pomembno, da poznamo in razumemo kontekst dogodka (Zaviršek, 2004). Leskošek (2005) ob tem izpostavlja, da ima moč volje odločanja v kontekstu nasilja tisti, ki čuti potrebo po nasilnem dejanju. Vsak posameznik je s samonadzorom in sprejemanjem odgovoren za lastne odločitve ter ima možnost izbire, kaj storiti, ne glede na izzivalno vedenje potencialne žrtve (prav tam). Štirn in Minič (2017) dodajata, da storilec z odločitvijo za izvršitev dejanja odvzame žrtvi nadzor nad upravljanjem lastnega življenja. Aničić idr. (2017) trdijo, da se nasilje vzpostavi z uveljavljanjem lastnih interesov, premoči in nadzora nad drugim človekom. Podtik droge se začne v storilčevi glavi, kot ideja, ki se jo odloči realizirati. Z dejanjem poseže v življenje žrtve brez njene vednosti. Brownmiller (1988) opozarja, da je vdor v telesno integriteto, kršenje svobode in onemogočanje samoodločanja o lastnem telesu posameznika, kriminalno dejanje. Ule (2005) ob tem dodaja, da je vsako dejanje, ki ga človek vrednoti in prepozna kot nesprejemljivega, nasilje. Sande, Dekleva in Petronijević (2004) izpostavljajo, da je nasilje družbeni problem, posledica zakoreninjene neenakosti med spoloma v določeni družbi in obstoječih strukturah moči v odnosih med spoloma. Izhaja iz kulturnih vzorcev, iz tradicionalnih navad in običajev, verskih prepričanj, sistema vzgoje in vpliva medijev. Nasilje je v sodobni družbi označeno kot kršenje človekovih pravic in osebnih meja. Vsak človek ima pravico živeti varno in brez nasilja. Osebi, ki povzroča nasilje, se pogosto zdi, da ji uporaba nasilja koristi, saj kratkoročno doseže tisto, kar želi. Druge osebe se ji namreč zaradi strahu ali podtaknjene droge podredijo in se ji prilagodijo. Povzročitelj lahko ob tem čuti zadovoljstvo in domneva, da mu nasilje prinaša koristi. A dolgoročno njegovo nasilje odnos uničuje. V odnosu, kjer se ga drugi bojijo oziroma so omamljeni, posameznik ne more dobiti bližine, sprejetosti in potrditve lastne vrednosti. Takšni odnosi razpadejo, ko žrtev zbere moč, da se nasilnežu upre in s prijavo dogodkov zaščiti sebe. Šele takrat je povzročitelj nasilja soočen s sankcijami za svoje vedenje. Vsi imamo večjo ali manjšo potrebo po moči, potrebo, da se uveljavimo, vplivamo in smo koristen del družbe. Problematično in nevarno je, če se te potrebe ne naučimo zadovoljevati na ustrezen način. Posledice nasilja so različne, saj so odvisne od mnogo dejavnikov, pri čemer jih občutita oba, tako žrtev kot tudi povzročitelj. Žrtvam podtikanja (in posledično možne spolne zlorabe) je pogosto nerodno, lahko se počutijo krive ali jih je sram. Lahko se jim zdi, da je njihovo vedenje povzročilo dogodek, za katerega se počutijo nekako odgovorne, da se je zgodil. Pomembno je, da žrtev ni kriva in da s prijavo dogodka lahko pomaga preprečiti, da bi se kaj takega zgodilo še komu. Tudi Obran

(2014) trdi, da je pomembno žrtvino zavedanje, da je za nasilje - podtikanje substanc, kriv in odgovoren le povzročitelj nasilja. V današnji družbi so tvegana vedenja pogosto ključna za sprejetost posameznika v družbo in odraz samostojnosti. Mladi skozi odraščanje pridobivajo različne želene in neželene izkušnje, ki bodo pomembno vplivale na dejstvo, v kakšne ljudi bodo odrasli, zato je zelo pomembno, da je vsako neželeno ravnanje oziroma nasilje nad njimi ustrezno obravnavano ter se jim kot žrtvam ponudi pomoč, ki jo potrebujejo (Grebenc, Šabić in Kvaternik, 2008).

Tako imenovano posilstvo na zmenku je vse večji problem današnje družbe. Dekleta so vse večkrat omamljena na zabavah, ko niso pozorna, kaj se dogaja z njihovo pijačo. Podtaknjene droge po navadi povzročijo, da dekleta privolijo v spolni odnos, čeprav neomamljene tega ne bi storile. Sledi droge v telesu so težko dokazljive, kljub vsiljenemu spolnemu odnosu posilstvo praktično ni dokazljivo. Brownmiller (1988) opozarja, da je spolna zloraba eden najredkeje prijavljenih zločinov, kar je pogosto posledica strahu in sramu žrtve ter problematične pristranskosti policije in površnega raziskovanja prijavljenih primerov kaznivih dejanj. Žrtve se bojijo spregovoriti in upreti zaradi občutka, da jim ne bo nihče verjel (prav tam). Allison in Wrightsman (1993) razume ta vsakršno spolno nasilje, kamor uvrščamo tudi spolno zlorabo, kot splet kulturnih in izkustvenih faktorjev, omejenih z medosebnimi odnosi, spolnimi vlogami in ostalimi kompleksnimi procesi, ki dajejo moškim razlog za povezovanje in spolnost. Brownmiller (1988) ob tem trdi, da se spolna zloraba vedno prične v storilčevi glavi in zanj pomeni dokazovanje premoči. Zaviršek (2004) dodaja, da nasilnež z nasilnim dejanjem poleg lastne moči vzpostavlja tudi nadzor nad drugo osebo. Elliot (1996) trdi, da so otipavanje, agresija in zlorabljanje neločljive komponente uveljavljanja moškosti, pri čemer pretepanje žene, posilstvo na zmenku, posilstvo v zakonu, spolna zloraba otroka in nenazadnje umor, predstavljajo zgolj ekstremno obliko moške spolne agresivnosti, kateri sta ženska in otrok ves čas potencialno izpostavljeni. Aničić (2002) razume spolno zlorabo kot posilstvo, spolni napad, vključno s spolnim napadom na otroka, spolno zlorabo slabotne osebe, spolno nadlegovanje, otipavanje in vse druge oblike spolnega nadlegovanja. Ob tem trdi, da se nasilje in zloraba med seboj prepletata in sta močno povezana. Rock (2007) predstavi viktimologije v povezavi s posilstvom, ki na kriminalni dogodek gleda iz objektivnega zornega kota in ga razume kot interaktivni proces oziroma razvijajoči se odnos med žrtvijo in storilcem glede na lastnosti, na katere vplivata oba. Čeprav vsi kriminalni dogodki niso interaktivne narave, je vsem dogodkom skupno, da sta imela tako žrtev kot tudi storilec določen vpliv na razvoj dogodkov. Na podlagi tega teorija viktimologije dopušča možnost, da tudi storilec postane žrtev. Brownmiller (1988) ob tem opozarja, da kadar okolje in družba podpreta storilca oziroma žrtvi ne verjameta, je žrtvi onemogočena vsaka možnost razkritja storilca in v povezavi s tem tudi psihosocialnega okrevanja. Burgess, Donovan in Moore (2009) ugotavljajo, da dogodek podtaknjene droge ne more biti specifično ločen od drugih možnih vzrokov omotičnosti, na primer prostovoljno zaužitega alkohola, saj je težko posredovati točne ugotovitve, kaj se je zgodilo ljudem, ki trdijo, da jim je

bila droga podtaknjena. Podtakniti drogo od storilca sicer zahteva, da žrtvi neopazno podtakne substanco in jo za nadaljnje kriminalno dejanje neopazno odtuji iz družbe, vendar pogosto za sankcioniranje kaznivega dejanja primanjkuje konkretnih dokazov. Taylor, Prichard in Charlton (2004) izpostavljajo konkretno težavo pri raziskovanju kriminalnega dejanja, kajti nekatere snovi, ki se podtikajo, se hitro izločijo iz telesa. Vzorci krvi in urina sicer pokažejo prisotnost droge v telesu v času testiranja, vendar negativni testi ne potrjujejo, da droga ni bila zaužita. V primer, ko so bile substance pri testiranju zaznane, pa pogosto ni jasno, ali je žrtev drogo zaužila prostovoljno ali ji je bila le ta podtaknjena (prav tam). Donovan (2016) govori o motivih podtikanja drog v okviru treh kategorij in sicer za vse velja, da storilci z njimi zadovoljujejo lastne želje in izvršijo zlonamerno dejanje:

- za izvajanje nadaljnjega kriminalnega dejanja nad nemočnim človekom, kot na primer rop, pretep, psihično ali fizično nasilje, spolna zloraba, ipd.;
- za zabavo, z namenom norčevanja in zasmehovanja človeka;
- za vzpostavitev in vzdrževanje nadzora nad človekom.

Posledice podtaknjene droge v pijačo so lahko fizične in čustvene; odvisne so predvsem od vrste uporabljene substance, motiva storilca in psihičnega stanja žrtve. Trenutno znanje o dogodku podtaknjene droge je precej okrnjeno, naraščajoče število žrtve pa je spodbudilo strokovno zanimanje in znanstveno raziskovanje področja (prav tam). Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) trdijo, da je procentualno skoraj nemogoče opredeliti razširjenost podtikanja drog, prav tako pa je težko predvidevati kakšne posledice bo prinesel ta dogodek. Repič (2008) ob tem dodaja, da se vsak človek z doživetim dogodkom spopada na svoj način, najočitneje pa se posledice dogodka lahko pokažejo v odnosu žrtve do lastne vrednosti, občutku manjvrednosti, nesposobnosti in krivde na strani žrtve. Aničić (2002) izpostavi še nezaupanje do ljudi, težave pri vzpostavljanju nadaljnjih medosebnih odnosov, izključenost, duševne motnje in zlorabo drog. Burgess, Donovan in Moore (2009) problematizirajo, da so storilci, ki podtikajo droge, redko opaženi in posledično tudi redko kaznovani za kriminalno dejanje širšega obsega. V primeru, da storilec pri dejanju ni bil opažen, ga je praktično nemogoče izslediti in dejanje dokazati. Žrtev lahko zgolj zaradi učinkov zaužite substance sumi, da je zaužila nekaj, kar ni nameravala (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Storilci so lahko tudi žrtvini znanci, bližnji (Donovan, 2016, Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011) ali neznani ljudje, vseh spolov in starosti (Donovan, 2016). Žrtvi neznani ljudje, ki se kasneje izkažejo za storilce, pogosto dajejo vtis, da so pametni, izobraženi in kompetentni ljudje, ki žrtev zapletejo v pogovor in pridobijo njeno zaupanje (Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011). Taylor, Prichard in Charlton (2004) izpostavljajo, da žrtve pogosto minimalizirajo resnost dogodka in dogodka zaradi okrnjenega spomina ne želijo prijaviti policiji. Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) trdijo podobno, da žrtve izguba spomina kot stranski učinek številnih drog pogosto ustavi pri prijavi dogodka, pri čemer jih k prijavi ne spodbudita niti stres in travma v povezavi

z doživetim dogodkom. Arambašič (2000) izpostavlja, da so pri odzivu na travmatične dogodke po navadi prisotni groza, nemoč in strah, kar v človeku povzroči neravnovesje ter ga onesposobi do te mere, da želi na dogodek samo pozabiti. Prijava policiji bi zgolj spodbudila podoživljanje doživetega in neprijetnih občutkov. Cvetek (2009) ob tem izpostavlja, da lahko žrtev zaradi travme izgubi sama sebe, čustveno otopi, se počuti izgubljena v svoji situaciji in se spopada z nerazumevajočo okolico. Nerazumevanje s strani drugih, zapiranje vase in skrivanje pred svetom zaradi občutka krivde žrtev pogosto vodijo v depresijo. Taylor, Prichard in Charlton (2004) dodajajo, da strah žrtvam pogosto narekuje nadaljnji potek življenja. Občutek strahu je lahko prisoten pri obiskovanju kraja dogodka, ko bi morali iti nekam sami ali nekaj početi sami, predvsem ponoči. Žrtve pogosto izražajo nenehno zaskrbljenost in nezaupanje. Nelagodne občutke in razočaranje pa pri žrtvah spodbujajo njim pomembni ljudje, ki jim ne verjamejo in jih ne podprejo na točki, ko pomoč in podporo nujno potrebujejo (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Repič (2008) izpostavlja, da se posledice doživetja travme zaradi podtikanja drog pri nekaterih žrtvah opazne takoj, pri drugih pa lahko šele mnogo kasneje. Veliko žrtev je preveč zaposlenih s samim preživetjem in niti ne opazijo kako dogodek vpliva na njihovo življenje. Preživetje pogosto predstavlja najboljšo možno rešitev posameznika (Repič, 2008). Donovan (2016) opozarja, da ne smemo zanemariti dejstva, da so lahko žrtve podtaknjene droge tudi moški. V preteklost so natakariji moškim večkrat v lokalu kaj podtaknil, da so se umirili in ni prišlo do pretepa. Pijani moški so v družbi sprejemljivi, kar povečuje njihovo viktimizacijo za nadaljnja kriminalna dejanja, saj v javnosti nezavestni moški ne vzbujajo posebne pozornosti in ne predstavljajo večje zaskrbljenosti pri prisotnih drugih. Taylor, Prichard in Charlton (2004) ob tem dodajajo, da je delež moških, ki so žrtve podtaknjenih drog, sicer majhen, a vendar ne gre za zanemarljiv podatek, ki ga je pri raziskovanju dogodka in nudenju pomoči žrtvi potrebno upoštevati. Repič (2008) se nadalje osredotoči tudi na zmotna prepričanja o moških in spolnih zlorabah. V družbi namreč zmotno prevladuje prepričanje, da lahko spolno zlorabi moškega samo homoseksualni moški. Donovan (2016) izpostavi, da so v primeru moških žrtev storilci pogosto pivski kolegi ali prijazne ženske, ki se ponudijo za družbo.

Premožnejši moški so večkrat tarča podtaknjene droge v povezavi z ropom (Donovan, 2016). Strah moških, da bi jim bila podtaknjena droga je sicer zaradi družbene vloge moškega bistveno manjši kot strah pri ženskah. Področje moških kot žrtev podtaknjene droge je zelo megleno, prav tako pa ni raziskano področje ženskih storilk, ki bi podtaknile drogo drugi ženski (Sheard 2011). Flaker in Grebenc (2011) opozarjata, da smo grožnji podtaknjene droge lahko izpostavljeni na vseh krajih, kjer se uživajo kakršne koli pijače, pa tudi če gre samo za klepet ob čaju ali kavi. Tveganje pride z druženjem. Možnost podtaknjene droge oziroma grožnja sicer ne pomeni, da bomo zares izpostavljeni nevarnosti, ampak je z njenim obstojem izpolnjen pogoj, da se dogodek lahko zgodi. Na podlagi grožnje lahko ocenimo resnost in pogostost dogodka, pri čemer je realna in visoka verjetnost dogodka v socialnem življenju

posameznika, kjer je prisotno uživanje tekočin. Ocena tveganja pomembno predstavlja verjetnost uresničitve neželenega dogodka ob izpostavljanju zaradi tveganega vedenja (Flaker in Grebenc, 2011). Flaker (1994) ob tem izpostavlja pomembno vprašanje, kako zmanjšati tveganje oziroma kako zmanjšati škodljive posledice tveganega vedenja, brez da bi mladim omejili druženje. Oceniti je potrebno, kolikšna je verjetnost, da se bo z izpostavitvijo tveganemu vedenju nevarnost zares zgodila. Kadar statistični podatki za verjetnost dogodka ne obstajajo, je potrebno razmišljati zdravorazumsko (Flaker, 1994).

1.4 Odzivi držav na pojav podtikanja drog

Pojav podtikanja drog je slabo raziskano področje, primanjkuje empiričnih podatkov o pogostosti pojava, težko je predpostavljati okoliščine dogodka ter specifično opredeliti značilnosti žrtve in storilca ter določiti čas in kraj dogodka ter vrsto uporabljene droge (Taylor, Prichard in Charlton, 2004).

Slovenska zakonodaja predvideva organizacijo organov, ki izvajajo nadzor nad prepovedanimi drogami in skrbijo za omejevanje uživanja prepovedanih drog. Zakonodaja je osredotočena na zmanjšanje škode, pri čemer se izpostavlja proizvodnja, gojenje, preprodaja in uživanje drog (Pezelj, 2002). Taylor, Prichard in Charlton (2004) trdijo, da je raziskovanje in pregon podtikanja drog nujno potreben. Družbo je potrebno zaščititi pred zločinom, ki ga je preprosto izvesti brez zavedanja žrtve, posebno v primerih, ko je substanca podtikanja alkohol, ki ga žrtev predhodno namerno uživa. Simptomi so podobni prekomernemu pitju, kar žrtev prepriča, da je zgolj zaužila preveč alkohola (prav tam). Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) izpostavljajo, da snovi, ki se podtikajo, hitro učinkujejo in se izločijo iz telesa v zelo kratkem času. To pomeni, da se žrtev redko zaveda, da je žrtev več kaznivih dejanj in je hkrati zelo težko pridobiti dokaze, ki bi v skladu z zakonodajo omogočili kazenski pregon storilca. Žrtve je potrebno konstantno opozarjati, da v primeru takšne zlorabe njihovega telesa in osebnosti nemudoma poiščejo zdravniško pomoč ter dogodek prijavo policiji. Le tako bomo korak bližje k zajezitvi kriminalnega pojava podtikanja substanc (prav tam). Avstralska državna enota za nadzorovanje drog opozarja na probleme pri uradnem preiskovanju podtaknjenih drog: prijavljanje, beleženje in preverjanje podatkov (Taylor, Prichard in Charlton, 2004).

Policist je tisti, ki vodi preiskavo zločina, kar pa ni nujno vedno povsem objektivno, saj se v njegovem delu odražajo njegova osebna prepričanja, moralne vrednote in zakoreninjeni predsodki (Brownmiller, 1988). Podtikanje drog, in v povezavi s tem tudi spolna zloraba, je dogodek, ki vzbuja številna stereotipna in stigmatizirajoča prepričanja o krivdi, ravnanju in odgovornosti žrtve. Hkrati prijava posilstva ni enostavna obtožba, zato se žrtve prijavljanja praviloma ne poslužujejo. Tiste žrtve, ki se opogumijo in dogodek prijavijo, pa se spopadajo s težkim dokazovanjem resničnosti navedb. Od trenutka podane prijave na policiji se raziskuje verodostojnost žrtvine prijave, kar za žrtev pomeni dodatno stisko in poniževanje. Ob zbranih zadostnih dokazih zadeva preide na sodišče, kjer gre za ponovno preverjanje resničnosti navedb žrtve, storilec pa postane predmet obravnave šele, ko ga najdejo in zberejo dovolj trdnih dokazov za

obravnavo na sodišču (prav tam). Brownmiller (1988) izpostavlja, da bi morala biti obravnavana vsa nasilna dejanja, ki so izvedena proti volji žrtve, saj dejanje ponižanja človeka v nobenem primeru ni dopustno. Nobenega zločina ne bi nikoli smeli ocenjevati po spolu žrtve, barvi kože ali glede na etnično pripadnost (Brownmiller, 1988).

Slovenska neprofitna organizacija DrogArt na svoji spletni strani opozarja na problematiko podtikanja drog in podaja možne preventivne rešitve (Pazi na svojo pijačo!, b.d.):

- Zelo pomembno je, da na svojo pijačo ves čas paziš.
- Pijače od neznancev ne sprejemaj.
- Varneje je, če se zabave udeležiš s prijatelji, ki jim zaupaš. Tako lahko pazite eden na drugega in tudi skupaj pazite na pijačo.
- Z naročanjem ustekleničene pijače in pijače s pokrovčki, se najlažje izogneš možnosti podtaknjene droge. Hkrati lahko svojo pijačo vzameš s seboj kamorkoli greš (na plesišče, stranišče itd.).
- Bole in koktejli v kozarcih ali vrčih so pijače, v katero lahko kdorkoli z najmanj napora kaj doda.
- Preventivno ne nosiš dragih oblek ali nakita. Tako ne zbujaš pozornosti storilca in se zaščitiš tudi pred tatovi v splošnem.

Avstralska spletna stran Better Health Channel (Drink spiking, b.d.) dodaja naslednje preventivne rešitve:

- K zmanjševanju možnosti dogodka podtikanja drog pripomoreš tako, da sam tega ne počneš. Kar vključuje tudi, da prijatelju prineseš točno tako pijačo, kot si jo je zaželel in zanj ne naročaš dodatnega alkohola.
- Nikoli ne uživaš pijače, ki si jo nekje našel, saj ne veš, kaj je v pijači.
- Če vidiš storilca pri delu, ukrepaj: storilcu povej, da si ga videl, zlij pijačo stran, prijavi policiji, povej o tem odgovornim osebam (natakarjem, vodji lokala, prijatelju, ki je organiziral zabavo, policiji), predvsem pa človeku, ki mu je bila ta pijača namenjena.
- Če pristaneš na to, da ti neznanec kupi pijačo, pojdi z njim do natakarja/točilnega pulta. Spremljaj pripravo pijače in jo od natakarja prevzemi sam.
- Ob sumu, da bi bilo lahko nekaj dodano v pijačo, je ne uživaj. O tem obvesti organizatorja dogodka ali odgovorno osebo.
- Organizatorja ali odgovorno osebo prav tako obvesti, kadar vidiš človeka, za katerega sumiš, da je zaužil pijačo s podtaknjeno drogo.

Avstralska spletna stran Responsible Service of Alcohol (Preventing Drink Spiking, b.d.), je namenjena predvsem natakarjem, ki strežejo alkoholne pijače, kot navodilo, kako biti bolj pozoren tudi na podtaknjeno drogo.

Repič (2008) izpostavlja, da je nujno potrebno opozarjati družbo, predvsem mlade kot najočitnejše potencialne žrtve, na dejavnike, ki povečujejo možnost tveganja, da se bo dogodek podtaknjene droge

zgodil. Vendar je kljub ozaveščenosti zelo problematična storilčeva odločitev izvesti dejanje. Kar pomeni, da je potrebno tudi strokovno delo, ki se nanaša na spreminjanje zaznav, doživljanj in mišljenj storilcev (prav tam).

Slovenski spletni viri, z izjemo neprofitne organizacije DrogArt, ne govorijo veliko o dogodkih podtikanja droge. Paš, Purkart, Colja in Sande (2013) so na kratko izpostavili znana dejstva o primerih podtikanja droge GHB v pijačo dekletom za dosego učinka zaspanosti in nezvesti, kar posledično storilcu olajša spolno zlorabo in povzroči, da se žrtev dogodka ne spomni ali se ga spominja le megleno. Paš, Purkart, Colja in Sande (2013) prav tako trdijo, da se v podobne namene kot GHB uporablja tudi alkohol, pri čemer žrtvam priporočajo, naj v primeru (suma) posilstva ali druge zlorabe takoj odidejo v bolnišnico, brez da bi se umivali in s tem odstranili potencialne dokaze. Priporočajo, da s seboj vzamejo nekoga, ki mu zaupajo, ker bodo potrebovali podporo in pomoč bližnjega.

Spletna stran KAJiščeš.si v članku Droge in seks (kemseks) (b.d.), ki je sicer del projekta Odziv na hiv, prav tako omenja GHB, kot "drogo za posilstvo", ki povzroči izgubo zavesti in spomina, ne navaja pa nikakršnih drugih informacij o pomoči ob podtaknjeni drogi.

V Sloveniji se v povezavi s podtikanjem drog govori predvsem o GHB in GBL drogi ter alkoholu. Večinoma se o podtikanju drog govori v povezavi s spolnimi zlorabami in posilstvi. Sam dogodek podtaknjene pijače ne vzbuja pretirane pozornosti.

Podtikanje drog in drugih opojnih substanc je kaznivo dejanje. Kazenski zakonik (16. člen) kaznivo dejanje opredeljuje: "Kaznivo dejanje je človekovo protipravno ravnanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca" (KZ-1, 2008). Kot storilca Kazenski zakonik določa prištevnega človeka, ki je storil ali organizirano vodil drugega človeka v dejanje. Storilec je tudi vsak, ki zavestno sodeluje ali prispeva pri dejanju. Kaznuje se lahko tudi udeleženca, ki sodeluje ali napeljuje h kaznivem dejanju. Po 122. členu pod kaznivo dejanje spada lahka telesna poškodba, ki je opisana kot začasno poškodovanje ali oslabitev človekovega telesa ali organa. Huda telesna poškodba je obrazložena v 123. členu kot telesna poškodba ali zdravstvena poškodba, ki ogroža človekovo življenje in lahko pusti trajne posledice. 124. člen navaja še posebno hudo telesno poškodbo, kjer je človek po dogodku nezmožen za vsakršno delo, skažen, in je posledično njegovo zdravje okvarjeno. Po 128. členu je kaznivo dejanje tudi povzročitev nevarnosti, ki je opredeljena kot kaznivo dejanje, če nekdo povzroči smrtno nevarnost in nekoga pusti v nevarni situaciji, ali ne pomaga poškodovanemu, ko je to mogoče. Samovoljnost je kaznivo dejanje po 310. členu, kar pomeni, da se kaznuje tistega, ki si po lastni volji vzame svojo pravico ali pravico, za katero je prepričan, da mu pripada, ali pa to celo stori z uporabo sile ali z napadom na drugega človeka. Kaznivo dejanje je tudi povzročitev splošne nevarnosti, člen 314, kjer posameznik z nevarnim dejanjem ali sredstvom povzroči nevarnost za življenje drugega človeka (KZ-1, 2008).

Brownmiller (1988) izpostavlja težavo kazenskih zakonikov, ki za pregon storilcev spolnih zlorab zahtevajo specifične dokaze, da se je žrtev dovolj upirala in je bila nad njo dejansko uporabljena sila, kar je pri dogodku podtaknjene droge skoraj nemogoče dokazati. Žrtev dogodka o nameri storilca ni vedela pred samim dejanjem, dejanja se ne zaveda med samim dogodkom in pogosto tudi po dogodku ni povsem prepričana, če se je dejansko zgodil in kaj točno se je zgodilo.

V letu 2018 so Amnesty International Slovenije, Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK), Društvo Ključ, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Inštitut 8. marec, Mirovni inštitut, Pravnoinformacijski center nevladnih organizacij – PIC in še nekatere druge nevladne organizacije, začeli akcijo o ozaveščanju in v letu 2019 pozvali k spremembi in dopolnitvi kazenskega zakonika, kjer definicija kaznivega dejanja ne ščiti žrtve, temveč storilca. Model prisile, ki obravnava posilstvo (170. člen KZ-1) in spolno nasilje (171. člen KZ-1), ter tretira, da mora storilec predstavljati neposredno grožnjo za telo ali življenje žrtve in pri tem uporabiti grožnjo ali silo in s tem zlomiti odpor žrtve, zgolj povečuje žrtvino stisko in nemoč. Neprofitne organizacije so podale predlog k spremembi zakona in obravnavo spolnega nasilja po modelu veta, kjer 'ne pomeni ne' in modelu afirmativnega soglasja 'Samo ja pomeni ja' (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika). 4. 6. 2021 so v Državnem zboru potrdili spremembo zakona in uzakonili načelo soglasja po afirmativnem modelu 'Samo ja pomeni ja' (Slovenija je uzakonila model soglasja, b.d.). Le ta pred spolnim dejanjem zahteva jasno predhodno soglasje vseh udeležениh v spolnem odnosu. Sprememba ima pomembno sporočilo o nedotakljivosti telesa brez privolitve posameznika (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika).

Žrtve podtaknjene droge zaradi učinka droge ne zmorejo jasno izraziti strinjanja, kar vsaj delno ščiti žrtve. Sprejetje je predvsem dobrodošlo, ker v Sloveniji še ni bila izvedena raziskava o žrtvah podtaknjene droge, kar posledično pomeni, da niso razviti ustrezni mehanizmi za strokovno pomoč žrtvam, ozaveščanje javnosti in kazenski pregon storilcev.

Po 3. členu Zakona o kazenskem postopku, je obdolženi kriv kaznivega dejanja šele, ko mu je to dokazano s pravnomočno sodbo, ki jo izda sodišče po njegovi dokazani krivdi. Z utemeljenim sumom se po 20. členu Zakona o kazenskem postopku začne kazenski pregon. Kaznivo dejanje ima možnost naznaniti vsak in predložiti dokaze (člen 146). Po 148. členu pri podanem sumu kaznivega dejanja na policijo, policija preganja storilca po uradni dolžnosti in zbere dokaze (ZKP, 1995).

Dogodka podtaknjene droge prav tako konkretno ne izpostavljajo, in tako ne omogočajo kazenskega pregona obdolženih, drugi sprejeti zakoni, ki se nanašajo na uporabo drog: Zakon o omejevanju porabe alkohola (ZOPA), Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD) in Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog (ZPUPD). Nekaj več pozornosti problematiki podtikanja drog, predvsem v povezavi s spolnimi zlorabami, posveča

Parlamentarni svet Evrope, ki že od leta 2007 opozarja na nujnost zagotovitve primerne pomoči žrtvi in spodbujanje žrtev k prijavi dogodkov. Hkrati opozarjajo tudi na pomembnost informiranja, povečanje kakovosti pomoči žrtvam in na nujnost zagotovitve več in boljših metod pridobivanja dokazov ter njihovih analiz. Farmacevtska podjetja so pozvali k spremembi izdelkov, ki se potencialno uporabljajo tudi v namen zlorab. Skupščina parlamenta je predlagala tudi, da bi droge, ki se uporabljajo za omamljanje, uvrstili na seznam nadzorovanih drog. Priporočila pa niso pravno zavezujoča, članice le spodbujajo k spremembam in reševanju problemov (Olszewski, 2008).

V Združenem Kraljestvu so leta 2007 opozorili, da ni tako pomembno razlikovati med prisilnim, prikritim ali prostovoljnim uživanjem droge, kajti zaužita droga lahko v vseh primerih povzroči nezmožnost odločanja o sebi (Olszewski, 2008). Pomembneje je, da policija zagotovi žrtvam pravočasen odvzem vzorcev, zdravstvo pa mora izboljšati strokovno pomoč žrtvam in povečati ozaveščenost potencialnih žrtev. Podan je bil predlog vzpostavitve sistema preventivnega izobraževanja o neželenem uživanju drog in možnih spolnih zlorabah v šolah, s čimer bi mlade opozarjali na tveganja. V Franciji so v zadnjih letih izboljšali kvaliteto odkrivanja zaužitih drog. V splošnem je Evropa v zadnjih dvajsetih letih napredovala pri ozaveščanju mladih v smeri, naj pazijo na svojo pijačo in naj je ne sprejemajo od ljudi, ki jih ne poznajo. Kot napredek je izpostavljena inovacija, ki se je že izkazala za problematično. To so testi, ki dokazujejo prisotnost droge v sami pijači. Težava pa je v njihovi nezanesljivosti in posledičnem lažnem občutku varnosti (Olszewski, 2008). Olszewski (2008) kot največje tveganje za dogodek podtaknjene droge in druge zlorabe izpostavlja naraščajočo kulturo popivanja obeh spolov v nočnem času.

Tudi Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) poročajo o številnih primerih podtaknjene droge v Veliki Britaniji, kljub zelo skromnemu številu empiričnih dokazov, ki so posledica neprijavljenih dogodkov. Praviloma so kot žrtve prepoznane ženske, dogaja pa se tudi moškim, ki jim je pogosto o tem zelo težko govoriti. Večji stres kot sam dogodek pogosto predstavlja prijava dogodka. Pomemben vir moči žrtve v predstavljeni situaciji so prijatelji. Dogodki podtaknjene droge se večinoma dogajajo v nočnem času, pri čemer na primer varnostniki težko prepoznajo razliko med opitimi ljudmi in ljudmi, ki jim je bila podtaknjena droga ter jim v skladu s tem ne morejo nuditi ustrezne zaščite.

Na Nizozemskem in v Veliki Britaniji so se osredotočili na ustrezno ozaveščanje varnostnikov v nočnih klubih za nudenje konkretne varnosti in zaščite potencialnim žrtvam, vzpostavitev javnega nočnega prometa ter spodbudili klube, da zagotovijo dostop do prodajnih avtomatov s kontracepcijo in pitno vodo (Calafat, 2000). Donovan (2016) problematizira, da zakonodaja v Združenih državah Amerike v primerih podtaknjene droge ne opredeli natančno kot kaznivega dejanja in ne ponuja ustrezne pravne zaščite žrtev. Taylor, Prichard in Charlton, (2004) izpostavljajo, da tudi v Avstraliji dejanje podtaknjene droge ni zakonsko kategorizirano kot posebno kaznivo dejanje. Prav tako kot v drugih državah, se tudi v Avstraliji na policijo prijavi malo dogodkov podtaknjene droge in spolnih zlorab kot posledic le - tega. V Avstraliji so

sicer leta 2002 začeli bolj sistematično zbirati podatke, vendar so v postopkih še vedno prisotne številne pomanjkljivosti. Policija obravnava predvsem žrtve, ki so bile zaradi podtaknjene droge tudi spolno zlorabljene. Za namen raziskave so ustanovili telefonsko linijo za pomoč žrtvam podtaknjenih drog, ki se je izkazala kot dober vir podatkov o dogodku podtaknjene droge (Taylor, Prichard, Charlton, 2004).

Elliott P. in Burgess (2005), Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005), Slaughter (2000), Taylor, Prichard in Charlton (2004), Quigley idr. (2009) trdijo, da se dogodek podtaknjene droge dogaja v vseh državah, vendar se zaradi različnih subjektivnih ozadji ne prijavlja policiji in tako ostaja neraziskan in na tak način statistično redek dogodek. Razlogi, da žrtve ne poročajo o dogodku, so najpogosteje trivialnost samega dogodka, prepričanost žrtev, da to ni kriminalno dejanje ali pa dvom žrtve, kaj se ji je zgodilo. Žrtve dogodek pogosto vidijo kot osebno zadevo, s katero se raje spopadajo same, brez da bi bile o tem zaslišane, deležne posmeha in občutka manjvrednosti. Čutijo sram in osramočenost, za dogodek krivijo sebe. Strah jih je, da se dogodek lahko ponovi, v določenih primerih žrtve tudi ščitijo storilca. Poleg tega so žrtve marsikdaj prepričane, da jim policija ne more pomagati, da jim ne bodo verjeli, mislijo da dogodek ni dovolj resen za obravnavo pred organi pregona, nimajo dokazov, bojijo se sovražne obravnave, imajo strah ali odpor do policije, strah pred postopkom ali pa niti ne vedo, kaj lahko storijo in kam lahko dogodek prijavijo (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Strah in nelagodje samega postopka sta ključna elementa molka žrtev (Elliott in Burgess 2005).

V državah, kjer so raziskovali vzorce krvi in urina žrtev podtaknjenih drog, je najpogosteje odkrita substanca alkohol. Hkrati ugotavljajo težko dokazljivost prisotnosti droge za posilstvo v telesu žrtve, saj se le-te hitro izločijo iz telesa. Zmanjšanje razpršenosti podtikanja drog je mogoče le s sodelovanjem celotne družbe, predvsem pa z aktivnim prispevkom posredno in neposredno vključenih v nočno dogajanje: lastniki in zaposleni v lokalih (natakariji in varnostniki), policija, zdravstveni delavci. Smernice za preprečevanje dogodka podtaknjene droge so izobraževanja prej omenjenih kadrov in ozaveščanje potencialnih žrtev, ki so najpogosteje ženske v starosti med 20 in 30 let (Slaughter, 2000; Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh, 2005). Taylor, Prichard in Charlton (2004) trdijo, da lahko samo z doslednim obravnavanjem in natančnim, poenotenim beleženjem dogodkov v vseh državah gradimo bazo podatkov, iz katere nato izhajajo potrebni preventivni ukrepi in strategije preprečevanja dogodkov podtikanja drog.

Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) prav tako vidijo možnost zmanjšanja dogodkov podtikanja drog v enotnem zbiranju podatkov, pri čemer se jim zdi smiselno oblikovati jasen in razumevajoč postopek za žrtve, ki bi jim omogočal zasebnost pri prijavi dogodka. Taylor, Prichard in Charlton (2004) ob tem poudarjajo, da je potrebno za zmanjšanje dogodkov podtikanja droge v vseh državah spremeniti miselnost družbe ter zagotoviti odprte, strpne in empatične strokovnjake v pomagajočih poklicih.

Burgess, Donovan in Moore (2009) so v pilotni študiji ugotovili, da ima zelo malo ljudi, vključenih v študijo, osebno izkušnjo s podtaknjeno drogo. Nihče od njih tudi ni doživel spolne zlorabe zaradi podtaknjene droge, ne med sodelujočimi v Združenem kraljestvu niti v Združenih Državah Amerike. Trdijo, da je dogodek podtaknjene droge dobro poznan med študenti. V raziskavo vključeni študentje prepoznavajo podtaknjeno drogo kot problematično, uživanje alkohola in prekomerno pitje pa je za njih v določeni meri sprejemljivo, ali pa ga ne zaznavajo kot nevarnost in možen vzrok za nadaljnja kriminalna dejanja, katerih žrtev lahko postanejo. Uživanje alkohola je sestavni del študentskega življenja in mladosti. Popivanje je socialno sprejemljivo. Nekateri študenti so celo izpostavili, da je pitje med vrstniki pričakovano. Študentom se zdi zelo pomembno, da na zabavah svojo pijačo čim hitreje popijejo in je ne puščajo brez nadzora, kajti na ta način lahko omejijo podtikanje drog v pijačo. S takšnim načinom sicer omejijo možnost podtaknjene droge, odpirajo pa nov niz tveganj (Burgess, Donovan in Moore, 2009). Mladim manjka širši pogled, ki jim ga je potrebno predstaviti s preventivnim delom.

Tradicionalno se preventiva osredotoča na prepoved samega uživanja drog, vendar to današnji družbi ni dovolj. Preventivno delo, ki izhaja iz posameznika, vidi človeka kot celoto, skupaj z njegovim okoljem. Mlade je potrebno sprejeti, jih obravnavati kot eksperimentatorje, jim dovoliti samostojno odločanje o lastnem življenju in njihovi participaciji ter jih hkrati spodbuditi k prevzemanju aktivne vloge v življenju njih samih. Skupaj z njimi je potrebno raziskovati in soustvarjati možne izide ter odločitve, ki morajo biti prepuščene njim samim. Raziskovanje vsakodnevnih ravnanj v situacijah, posameznikova odločnost, vrednotenje dnevno prejetih informacij, ki jih ponujajo mediji, družbena omrežja in sogovorniki, konstruktivno odzivanje na medvrstniške pritiske, vse to so splošne socialne veščine, ki se jih morajo mladi ljudje naučiti skozi lastne izkušnje. Pri tem pa jih je potrebno ozavestiti, da je v določenih situacijah prav reči ne, in da je pomembno prositi za pomoč, kadar jo potrebuješ (Bucke, 2000).

Zgodnja preventiva, spodbujanje zavedanja o problematiki drog ter delo s starši so pomemben in uspešen prispevek k zmanjševanju škode. Podpreti mlade z znanjem, na podlagi katerega lahko sprejemajo svoje odločitve, je ključna naloga strokovnih delavcev. Informiranje ima več pozitivnih posledic na posameznika kot represija in kaznovanja (Bucke, 2000). Pomembna preventivna ideja je vzpostavljanje drugačnih zabav in prireditev, kjer ne bo samoumevno prisotna tudi droga. Informacijski letaki so dobri pri širjenju informacij, kako se spoprijeti z nastalo težavo in kje so možni začetki reševanja, ki pa so pred nastalo situacijo zelo objektivni. Pogovarjanje o spremembi načina ne zbudi želje po prenehanju ali zmanjšanju uživanja drog. S spreminjanjem odnosov, alternativami obstoječih dejavnosti in s preoblikovanjem aktivnosti pa lahko pomembno doprinesemo k spremembam v današnji kulturi uživanja, kjer droga predstavlja tudi način druženja. Potreben je celosten pregled problema z več zornih kotov: dostopnost drog, legalizacija in policijski pritisk, zaznavanje tveganj in njihove omejitve, pričakovanja in pritiski medvrstniških skupin ter družbe, predhodne izkušnje z drogami, raven osebnostnih sposobnosti in

pričakovanj, kultura, ki podpira in opravičuje obnašanje mladih. Del tega je tudi sposobnost samopomoči in pogovor o pritiskih ter nasilju znotraj vrstniških skupin. Z zagotavljanjem informacij o tveganem uživanju drog, oglaševanje varnih zabav, več strokovnega znanja in zagotavljanja reševalnih služb, vzpostavitev drugačnih aktivnosti, ki ne bodo povezane z uživanjem drog in bodo stremele k izboljšanju zdravja, se bo zgodil prvi korak k spremembi. Pri tem je nujen odprt pristop brez represije (Calafat, 2000).

Zmanjšanje škode bomo v državah dosegli le z izboljševanjem pomoči, podpore in izvajanjem preventivnih programov. Zelo pomembni so tudi mehki, zabrisani prehodi med zmanjševanjem tveganja in zakonodajo na področju drog. Zmanjšanje škode mora ustrezati prisotni negotovosti in različnim vrednotam ter izhajati iz etike, temelječe na vrednotah (Fry, 2010).

Zmanjševanje škode pri uživanju drog smiselno pripomore k zmanjšanju tveganja podtaknjene droge. Nekaterе evropske države že vpeljujejo potrebne spremembe, da bi bila, na primer v klubih na voljo brezplačna voda in takojšnja prva pomoč. Preventivno delo z rekreativnimi uživalci droge pa bi se moralo smiselno usmeriti v odgovorno uživanje drog, enostaven dostop do informacij in svetovanja (Fletcher, Calafat, Pirona in Olszewski, 2010). Želja pri projektih zmanjševanja škode je ponuditi uporabnikom prijazne storitve, torej izhajanje iz njihovih potreb možnost sodelovanja z anonimnimi predlogi, ocenjevanjem ponujenih storitev (Hunt, Albert in Sánchez, 2010).

Evropske države prepoznavajo doprinos vključevanja mladih v vrstniško svetovanje pri zmanjšanju dogodkov podtikanja drog in lažjemu prebolevanju posledic doživetega pri žrtvah. Povezava mladi za mlade deluje (Fletcher, Calafat, Pirona in Olszewski, 2010). Tako se tudi žrtve nasilja lažje povežejo z nekom, ki ima emsko izkušnjo. Več zaupanja imajo v ljudi s podobnimi izkušnjami, kot je njihova lastna. Posamezniki z izkušnjo imajo običajno boljšo sposobnost prepoznavanja številnih čustev, ki jih žrtve doživljajo in ponotranjijo, kar je dodana vrednost pomoči tistih preživelih žrtev, ki zmorejo iz svoje bolečine črpati moč za pomoč drugim (Zaviršek 2004).

1.5 Vloga socialnega dela na področju zmanjševanja škode in tveganj

Socialno delo je ena izmed redkih strok, ki nima svojega namenskega prostora. Zdravniki imajo bolnišnice, pravniki sodišče in zapore, učitelji šole ter vojaki vojašnice. Značilnost teh ustanov je, da na zunaj sporočajo svoje moralno in družbeno poslanstvo, navznoter pa urejajo prostore glede na namen, ki ga imajo. Ureditve notranjega prostora odražajo hierarhijo, pa tudi ideologijo in vednost, hkrati pa vzpostavijo taksonomski red in izražajo stanje duha neke stroke. Strokovnjaki, ki obvladajo prostor, so v marsičem podobni svečenikom. Strokovnjaki imajo dvojno funkcijo: urejajo življenje v tem prostoru in ga hkrati razlagajo. V ustanovah uveljavljajo pravila, ki veljajo le v njih in jih utemeljujejo ne le v poslanstvu, temveč tudi v posebnem jeziku ustanove in stroke. Jezik ima funkcijo, da ga varovanci ne razumejo (Flaker, 2012). Osebe, ki so žrtve podtaknjenih substanc in drugih zlorab v povezavi s tem, v nasprotju z institucionalizirano strokovno pomočjo, potrebujejo podporo in pomoč tukaj in zdaj, brez posebnega

prostora, brez obsojanja, brez klasifikacij in diagnosticiranja. Žrtve potrebujejo zgolj biti slišane in si želijo, da jim ljudje verjamejo o povedanem. Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2005) trdijo, da je socialno delo v nasprotju z drugimi strokami stroka, ki se odziva na konkretne potrebe ljudi tukaj in zdaj, in skupaj z njimi soustvarja rešitve in nove priložnosti, pri čemer sta žrtev in socialna delavka enakopravna sodelavca v delovnem odnosu. Flaker (2012) dodaja, da ima socialno delo dvojno nalogo: delo s posameznikom, spoznavati posameznika kot bitje v situaciji oziroma v njegovem okolju in mu prav tam pomagati, ter spreminjati okolje s skupnostnim delom. Mešl in Omladič Ograjšek (2006) poudarjata, da mora socialni delavec v svetovalnih pogovorih z žrtvijo ustvariti pogoje za dialog, v katerem bo mogoče raziskovati žrtvino sliko situacije, analizirati konkretne dogodke in iskati nove poti. Flaker (2003) se pri tem opira na metodo vzpostavljanja delovnega odnosa in osebnega stika ter predpostavlja nujnost sodelujočega odnosa žrtve, drugih udeleženi v problemu in rešitvi ter socialnega delavca. Žrtev v sodelovalnem delovnem odnosu tukaj in zdaj namreč dobi pozitivne izkušnje o sebi. Socialni delavec skrbi za prijetno vzdušje, kjer se lahko žrtev sprosti, počuti dobro, žrtev usmerja v aktivnosti, kjer je močna, kjer lahko dobi potrditev in tako mobilizira njene vire moči. Žrtev na tej podlagi gradi svojo novo samopodobo (Saleebey, 1997, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Mešl (2015) doda pomembnost varnega delovnega odnosa, ki ga socialni delavec ustvari in vzdržuje. S tem se ustvarja odprt prostor sodelovanja, v katerem žrtev lahko izraža stiske brez obsojanja in se ustvarja ustrezen kontekst okrevanja po meri posameznika. Pomemben je vidik celostnega pristopa, s povezovanjem uma in telesa, ki ga pozna socialno delo (Mešl, 2015). Mešl in Omladič Ograjšek (2006) dodajata, da socialni delavec s spoštljivim delovnim odnosom in soustvarjanjem rešitev sporoča človeku, da je sprejet tudi s spodrsaljki, vsekakor pa je zelo pomembno, da mu ne naloži dodatnih občutkov krivde in ga spodbuja k nadaljnjemu sodelovanju. Lussi (1991, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005) trdi, da je zelo pomemben prvi pogovor z žrtvijo. Strokovni delavec ga mora voditi skozi instrumentalno definicijo problema. Socialni delavec predstavi udeleženi namen tega pogovora in z njimi podeli, ubesedi pomemben korak - kako vsak udeleženi vidi problem. Vsi udeleženi skupaj potrdijo dogovor o sodelovanju. Socialni delavec zagotovi čas, vzpostavi pogoje za pogovor, omogoči prostor vsem udeleženi, da vstopijo s svojo definicijo problema in s svojo definicijo zelenega razpleta. Ob koncu skupaj oblikujejo instrumentalno definicijo problema, ki vsebuje mogoč prispevek vsakega k rešitvi, in načrtajo delovni projekt pomoči (Mešl in Omladič Ograjšek, 2006). Po prvem pogovoru se zvrsti še nekaj skupnih pogovorov, katerih cilj je uresničevanje skupno zastavljenih ciljev in soustvarjanje ugodnih razpletov za vse udeležene v problemu. Dobri razpleti se lahko soustvarjajo, ko vsi udeleženi v delovnem odnosu sodelujejo. Socialni delavec je vodja delovnega projekta; vabi ljudi, omogoča sodelovanje in vodi k ciljem. Tu gre za osebno vodenje; socialni delavec je režiser in udeleženi opazovalec (De Vries in Bouwkamp, 1995). Veselič, Horvat in Platz (2014) ob tem izpostavljajo, da je socialni delavec v trenutku, ko se nekdo odloči poiskati pomoč,

odgovoren vzpostaviti delovni odnos in pomagati osebi, da se bo počutila varno in slišano. Pogosto se zgodi, da žrtve zaradi nedostopnosti in hladnega sprejema nimajo zaupanja v strokovnjake, ki jih potrebujejo za izpoved in pogovor. Potrebno se je postaviti na stran žrtve, ji pokazati, da smo na njeni strani in ji verjamemo (Veselič, Horvat in Plaz, 2014). Dogodek podtaknjene droge se najpogosteje povezuje z mladimi. Vedenje mladih mediji označujejo kot brezskrbno in neodgovorno ravnanje v povezavi z mladostniško brezbržnostjo, lahkomišelnostjo in nezrelostjo. Mladi so v družbi prepoznani kot ključna populacija, ki uživa droge in alkohol ter s svojim načinom življenja lahko ogroža druge in sebe (Grebenc, Šabić in Kvaternik, 2008). Največji problem današnje družbe je negotovost, ki vpliva na delovanje in funkcioniranje ljudi. Socialno delo je stroka, ki v teh spremenljivih, negotovih situacijah pomaga, se jim prilagaja ter iz njih uči. Socialno delo zagotavlja pomoč na osebni ravni (Flaker, 2015), kar pomeni, da socialni delavci svoje metode in načine dela ves čas prilagajajo dejanskim situacijam ljudi, njihovemu življenjskemu obdobju in stiskam (Flaker, 2003). Bucke (2000) izpostavlja še pomembnost preventivnega socialnega dela, ki z inovacijami in ustvarjalnimi idejami pomoči v danih situacijah vidi priložnosti za spremembe in izboljšave. Cvetek (2009) trdi, da je v delovnem odnosu ključno, da socialni delavec soustvarjalno raziskuje, kakšne posledice je dogodek povzročil posamezniku ter kako je posameznik predelal ali ponotranjil stresno izkušnjo. Socialno delo »zakaj se je nekaj zgodilo« zanima zgolj z vidika pripravljanja preventivne pomoči za druge. Pri pomoči konkretni žrtvi pa se socialni delavci osredotočajo na žrtev, njeno doživljanje dogodka in na pomoč, ki jo tisti trenutek posamezna žrtev potrebuje. Wais in Gale (2001) izpostavljata, da žrtve podtaknjene droge, tudi v povezavi z drugimi kaznivimi dejanji, pogosto za dogodek krivijo sebe ali ga celo zanikajo. Brownmiller (1988) ob tem opozarja, da žrtve posilstva redko prijavljajo zločin ali iščejo pravno ter drugo zaščito. Razlog za to je predvsem sram, izpostavljanje in dvojna merila, ki jih je žrtev deležna ob izpovedi. Prav dvojna merila so tista, ki pogosto povzročijo, da začne žrtev kriviti sebe in misliti, da je odgovorna za dogodek. V primeru prijave je pogosto prisoten tudi strah pred maščevanjem storilca in večkrat se zgodi, da prijave dogodka žensk na policiji ne obravnavajo resno in verodostojno (prav tam). Veselič, Horvat in Platz (2014) poudarjajo, da je žrtvi vedno potrebno verjeti in v okviru načrtovanja pomoči dosledno upoštevati, da smo ljudje različni in se ravno zato poslužujemo različnih mehanizmov, kako preživeti travmatičen dogodek. Žrtvi je potrebno moč dodati ne vzeti (prav tam). Wais in Gallé (2001) ob tem trdita, da žrtev nujno potrebuje pomoč po meri posameznika, da lahko verjame svoji zaznavi, doživljanju in občutkom. Wells in Phillips (2009) menita, da podtaknjena droga pri žrtvi povzroči stisko, vendar pa opozarjata, da je stiska še večja in zahteva takojšnjo obravnavo v primerih, ko podtaknjeni drogi sledi kriminalno dejanje, pri čemer se je potrebno zavedati, da že sama nepojasnjena izguba spomina povzroči veliko stresa. Taylor, Prichard in Charlton (2004) dodajajo, da pogosto povečujejo stres pri žrtvah še prijavljanje dogodka in obisk zdravnika. Žrtev je namreč izpostavljena nenehnemu podoživljanju dogodka, večkratnemu

ponovnemu razlaganju kaj se je zgodilo, pri sumu na spolno zlorabo pa mora trpeti še telesne preiskave. Tovrstnemu stresu se žrtev lahko izogne, če dogodek zadrži zase, kar posledično povzroča številne neprijavljene dogodke in žrtve, ki so ostale brez potrebne strokovne pomoči. Samo s prijavljanjem in doslednim beleženjem bo dogodek dobil svoje mesto preiskovanja, žrtve pa ustrezno pomoč in zaščito. S tem se bo na področju podtikanja drog začela smiselna preventivna zaščita potencialnih žrtev (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Storitve socialnega dela so usmerjene k razumevanju posameznika in enakopravnem odnosu med sogovornikoma. Pridružiti se je potrebno posamezniku v njegovi težavi in izhajati iz tega, kakšno pomoč si posameznik v dani situaciji želi in kakšno pomoč potrebuje. Svetovalno delo socialnega delavca predstavlja angažiranje v življenjskem svetu žrtve, da skupaj odkrijeta najboljše izide (Flaker, 2015). Policijsko delo se osredotoča na preiskavo, kaj se je zgodilo, kdo je storilec in kaj žrtev lahko prispeva k odkritju storilca. Zdravstveni delavci poskrbijo za zdravje žrtve in fizične posledice podtaknjene droge. Socialno delo pa je tista stroka, ki mora pomagati človeku, da bo lahko živel naprej. Žrtve podtaknjene droge doživete učinke opišejo precej drugače, kot zavedni uživalci podobnih snovi. Žrtve posilstev v povezavi s podtaknjeno drogo so pogosto obremenjene z občutkom krivde, pri čemer jih obsoja tudi družba, ki posilstvo opravičuje z načinom oblačenja žrtve, njenim prekomernim popivanjem in vedenjem. Če žrtev alkohol prostovoljno uživa, se storilcu pripisuje še toliko manj krivde in odgovornosti (Olszewski, 2009). Repič (2008) opozarja, da se je potrebno zavedati, da žrtev podtaknjene droge ni nikoli kriva ali odgovorna za dogodek. Če bi jo storilec vprašal za mnenje, bi imela možnost izbire in v povezavi s tem bi nosila odgovornost in krivdo za sprejeto odločitev. Podobno kot pri spolnih zlorabah, se žrtve tudi pri dogodku podtaknjene droge počutijo krive za dogodek, saj se niso branile, niso predvidevale v naprej in niso takoj reagirale, ko se je nekaj začelo dogajati. Pogosto zaradi strahu, da jim nihče ne bo verjel, ne povedo nikomur oziroma so prepričane, da jim bodo drugi celo očitali, da so same krive za nastalo situacijo oziroma trdili, da so si zlorabo celo zaslužile (Repič, 2008). Zaviršek (2016) poudarja, da je za razkrivanje spolnih in drugih zlorab človeka potrebno, da žrtve najprej spregovorijo o preživetih izkušnjah. Ljudje, ki so doživeli kakršnokoli zlorabo, niso zgolj žrtve, temveč so hkrati tudi preživeli. Preživeli so grozovite stvari in danes živijo. Pravimo, da so odporni. Gilligan (2009) odpornost definira kot stanje, v katerem gre nekomu bolje, kot bi pričakovali glede na preživete dogodke. Človekova odpornost ni neomajna, treba jo je negovati, krepiti in spodbujati. Žrtve, ki ne dobijo ustrezne podpore, lahko izgubijo odpornost za spopadanje z vsakdanjimi dogodki. Zaviršek (2016) trdi, da žrtve zlorab potrebujejo strokovnjake, ki se na procese zlorab spoznajo, so dovolj močne, da slišijo zgodbe o grozi in terorju, in so sposobni postati žive priče preživetega nasilja. Žrtve zlorab imajo pravico do avtentičnih strokovnjakov, ki so se sposobni vživeti v žrtve različnih starosti. Strokovni delavci, ki so pripušчени k delu z žrtvami, morajo razumeti pomen kontinuitete in pripadnosti v življenju žrtve, so zagovorniki in spodbujajo žrtvino okrevanje. Lamovec (1994) ob tem trdi, da žrtvam nasilja noben samostojni napor ne pomaga, da se

rešijo iz svojega položaja. Žrtve potrebujejo zagovorništvo, ki vključuje temeljno preusmerjanje moči; zagovorništvo pomaga ljudem, ki so bili zlomljeni in zatirani, da si pridobijo moč in vpliv nad lastnim življenjem (Lamovec, 1994). Če poskusimo nekoliko podrobneje opredeliti funkcijo zagovorništva lahko rečemo, da pomeni podporo v soočanju z zunanjim svetom in tudi varstvo notranjega sveta posameznika in posameznice. Zagovornik vseskozi sprejema iskalca pomoči kot subjekt. Zavrača kakršnokoli klasifikacijo subjektivnosti v objektivne kategorije, kakršna je značilna za medicinski model. To pomeni drugačen fenomenološki pogled na človeka, pri čemer je v ospredju dejstvo, da uspešna pomoč lahko poteka le v intersubjektivnem prostoru, kjer se v dialogu srečata dve subjektivnosti in skupno iščeta nove poti. Osnovno sredstvo svetovanja je medosebni odnos, izkušnja, ki je predpogoj, da se zožen in statičen pogled na realnost lahko spremeni. Zagovornik je tisti, ki mora prinesiti v odnos pristno človeško angažiranost in toplino ter mora znati empatično prisluhniti drugemu. Zanima se, kako uporabnik doživlja posamezne vidike svojega življenja, po potrebi pa mu nudi oporo tudi v zunanjem svetu. Na ta način sproži proces, ki je sprva proces celjenja povzročenih poškodb, pozneje pa se lahko nadaljuje kot proces rasti. Poudarek je torej na sprejemanju in razumevanju subjektivnega sveta druge osebe in ne v prilagajanju na neko fiktivno normalnost. Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2005) ob tem opozarjajo na pomembnost usmerjenosti socialnega dela v sedanjost, na tukaj in zdaj, pri čemer ni pomembno, zakaj se je nekaj zgodilo, ampak kako naprej. Socialno delo preteklosti ne sme zanikati, mora jo razumeti in se iz nje učiti za naprej ter se osredotočiti na sedanjost, iz katere bomo gradili prihodnost. Preteklosti ne moremo spremeniti, spremeniti je možno le določeno ravnanje in odkriti nepričakovane vire moči za boljše počutje človeka. Da bi se žrtvam lažje približali in vzpostavili z njimi osebni stik jim je potrebno slediti; in vzporedno spremljati njihovo neverbalno komunikacijo. Socialni delavec mora sogovornika budno spremljati in aktivno poslušati, pri čemer ne more delovati brez etike udeležnosti, ki delo usmerja v sodelujoč odnos in predstavlja pogovor, ki se nadaljuje. Strokovnjak nima moči, da bi posredoval resnico in rešitev, ampak vzdržuje raziskovalen odnos, ki ga nadzira žrtev. Perspektiva moči nas vedno znova usmerja k iskanju virov moči sogovornika, s katero iščemo želene razplete, upanje, nove vire, oporo in dobre izkušnje iz preteklosti (prav tam). Žrtve, ki spregovorijo o dogodku podtikanja drog, najverjetneje poročajo nerazumno, netočno in nenatančno. Zavedajo se, da bodo deležne nadležnih vprašanj in obsojanja okolice. Žrtve so pogosto negotove in doživljajo premoč strokovnjakov in družbe, čeprav le tega ne potrebujejo. Da bi žrtev razbremenili dogodka, moramo upoštevati njeno notranje dogajanje, si vzeti čas za pogovor in ji verjeti. Socialni delavec mora žrtvi s sodelovalnim odnosom omogočiti, da vzpostavi ponovno zaupanje vase in v svoje odločitve (Wais in Gallé, 2001).

Repič (2008) ob tem navaja dolgoročne posledice zlorabljenih ljudi:

- posttravmatsko stresno motnjo, ki je posledica izpostavljenosti travmatični situaciji. Je ena pogostejših psihičnih motenj, ki se lahko pojavi kmalu po dogodku ali mesece, celo leta kasneje. Razvoj

posttravmatske stresne motnje ni odvisen zgolj od dogodka samega temveč tudi od osebnosti, socialnega okolja, pripravljenosti ali nepripravljenosti na travmatičen dogodek in predhodno doživete stresne dogodke, predhodne vedenjske in psihološke probleme;

- socialne fobije, anksioznost in pretiran strah
- krivdo in sram (nevrednost, nemoralnost, destruktivnost),
- zlorabe substanc in motnje hranjenja,
- depresija in misel na samomor,
- napade panike,
- nezaupanje,
- težave v odnosih z drugimi ljudmi, težave v partnerskih odnosih,
- težave s spolnostjo,
- nizka samopodoba.

Ravnanja, ki jih zlorabljeni uporabljajo za preživetje pa so (Repič, 2008):

- omalovaževanje (žrtev se pretvarja, da se ni zgodilo nič resnega),
- racionaliziranje (žrtev z izmišljenimi vzroki opraviči dejanje storilca),
- zanikanje (žrtev se obnaša, kot da se dogodek ni zgodil),
- disociacija (žrtev potlači občutke, da se dogodka ne spomni več, lahko se osebno razcepi in celo gleda na dogodek, kot da se je zgodil nekomu drugemu),
- nenehen nadzor (žrtev se počuti bolje, ker ima vse pod nadzorom, saj nadzora v času dogodka kaznivega dejanja ni imela),
- nenehna čuječnost (konstantna pozornost na vsako, tudi najmanjšo spremembo),
- perfekcionizem (izogibanje napakam, pridnost, prijaznost),
- zamrznitev (situacije, ki spominjajo na dogodek žrtev povsem ohromijo),
- miselna odsotnost in beg (utišanje in distanciranje od bolečine, skrivanje v delo ali nove obveznosti, v spanje, branje knjig, gledanje televizije),
- humor (zatekanje v črni humor, cinizem),
- verski fanatizem (žrtev v tem najde varnost, splohv strogih pravilih in mejah; se prepričajo, da se vse zgodi z razlogom).

Repič (2008) opozarja, da žrtve takrat, ko najbolj potrebujejo pomoč zaradi strahu in posledic travme, odpravljajo ljudi stran od sebe. Wais in Gallé (2001) dodajata, da negativni odzivi okolice na žrtev v povezavi z dogodkom podtaknjene droge dodatno spodbujajo negativno samovrednotenje in tako stopnjujejo intenzivnost posledic travme. Okrevanje žrtev je vedno boleče in postopno (Wais in Gallé, 2001). Varno

okolje in zaupen ter v podporo naravnani odnos sta ključna pri pomoči žrtvi, ne glede na to ali pomoč nudi strokovnjak, bližnja ali naključna oseba. To velja za prisotne na samem kraju dogodka, kjer žrtev morda išče pomoč, ali pa kasneje, ko išče pomoč pri policiji, zdravstvu ali nevladnih organizacijah. Žrtve je potrebno opolnomočiti na način, da so materiali z informacijami o možnih oblikah pomoči na voljo na več vidnih mestih in žrtvi sporočajo, da je to prostor, kjer lahko varno spregovori o dogodku. Podporen odnos pomeni razumevanje brez obsojanja, pri čemer je večkrat zelo pomemben tudi spol strokovnega delavca, ki žrtvi pomaga (Štirn in Minič, 2017). Spol pomagajočega je izrednega pomena predvsem pri žrtvah spolnih zlorab (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Lamovec (1998) ob tem poudarja, da je dragocen vsak sogovornik, ki žrtvi verjame. S poslušanjem in verjetjem dogodku se začne proces opolnomočenja - žrtev, s tem ko spregovori o dogodku, prične z angažiranjem in lastno osvoboditvijo (Lamovec, 1998). Štirn in Minič (2017) trdita, da je najbolj smiselno žrtvi najprej zagotoviti varnost in dobro počutje, šele nato pa se nadalje ukrepa v smeri prijave dogodka in iskanja ustrezne nadaljnje psihosocialne in druge pomoči. Socialni delavci imajo znanje, da podprejo človeka v njegovi izkušnji, ga poslušajo ter mu nudijo oporo in pomoč. Socialni delavec na željo žrtve razišče še druge možnosti pomoči in storitev, ki so žrtvi na voljo. Osnova je posameznikovo strinjanje s pomočjo in celovit pristop socialnega delavca, ki mora izhajati iz posameznikove življenjske situacije. Socialni delavec skupaj z žrtvijo raziskuje možnosti, ki so zanj sprejemljive ter soustvarja želene izide, ki so usmerjeni k spremembam. V vsakdanjem življenju žrtve socialni delavci praviloma raziskujejo suverenost in moč za preživetje dogodka. Posameznikova izkušnja za socialnega delavca pomeni individualni projekt, ki ga skupaj oblikujeta in izhajata izključno iz želja pomoči potrebnega (Flaker, 2015). Socialno delo skrbi, da žrtev prevzame nadzor nad svojim življenjem. Človeku prizna moč, da je delil svojo zgodbo. Z izražanjem podpore, prijaznosti in skrbi za človeka, strokovnjak žrtvi pokaže njeno pomembnost in edinstvenost. Dokazovanje, da je človek res žrtev podtaknjene droge, je sicer potrebno prepustiti policiji, vendar pa je potrebno kontaktirati ljudi, ki jih žrtev želi obvestiti o dogodku (Štirn in Minič, 2017). Socialno delo s človekom vzpostavi delovni odnos z odprtim prostorom, kjer ima žrtev glavno besedo in pozna svojo situacijo. Žrtev v danem trenutku potrebuje sodelovanje in soprisotnost. V pogovoru mora imeti zadnjo besedo, predvsem pri planiranju nadaljnjih korakov (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Človek, ki pride po pomoč po dogodku podtaknjene droge, potrebuje občutek pripadnosti v procesu pomoči in občutek sprejetosti v skupnosti in socialni mreži. Išče moč za okrevanje, ki jo sicer že ima, ampak mu jo socialno delo pomaga ozaveštevati. Socialno delo človeku pomaga pri celostnem zdravljenju, kjer človek sam v sebi išče in skuša prepoznati, kaj je zanj dobro. Pomoč žrtev začuti skozi dialog in sodelovanje ter tako, da mu verjamemo (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Dogodek podtaknjene droge in nadaljnja kriminalna dejanja v povezavi z dogodkom vplivajo tudi na ljudi, ki so žrtvi blizu. Povedati o dogodku moškemu (npr. bratu, očetu, partnerju) s strani žrtve ženskega spola večkrat predstavlja težavo. Zaščitniška bližnja oseba lahko

želi nerazsodno fizično škodovati storilcu ter dogodek takoj prijaviti policiji, ne glede na žrtvino željo (Taylor, Prichard in Charlton 2004). Socialni delavec žrtev povabi, da v izvirni projekt pomoči vključi svoje bližnje in tako aktivira svojo socialno mrežo v tolikšni meri, kot si to želi sama. Čačinovič Vogrinčič (1990) ob tem izpostavlja, da kriminalna dejanja, torej tudi podtaknjena droga, v povezavi s tem niso zgolj problem člana družine, temveč z deljenjem postane problem celotne družine. Reševanje problema družine vedno zahteva spremembe in iskanje rešitev, ki so možne v določenih družinskih pogojih, pri čemer mora socialno delo z družino temeljiti na dogovoru o sodelovanju. Sodelovanje, ki dela družino razvidnejšo obema - družini in socialnemu delavcu, prispeva k odkrivanju tistega, kar je izvedljivo in uresničljivo. Socialni delavec, ki je udeležen v procesu pomoči skupaj z družino, mora biti usposobljen za to, da vzdržuje osebni in delovni odnos, da vstopi v odnos kot človek s svojim izkustvom in s svojo alternativo, ki odpira drugim nove možnosti. Predmet socialnega dela z družino je pomoč pri reševanju kompleksnih problemov družin z mobilizacijo posebnih, družinskih virov moči in podpore (Čačinovič Vogrinčič, 1996). Spreizer in Štirn (1993) ob tem trdita, da je družina, ki ob pretresljivem dogodku potrebuje podporo, zelo pomemben in močan vir moči za žrtev, še posebno za človeka, ki je doživel travmatično izkušnjo in je zaradi nje v povezavi z občutkom drugačnosti prekinil številne socialne vezi. V družini so stkana poznanstva, ki človeku ponujajo občutek uglašenosti z okolico, sprejetosti, kar je predpogoj za razvijanje drugačnega, nestereotipnega doživljanja ter razreševanje osebnih stisk in težav. V socialnem delu gre za pomoč, za iskanje novih rešitev, za raziskovanje uresničljivega - za pomoč tam, kjer ljudje ne znajo in ne zmorejo sami najti rešitve. Vendar so ljudje v družini na poseben način povezani med seboj, njihova povezanost pa pomeni odvisnost in moč (Čačinovič Vogrinčič, 1996). Lussi (1991, v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005) trdi, da gre za odkrivanje in vzpostavljanje podpirne naravne socialne mreže za mobilizacijo vseh udeležencev v problemu, da postanejo »udeleženi v rešitvi«. Flaker (1994) dodaja, da se socialno delo z analizo tveganja in analizo situacij oddaljuje od omejevanja in obsojanja k raziskovanju taktik za zmanjševanje tveganja. Socialni delavci s pogajanjem in zagovorništvom raziskujejo situacije z žrtvami in drugimi družinskimi člani na način, da se upošteva njihov kontekst in moč, ki jo imajo (Flaker, 1994). Socialni delavec mora raziskovati življenjski svet posameznika in skupaj z njim iskati pogum za uvajanje sprememb v življenju. Socialni delavec je tisti, ki raziskuje in s človekom ustvarja prostor za spreminjanje njegovega položaja ter pomaga posamezniku pri krepitvi odnosov z drugimi ljudmi. Socialni delavec mora človeka v stiski vedno videti kot nekoga, ki je sposoben nadzirati svoje življenje, vendar če tega še ne zmore sam, mu mora pri tem pomagati (Flaker, 2015). Po preživetem dogodku se pri žrtvah najpogosteje pojavijo čustva, kot so strah, jeza in tesnoba. Občutki, ki jih žrtve po dogodku tudi doživljajo, so nihanje razpoloženja, občutek ponižanja in degradacije, samoobtoževanje, krivda, sram, zadrega, nebogljenost, brezup in maščevanje. Nekateri svojo ranljivost pokažejo okoli, drugi prava čustva skrivajo in se obnašajo, kot da se jim ni nič zgodilo (Repič, 2008).

Lamovec (1998) pravi, da človek po doživeti travmatski izkušnji nujno potrebuje varno okolje, kjer bo lahko preživel čas, premislil, podoživel in izrazil svoje misli in čustva nekomu, ki mu lahko zaupa. Grebenc, Šabić in Kvaternik (2008) dodajajo, da je potrebno izhajati iz dejanskih potreb žrtve in okolja, v katerem le-ta živi, in nuditi pomoč, ki je po meri posameznika. Flaker (2015) izpostavlja, da je osnova za pomoč žrtvi in pomembnim drugim možnost sodelovanja žrtve v procesu pomoči, partnerski delovni odnos ter krepitev moči. Socialno delo s svojim delovanjem na tak način žrtvi podtaknjene droge pomaga na več nivojih. Začne se pri delu s posameznikom, kjer se upošteva njegovo okolje, družbo, življenjske razmere in navade. V primeru žrtvinega strinjanja se pomoč nudi tudi vsem ostalim vključenim v dogodek oziroma tistim, ki jih žrtev želi vključiti v svoj proces okrevanja. Socialno delo pomoči žrtvam podtaknjenih drug je zelo pomembno zaradi sodelovanja z drugimi institucijami, ko je njihova pomoč potrebna in se pomoči potrebni s tem strinja. Sodeluje pri iskanju konkretne pomoči pri drugih pristojnih organih in organizacijah, če je to v uporabnikovo korist. Socialno delo išče in povezuje vire v skupnosti ter organizira storitve (Flaker, 2015). Socialno delo je usmerjeno predvsem v dejavnosti, ki vodijo k napredku in uspehu žrtve (Grebenc, Šabić in Kvaternik, 2008). Prav tako pomembno je sodelovanje socialnega dela pri ozaveščanju o neželenih dogodkih. Flaker (2015) kampanje in ozaveščanje označi kot obliko programa ali storitve, ki predstavljajo preventivne dejavnosti, s katerimi se opozarja na krivice in v ospredje postavljajo občutljivost posameznih situacij ali vprašanj. Informirajo splošno javnost, večkrat z ozirom na določeno skupino ljudi. Sheard (2011) trdi, da je potrebno glede problematike podtikanja drog ozaveščati tako potencialne žrtve kot tudi potencialne storilce. Žrtve je potrebno nasloviti predvsem v kontekstu opozorila, da se to dogaja, storilce pa, da je to poseganje v integriteto posameznika. Ostro tudi opozarja, da so kampanje osveščanja praviloma osredotočene predvsem na žrtve oziroma na ženske žrtve, ki morajo paziti, da jim ne bo kaj podtaknjeno v pijačo. S tem se prelaga odgovornost za doživet dogodek na žrtve. Ne naslavlja pa se potencialnih storilcev, da bi jih odvrnili od dejanja (Sheard, 2011). V sklopu opozarjanja na možnost dogodka podtaknjene droge trenutno velja samoumevno pravilo, da moraš narediti vse, da samega sebe zaščitiš pred podtaknjeno drogo. Najučinkovitejši preventivni pristop zaščite je zagotavljanje natančnih informacij. Le-te pomagajo zmanjšati problem uživanja drog, s tem povezano obnašanje uživalcev ter podtikanje drog. Hkrati pa je potrebno razumeti tudi kulturo uživanja, ki je način izražanja mladih in vpliva na socializacijo mladih (Calafat, 2000). Preventivno delo o rekreativni uporabi drog temelji na zavedanju hitro spreminjajočih se mladinskih kultur, kjer droge zavzemajo opazno vlogo. Z izpostavljanjem možnim škodljivim posledicam in z vzpostavljanjem zavedanja možnih neželenih učinkov, se je izkazal kot najučinkovitejši preventivni ukrep. Seznanjanje uživalcev z možnimi preventivnimi ukrepi in spodbujanje k pravilni določitvi je korak naprej za družbo. Pomembno je načrtovanje in izvajanje preventivnih akcij, kjer je cilj raziskovanje, kako se soočiti s posledicami zaužite droge in iskanje moči za sprejemanje odločitev o sebi. Uvajanje elementov zmanjševanja škode je

koristen pristop v kulturi, kjer velja individualna odgovornost za dogodke. Spodbujanje samozavesti, odgovornosti in neodvisnosti ter učenje socialnih veščin je orodje za posameznike, ki jih bodo lahko uporabili v odnosih in pri srečanju z drogami. Zbuditi je potrebno aktivnost v posameznikih, da bodo prevzemali aktivno vlogo ustvarjalca svojega življenja (Calafat, 2000).

2 OPREDELITEV PROBLEMA

Žrtve podtaknjene droge v Sloveniji so skriti posamezniki, ki redko iščejo pomoč. Pogosto ne vedo, kakšna pomoč jim je na voljo in kje jo iskati, dogodkov ne prijavljajo iz strahu, sramu in slišanih ali doživetih neprimernih ravnanjih do žrtev nasilja s strani organov pregona. Problematično je, da so žrtve v stiski in brez informacij, kako si pomagati. Tako pogosto ostajajo same v svojem trpljenju, saj drugim ljudem svojo zgodbo iz strahu pred obsojanjem težko zaupajo, kar vpliva na povečanje stresa in depresivnega razpoloženja ter večkrat vodi posameznike v različne zdravstvene in psihosocialne težave, ter jih obremeni z nizko samopodobo in samospoštovanjem. Slovenski spletni viri, tako rekoč prva pomoč današnje družbe, ponujajo zelo skromne informacije o samem dogodku podtaknjene droge, o tem kako ukrepati po dogodku in kako poskrbeti zase, če si žrtev podtaknjene droge ali drugih zlorab telesa in osebne identitete. Poleg tega v Sloveniji ni organiziranih skupin za samopomoč žrtvam podtaknjenih drog. Trenutno so žrtve prepuščene same sebi, svoji iznajdljivosti, lastni notranji moči in psihični stabilnosti.

Pojava podtaknjene droge se ne obravnava z dovolj resnosti in odgovornosti, pri čemer je najbolj problematično pomanjkanje skrbi in pomoči žrtvam. Žrtve ostanejo same s svojo travmatično izkušnjo, ki je pogosto težko predelajo, sploh v primeru nadaljnje spolne zlorabe oziroma posilstva. Žrtvam se pogosto ne verjame in se jih obsoja, da so s svojim tveganim vedenjem same izzvale lastno zlorabo. Dogodek se smatra kot redek, ker ni prijav dogodka, kar pomeni, da ni dokazov o dejanski situaciji. Storilci ostanejo skriti (Donovan, 2016). To področje je znanstveno precej neraziskano.

Elliott in Burgess (2005) sta raziskave o podtaknjeni drogi opravljala v Združenem kraljestvu; Taylor, Prichard in Charlton (2004) in Quigley idr. (2009) so raziskovali podtaknjeno drogo v Avstraliji. Slovenija nima raziskave s tega področja, še več, Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) nima niti podatkov o številu žrtev podtaknjene droge v Sloveniji. Vsem izvedenim raziskavam so skupne ugotovitve, da se dogodek prijavlja v majhnem obsegu in se ga pogosto ne raziskuje. Taylor, Prichard in Charlton (2004) izpostavljajo primer dobre prakse pomoči žrtvam podtaknjene droge v Avstraliji, kjer so vzpostavili telefonsko linijo za pomoč žrtvam podtaknjene droge, pri čemer pridobljene podatke uporabljajo v raziskovalne namene za oblikovanje mehanizmov za dokazovanje kaznivega dejanja in oblikovanje modelov ustrezne pomoči žrtvam.

Zavedati se je potrebno, da ljudje, ki doživijo stresno situacijo, potrebujejo pomoč, ki bo izhajala iz njih samih, s ciljem osvoboditi se travmatične izkušnje in zmanjšati posledice doživetega dogodka. Potrebujejo zaupen prostor in ljudi, ki bodo verjeli, kaj se jim je zgodilo.

V raziskavi me je zanimalo, kako žrtve dogodek doživljajo, kje iščejo pomoč ter kakšno pomoč bi si želele. Zanimal me je tudi doprinos socialnega dela k zmanjšanju problematike podtaknjene droge. Osredotočila sem se na raziskovanje pomoči, ki je žrtvam že na voljo. Dogodek podtaknjene droge je zelo specifičen,

saj se dogaja predvsem v nočnem življenju, ko so ljudje sproščeni, se zabavajo in niso pozorni na svojo pijačo, kamor se najpogosteje substance dodajajo. Droge, predvsem alkohol, so v Sloveniji družbeno sprejete in v današnji hedonistični kulturi samoumevno prisotne na druženjih, praznovanjih, domačih zabavah, v diskotekah, lokalih itd. So del mladinske kulture, zato so mladi najpogostejše potencialne žrtve. Mladi so tudi tisti, ki dogodka ne jemljejo resno. Ko sem v svoji socialni mreži iskala ljudi z izkušnjo podtaknjene droge, me ljudje niso jemali resno in tudi trdili, da se to ne dogaja, kar potrjuje, kako prikrit je dogodek v resnici.

Raziskovalna vprašanja:

- V kakšnih okoliščinah se dogodek podtaknjene droge dogaja?
- Kako žrtev doživlja dogodek in se z njim sooča?
- Kakšne so posledice podtaknjene droge?
- Kdo so storilci, kaj je njihov motiv za podtikanjem, kaj podtikajo in kdo so njihove žrtve?
- Poznavanje problematike podtaknjene droge in odzivi družbe.
- Kakšno pomoč žrtve dobijo in kakšne si želijo?
- Kako izboljšati pomoč žrtvam?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, zaradi zbiranja besednih opisov, in izkustvena zaradi pridobivanja novih informacij. S kvalitativno raziskavo sem želela pokazati pomembnost zaznavanja in razumevanja družbenega pojava podtikanja drog skozi stališča in izkušnje posameznikov in strokovnjakov, ki nudijo pomoč ljudem z izkušnjo (Mesec, 2009).

Raziskava je tudi fenomenološka, saj se dotika raziskovanja konkretnih izkušenj, pri čemer me je zanimalo predvsem čustveno in telesno doživljanje žrtve v situaciji podtaknjene droge (Kordeš in Smrdu, 2015). Osredotočila sem se tudi na raziskovanje žrtvine izkušnje pomoči, ki jo je po dogodku deležna..

Uporabila sem tudi idiografski pristop (preučevanje posameznih primerov), torej osredotočila sem se na razumevanje in interpretacijo raziskovane situacije, procesov, odnosov in ravnanj iz vidika udeležencev (Starman, 2013). Usmerila sem se na raziskovanje konkretnih emskih primerov problematike podtikanja drog. Opisala sem značilnosti neželenega uživanja drog in skozi primere raziskovala možne preventive, razpoložljivo pomoč in potrebe žrtev.

3.2 Merski instrumenti

Podatke sem zbirala z neposrednim individualnim spraševanjem v dveh različnih skupinah.

Za merski instrument sem pripravila delno strukturiran odprt intervju in nestrukturiran intervju.

Pri izvajanju delno strukturiranih intervjujev sem uporabila smernice za intervju in vnaprej pripravljena ključna vprašanja o zelenih temah. Vprašanja sem razdelila na sklope. Vsak sklop je imel dodatna podvprašanja. Poudarek raziskave je na subjektivnih doživetjih posameznika in na ugotavljanju pomena, ki ga posameznik pripisuje posameznemu dogodku (Mesec, 2009). Sklopi:

- okoliščine dogodka
- doživljanje in soočanje žrtve z dogodkom
- posledice podtaknjene droge
- storilec, motiv storilca, tarče storilcev in sredstvo za podtikanje
- poznavanje problematike podtaknjene droge in možnost preprečitve dogodka
- pomoč žrtvi
- kakšne oblike pomoči si želi žrtev

Pri nestrukturiranih intervjujih sem izhajala iz tematike pomoči žrtvi za vsako poklicno področje in postavljala odprta vprašanja glede na potek pogovora (Mesec, 2009). Pri vsakem od poklicev sem izhajala iz vprašanja: Kakšno pomoč nudite žrtvam podtaknjene droge?

Poglobljeni intervjuji so mi omogočili dostop do izkušenj in mnenj ljudi z emsko izkušnjo (Sheard, 2011). Z intimnim pogovorom sem najlažje prišla do osebnih, občutljivih informacij, ki so pomembne za raziskavo. Prepisi intervjujev zaradi varovanja identitete sodelujočih in zaradi občutljivosti teme javnosti niso dostopni in se hranijo v osebnem arhivu raziskovalke.

Tri intervjuje z žrtvami sem z dovoljenjem sogovornikov snemala in si delno odgovore še vedno zapisovala. Dva od sogovornikov žrtev se s snemanjem nista strinjala, zato sem si odgovore natančno zapisovala. Vprašanja sem prilagajala glede na vsebino pogovora, vrstni red sklopov sem prilagodila glede na potek pogovora. Strokovnjaki s področij se s snemanjem niso strinjali. Pogovore sem zato zapisala po spominu v obliki pripovedi.

3.3 Viri podatkov in vzorčenje

O dogodku podtaknjene droge se govori malo, zato sem ljudi z emsko izkušnjo za intervjuje iskala s pomočjo socialne mreže po metodi snežne kepe. Spraševala sem med prijatelji, znanci, stanovalci v študentskem domu, sodelavci in sorodniki. Intervjuvala sem pet ljudi, od tega enega moškega in štiri ženske, ki so bili v času podtaknjene droge stari med 18 in 34 let. Po metodi snežne kepe sem sicer izvedela še za tri ljudi, ki se jim je dogodek zgodil, a ko sem stopila v kontakt z njimi, v pogovoru niso želeli sodelovati. Vzorec je tako namenski in priročni (Mesec, 2009).

V raziskavi sem oblikovala dva priročna vzorca, ki skupaj pripomoreta k večji kakovosti rezultatov.

Intervjuvala sem osebe, ki imajo osebno izkušnjo s podtaknjeno drogo. Z intervjuji z žrtvami sem želela pridobiti čim bolj celosten vpogled v žrtvino doživljanje situacije in oblike pomoči, ki si jih želi. Fenomen podtikanja droge sem celostno opisala in ga analizirala skozi oči žrtve.

Poleg vzorca oseb z izkušnjo sem oblikovala še priročni vzorec v skupini strokovnjakov, sestavljali so ga trije strokovnjaki iz različnih organizacij, ki se pri delu srečujejo s pojavom podtikanja drog - socialna delavka na Centru za socialno delo, policistom in socialna pedagoginja na Združenju DrogArt. Z intervjuji strokovnjakov sem želela izvedeti, kakšno pomoč nudijo ljudem, ki pri njih iščejo pomoč zaradi podtaknjene droge.

V raziskavi sem se odpovedala ideji reprezentativnega vzorčenja in statističnega posploševanja na širšo populacijo (Starman, 2013), saj je v raziskavo vključenih zgolj pet izkušenj s podtaknjeno drogo in po en zaposlen na policiji, Centru za socialno delo in Združenju DrogArt, ki podajajo pogled na pomoč žrtvi podtaknjene droge. Ugotovitve tako veljajo za pridobljene izkušnje sogovorcev.

3.4 Zbiranje podatkov

Empirično gradivo sem zbirala sama. Intervjuje z žrtvami podtaknjene droge sem opravila v decembru 2019 in januarju 2020. Intervju z zaposleno socialno pedagoginjo na DrogArtu sem opravila po telefonu aprila 2020, s socialno delavko na Centru za socialno delo v januarju 2021 in s policistom maja 2021.

Intervjuje z žrtvami sem opravila osebno na njihovem domu in pri meni doma, tako kot je posameznemu sogovorniku najbolj ustrezalo. Intervjuji so trajali približno od 60 do 120 minut.

Intervjuji s strokovnjaki so trajali od 15 do 30 minut. S socialno pedagoginjo na DrogArtu sem intervju opravila po telefonu, s socialno delavko in policistom pa v živo. Intervjuje sem prepisala in jih vsem sogovornikom poslala v vpogled in prosila za potrditev in morebitne popravke. Vsi sogovorniki so želeli ostati anonimni.

3.5 Analiza podatkov

Pri analizi intervjujev sem uporabila kvalitativno metodo kodiranja.

Zapise in posnetke intervjujev sem zapisala v elektronski obliki. Intervjuji niso potekali v knjižnem jeziku. Zaradi ohranitve avtentičnosti besedila dobesedni zapisi izjav udeležencev v intervjujih niso lektorirani in jezikovno popravljeni. Pri zapisih z žrtvami podtaknjene droge sem obdržala obliko intervjuja, saj sem imela za podlago pisne in zvočne beležke. Intervjuje s strokovnimi poklici sem zapisala v obliki zgodbe, saj sem jih zapisala po spominu.

Po prebiranju intervjujev sem določila enote kodiranja. Relevantne izjave sem v besedilu podčrtala in označevala z zaporednimi številkami. Intervjuji z žrtvami so označeni s črkami od A do D, intervju s policistom s črko PO, socialno delavko na Centru za socialno delo s SD in s specialno pedagoginjo iz DrogArt z DA. Posebej sem kodirala skupino intervjujev žrtev in posebej strokovne poklice. Intervjuje sem najprej kodirala odprto, nato še osno.

Del prepisa intervjuja A in podčrtane enote kodiranja:

Zato nisem nikomur povedala (A58). Potem pa sem imela redni pregled pri terapevtu. Njemu sem povedala in je bil zgrožen. Vprašal me je, če vem, kaj je droga za posilstvo (A59). Povedala sem mu, da sem že slišala, ampak da ne vem kaj bi bila. Potem mi je opisal vse, kako to deluje, kakšni so simptomi, znaki, kako je to. Rekel mi je, da sem prevzela tipično vlogo žrtve, da sem si zanikala (A60). Najprej sem mu rekla, da pretirava in da ni to to (A61).

Za vsak intervju sem podčrtane izjave ločila v razpredelnice po številki izjave, izjavi, pripadajočih kategorijah in temah.

Primer:

št. izjave	izjava	tema	kategorija
A58	Zato nisem nikomur povedala	obrambni mehanizmi žrtve	zanikanje
A59	Njemu sem povedala in je bil zgrožen (terapevtu). Vprašal me je, če vem, kaj je droga za posilstvo	pomoč žrtvi	terapevta
A60	mi je opisal vse, kako to deluje, kakšni so simptomi, znaki, kako je to. Rekel mi je, da sem prevzela tipično vlogo žrtve, da sem si zanikala	pomoč žrtvi	terapevta
A61	Najprej sem mu (terapevtu) rekla, da pretirava in da ni to to.	obrambni mehanizmi žrtve	zanikanje

Pojme vseh intervjujev žrtev sem nato združila in osno kodirala po temah in kategorijah. Prav tako sem združila intervjuje strokovnjakov.

Primer osnega kodiranja intervjujev A do D:

Storilec

storilec je neznana oseba

B6 Tam sem spoznal Rusinjo.

B7 In želel sem si videti, kako Rusi živijo. Ona me je tudi povabila, da grem do nje.

C8 Spila sem dva špricarja, potem pa smo se igrali neko pivsko igrico. Nekdo mi je rekel, da mi bo zmešal pijačo. Nisem niti pomislila, da bi bilo lahko kaj narobe.

C12 Ko sva šli stran, je ta tip prišel za nama, pa čeprav ga nisem poznala.

Č10 Potem smo pa, tako kot bi lahko rekla skoraj vedno, hitro dobile nekaj moške družbe. Samo pridejo od zadaj in se začnejo stiskati k tebi. Jaz sem bila res preveč trezna za to. Že tako ne maram tega, zdaj sem pa kar očitno šla na drugi konec naše grupe. Stran od tistega tipa. Seveda ni bil edini. Pa tudi na ostale se je vsake toliko kakšen prilepil (predviden storilec).

Č61 Pojma nimam. Mogoče tisti, ki nisem hotela plesati z njim. To je bila moja edina konkretna ideja. Kdorkoli bi lahko bil. S kozarcem v roki sem plesala. Res, kdorkoli.

D8 No in po tem pivu sem se jaz zaklepetala z enim mladim fantom. Predvsem me je spraševal kaj smo počele prej s puncami. Nič takega. Jaz mu vse veselo razlagam.

D31 Niti nisem prepričana, da je bil on tisti, ki je to naredil. Sem razmišljala, da se gredo med sabo neko igrico. Da nekdo od grupe to naredi in eden je na vrsti, da si "vzame, kar mu pripada". Upam, da se motim, ampak ...

D32 Jaz se ga od tistega večera sploh ne spomnim. Sicer mi ga je brat kazal na slikah, ampak sem rekla, da se ne bom s tem ukvarjala in se res nisem.

storilec je poznana, zaupanja vredna oseba

A7 s fantom sva se že dobivala kakšen mesec.

A66 grozno mi je, da se mi to ni zgodilo v nekem klubu, ampak z nekom ki sem mu zaupala.

B52 ki ji je bližnja oseba podtaknila drogo. B: Teh primerov pa ne poznam in mi je še manj všeč. Osnovno zaupanje, ki ga imaš do neke osebe. To pa je grdo.

C87 Men se zdi, da se to dogaja v družinskih ali prijateljskih krogih. Zato res nikoli ne veš, kje te lahko doleti.

C107 Če si pa na pijaci, da se zgodi, pa ne vem. Je pa lahko problem. Sploh če osebi zaupaš. Ampak se vseeno to dogaja. Al pa kakšen očim ali kdo drug iz družinskega kroga. To je pa težje zaznat, če bi se zgodilo.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

V kvalitativni raziskavi sem pridobila subjektivna mnenja žrtev podtaknjene droge in strokovnjakov glede problematike podtaknjene droge ter razpoložljive pomoči žrtvam podtaknjene droge. Kvalitativna raziskovalna metoda in poglobljeni intervjuji so mi podali uvid v posameznikovo doživljanje dogodka in raziskovanje ustreznosti ter kakovosti pomoči po dogodku. Delno strukturirani intervjuji so mi omogočili, da sem z vsakim posameznikom raziskovala njegovo osebno izkušnjo toliko, kot mi je vsak sam želel povedati. Poleg same izkušnje, okoliščin podtaknjene droge in poznavanja problematike, me je zanimala še pomoč, ki jo je bil posameznik deležen in pomoč, ki bi si jo želel ter izkušnje in ustreznost pomoči s perspektive strokovnjakov.

Zanimalo me je, kakšna strokovna pomoč je že na voljo in kakšne bi bile lahko smernice za izboljšanje pomoči žrtvam podtaknjene droge na podlagi povedanega s strani žrtev podtaknjene droge v skladu z mnenji in stališči žrtev podtaknjene droge ter strokovnjakov. V kvalitativno raziskavo sem vključila strokovnjake s področja socialnega dela, socialne pedagogike in policije. Vprašanje iz katerega sem izhajala je bilo "Kakšno pomoč nudijo žrtvam podtaknjene droge oziroma kako poteka pomoč žrtvi podtaknjene droge?".

Vprašanja pri intervjuvanih žrtvah so bila zelo splošna in odprtega tipa, da bi prišla do čim več različnih odgovorov, ki bi nakazali kakšne pomoči si želijo. Za raziskovanje dogodka podtaknjene droge je pomembno poznavanje okoliščin, v katerih se dogodek dogaja, zaradi nadaljnjega osveščanja družbe o samem dogodku. Zaradi majhnega vzorca ugotovitev ne morem posplošiti na celotno populacijo. Moja raziskava pa je lahko dobro izhodišče za nadaljnjo raziskovanje dogodka podtaknjene droge.

4.1 Okoliščine dogodka podtaknjene droge

Sogovorniki, ki so bili žrtve podtaknjene droge, so bili v času podtaknjene droge stari 21, 35, 18, 27 in 34 let (en moški in štiri ženske). Starost v času dogodka je zelo raznolika, kot so to v svojih raziskavah ugotovili že Elliott in Burgess (2005), Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005), Slaughter (2000), Taylor, Prichard in Charlton (2004) in Quigley idr. (2009). Eni od intervjuvank se je zgodilo pri njenem fantu doma "v sosednjem bloku" (A3), torej povsem v zasebni sferi na zmenku. Fant se je izkazal za storilca, saj sta bila v stanovanju samo onadva. Ostalim sogovornikom je bila droga podtaknjena v prisotnosti več ljudi, tudi neznancev. Kot piše Lamovec (2008) o spolnih zlorabah, se le-te pogosto zgodijo na žrtvinem ali storilčevem domu, pa tudi v drugih okoliščinah (javni kraji, služba, itd.). Storilec je lahko intimni partner, prijatelj, znanec, družinski član ali popoln tujec (Lamovec, 2008). Sogovornici C je bila podtaknjena droga na privatni rojstnodnevni zabavi, sogovorniku B ob večernem druženju na službenem obisku Moskve in preostalima sogovornicama Č in D na javni, vsem dostopni zabavi (vaška veselica in

lokal v Ljubljani). Dogodki podtaknjene droge so se zgodili pri storilcu doma v Ljubljani, v lokalu Parlament v Ljubljani, na privatni zabavi v lovski koči v okolici Cerknice, na vaški veselici v okolici Škofje Loke ter v tujini. Sogovornica C je izpostavila govorice: *"Sem pa slišala, da se to dogaja v Cirkusu in v Celju v nekem klubu"* (C98). Shead (2011) podobno trdi, da kraji, ki so znani po uživanju alkohola in drugih drog predstavljajo večjo verjetnost za podtaknjeno drogo, pri čemer se praviloma čas dogodka posploši na večerni čas, saj je uživanje alkohola najpogostejše del nočne ekonomije in čas sproščenosti. Kraji dogodka so si med seboj povsem različni. Tudi Fletcher, Calafat, Pirona in Olszewski (2010) podobno izpostavljajo, da se rekreativne droge uživa v klubih, lokalih, na ulicah, zasebnih zabavah in v domačem okolju. Flaker in Grebenc (2011) poudarjata, da sama prisotnost v večernem življenju še ne pomeni nevarnosti same po sebi, vendar pa je izpolnjen pogoj verjetnosti, da se dogodek lahko zgodi. Sogovornica A je bila na zmenku, sogovornik B na poslovnem obisku Moskve, sogovornica C privatne zabave za rojstni dan, sogovornica Č se je udeležila praznovanja zagovora diplome in sogovornica D se je udeležila deklščine. Dogodka podtaknjene droge ne moremo konkretnije povezati z določenimi okoliščinami, v katerih se bo dogodek bolj verjetno zgodil. Možno je kjerkoli in kadarkoli, v domačem okolju z nekom, ki mu zaupaš ali na javnih dogodkih med neznanimi ljudmi. Sogovornica D vaše veselice ne prepozna kot možnega kraja za dogodek podtaknjene droge: *"To mi je bilo čudno. Zaradi tega sem potem začela raziskovat stvari in sem posumila, da mi je bila podtaknjena droga. Kar malo smešno se mi je zdelo, da se je to lahko zgodilo na vaški veselici. Droge, haha"* (D28). Vendar se ji je vseeno zgodilo. Sogovornici Č in C dodajata: *"Pa sem slišala, da se je to že zgodilo. Pa brala od ene, in so ji to v kavo dali čez dan. Ampak, da se bo to zgodilo ravno meni pa /.../ No ne bi rekla. Pravzaprav, ne na tak večer"* (Č37), *"Men se zdi, da se to dogaja v družinskih ali prijateljskih krogih. Zato res nikoli ne veš, kje te lahko doleti"* (C87), zato ne moremo določiti, da se dogodek nekje ne more zgoditi. Družbena sprejetost drog ne zbuja pomislekov storilca, da je podtakniti drogo nasilno in nemoralno dejanje (Fletcher, Calafat, Pirona in Olszewski, 2010). Kot opazajo Herring, Thom, Beccaria, Kolind in Moskalewicz (2010) bi izboljšanje pogojev, kjer ljudje na javnih krajih uživajo alkohol, pripomoglo k večji varnosti ljudi. Tveganje bi lahko zmanjšali z večjimi prostori za zabavo, z več sedišči, s hrano in z deljenjem brezplačne vode.

Flaker (2015) trdi, da se bodo tvegani dogodki vedno dogajali. Vendar jih lahko omilimo oziroma zmanjšamo njihovo nevarnost s pogovorom o potencialnih možnostih, saj le-ta omogoča iskanje varovalk, ki so posameznikom vodilo v kritičnih trenutkih. Potrebno je narediti korak naprej k zaščiti potencialnih žrtev in izboljšanju preventivnih ukrepov, saj z opozarjanjem dosežemo, da so uživalci pozornejši na specifičen dogodek, sčasoma pa bo le-to prineslo tudi spremembe v okolju, kjer se droge uživajo.

4.2 Doživljanje dogodka podtaknjene droge in soočanje z njim

4.2.1 Sproščenost v času dogodka podtaknjene droge in nejasni ter neznani občutki

Vsi sogovorniki so se v času podtaknjene droge zabavali in bili sproščeni: *“Muzika, plesalo se je”* (B5). Nihče ni pričakoval, da bi mu bilo lahko nekaj podtaknjeno: *“Zato sem bila čisto sproščena. Pijačo sem spila. Moja prijateljica jo je tudi spila”* (C10). Sogovornik B se zaveda prekomernega uživanja alkohola tisti dan: *“Kriv je alkohol. Zmanjša presojo. Valda nisem pomislil na to. Naivno sem mislil, da bom spoznal, kako Rusi živijo in to je najbolj smešno”* (B17). Alkohol je v družbi prisoten pri zabavi, uživanju, praznovanjih, vedno večkrat pa tudi pri kaznivih dejanjih in nesrečah. Uživanje alkohola vpliva na delovanje posameznika in odnose, v katerih se takrat nahaja (Herring, Thom, Beccaria, Kolind in Moskalewicz, 2010). Droge ljudje uživajo predvsem v večernem času, ko se želijo sprostiti od skrbi (Sheard, 2011). Prekomerno je alkohol užival le sogovornik B. Razlike med prekomernim rekreativno zaužitim alkoholom in podtaknjeno drogo ni možno razložiti na podlagi posledic, saj so si podobne (Donovan, 2016). Sogovornici C in Č poznata svoje meje. Zato nista razumeli, kako sta se tako hitro napili: *“Meni je kar naenkrat ratalo slabo. Zato sem rekla če greva stran od mize. Ker mi ni bilo fajn. Pa še taka smotana luč je bila, je ful utripala, in se mi je začelo vrteti. Bila sem začudena, ker sem spila tri pijače in se mi ni zdelo normalno”* (C11).

Dan po podtaknjeni drogi pa prepoznavajo drugačne občutke kot po prekomernem pitju: *“Omotična sem bila. Ni bil maček. Pri mačku je drugače. Zanimivo mi je bilo, ker se mi je vrtelo, ko sem se zbudila. Drugače je kot pijanost. Tako sem vedela, da nisem bila pijana po treh pijačah”* (C43). Tudi če imajo žrtve občutek, da je nekaj drugače, ne pomislijo, da bi bila za to lahko kriva podtaknjena droga. Dogodek žrtve minimalizirajo: *“Mislila bi, da sem za svoja leta prestara za žur in da pri celem dnevu pohajanja okoli nek davek mora biti”* (D24). Sogovornica D je najprej okrivila celodnevno zmerno popivanje in svojo starost ter *“da ni več v formi”*. Kasneje se ji je vseeno dogodek zdel sumljiv: *“Malo mi je bilo čudno, ker je bila to taka nenadna utrujenost, ampak sem si mislila dobro, cel teden službe in danes cel dan v pogonu, tako je, nismo več mladi. Sem rekla, da se grem posloviti od punc. Vse so bile žalostne da že odhajam, saj sploh še ni polnoč”* (D10). Žrtve si tako že od začetka izmišljujejo vzroke, da opravičijo storilca, se obnašajo, da se ni zgodilo nič resnega ali celo zanikajo sam dogodek (Repič, 2008).

Sogovorniki A, B in C so povedali, da so dobili občutek, da je nekaj narobe že v času, ko je substanca začela delovati nanje: *“Meni se je naenkrat zdelo kakor da sem ful pijana”* (A28). Nobeden od sogovornikov v času delovanja droge ni posumil, da mu je bilo dejansko nekaj podtaknjeno v pijačo. Taylor, Prichard in Charlton (2004) pravijo, da je nezavedanje podtaknjene droge povsem normalno, saj so posledice podtaknjene droge podobne prekomernemu uživanju alkohola, kar žrtve napeljuje k razmišljanju, da so zgolj zaužili preveč alkohola. Sasi Kumar, Madhava Soma Sundaram (2011) navajajo, da praviloma storilec pri podtikanju drog ni opažen, zato žrtev ne more predvidevati, da je bilo nekaj

dodano v njeno pijačo ter bo onespособilo njeno funkcioniranje. Žrtev je tako zgolj prepuščena storilčevi volji. Tudi Olszewski (2008) podobno trdi, da žrtve redko začutijo razliko v občutkih po podtaknjeni drogi v primerjavi z občutki po prekomernem uživanju alkohola ali zavestnem rekreativnem uživanju drog.

V času samega dogodka so žrtve sproščene, namen zaužitega alkohola je bila sprostitelj. Sogovornice A, Č in D povedo, da se je vse dogajalo hitro in nepričakovano: *“Vse se je pa dogajalo res res hitro. Sploh ne vem kako. Od tistega trenutka, ko sem postala zaspana, je čas kar letel mimo. No in ko sem jaz slonela na tisti ograji sem se počutila tako brez moči, da se sploh nisem mogla umakniti ali pa steči stran. Sploh nisem mogla. Kot ohromela sem stala tam ”* (D15), *“/.../ imela občutek, da sem zaspala pet minut nazaj. K njemu sem prišla ob 8 zvečer. Občutek sem imela, da moram hitro vstati in iti domov spati, da ne bo sestra mislila kje sem in sem pogledala na uro in je bila ura že 8 zjutraj. Ni mi bilo jasno, kako”* (A43), *“/.../ malo se mi je vrtelo. Ampak to je bilo vse tako na hitro. Samo zgodilo se je. Moj spomin pa se samo konča. Puš”* (Č30). Podtaknjene snovi običajno hitro učinkujejo, kar žrtvi oteži ugotovitev spremembe v občutkih ali dogajanju. Snovi, ki se podtikajo, se običajno tudi hitro izločijo iz telesa (Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh, 2005). Nasprotno je pri sogovorniku B podtaknjena substanca učinkovala še celoten naslednji dan: *“Jaz pa sem bil brez denarja in vsega. Cel dan sem haluciniral, naslednji dan pa mi je uspelo priti do našega hotela”* (B11).

4.2.2 Žrtve se dogodka ne spomnijo

Dogajanja na večer dogodka podtaknjene droge se vsi spomnijo slabo. Sogovornica A je povedala: *“/.../ jaz nisem čutila gina. Čutila sem bezgov sok. Kot da sploh ne bi bilo alkohola”* (A24). Sogovornica A tisti večer ni zaužila alkoholne pijače, ki bi lahko zavedla njeno presojo: *“Spila sem kakšen požirek in odložila kozarec”* (A27). Sogovornica A se večino dogodkov tega večera ne spomni: *“Spomnim se, da sva se lupčkala”* (A36), nato pa: *“Zbudila sem se naga v njegovi postelji”* (A42). Vsi sogovorniki poročajo o izgubi spomina. Pri sestavi zgodbe so sogovornikom pomagali prisotni na dogodku: *“Meni ni bilo nič jasno. Spomnila sem se, da sem se z nekom pogovarjala, to je bilo pa to. Ampak ko mi je brat povedal, kaj je videl, sem se res spomnila, kako slonim na ograji”* (D27). Wells in Phillips (2009) ob tem navajata, da lahko nepojasnjena izguba spomina žrtvam povzroči nelagodje in stres, kajti ne vedo kaj se je zgodilo, koliko lastne osebnosti in identitete so razgalili ter kako so se odzivali na dogodke, ki so jim sicer neprijetni in neželeni.

Sogovornik B je izpostavil, da je zaradi podtaknjene droge haluciniral: *“Povedali so mi, da dajejo v pijačo neko zdravilo za srčne bolnike”* (B14), *“/.../ ki ti zmanjša srčni utrip. Najprej padeš v nezavest in se ne spomniš za nazaj. V kombinaciji z alkoholom pa deluje kot LSD. Name je to začelo delovati šele naslednji dan in da so to tipični znaki LSD halucinacije”* (B15). Tudi sogovornica A za nekatere dogodke ni prepričana ali so se dejansko zgodili ali je halucinirala: *“Ne vem, če je bilo to sicer res, ampak se mi je zdelo, kakor, da bi začel igrati na klavir, da me pomiri”* (A40). Paš, Purkart, Colja in Sande (2013) podobo

kot sogovorniki trdijo, da podtaknjena droga omeji funkcioniranje žrtev, povzroča zaspanost in celo nezavest pri žrtvah. To omogoča storilčevo nadvlado žrtve, katere se žrtev kasneje neverjetneje ne bo niti spomnila. Podobno so tudi sogovorniki pod vplivom substanc počeli stvari, ki se jih ne spomnijo, in dovolili dejanja, ki jih sicer ne bi. Sogovorniki so pod vplivom substanc dovolili otipavanje: *“No tega se jaz pravzaprav ne spomnim. Vem še nekje tam do šlatanja riti. Potem vem samo, kar mi je povedal brat”* (D18) in imeli spolni odnos: *“Na postelji je bil kondom. In naga sem bila”* (A49). Bili so okradeni in niso vedeli, kje so: *“Jaz pa sem bil brez denarja in vsega. Cel dan sem haluciniral, naslednji dan pa mi je uspelo priti do našega hotela”* (B11).

4.2.3 Občutki žrtev po podtaknjeni drogi

Občutki, ki jih doživljajo sogovorniki v času delovanja podtaknjene droge so zelo različni in se tekom vplivanja spreminjajo. Od občutka pijanosti, tudi če spiš zgolj nekaj požirkov alkoholne pijače: *“Meni se je naenkrat zdelo kakor da sem ful pijana”* (A28), do veselja: *“Vesela sem bila. Evforični občutki”* (A29). Sogovornik B priznava, da je naivno razmišljal, da mu bo ženska, med tem ko je on pijan, pokazala samo svoj dom in razmere, v katerih živi. Da je nekaj najbrž narobe je ugotovil, ko je bilo že prepozno. Sogovornici C pa se je sledenje fanta zdelo sumljivo in počutila se je nelagodno.

Počutje vseh je bilo naslednji dan slabo. Sogovorniki so izpostavili bruhanje, mrzlico, zaspanost, vrtoglavico, žejo, zmedenost, omotičnost, neodzivnost, nezmožnost kontrole telesa, nezmožnost govora, pomanjkanje apetita, bili so tesnobni in spali celoten naslednji dan. Taylor, Prichard in Charlton (2004) in Quigloy idr. (2009) trdijo, da je slabo počutje žrtev po zaužiti drogi običajno. Sicer so posledice v času delovanja droge in naslednji dan odvisne od substance, ki je bila podtaknjena, vendar pa so najpogostejši zaznani možni učinki bruhanje, izguba nadzora nad gibanjem, momljanje, krči, težave z dihanjem in izguba spomina. Lamovec (1998) pa dodaja, da so možne posledice podtaknjene droge pri žrtvi tudi zaskrbljenost, vznemirjenost, občutek nemoči in brezupa, tesnoba, pomanjkanje zanimanja za dogajanje v okolici, kar so znaki stresa, ki se lahko pojavi v času samega dogodka ali po njem. Dogodek podtaknjene droge je neznana situacija, ki se je zgodila nenadno in nepredvideno. Prav ta nenadnost in nepredvidljivost pri ljudeh praviloma lahko povzroča kratkotrajne in dolgotrajne negativne posledice ter neželene spremembe, vendar vseeno ne moremo vedeti, kako bo dogodek vplival na nadaljnje življenje posameznika. Vpliv dogodka na posameznikovo življenje je odvisen od posameznikovega življenjskega okolja, njegove socialne mreže, psihofizičnega stanja ob dogodku in osebnostne trdnosti. Repič (2008) ob tem dodaja, da se po dogodku podtaknjene droge pogosto pojavijo pri žrtvi strah, jeza, sram, zadrega, tesnoba, ponižanje, brezup in samoobtoževanje. Nekatere žrtve svoje občutke podelijo z drugimi in na tak način razrešijo svojo stisko. Zaskrbljujoče pa so tiste žrtve, ki doživet dogodek prikrivajo in se obnašajo, kot da se ni nič zgodilo. Izpostavljene občutke izražajo tudi sogovorniki

Sogovornika B in C dodatno izpostavljata tudi občutek naivnosti: *"Zato si potem malo naiven. Tako kot jaz s to lovsko kočo. Saj nas je samo dvajset, petindvajset ljudi. Nič se ne bo zgodilo tukaj"* (C88) in nerazmišljanja v situaciji: *"Ti kdo prinese pijačo. Vzameš. Ne razmišljaš. Spiješ"* (C130), sploh če si sproščen in si zaužil alkohol: *"Veliko ljudi se že zaveda, da so droge v klubih. Ampak ko pride do nekega adrenalina, ko prideš ven, cel vznemirjen, malo spiješ. Problem je, ko pride zraven alkohol. Malo spiješ in uživaš. Plešeš. Ne razmišljaš takrat o tem, ker uživaš takrat"* (C134).

Sogovornici B, Č in D izpostavljajo občutek sramu, ki je prisoten po dogodku: *"Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli ... Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šans, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo"* (B57). O dogodku bi najraje molčali: *"Se pa spomnim, kako me je bilo sram poklicat v službo, da sem bolna in da ne morem priti delat"* (Č19). Sram jih je tudi njihovega obnašanja: *"Če zdaj pomislim nazaj, me je bilo naslednji dan najbolj sram, kaj so drugi videli. Se mi zdi, da je zgledalo, kot da se mu ponujam"* (D16). O sebi mislijo slabo: *"Itak sem se počutila neumno"* (Č36) in se krivijo, da se jim je dogodek sploh zgodil. Sogovornica A je takoj po dogodku nase prevzela celotno krivdo: *"Sklenila sem, da sem se napila in da je bilo vse moja krivda"* (A57), kljub temu, da se spomni njegovega početja, ki si ga ni želela: *"sem odprla oči, ko je bil na meni in me je poskušal posilit oziroma karkoli"* (A38), *"sem ga z vso močjo odrinla"* (A39). Repič (2008) ob tem trdi, da žrtve razvijejo obrambne mehanizme, ki temeljijo na izmišljevanju vzrokov, ki bi opravičili storilca in njegovo sporno početje, se obnašajo, kot da se ni zgodilo nič resnega ali zanikajo sam dogodek, kajti lažje je poskusiti dogodek potlačiti, kot se z njim soočiti. Takšen odziv pa ne pomaga pri okrevanju žrtve.

Sogovornik B kot moški izpostavi problematiko sramu pri doživeti spolni zlorabi: *"Ko sva govorila o teh spolnih zadevah. Če bi se mi še to zgodilo, potem pa res ne bi upal povedat nikomur"* (B78). Repič (2008), ob tem navaja, da žrtve pogosto zaradi strahu in sramu odpravljajo ljudi stran od sebe, čeprav pomoč nujno potrebujejo, pri čemer negativni odzivi okolice dodatno stopnjujejo nizko samopodobo in nizko vrednotenje posameznika.

Kot grozen občutek sogovornica A izpostavlja, da ji je to storil nekdo, ki naj bi mu zaupala: *"grozno mi je, da se mi to ni zgodilo v nekem klubu, ampak z nekom ki sem mu zaupala"* (A66), sogovornica Č pa po dogodku do fantov na splošno čuti sovraštvo in nezaupanje: *"Pa neko sovraštvo in jezo do fantov imam. Fante, ki te imajo samo za objekt. In ko bodo oni nekaj želeli, bodo tudi naredili"* (C64). Sogovornica Č pa ne čuti maščevanja, ker ne ve, v koga bi ga usmerila, saj storilec ni znan. Zanima jo razlog, zakaj je to nekdo storil.

Pozitivni občutki žrtev so povezani predvsem z dejstvom, da se je dogodek končal srečno. Sogovornik B pojasni, da je bil ponosen nase, saj je izgubljen, brez česar koli in v neznani državi našel hotel, kjer so stanovali, ob tem da je substanca nanj učinkovala še celoten naslednji dan: *"To je zelo zanimivo. Kje sem*

jaz vse hodil ... Spomnim se vse živo stvari. Sem kar ponosen, da sem prišel. Prespal sem v eni hiši. Tega se spomnim. Kar tako nekak na hodniku. Zjutraj sem šel ven in je bila tam ena pošta. In sem hotel telefonirat in seveda ne moreš, če nimaš denarja“ (B33). Kasneje je občutil predvsem veselje, da se je našel: *“Zelo sem bil vesel, da sem prišel iz ruskega zapora. Celica je bila taka, kot jo vidiš v kavbojskih filmih, neke rešetke. Mene so vrgli tja noter. Stalno pa so dovažali ljudi, moške in ženske. Vsake toliko pa so koga odpeljali po nekih stopnicah dol. In sem si mislil, da če me odpeljejo tja dol, pa ne bom nikoli več prišel ven”* (B29).

Sogovornica D izpostavlja olajšanje, ki ga je občutila po pogovoru z bratom, ki je videl, kaj se je zgodilo, pa tudi če je bil prisoten le v določenem trenutku: *“Ubistvu mislim da mi je bilo to edino, kar sem potrebovala, da sva se z bratom pomenila. Pa ne toliko zato, ker bi si bila tako blizu, ampak ker je bil vpleten v vse skupaj. To mi je bilo največje olajšanje”* (D56).

Sogovornica A je bila po dogodku tudi jezna, kmalu pa je do dogodka zavzela apatično držo: *“ /.../ jeza me je minila in sem postala bolj apatična glede tega dogodka. Ne povzroča mi več stisk in travm. Hočem pa čim prej pozabit in se počutim, kot da sem odmaknjena od tega”* (A110). Zaveda se, da še ni predelala doživetih izkušenj: *“/.../ sem povsem potlačila, tudi če je slabo. ampak nisem še čez ne”* (A111) .

4.2.4 Viri moči po dogodku

Sogovorniki B, C in D kot pozitivno izpostavljajo, da jim je bila situacija, v kateri so se znašli, pojasnjena: *“/.../ jaz sem bil zadovoljen, da so mi kasneje razložili zadevo. Kaj se to dogaja, kakšno snov sem najbrž dobil, kakšne so možne posledice. Če mi tega nihče ne bi povedal, bi me bilo verjetno bolj strah. Mogoče bi celo šel k zdravniku. Srečo sem imel, da so mi ljudje znali povedati, kaj se mi je zgodilo. Če bi se mi to zgodilo danes, bi najbrž najprej šel iskat po internetu, kaj se mi je zgodilo in bi iskal podobne primere”* (B73) in da so imeli poleg sebe nekoga, na koga so se lahko zanesli: *“Imela sem srečo. Je bila moja najboljša prijateljica zraven mene”* (C15), *“Ampak na srečo je moj brat karakter in me je samo prijel in napol odnesel v avto”* (D20). Sogovornica Č izpostavi, da je bila zaradi dogodka pod stresom in izgubila takratno službo, a prav zaradi tega dogodka tudi dobila novo, boljšo službo: *“Je bolje tako. Sem potem dobila super službo in ne več v strežbi”* (Č28). Kar želim povezati s pozitivnim razmišljanjem žrtev, ki so ga po težkem dogodku žrtve še vedno zmožne. Ne glede na slabo izkušnjo so zmožni videti tudi pozitivne stvari v dogodku. Strokovnjaki se morajo osredotočiti na opolnomočenje žrtev in iskanje virov moči, vsekakor pa je usmerjanje žrtev k pozitivnemu razmišljanju dober začetek pri okrevanju po dogodku.

Sogovornica D je edina, ki dogodka ni prepoznala kot stresnega in je po njenih besedah ni prizadel. Sogovornica D navaja, da se je dogodek zgodil nekje, kjer ne živi več, hrkati pa je pri dogodku prišlo zgolj do otipavanja, zato se s slednjim ne obremenjuje in nima vpliva na njeno življenje: *“Zdajle mislim, da ne. Sem toliko prepričana vase, da če mi res ne bi bilo okej, da bi zbrala toliko moči in ga odrinila oz. bi se*

res vsaj spomnila, da mi ni bilo okej" (D37). Sogovornica se karakternopredeli kot flegmatik, za kar meni, da ji je pomagalo pri soočanju z dogodkom in razreševanju stiske ob dogodku: *".../ Ma ne. Se res ne sekiram"* (D67). Iz tega sklepam, da psihično stanje žrtve pred dogodkom pomembno vpliva na to, kako bo žrtev dogodek predelala in kakšno bo njeno psihosocialno okrevanje. Razvoj posttravmatske motnje je odvisen od samega dogodka in tudi osebnosti posameznika, socialnega okolja in čustvene stabilnosti pred dogodkom (Repič, 2008). V nasprotju s sogovornico D, je sogovornica A izpostavila, da je bila pred dogodkom v nestabilnem psihičnem stanju: *"Verjetno je tudi zbiral take žrtve, da so šibke in da se ne bi mogle brant al pa mu kaj reč. Morda sem bila samo jaz. Ko me je spoznal, je vedel, da sem psihično zelo slabo. Vedel je, da mi je ravno umrl oči. Vedel je to in je to vse izkoristil"* (A94).

4.2.5 Prepoznavanje dogodka podtaknjene droge

Sogovorniki so začeli razmišljati o možnosti podtaknjene droge šele po opozorilih in informiranju s strani drugih, vendar tudi takrat niso povsem zaupali sebi in svojim občutkom: *"Povedali so mi, da dajejo v pijačo neko zdravilo za srčne bolnike, ki ti zmanjša srčni utrip"* (B13). Tudi po analizi dogodka s strokovnjakom, v primeru sogovornice A je to terapevt, še vedno ni nujno, da žrtev verjame, da ji je bila droga zares podtaknjena: *"Njemu sem povedala in je bil zgrožen (terapevtu). Vprašal me je, če vem, kaj je droga za posilstvo"* (A59), *"Najprej sem mu rekla, da pretirava in da ni to to"* (A61), *"Najbolj jaz sama nisem verjela, da se je to zgodilo. In sem opravičevala dogodek. Še danes en del mene hoče verjeti v dobro ljudi. Da sem bila jaz kriva, čeprav racionalno verjamem v to opcijo z drogo. To je tipično, kako opravičujem storilca"* (A82). Repič (2008) to primerja z omaloževanjem oziroma s pretvarjanjem žrtve, da se jim ni nič zgodilo. Sogovornikom se dejanje storilca zdi strahopetno, vsiljivo in otročje: *"Mi je pa to zelo strahopetno dejanje. Zakaj bi to sploh naredil"* (A90), *"Takrat sem začela razmišljat, kje si nekdo vzame pravico, da naredi nekaj, brez da človek ve. To je neko vsiljevanje"* (C82) in otročje: *"Neumno se mi zdi. Otročje"* (Č76).

4.2.6 Nemoč žrtev

Sogovorniki so po dogodku podtaknjene droge doživeli paleto čustev. Pogovor z ljudmi, ki verjamejo pa prepoznavajo kot najboljšo in najučinkovitejšo pomoč. Nekatere žrtve lastno nemoč občutijo že v času trajanja podtaknjene droge, ko se zavedajo, da je nekaj drugače kot običajno. Sogovorniki so poudarili, da tudi ko ugotoviš, da je nekaj narobe, dejansko ni nič lažje, ker ne moreš ničesar spremeniti: *"V fazi, ko ti je droga podtaknjena, ne moreš nič zares naredit"* (B53). Najboljša pomoč je imeti ob sebi nekoga, ki mu lahko zaupaš in ti je pripravljen brez obsojanja prisluhniti: *"Srečna sem bila, ker sem imela poleg sebe prijateljico"* (C45). Brownmiller (1988) izpostavlja, da žrtve čutijo nemoč že zgolj ob sumu na dogodek ter jih je strah, da jim nihče ne bo verjel, da se jim je to zgodilo. Žrtve pogosto ne verjamejo niti sebi in se skušajo potolažiti, da dogodek ne pomeni nič takega, saj v družbi dogodek podtikanje droge ni obravnavan z resnostjo. Žrtve prav tako pri delu organov pregona zaradi pomanjkanja dokazov ne prepoznavajo potencialne oblike pomoči, saj na podlagi izkušenj drugih menijo, da jim nihče ne bo verjel:

“Vem da je v Sloveniji tak pravni sistem, da tudi če imaš dokaze, je verjetnost, da bodo vse izpodbili. Jaz pa nisem imela dokazov. Kaj bi sploh lahko dala kot dokaz? Vse bi lahko obrnil. Rekel bi, da sva se prej dobivala, da ima dokaze o tem. Rekel bi, da sem prišla k njemu, da sem pila. Spala sva skupaj. Nič nimam. Nič medicinskih dokazov. Nič (A86)”. Žrtve želijo dogodek čim hitreje pozabiti in se ponovno počutiti dobro: “/.../ Najprej sem si tako samo želela, da se bom spet počutila dobro” (Č63). Flaker (2015) poudarja, da je pri pomoči žrtvam nujno potrebno nemoč spremeniti v moč in iskati posameznikovo suverenost, izhajajoč iz človekovega vsakdanjega življenja. Začeti pa je potrebno pri vlivanju zaupanja žrtev v organe pregona in njihovo pomoč.

4.3 Dolgotrajne posledice podtaknjene droge

4.3.1 Izguba zaupanja in samozavesti

Repič (2008) trdi, da žrtve pogosto posledic dogodka ne zaznavajo in ne prepoznavajo. Sogovorniki so izpostavili dolgotrajne posledice, ki jih občutijo po dogodku in sicer gre predvsem za izgubo zaupanja v ljudi in večjo pazljivost. Sogovornici A in C sta po dogodku manj zaupljivi do moškega spola ter neutemeljeno predpostavljata, da jima bo vsak moški želel storiti nekaj slabega, sploh če bi odšle z njim nekam na samo: *“Puncam sem vedno zaupala. Za fante pa zdaj, tudi če se dobim s kakšnim novim, imam že kar v glavi, kaj vse bo naredil in to me omejuje in ne morem imeti kakšnega resnega odnosa” (A88).* Strah ju je intimnega odnosa in težko ponovno zaupata moškim: *“Strah pa me je situacij, da bi bila sama z nekom, ki mu zaupam in bi se mi spet zgodilo kaj takega. Tako da imam problem v odnosih s fanti” (A98).* Zavedata se, da je nujno, da pred novimi partnerskimi zvezami lastno težavo razrešita: *“Niti ne čutiš privlačnosti. Vsi se mi gabijo. Če mislim kdaj imeti nekoga, bom mogla to spucat. Sama s sabo. In ne že z nekom v zvezi. Ker to je moja stvar” (C69).* Sogovornik B izpostavi pomembnost zaupanja do oseb, ki so ti blizu: *“/.../ Osnovno zaupanje, ki ga imaš do neke osebe. To pa je grdo” (B52).* Repič (2008) kot posledice podtaknjene droge in spolnih zlorab navaja socialne fobije, pretiran strah, sram, občutek manjvrednosti in prevzemanje krivde, nizko samopodobo, nezaupanje, napade panike, težave v odnosih, predvsem v partnerskih odnosih ter tudi posttravmatsko stresno motnjo. Tudi sogovorniki izpostavljajo, da so doživeli navedene dolgotrajne posledice spolnih zlorab in se z njimi še spopadajo. Taylor, Prichard in Charlton (2004) ob tem poudarjajo, da lahko strah obvladuje nadaljnjo obnašanje žrtve. Nezaupanje in zaskrbljenost pa posameznika omeujeta pri samostojni participaciji v vsakdanjem življenju in posebno v nočnem življenju (prav tam). Sogovornica A je bolj previdna in preden bo ponovno sama nekje s fantom bo pozornejša: *“Če bi se zdaj še enkrat to zgodilo najbrž ne bi šla sama k fantu tako hitro domov. Rekla bi, naj prinese flašo na mizo, da si bom sama zmešala. Sumljivo bi mi bilo, če bi samo meni prinesel in da sam ne bi pil. In zdaj bi takoj zjutraj vedela, da je nekaj bilo in bi takoj zahtevala pojasnilo” (A93).*

Poleg zaupanja imata sogovornici A in C po dogodku težave s samozavestjo: *“Zaupanje. Definitivno. Padla mi je samozavest s temi dogodki. Ker sem bila v stiku s tem, kar se je moji prijateljici zgodilo. Še enkrat sem bila prisotna pri eni zlorabi in nisem nič naredila. Videla sem in nisem nič naredila. Popolnoma sem zablokirala. Mislim, da je to vse vplivalo na mojo samozavest”* (C62). Prevpraševanje lastne vrednosti je značilno po stresni situaciji (Aničić, 2002). Sogovornice A je strah intimnih srečanj, medtem ko se v klubih počuti varna, saj jih obiskuje z ljudmi, ki jim lahko zaupa: *“/.../ v klubih ne počutim ogroženo. Ne bi rekla, da pazim tako zelo na pijačo. Pa tudi nikoli ne grem sama. Vedno grem s prijateljicami ali pa s sestro. In zdi se mi to odprt prostor in da bi bil sigurno nekdo tam in bi mi pomagal”* (A97). Sogovornica C izpostavi še sovraštvo do moških, ki ga čuti po tej izkušnji: *“Pa neko sovraštvo in jezo do fantov imam. Fante, ki te imajo samo za objekt. In ko bodo oni nekaj želeli, bodo tudi naredili”* (C64).

4.3.2 Varovalni ukrepi žrtev po dogodku podtaknjene droge

Ravnanja, ki se jih žrtve poslužujejo po dogodku, so konstantna pozornost in nadzor nad dogajanjem, potlačenje občutkov in predpostavljjanje, da se ni zgodilo nič resnega (Repič, 2008). Sogovornika B in C povesta da od dogodka dalje bolj pazita na dogajanje okrog sebe in svojo pijačo: *“/.../ ampak definitivno pa sem bolj pazljiv od takrat naprej”* (B43), *Veliko bolj pozorna sem. Držimo se skupaj. Nikoli ne grem sama domov peš. Ni varno hodit okrog sam po temi. Že če sta dve ali tri punce, je to veliko več kot biti sam. Po navadi več pijemo v stanovanju, pa potem zunaj manj. Ker se dogaja tudi, da natakarji dajejo kaj v pijačo. Zdaj baje neke kapljice dajejo v pijačo mi je ena razlagala. Danes je možno prav vse”* (C97). Sogovornica Č je bila bolj pozorna na dogajanje le takoj po dogodku, kasneje pa ne več, saj se ji zdi, da ne more uživati, če jo ves čas skrbi: *“Najprej sem bila res zelo pozorna. Potem pa sem ugotovila, da imam samo dve možnosti. Da grem ven in se malo sprostim in ne vidim samo tega, kako meni ali nekemu drugemu na vsakem koraku nekaj dajo v pijačo; ali pa sem doma in nikamor več ne grem. Ker opcija ostani doma zame ni, sem se malo spravila sama s seboj. Ja, mogoče sem bolj pozorna. Ampak bi rekla da kakšne pol leta po tem dogodku nisem več tako pazila. Sploh pa nikoli nisem prav sama zunaj. Morda zdaj še bolj vrjamem, da imam dobre prijatelje in jim zaupam, da če bo kaj bodo poskrbeli zame in tudi oni vedo, da bom jaz poskrbela za njih”* (Č65). Sogovornica D ne pazi bolj kot pred dogodkom. Že pred tem so se s prijatelji držali skupaj in je pazila na svojo pijačo: *“Od prej imam že navado, da pijače ne odlagam. Kaj drugega pa res ne pazim. Bude što bude”* (D73), *“Glede na mojo starost itak manj žuram. Priznam pa, da sem bila po tem ene dvakrat prav koma zunaj. V Ljubljani. Pa mi ni bilo nič. Nikoli nisem bila prav sama zunaj, vedno z nekimi prijatelji. Vedno so me tudi spremili domov, če je bilo prehudo. No, ta dvakrat. Ker drugače običajno se tam ene pol kilometra od mene po poti domov ločimo na več smeri, vsak k sebi domov. Če je pa prav hudo imamo pa neko nenapisano pravilo, ki se ga držimo, da se pospremimo domov. Ali pa gremo s taksijem in tako. Ne, me ne skrbi bolj, da bi bilo kaj narobe. Se obnašam enako kot prej”* (D72).

4.3.3 Vrednotenje dogodka s strani žrtev

Sogovornici A in C še vedno razmišljata o dogodku in občutita negativna čustva: *“O tem ne razmišljam na dnevni bazi. Vidim, da imam tesnobo, slabosti. Zaspana sem. Na tak način. Kot da me vse muči v podzavesti. Ni mi čisto jasno. Zdi se mi, da sem sama malo spucala, morda nisem še dovolj. Verjetno bom šla še na kakšno terapijo”* (C67), *“Večkrat pa se spomnim na ta dogodek”* (A77). Obe sta reševale težave s pomočjo terapije.

Sogovornica A je dogodek kasneje tudi podoživljala v sanjah: *“ves čas sanjam ta blok in oni blok in temen gozd. Da hodim po gozdu in vidim njega in gre samo mimo mene, jaz pa stojim tam in gledam in se spomnim, kaj je bilo pa nič ne naredim. Sem samo apatična. Potem pa se zbudim in imam čuden občutek. Terapevt me potem sprašuje, kaj bi mu rekla v sanjah. In sem po navadi brez besed in ne vem, kaj bi mu rekla. Še vedno pa imam občutek krivde in občutek, da jaz lažem”* (A112). Sogovornik B pa vidi težavo tudi v večkratnem obnavljanju dogodka. Če bi ga moral znova podoživeti, bi mu bilo težje: *“Jaz tak kakor sem, o tem ne bi preveč rad govoril. Problem je po mojem, ker lahko spet podoživiš to zoprno situacijo in to ni v redu. Zato nočeš o tem govoriti”* (B82). Če je podoživljanje potrebno, je nujno zagotoviti varen prostor in razumevajočo osebo (Lamovec, 1998). Žrtev brez podpore po dogodku lahko izgubi sebe ali postane depresivna. V vsakem primeru pa dogodek žrtev spremeni (Cvetek, 2009) in je pri pomoči nujno izhajanje iz potreb vsake posamezne žrtve, primerno situaciji (Grebenc, Šabić in Kvaternik, 2008).

Sogovornica C občuti pridobljeno moč tekom dogodka: *“Jaz vem da sem s to situacijo zrasla in postala močnejša. Psihično”* (C126). Sogovornica Č pri sebi ne opaža bistvenih sprememb: *“Nisem se pa jaz zaradi tega spremenila. Na začetku sem bila bolj prestrašena. Ampak mislim, da to pa res moraš v sebi predelat. Da je tako vse nevarno, če bomo na vsako stvar gledali samo iz nevarnega zornega kota. Tudi doma ti lahko pade slika na glavo”* (Č82). Na sogovornico A in C je dogodek vplival dolgoročno, predvsem na njuna čustva in zaupanje do moškega spola. Posledic za posameznega človeka ni možno predvideti, saj se na preživet dogodek vsak človek odzove drugače (Repič, 2008).

Sogovornik B izpostavi drugačno razmišljanje tekom odrasčanja: *“Ko sem bil študent, bi se mi najbrž zdelo smešno. Zdaj pa se mi zdi svinjarija”* (B49). Podtikanje droge z motivom zabave izpostavi več avtorjev. Današnja kultura uživanja mladih do dogodka pa ni kritična zaradi družbene sprejemljivosti drog in doživetih tveganj, ki se od mladih pričakujejo (Calafat, 2000).

4.3.4 Fizične posledice dogodka podtaknjene droge

Možne posledice so lahko psihične in tudi fizične. Oboje so odvisne od podtaknjene droge pa tudi od namena storilca in kako se je dogodek končal (Donovan, 2016). Sogovornika A in B sta v pogovorih izpostavila pomembnost skrbi za svoje zdravje po doživetem dogodku. Sogovornik B je bil deležen zdravstvenega pregleda v hotelu v Moskvi in kasneje še doma: *“/.../ tudi doma sem šel še na pregled krvi in ni nikakršnih dolgoročnih posledic”* (B39), sogovornica A pa je odšla k ginekologu. Nihče od njiju ni imel

dolgotrajnih zdravstvenih težav. Iz pogovorov sklepam, da imajo žrtve po dogodku podtaknjene droge predvsem čustvene in odnosne težave.

4.4 Storilci, motivi za podtikanje drog, droge, ki se podtikajo in žrtve

4.4.1 Storilec

Sogovornica A je bila edina sama s fantom v prostoru, vsi ostali sogovorniki so bili obdani z več ljudmi, tudi neznanci. Zato storilca v ostalih primerih ni bilo možno določiti. Žrtve zgolj predvidevajo, kdo bi lahko bil: *"Tudi če je bil petek, je bilo veliko ljudi. Mogoče jih je včasih za vikend manj, ampak ta petek je bilo kar polno. Skupaj smo plesale"* (Č9), *"Ko smo pa prišle na veselico, itak smo bile kot dekliščina takoj opažene, so k nam prišli neki fantje. Ena od deklet jih je bežno poznala"* (D4). Storilca je, brez da bi bil opazen pri dejanju, skoraj nemogoče izslediti in mu dejanje dokazati (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Sogovornica A je storilcu zaupala in imela z njim romantičen odnos: *"I...I s fantom sva se že dobivala kakšen mesec"* (A7). Tudi ostali sogovorniki so izrazili zaskrbljenost pri storilcih, ki jih žrtev pozna in jim zaupa. Zdi se jim grdo in morda še težje zaznaven dogodek: *"Če si pa na pijači, da se zgodi, pa ne vem. Je pa lahko problem. Sploh če osebi zaupaš. Ampak se vseeno to dogaja. Al pa kakšen očim ali kdo drug iz družinskega kroga. To je pa težje zaznat, če bi se zgodilo"* (C107). Drugi sogovorniki niso poznali primera žrtve podtaknjenih drog, kjer bi bil storilec znan: *"Teh primerov pa ne poznam in mi je še manj všeč. Osnovno zaupanje, ki ga imaš do neke osebe. To pa je grdo"* (B52). Donovan (2016) izpostavlja, da je nemogoče trditi, da nam bližnja oseba ni zmožna podtakniti droge, saj je pri dogodku odločilen motiv storilca, ne pa njegov spol, starost, povezanost z žrtvijo ali izobrazba (Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011): *"Men se zdi, da se to dogaja v družinskih ali prijateljskih krogih. Zato res nikoli ne veš, kje te lahko doleti"* (C87).

Sogovorniki B, C, Č in D zgolj sklepajo, kdo bi bil lahko storilec. Sogovornik B si je želel zgolj spoznati rusko življenje, se pogovarjal z Rusinjo, a ni prepričan, da je ona podtaknila drogo v njegovo pijačo, obstaja pa možnost: *"Med tem pa mi je verjetno dala nekaj v pijačo"* (B8). Možno je, da je ženska zgolj sosterilka z namenom, da ga zamoti in zvabi na dogovorjen prostor. Ženske storilke podtaknjene droge so raziskane še manj. Ne smemo pa zanemariti dejstva, da so možne storilke tudi ženske (Sheard, 2011). Sogovornica C sklepa, da je storilec fant, ki jima je s prijateljico zmešal pijačo: *"Spila sem dva špricarja, potem pa smo se igrali neko pivsko igrico. Nekdo mi je rekel, da mi bo zmešal pijačo. Nisem niti pomislila, da bi bilo lahko kaj narobe"* (C8). Kasneje jima je sledil na travnik: *"Ko sva šli stran, je ta tip prišel za nama, pa čeprav ga nisem poznala"* (C12) in jo tudi poljubljal. Sogovornica Č bi lahko okrivila le fanta, ki je želel plesati z njo, ker je bil to edini konkretniji stik z neznanci, ki so bili prisotni v klubu: *"Pojma nimam. Mogoče tisti, ki nisem hotela plesati z njim. To je bila moja edina konkretna ideja. Kdorkoli bi lahko bil. S*

kozarcem v roki sem plesala. Res, kdorkoli" (Č61). Sogovornica D predvideva, da je bil storilec fant, ki ji je prinesel pivo in jo kasneje otipaval. Ne izključuje pa možnosti, da bi to storil kateri od njegovih prijateljev: "Niti nisem prepričana, da je bil on tisti, ki je to naredil. Sem razmišljala, da se gredo med sabo neko igrice. Da nekdo od grupe to naredi in eden je na vrsti, da si "vzame, kar mu pripada". Upam, da se motim, ampak /.../" (D31). Sklepamo lahko, da predvideni storilec naveže stik z žrtvijo, oziroma so storilci njegovi prijatelji ali pomočnik, ali celo tretja, nedoločljiva oseba. Po Donovan (2016) kot storilca ne moremo izključiti prijateljev, pivskih kolegov ali žensk, ki se ponudijo kot pivska družba. Tipičnega storilca ne moremo določiti. Kljub temu pa je odgovoren za storitev dejanja, ne glede na njegovo preteklost ali njegove izkušnje z drogo in ostale življenjske izkušnje (Repič, 2008).

Sogovornica C se do storilcev opredeli, da so to zlobni ljudje, brez čustev, ki mislijo, da si lahko vse dovolijo: "Kje si nekdo vzame pravico, da ti nekaj podtakne in ti ne veš" (C80). Z dejanjem podtaknjene droge izkazujejo premoč in nadvlado nad drugimi ljudmi, izvajajo nasilje (Aničić idr., 2017). Nasilje izvaja tisti, ki čuti potrebo po nasilju (Leskošek, 2005). Povzročitelj nasilja je kriv in odgovoren (Obran, 2014). Odgovornost za storjeno dejanje bi moral tudi prevzeti (Leskošek, 2005). V storilcih bi bilo potrebno zbuditi razmišljanje o spornosti povzročanja dejanja podtaknjene droge. Dogodek postaviti v družben kontekst, kjer krivdo prevzame storilec in se ne išče vseh možnih razlogov na strani žrtve, zakaj se ji je to zgodilo (Burgess, Donovan in Moore, 2009).

Tudi vse oblike spolnih zlorab so nasilno dejanje. Spolna zloraba ni povezana s spolno orientacijo ali spolno željo storilca, temveč je dejanje njegove premoči in način ponižanja žrtve (Repič, 2008), prav tako gre v primeru podtaknjene droge za premoč nad žrtvijo. Žrtev je odvisna od namena storilca (Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011) in od okolice, v kateri se nahaja v času dogodka. Storilci žrtvam ostajajo neznani, zoper njih ne teče nikakršen kazenski postopek in ne prevzemajo odgovornosti za storjeno dejanje (Sheard, 2011). Sogovornica C je izpostavila, da je slišala o natakarih, ki podtikajo drogo: "Jaz vedno rečem, da se to veliko puncam zgodi. Da so jim vrgli drogo v alkohol. Se ful dogaja. Tudi natakari to delajo. Veliko takih zgodb sem že slišala" (C41). Sogovorniki s svojimi izpostavljenimi izkušnjami opozarjajo na dejstvo, da je zelo težko prepoznati in odkriti storilca.

Sogovornica A, ki je vedela, kdo ji je podtaknil substanco, je povedala, da je bil pred dogodkom storilec do nje zelo pozoren: "Lepo me je sprejel" (A11) in se ni obnašal sumljivo: "Meni se je zdelo, da je hotel biti gostoljuben, prijazen" (A21). Zanimalo ga je, kakšna je ponujena pijača: "In me vpraša, kako mi je" (A23), ter je izpostavil, da vidi spremembe v njenem počutju: "Mi je rekel, da vidi, da se me je že prijelo" (A30). Storilec se je po dogodku do nje obnašal ignorantsko, samoobrambno in presenečeno, da je bila naslednje jutro še v njegovem stanovanju. Zanimal je spolni odnos, se obnašal, kot da se ni nič zgodilo in trdil, da se je sogovornica zgolj napila: "Rekel mi je nič, mal si se napila. Haha. Moraš pazit na pijačo, vidim da si švoh" (A52), "Rekel je, da ne bova zdaj razpravljala, ker je ful utrujen, da bova kdaj drugič"

(A53). Storilec je dogodek zanikal, vseeno pa je poskušal nekako poskrbeti za žrtev: *"Pa je rekel ne ne, te jaz peljem domov, da se ne boš prevrnila. Čeprav sem imela do doma čisto blizu sem šla z njim v avto"* (A54).

4.4.2 Obnašanje storilca

Žrtve sklepajo, da so jim storilci po tem, ko so zaužile podtaknjeno drogo, sledili. Sogovornici C in D sta povedali, da sta bili deležni spolnega nadlegovanja: *"Takrat me je tudi zažvalil (poljubil)"* (C20), *"Med klicem se mi je približal ta fant in me začel masirati. Najprej mi je bilo prav vseč. Masiral me je po ramah. Nič kaj tako vsiljivo. Naslonila sem se na ograjo, on pa je nadaljeval z dotiki. Kmalu mi je šel tudi z roko v hlače. Kar tam, na prizorišču. Sicer ob strani, ampak vseeno"* (D14). Sogovornika B je predvidena storilka odpeljala do stanovanja, kjer so ga oropali. S sogovornico Č je nekdo želel plesati, vendar v primeru nadaljnjih namer zlorabe le-ta ni bila izpeljana, ker so za sogovornico poskrbele prijateljice in jo pospremile domov.

Sogovornici A in D sta izpostavili, da so storilci želeli pridobiti njuno zaupanje. Sogovornici A je fant razlagal zaupne stvari, kar si je interpretirala kot vzpostavljanje globlje povezave v odnosu, kar si sedaj razlaga kot taktiko za izpeljavo namere dogodka: *"I.../ zdaj ko gledam nazaj vidim opozorilne znake, kar prej nisem opazila. Ko sva se držala za roke in ko sva bila pri meni ali pri njemu nikoli ni hotel kakšnih intimnih stikov. Samo kakšnega lupčka. Za kaj več pa je bil vedno proti. Se je umikal. Ves čas je tudi govoril, da ne smem nikomur povedat, da se dobiva z mano, naj tudi sestri rečem, da je samo prijatelj. Naj ne govorim okrog njegovega imena in priimka, ker rabi svojo zasebnost. Nima socialnih omrežij. Naj znanec ne govorim o njem, o nama. Kot da je to neka res velika skrivnost. Poslušala sem ga. S tem si je pridobil moje zaupanje"* (A67). Storilec, ki je podtaknil drogo sogovornici D, si je njeno zaupanje pridobil s prineseno pijačo in sproščenim pogovorom. Sogovorniki so izpostavili, da so bili storilci oziroma predvideni storilci do njih vedno zelo pozorni. Primeri C, Č in D brez dogodka podtaknjene droge nakazujejo zgolj na osvajanje fantov, kar je v nočnem življenju družbeno sprejemljivo, predvsem sta sprejemljiva poljubljanje in otipavanje pod vplivom različnih drog.

Sogovornica A je vztrajala v pogovoru s storilcem in potrebovala veliko notranje moči ter poguma, da je storilec priznal, da je med njima prišlo do spolnega odnosa: *"Na koncu mi je priznal, da sva imela spolni odnos. Kar sem jaz vedela že zaradi posledic. Ampak je vztrajal, da sem sama hotela in prosila za to. On je vztrajal v vlogi žrtve, kakor da tega sploh ni hotel"* (A72). Sogovornica A je po priznanju občutila olajšanje, ker je dobila potrditev, da si dogodka ni domišljala: *"I.../ sem se počutila malo olajšano, ko mi je priznal, da sva imela spolni odnos. Tudi če je bilo po eni uri zasliševanja, res sem si želela izvedeti"* (A96), predvsem, ker je sprva sama zaradi storilčevega zanikanja vse zanikala: *"On je vztrajal pri tem. Drugi so mi res vsi verjeli"* (A105). Pri sogovornici A je storilec s podtaknjeno drogo predvidoma razreševal lastne težave v medsebojnih odnosih in telesnih stikih: *"Razmišljala sva s terapevtom, da glede na to, da*

je bil zelo asocialen in da ga je bilo strah kakršnega koli dotika v treznem stanju in da je on rabil to. Da lahko samo skozi tak spolni odnos doživi zadovoljitev. Če bi bila ženska trezna, bi se morda on počutil manjvrednega. O tem sva razmišljala. ker se je vse tako poklapalo” (A91). Dekleva (2004) ob tem poudarja, da s sprevrženimi dejanji ne moremo razreševati lastnih težav in da storilci zlorab in drugih oblik nasilja z agresivnim pristopom le-teh ne bodo rešili. Storilci si bližino, sprejetost in lastno potrditev v odnosu oziroma razmerju lahko pridobijo zgolj s spoštljivim in empatičnim odnosom do partnerja. Štirn in Minič (2017) izpostavljata, da bi bilo potrebno z intervjuji s storilci raziskati karakteristike storilcev, pri čemer se je potrebno zavedati, da storilci s svojim dejanjem želijo prevzeti nadzor nad drugo osebo in uveljaviti svojo premoč.

4.4.3 Motivi za podtikanje drog

Dogodku podtaknjene droge v vseh primerih sogovorcev sledi še neko nadaljnjo kaznivo dejanje. Sogovornice so v povezavi s podtaknjeno drogo zelo kritične do posilstva, pri čemer otipavanje naslavljajo kot dejanje, ki po zakonodaji ni klasificirano kot kaznivo dejanje, zato se jim ga ne zdi smiselno prijavljati na policijo. Aničič (2002) v nasprotju s sogovornicami obravnava posilstvo, spolno nadlegovanje in vse druge oblike nadlegovanja človeka kot spolno zlorabo, ki jo morajo nujno obravnavati organi pregona. Pri sogovorniku B je bil motiv za podtaknjeno drogo kraja: *“Šlo pa je za potni list. Ves čas ga moraš imeti pri sebi in ljudi drogirajo zato, da ukradejo potni list. In denar”* (B19). Donovan (2016) ob tem izpostavlja, da je podtikanje droge le posredno dejanje, ki omogoči nadaljnje kaznivo dejanje, v primerih mojih sogovornikov rop in spolna zloraba. Donovan (2016) kot možne motive za podtaknjeno drogo izpostavlja še fizično ali psihično nasilje in zabavo. V vseh primerih storilec nadvlada žrtev in prevzame nadzor nad njo.

Sogovornica A trdi, da je bil motiv storilca za podtaknjeno drogo želja po spolnem odnosu, ki se je storilcu tudi uresničila. Prav tako sogovornice C, Č in D predvidevajo, da je bil motiv za njihovo omamo spolni odnos. Sogovornice menijo, da bi lahko bil motiv za podtaknjeno drogo tudi zabava, dokazovanje, medvrstniško tekmovanje, jeza ali maščevanje, v smislu da pri željenem dekletu niso bili opaženi: *“ /.../ lahko za sex. Za zabavo. Za dokazovanje, da si upajo. Mislim, da jih kdo našunta, da to počnejo. Mislim, po mojem je nek medvrstniški motiv. Sploh tako na vasi”* (D69), *“Po mojem peer pressure. Neke te medvrstniške fore. Kdo si upa, kdo si ne upa. Pa komu se fajn zdi, da nekdo obleži nekje”* (D82). Sogovornik B je povedal, da je že slišal za primere podtaknjene droge v povezavi s spolno zlorabo na območju Slovenije: *“Eno je kraja in pa zaradi spolnosti. V Sloveniji pa sem samo za spolne primere slišal”* (B50).

Možno je tudi izhajanje iz osebnih karakteristik storilca, da so navajeni dobiti, kar si želijo ne glede na uporabljen način. Motiv je tako lahko zviševanje lastnega ega, kakor tudi način vzdrževanja statusa v svoji družbi. Izključiti ne moremo niti, da so bili sami žrtev podtaknjene droge: *“Ali so imeli travmatično otroštvo*

ali pa se je njim to zgodilo. Čeprav mogoče potem tega ne bi delali, ne vem. Ali pa so vedno vse dobili. Da so razvajeni fantje in punce. Ni mi jasno. In ko enkrat vsega ne dobijo, bodo druge prisilili, da bodo dobili. Mogoče, da je neka želja, da morajo spat z nekom, če je to v nekem klubu, da če tega ne bodo dobili, ne bodo več frajerji v družbi. Da mogoče zato izsilijo to. Se sploh ne zavedajo, mogoče so pijani in jim kdo ponudi kar drogo za posilstvo. Neka pijanost, ego" (C115). Vse te motive izpostavlja tudi Donovan (2016). Sogovornica A izpostavi odvisnost žrtve, ki ga lahko z dejanjem stori povzročitelj in kot možen motiv predlaga še vpeljevanje naključnih ljudi v drogo, ki bi lahko postali potencialni kupci za dilerje: "Verjetno v klubih, da bi lažje prišli do spolnih odnosov. Da bi storilci imeli nadzor nad žrtvami. Da bi storilci imeli občutek, da so žrtve odvisne od njih. Da bi bilo nekomu bolj zabavno, bolj sproščeno. Ne vem niti, kaj se vse sploh lahko dogaja. Mogoče tisti, ki prodajajo drogo, da bi podtaknili nekomu, da pridobili stranke" (A134). Sogovornica C kot možen motiv izpostavi še nagon, hkrati pa poudari nerazumevanje, zakaj bi to sploh nekdo počel: "Nikoli nisem razumela, zakaj bi nekdo to naredil. Tako kot tudi ne razumem, zakaj bi nekdo nekomu vzel življenje. To se mi zdi, da izhaja iz vzgoje, da se ljudi uči neke primitivnosti, da bodo vse dobili, da je vse fizično, premalo nekih čustev. Nek nagon. Drugače si ne znam predstavljat" (C121). Sogovornica D izpostavi še pritiske na vrstnike, ki ne uživajo alkohola: "Ja itak. Itak je alkohol družbeno sprejet. Ena moja kolegica ne pije alkohola in so jo vedno probali naplahtat, da bi s sokom spila še kaj alkohola. No, na to niti nisem nikoli pomislila, da je podtikanje" (D83). Pomembno pri njenem primeru se mi zdi, da sogovornica dogodka ni povezala s podtaknjeno drogo. Čeprav se prav tako posega v človekovo neodvisnost in njegove odločitve. Spoštovanje posameznikovih želja med vrstniki ni prepoznano kot vrednota. Tisti, ki vztrajajo pri svoji načelih, so lahko tudi izrinjeni iz družbenih skupin ali pa jih prijatelji želijo na vse načine prepričati v uživanje substanc. V študentskem domu je sogovornica D doživela, da brucem ne povedo, da je droga v piškotih, ki jih lahko vzame vsak: "U ja, to se je pa res enkrat naredilo na enem žuru. Ko bruci ne pomislijo, da bi bilo lahko to to. Stari mački že vemo, da znajo biti take reči sumljive. Kakšen bruc pa ves vesel poje. Poje tudi več. Hja. Mogoče gre za podtikanje mogoče ne. Ne vem, noben te ne sili. Ampak veš pa tudi ne, ker ni ravno pisalo tam zraven krožnika. Težko rečem" (D85). Sogovornica Č je izpostavila dogodek podtaknjene droge, ki se je pripetil njenemu prijatelju. Prijatelju so v torto za zabavo dali snov, na katero je alergičen: "Kot so prijatelju, ki je alergičen na arašide v torto za rojstni dan dali zmlete arašide. Čisto malo. Ampak na srečo ima tako izostren čut za arašide, da je ob prvem ugrizu takoj vedel. To se mi zdi nesramno in butasto. Pa še nevarno. Mislim, za rojstni dan pa ja želiš nekomu vse najboljše, ne pa da bi moral v bolnišnico" (Č74). Nedolžna šala lahko prinese tudi usodne posledice. Izkoriščanje nevednosti novincev v študentskem domu pa je moralno sporno. O tveganju dogodka podtaknjene droge je ključno osveščanje in informiranje mladih, ki jih je potrebno seznaniti, kaj nekateri storilci počnejo za zabavo in da v teh dogodkih ne vidijo prav nobene spornosti. Opozoriti je potrebno tudi storilce in jih pozvati k prenehanju zlonamernih dejanj, pa čeprav jih

počnejo le za zabavo. Sogovorniki so bili tekom dogodka podtaknjene droge deležni lastnega razvrednotenja in odvzema nadzora nad svojim telesom. Storilci pa so prevzeli nadzor nad življenjem nekoga drugega.

4.4.4 Snovi, uporabljene za podtikanje

Vsi sogovorniki so na dan dogodka rekreativno uživali alkoholno pijačo, v katero jim je bila podtaknjena neka substanca. Sogovorniki so pili gin, pivo, špricer, borovničke in alkoholno mešanico. Sogovornica A izpostavi, da je najprej alkoholno pijačo zavrnila, kasneje pa vseeno sprejela zaradi vljudnosti do fanta: *“Mi je bilo že tako neprijetno, nisem hotla bit nevljudna, če mi je že ponudil”* (A17). V tej situaciji pa pravzaprav ne moremo zanemariti dejstva, da bi ji lahko nekaj podtaknil tudi v brezalkoholno pijačo. Kot pravi Donovan (2016) je pijača vseh vrst najpogostejše tista, ki se ji dodajajo droge z namenom podtikanja. Sogovornik B pozna substanco, ki je nanj učinkovala, saj so mu o njej povedali na ambasadi v Rusiji, kjer predpostavljajo, da gre za substanco, ki se je v tistem času pogosto pojavljala kot podtaknjena droga: *“Povedali so mi, da dajejo v pijačo neko zdravilo za srčne bolnike, ki ti zmanjša srčni utrip”* (B13). Ostali sogovorniki ne vedo, kaj jim je bilo podtaknjeno. Niti ne vedo, kdaj jim je bilo podtaknjeno, kar je posledica dejstva, da so substance podtikanja brez barve, brez specifičnega vonja ali okusa. Razlike v sami pijači je praktično nemogoče odkriti (Sasi Kumar in Madhava Soma Sundaram, 2011). Taylor, Prichard in Charlton (2004) dodajajo, da je dodana substanca lahko tudi večja količina alkohola, kot jo je uživalec predvidel spiti. Sogovorniki ne vedo, kaj jim je bilo podtaknjeno, saj nihče od njih ni bil na testu preverjanja zaužitih drog, vendar so vsi sogovorniki prostovoljno zaužili nekaj alkohola. Quigley idr., (2009) ob tem trdijo, da je namerno uživanje alkohola pogosto vzrok, da je vsebnost alkohola največkrat ugotovljena droga v pregledanih vzorcih žrtev podtaknjenih drog. Burgess, Donovan in Moore (2009) izpostavljajo, da je nemogoče odkriti in postaviti mejo med namerno in nenamerno zaužitim alkoholom.

Sogovornica C vidi težavo v tem, da ne opaziš, da ti je nekdo nekaj podtaknil, ker že tako prostovoljno uživaš alkohol: *“Mislim, da toliko ljudi sploh ne opazi, da jim kaj podtaknejo, ker že itak pijejo. Ali pa pridejo nekam z namenom, da bodo pijani in če jim pri tem kaj pomaga, je mogoče še kdo srečen, ker ni toliko zapravljen. Ker je samo bil koma. Saj ne veš, smo si različni”* (Č67). Uživanje alkohola pripomore k manjši zaznavi okolice, vendar sogovornica A ni bila opita, zgolj sprejela je ponujeno pijačo s podtaknjeno drogo. Sogovornica C ima izkušnjo, ko je njena prijateljica vdihovala plin, za katerega je mislila, da je helij. Kasneje se je izkazalo, da je bil nekakšen plin za omotico: *“Fanti so imeli v sobi neke helijske balone. Prvič sem to videla. Mislila, sem da so helijevi baloni. Jaz sem mislila, da je pač helij. Bili so sicer Nizozemci in bi si lahko mislila, da je neka droga. Ampak v življenju nisem vdihovala tega”* (C27). Sogovornica C je izpostavila, da njena prijateljica po vdihavanju plina ni bila več zmožna nadzirati sebe in svojega telesa. Sogovornica C je povedala, da je njena mama pojedla piškot z dodatkom konoplje, pri čemer za dodatek ni vedela, kar je povzročilo, da je morala obiskati zdravnika: *“Moji mami je nekdo dal*

keks, so ji rekli, da je brezglutenski keks, pa je bil "kuki". Peljali smo jo v bolnico, ker je dobila epileptični napad in ne vem kaj vse. Mi pa tega nismo vedeli in smo se vsi ustrašili, da je srce. Ker je imela take občutke" (C81). Sogovornica D je kot možno sredstvo podtikanja navedla snov, na katero je nekdo alergičen. Sogovornica Č pa je izpostavila, da je slišala, da podtikajo v pijačo neke kapljice.

Sogovorniki so povedali, da je dogodek podtaknjene droge težko dokazati, saj določene substance hitro zapustijo telo in je prisotnost podtaknjenih drog v telesu težko dokazati: *".../ Kolikor poznam, to gre itak hitro iz telesa. Spet, dokazov nimam. Jaz bi bila slabe volje, če bi šla čakati na urgenco in oni, ker bi imeli še nekoga, za kogar bi imeli občutek, da jim sam serjem"* (D45). Strokovnjaki so povedali podobno, da je vsebnost drog v telesu ob prijavi dogodka težko dokazati: *"Pri sumu podtaknjene droge je potrebno hitro ukrepanje in sicer spodbuditi uporabnika k obisku urgence, da se opravi test za prisotnost droge preden le ta zapusti telo"* (DA6).

Strokovnjaki poudarjajo, da je nujno potrebno test prisotnosti drog opraviti čim prej po zaznanem dogodku, kajti nekatere droge se iz telesa izločijo v samo nekaj urah. Tudi Taylor, Prichard in Charlton (2004) izpostavljajo slabost pridobivanja dokazov s testiranjem, kajti droga morda v času opravljanja testa ni več prisotna v telesu in bo le-ta pokazal negativen rezultat, čeprav se je dogodek zgodil. Negrusz in Gaensslen (2003) ob tem dodajata, da gre lahko tudi za neko novo drogo, ki je nepoznana in je tako testi ne zaznajo, kar prav tako poda negativen rezultat in ovrže dokaz za potrditev dogodka. Olszewski (2008) ob tem izpostavlja, da so negativni rezultati, poleg možnosti, da je šla žrtev k zdravniku prepozno, lahko tudi posledica slabe preiskave vzorcev oziroma slabega shranjevanja vzorcev. Taylor, Prichard in Charlton (2004) trdijo, da največji strah povzročajo droge za posilstvo, ki so redko odkrite ter problematizirajo, da se alkohol ne prepozna kot droga, ki se lahko podtika. Najmanj pogosto odkriti pri krvnih in urinskih preiskavah žrtve, vendar medijsko najbolj poznani drogi, sta GHB/GBL in Rohypnol, ki se uporabljata pri podtikanju drog z namenom posilstva. Benzodiazepini in alkohol sta substanci, ki sta najpogostejše prisotni v krvi in urinu pri laboratorijskih preiskavah. Prostovoljno in neprostovoljno uživanje substanc se medijsko ne izpostavlja, kajti gre za družbeno sprejemljivi substanci. Prekomerno rekreativno uživanje drog organi pregona smatrajo za krivdni razlog za posledične zlorabe posameznika, zato dogodek podtaknjene droge nima dokazne osnove za nadaljnjo raziskovanje (Donovan, 2016; Taylor, Prichard in Charlton, 2004; Olszewski, 2008).

4.4.5 Žrtve podtaknjenih drog

Sogovorniki praviloma prepoznavajo predvsem ženske kot žrtve podtaknjenih drog: *"Osebno mislim, da so v Sloveniji predvsem ženske. Obstaja pa varianta, da moški manj to povedo. Slišal sem za nekaj žensk, za moškega pa ne"* (B71), čeprav se strinjajo, da je lahko žrtev kdorkoli. Sogovornica A na podlagi lastne izkušnje predvideva, da so storilci predvsem moški: *"V splošnem verjamem, da so lahko tudi oni žrtve, čustveno pa sem na tem naboju, da so oni storilci"* (A89). Hkrati pa predvideva, da so žrtve predvsem

mlajši ljudje, z manj izkušnjami: *"Mislim, da so ogroženi mlajši, tisti ki vstopajo na to party sceno. Odvisno je koliko imajo znanja in iz kakšnega okolja so. Kakšni, ki pridejo v Ljubljano iz drugih krajev in vasi, kjer živijo v varnem okolju, sploh če se vsi med sabo poznajo in si zaupajo. S takim odnosom se lahko v Ljubljani hitro kaj zgodí"* (A137). Tudi Deehan in Saville (2003) se strinjata s sogovornico in trdita, da so mladi ključna skupina, ki droge uživa in z njimi eksperimentira. Tako so posledično manj pazljivi na dogajanje okoli sebe in bolj dovzetni za dogodek podtaknjene droge.

Sogovornik B meni, da moški kot žrtve podtaknjene droge redkeje spregovorijo z drugimi kot ženske. S tem se strinja tudi sogovornica C: *"Čeprav stalno govorimo o ženskah, ampak mislim, da je veliko tudi moških. Za moške je pa še hujše. Oni se pa res ne upajo razkriti. Češ da njim pa sploh ne bodo verjeli"* (C119). Sogovornica C je izpostavila, da moški, ki so doživeli posilstvo, o dogodku pogosteje molčijo, ker jih je sram in strah odziva okolja. Moški predpostavljajo, da jih bodo vrstniki potolažili v smislu, zakaj bi se obremenjevali, saj so doživeli spolni odnos, pri čemer pot do spolnega odnosa ni pomembna: *"Zaprejo se še bolj. Pri moških je tudi še to, lej sej si dobil, kaj pa je"* (C120). Tudi družbena prepričanja, da si moški vedno želijo spolnega odnosa ne pripomorejo k sprejetju doživetega dogodka in iskanju ustreznih oblik pomoči s strani moških. Sogovornica Č meni, da storilci ženskam podtikajo drogo zaradi motiva spolnega odnosa, moški pa so žrtve podtaknjenih drog zaradi motiva zabave: *"!/.../ Komurkoli. Res komurkoli. J: Tudi moškim? Č: Tudi. Mogoče manj pogosto kot ženskam. Če ni to samo neko splošno prepričanje. Mogoče se ženskam bolj dogaja res z nekim namenom hujše zlorabe, moškim pa bolj za neke fore, zafrkancijo. Njim se mogoče to dogaja bolj med prijatelji in se jim prav tako ne zdi nič spornega"* (Č83). Sogovornica D opozarja, da družba veliko dogodkov podtaknjene droge ne prepozna kot spornih dogodkov, zato le-ti ostanejo neraziskani in žrtve niso deležne ustrezne pomoči: *"Ali vidiš moške samo kot storilce ali tudi kot žrtve? D: Tudi tudi. Po moje sploh ne vemo kolikokrat so žrtve. Ampak najbrž bolj nekih šlevarij med svojimi prijatelji. Eden drugega napijejo in potem je zabava, ker nekdo dela traparije. Ampak to se ne vidi kot podtikanje drog, veš. Meni se to zdaj malo bolj svita kaj vse spada sem, ko se pogovarjava"* (D92). Repič (2008) izpostavi stereotipno prepričanje, ki velja v družbi, da se zna vsak moški dobro samozavarovati. Takšna prepričanja negativno vplivajo na prijavljanje spolnih zlorab s strani moških in konstruktivno razreševanje njihovih travmatičnih izkušenj. Sogovornica C je izpostavila, da je slišala za primer, ko je dekle podtaknilo drogo fantu in ga tudi spolno zlorabila: *"!/.../ Slišala sem zgodbe. Ne vem ali je podtaknila drogo ali ga je napila. Ampak ja"* (C117), *"ona ga je dejansko posilila"* (C118). Repič (2008) in Lisak, Hopper in Song (1996) so izpostavili, da moških kot žrtv spolnega nasilja ne smemo spregledati, pri čemer se je potrebno zavedati, da so moški pogosteje zlorabljeni izven družinskega kroga, med tem ko so dekleta večinoma zlorabljeni znotraj družine. Lisak (1994) nasprotujoče dodaja, da se več kot polovica moških spolnih zlorab zgodi znotraj družine. Repič (2008) ob tem ugotavlja, da v družinah, kjer dominantno vlogo prevzema mama, večkrat prihaja do zlorab fantov.

Shead (2011) opozarja, da se ženske, udeležene v nočnem življenju, zanašajo na pomoč prijateljic, pri čemer moškim ta pomoč ni zanesljivo zagotovljena. Donovan (2016) prepoznava, da so ženske v družbeni sferi prepoznane kot ranljivejše od moški, zato se predpostavlja, da so moški redkeje žrtev dogodka podtikanja droge. Prav tako nezavesten moški zbudi manj zanimanja okolice kot nezavestna ženska, kar pomeni, da je moški deležen manj pomoči drugih v primeru doživetega dogodka, čeprav so bili ravno moški prve žrtve podtaknjene droge.

Quigley idr. (2009) in Repič (2008) opozarjajo na problematično stereotipno kategoriziranje in prepričanje, da so moški storilci dogodka podtaknjenih drog, ženske pa žrtve. Repič (2008) ob tem izpostavlja, da moški posledice podtaknjene substance doživljajo podobno kot ženske, pri čemer ima zelo pomemben vpliv na premagovanje stiske ob dogodku družbena perspektiva dogodka, saj je za moške zelo stresno, da niso bili zmožni preprečiti ali v naprej predvideti dogodka. Stres in stisko pri obeh spolih pa povzroča kasneje sledeče kriminalno dejanje, najpogostejše spolna zloraba. Pri moških žrtvah še toliko bolj, če je bil storilec moški. Opozoriti je potrebno tudi na zmotno prepričanje, da lahko spolno zlorabi moškega samo homoseksualni moški. Potrebno bi bilo poglobljeno in načrtno raziskovati, kakšno pomoč potrebujejo moške žrtve podtaknjene droge in posledičnih nadaljnjih kriminalnih dejanj, predvsem spolnih zlorab. Vsaka žrtev potrebuje pomoč po osebni meri, kajti psihosocialno okrevanje se razlikuje od posameznika do posameznika. Prav tako pa na učinkovitost pomoči vpliva spol žrtve. Najpomembnejše je, da je pomoč žrtvi nudena in da ima le ta možnost izbire pomoči.

4.5 Možnost preprečitve dogodka in poznavanje problematike

4.5.1 Uporaba preventivnih ukrepov žrtev po preživetju izkušnji podtaknjene droge

Sogovornik B meni, da bi dogodek preprečil samo, če bi pil manj alkohola: *“Če bi manj pili, jaz ne bi zapustil bara”* (B18) in sogovornica A, če bi pijačo zavrnila: *“Samo če bi vztrajala, da ne bom pila”* (A92). Sogovornici C in Č sta prepričani, da dogodka ni možno preprečiti, tudi če si previden: *“Ful je treba pazit. Žalostno je, da moramo sploh pazit na take stvari. Da do tega sploh prihaja. Ampak bo najbrž vedno prihajalo do tega. Ne vem, če se to da ustavit”* (C89), *“Nič ne moremo naredit, da bi to preprečili. Ker to se bo dogajalo. Se zaužije. Ne moreš preprečiti, lahko pa pomagaš potem. Povečat možnosti, kam se lahko obrneš. In res, da ni nikoli nihče sam. Pa mogoče je bolje piti iz flaše, kot iz kozarca”* (C137). Preventiva je priporočljiva zaradi lastne varnosti. Priporočljivo je biti pozoren na okolico, piti iz steklenice in ne iz kozarca: *“Edino v primeru, da bi pila pivo iz flaše. Potem imaš manjšo luknjo za metat stvari noter. Veš kaj mislim. Pač v kozarec je to gotovo lažje. Drugače pa ni možno. Če bi bile ostale manj pijane, pa da bi katera videla, da se nekdo smuka okoli nas. Ampak tudi to, ne vem če bi šlo. Toliko ljudi na kupu. Prerivanje. Vsi plešejo. Me smo plesale. Včasih zamižiš, ko plešeš, ker ti je fino. Vse to lahko nekdo hitro*

izkoristi. Mislim da res nihče ni 100% ves čas pozoren na svojo pijačo. Pride nek moment. Ali je to pri plesu, med pogovorom. Prepričana sem, da če se želiš imet fino in ne bit ves čas samo na trnih, pride trenutek, ko ne boš pozoren. To je življenje" (Č64). Storilec ima še vedno prednost, če je veliko ljudi na kupu, ki plešejo in niso pozorni, ne glede na previdnost žrtve. Sogovornica Č je imela kozarec ves čas v roki, pa ji je bila droga vseeno podtaknjena: "saj to, ko ga bi vsaj. Ves čas sem ga imela v roki. In mi ni jasno. Ni. No, saj sem potem obračala internet. In ja, ti samo vržejo notr tabletko. Mimogrede. Kakšne kapljice. Ampak res, neverjetno" (Č39). Prepričana je, da je bila kdaj prej že lažja tarča za nekoga, ker je manj pazila ali pa bila bolj alkoholizirana: "So bile sigurno kdaj prej in potem bolj prilike. Sem bila pijana in zato bolj nepazljiva. Kaj nepazljiva, brigalo me je, kje pustim flašo, kozarec ... grem plesat, pridem nazaj, pijem. Ni panike. Ampak ta večer pa ..." (Č38). Sogovornica C je izpostavila, da je sprejela mešanico alkohola od neznanega fanta brez pomislekov. Sogovornica D je povedala, da na vaški veselici ni bila alkoholizirana do te mere, da ne bi opazila čudnega dogajanja, vendar ni pomislila, da bi kdo na dogodku imel namen podtakniti drogo v pijačo: "Nisem bila pijana toliko, da bi rekla, da me je res nekdo na tak način prinesel okoli, da nisem bila prisebna. Je pa res, da lahko ne bi sprejela pijače. So jo le oni prinesli od jurčka do nas. Na tej poti bi se lahko zgodilo karkoli. Ampak saj pravim, na vaški veselici na to res ne pomisliš" (D71).

Sogovorniki so povedali, da so seznanjeni z nekaterimi nasveti za preprečitev dogodka podtaknjene droge, ki jih lahko najdemo tudi na spletni strani Združenja DrogArt (Pazi na svojo pijačo!, b.d.). Sogovorniki menijo, da sama žrtev ne more popolnoma preprečiti dogodka, vendar pa je za pozitivno razrešitev situacije ključna prisotnost in pomoč prijateljev: "Ljudje se morajo držati skupaj. Se opazovat. Si prineset vodo. Mi hodimo z drugimi, če gre katera bruhat, lulat, na cigarete" (C135), "Ljudje naj se držijo skupaj" (C131). Sogovornica C se za preprečitev dogodka ni pripravljena odreči socialnemu življenju: "Ne moreš se izogniti. Meni je ati rekel, ko se je to malo bolj začelo pojavljat, ko sem bila ne vem 9. razred ali 1. letnik srednje šole, da zdaj pa ne bom nikamor več šla. Da se bom tako izognila. Pa sem rekla da ne, da jaz bom hodila, ampak bom z ljudmi, ki jim zaupam. Bom z njimi in je to to. Če do česarkoli pride, si z njimi" (C132).

Varnostni nasveti, ki so na voljo za zaščito in preprečitev dogodka podtikanja droge praviloma naslavljajo zgolj žrtve. V primeru, da potencialna žrtev ne upošteva varovalnih ukrepov, v skladu z družbenim prepričanjem pomeni, da je za doživeti dogodek kriva sama: "/.../ Doma so vsi prepričani, da punca išče. Nikoli se nihče ne vpraša, kaj je on naredil, ampak kaj je punca naredila, da je prišla do tega. Tudi če je fant zlorabljen, enako je kriva žrtev. To se mi zdi, da je to velik problem. Zato jih veliko ne gre na policijo. Pa najbrž tudi podoživljaš in nočeš odpirat na sodišču. Kar sem slišala in brala je toliko slabih izkušenj. Kot pa dobrih. Da bi se karkoli kaj spremenilo in zgodilo" (C73). Sogovornica D predlaga, da bi storilce naslavljali v medijih s pozitivnimi sporočili, da imajo izbiro, naj drog ne podtikajo: "Ja verjetno bi se moralo

o problemu več govoriti. Nagovarjati storilce, da se to ne dela. Kot se ne ubija. Ali ne pije alkohola za volanom no, da nisem tako ekstremna s to smrtjo. Apelirati na tiste, ki to izvajajo, naj ne. Pomoč pa, nimam pojma. Kot sem rekla, prijaznejša stroka” (D91). Aničić idr. (2017) ob tem izpostavljajo, da so storilci praviloma neznani, vendar pa so ključne osebe v dogodku, ki popolnoma izkoristijo šibkost žrtve ter jih je potrebno na nek način spodbuditi k neizvajanju dogodka. Tudi Sheard (2011) meni, da bi bilo potrebno storilce preventivno naslavlјati, da je podtaknjena droga poseg v osebnost žrtve in na ta način izvajajo nasilje nad njo.

4.5.2 Predhodno poznavanje dogodka podtaknjene droge

Sogovorniki so izpostavili, da so pred doživetim dogodkom podtaknjene droge že slišali za dogodek, vendar le-ta ni pritegnil njihove konkretne pozornosti: *“Pa sem slišala, da se je to že zgodilo. Pa brala od ene, ki so ji to v kavo dali čez dan. Ampak, da se bo to zgodilo ravno meni pa ... No ne bi rekla. Pravzaprav, ne na tak večer”* (Č37). Sogovornica C je povedala, da bi tak dogodek prej pričakovala v diskoteki, kot na zasebni zabavi: *“Pa sem vedela za te stvari. Ker sem bila v nekem ožjem krogu in ne v diskoteki. Jaz sem si to zadevo podtikanja malo zožila na diskoteko. V eni lovski koči mi pa ja ne bodo podtaknili”* (C9). Podobno je izpostavila sogovornica D, ki je povedala da dogodka na vaški veselici ni pričakovala. Tudi sogovornici A se ni zdelo sumljivo, da ji je fant zmešal pijačo v drugem prostoru, kajti tak dogodek bi pričakovala v klubu, ne pa v zasebnem prostoru: *“Meni to takrat ni bilo nič čudnega”* (A19). Klubi, lokali in vsi ostali javni kraji, kjer se alkohol prodaja so očitno prepoznani kot kraji možnega dogodka podtaknjenih drog. Predpostavljena možnost dogodka podtaknjene droge omogoča, da so udeleženci pozornejši na samo dogajanje. V prostorih kjer dogodek ni pričakovan, pa so ljudje manj pozorni in zato bolj ranljivi.

Nihče od sogovornikov ni poznal nekoga, ki bi se mu to zgodilo pred njihovo izkušnjo. Vsi so slišali govorice o dogodku: *“Vedela sem, da to obstaja. Za nikogar pa nisem res vedla. Nikoli sploh nisem razmišljala o tem. Ali pa vedela, kako to sploh gre”* (A133). Sogovornica D je izpostavila, da je molk žrtev najpogostejši razlog za nepoznavanje dogodka. Sogovornica Č je ob tem dodala, da dokler se dogodek ne zgodi bližnji osebi, se ljudje o tem ne pogovarjajo in dogodku ne posvečajo pretirane pozornosti: *“Po drugi strani mislim, da če se to ne zgodi nekomu od tvojih bližnjih ali pa neki osebi, ki jo poznaš pa zelo rada govori, ne boš niti izvedel. In zato se zdi, da se to redko dogaja”* (Č68). Sogovornica D prizna, da se nikoli ni z nikomer pogovarjala o podtaknjeni drogi. Tudi po njenem dogodku so se znotraj njene socialne mreže o tem malo pogovarjali: *“Mogoče smo takrat malo več govorili o tem, ko se je meni to zgodilo. Drugače pa se nismo nikoli kaj dosti pogovarjali o tem. Ne bi mogla reč, da imajo, imamo, neko hudo znanje”* (D87). Sogovornici A in C sta se v svoji socialni mreži že prej pogovarjali o dogodku podtaknjene droge. Sogovornica C vidi težavo, da ob uživanju dovoljenih in nedovoljenih drog pozabljamo na lastno varnost. Namen uživanja drog je zabava in sprostitvev. Pod vplivom substanc je zaznavanje drugačnih

učinkov oteženo: *"Mislim, da toliko ljudi sploh ne opazi, da jim kaj podtaknejo, ker že itak pijejo. Ali pa pridejo nekam z namenom, da bodo pijani in če jim pri tem kaj pomaga, je mogoče še kdo srečen, ker ni toliko zapravljen. Ker je samo bil koma. Saj ne veš, smo si različni"* (Č67). Sogovornica Č nadaljuje, da se najbrž kot družba ne zavedamo obsežnosti in pogostosti problema, ni statistike in premalo je javnih razprav: *"Tako da mislim, da v splošnem nimamo pojma, kako pogosto se to dogaja. In če bo šlo tako naprej, mislim da nikoli ne bomo vedeli. Saj nihče tega ne raziskuje, nihče ne dela neke statistike"* (Č70). Dokler se sogovornikom dogodek ni zgodil, je bilo vse imaginarno: *"Jaz vedno rečem, da se to veliko puncam zgodi. Da so jim vrgli drogo v alkohol. Se ful dogaja. Tudi natakariji to delajo. Veliko takih zgodb sem že slišala"* (C41). Na dogodek postaneš pozornejši, ko ga doživiš sam ali nekdo od bližnjih: *"/.../ šele po vsem tem sem postala pozorna na take stvari"* (A20), *"Ampak dokler se ti ne zgodi, briga te"* (B47). Do takrat: *"Človek ne verjame, da se njemu lahko zgodi. Misli, da se lahko zgodi butlom, ki ne pazijo. Misliš si, da se tebi ne more zgoditi, ker se dogaja drugim"* (B76). Sogovornik B je izpostavil, da je bil seznanjen z obstojem dogodkov podtikanja droge v Sloveniji in Rusiji: *"Za Rusijo sem dejansko slišal, da se to dogaja"* (B46). Sogovornica A je že slišala za rufij, ni pa poznala učinkov po zaužitju. Zaradi nepoznavanja in nenaslavljanja dogodka, bi bilo smiselno uvesti izobraževanja in delavnice na temo podtikanja drog. Koristno bi bilo izdajanje informativnih gradiv in tudi informativno osveščanje preko medijev (Hunt, Albert in Sánchez, 2010). Začetek bi bil, da se vsi zavedamo možnosti dogodka in se zavedamo, da se lahko zgodi komurkoli.

4.5.3 Predhodne izkušnje rekreativnega uživanja dovoljenih in prepovedanih drog

Sogovorniki imajo izkušnje z uživanjem alkohola iz obdobja pred doživetim dogodkom podtaknjene droge, tako v domačem okolju kot tudi pri obiskovanju zabav (v študentskem domu, v barih, na veselicah, ipd.), na katerih so prisotne dovoljene in prepovedane droge. Prisotnost dovoljenih in prepovedanih drog pomeni toliko večje tveganje za dogodek podtaknjene droge: *"Mi ponavadi pijemo doma, pri kakšni kolegici. V klubih si običajno sama naročim pijačo in gledam natakarija, kako mi jo natoči. Če smo pri kom, pa gledam da je flaša in si sama vzamem"* (A100). Vsi sogovorniki so tekom življenja že uživali alkoholne pijače. Sogovornica D pa je poskusila tudi kanabis. Sogovorniki izkušeni z ostalimi prepovedanimi drogami niso izpostavili, vendar na podlagi njihovih pripovedi lahko trdim, da izkušnje z uživanjem dovoljenih ali prepovedanih substanc ne pomagajo pri prepoznavanju znakov podtaknjene droge: *"Veliko hodim ven, sem že veliko pila in nikoli nisem imela take izkušnje z alkoholom, kot pa je bilo to s tem fantom. Nikoli pa nisem neke droge zares tako poskušala"* (A101). Poznavanje sebe pri določenih zaužitih količinah alkohola je vseeno koristno. Sogovornik B je imel veliko izkušenj z zabavanjem v nočnem življenju, vendar je pred dogodkom v nočnem življenju veliko manj participiral: *"/.../ takrat nisem več žural. Že to v Moskvi je bilo zaradi poslovnih zadev"* (B44). Ostale sogovornice so bile več v stiku z večernim življenjem in uživanjem alkohola. Poleg predhodnih izkušenj uživanja alkohola ima pomemben vpliv na

dogodek podtikanja drog tudi daljše časovno obdobje brez alkohola, starost uživalca ter uživanje alkohola na prazen želodec: *“Mislila bi, da sem za svoja leta prestara za žur in da pri celem dnevu pohajanja okoli nek davek mora biti”* (D24). Donovan (2016) trdi, da je glavno varovalo pri dogodku podtaknjene droge ravno občutek žrtve, da je nekaj drugače, pri čemer bi morale žrtve zaupati lastnemu občutku in prav tako bi morali zaupati občutkom žrtve tisti, ki se jim žrtve izpovejo. Ule (2005) ob tem opozarja, da je vsako nesprejemljivo poseganje v osebnost posameznika nasilje nad posameznikom. Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh (2005) podobno izpostavljajo, da bo potrebno za spremembe v družbi najprej verjeti žrtvi ter pomembno razlikovati med namernim prekomernim uživanjem in podtaknjeno drogo. Sogovorniki pomagajočih poklicev so izpostavili, da na dogodek podtikanja droge in soočanje s posledicami le-teh pomembno vplivajo predhodne izkušnje žrtev z drogami. Predhodne izkušnje z drogo pomembno vplivajo na zagotavljanje in kakovost nudene pomoči žrtvi. Na delo policistov vplivajo morebitna predhodna kazniva dejanja žrtve povezane z drogami ali nasiljem, kar pomeni, da so stari znanci policije neenakopravno obravnavani in se jim praviloma ne verjame. Policist mi pove, da pri podaji izjave opazujejo ljudi: *“Opazuješ, a je normalen človek”* (PO6). Socialna delavka je izpostavila nasprotno, da je potrebno nujno verjeti vsaki žrtvi. Vseeno bi: *“/.../ na podlagi tematike povprašala o preteklosti, o izkušnjah z drogami, o izkušnjah s CSD. Zaradi ustvarjanja širše slike sogovornika”* (SD11). Potrebno se je vsaj delno seznaniti z ozadjem dogodka in vsakdanjim življenjem posameznika. Pretekle izkušnje bodo vplivale tudi na nudeno pomoč.

4.6 Odnos družbe do dogodka podtaknjene droge

4.6.1 Sprejetost alkohola v družbi

Slovenija je odprta država do dovoljenih drog (alkohol in tobak) in bolj rigidna do prepovedanih drog (Pezelj, 2002). Uživanje alkohola je v družbi prisotno vsakodnevno in prisotno na vseh praznovanjih (Rhodes in Hedrich, 2010). Za odklonilnega izpadeš, če alkohol odkloniš ali pa ga ne uživaš: *“Na nekem takem dogodku je to običajno in logično. Če bi katera odklonila bi ji najbrž rekli »fina frfla«”* (D7). Zavrnitev alkoholne pijače v družbi prej sproži neodobravanje kot podpiranje: *“Smo tudi družba alkohola. Odprt odnos imamo do vsega. Večkrat se zgodi, da rečeš da boš eno pijačo, potem pa ti naročijo dvojno vodko, pa še to in še tretje. Govorijo ti »Dej kaj, sej boš«”* (A135). Včasih pri socialnih druženjih nikakršen razlog ni dovolj, da bi se siljenje v pijačo prenehalo, kljub svobodi odločanja vsakega posameznika: *“Ker je že alkohol družbeno sprejemljiva stvar. Če rečeš, da ne boš pil, silijo vate. Rečeš, da ne boš, ker voziš, silijo vate. Pa tehten razlog imaš. Še nosečim ženskam dopovedujejo, da kozarček vina ne bo škodil. Dobro ne bo, ampak ... A lahko začnemo vsem tako težiti z zelenjavo. Nikomur se to ne zdi prav nič narobe”* (Č78). Rekreativsko uživanje alkohola se običajno dogaja v družbi prijateljev in pomeni varnost, sprejetost

in pripadnost določeni skupini (Fletcher, Calafat, Pirona in Olszewski, 2010). Primarna funkcija uživanja drog je socialna vključenost. Pomembno je zavedanje, da je vsaka stvar, ki jo nekomu dodaš v hrano ali pijačo brez vednosti človeka, podtikanje. Tudi, če nekomu prineseš večjo vsebnost alkohola v pijači, kot si jo je zaželel in mu tega ne poveš: *“Ja ja, to smo počeli ja. Upsi. Ne dostikrat, ampak ja. Pa bolj doma. Ko si kr vlival alkohol, je bilo pol kozarca namesto samo četrt. Ampak to so bili običajno zraven in so videli. So se jezili in vseeno spili. Prav res podtikali mislim, da nismo. Ampak ja, bi rekla, da je to čisto možen in sprejemljiv način pri nas ja”* (D84). Na spletni strani DrogArt opozarjajo, da nikoli ne nosi prijateljem drugačne vsebnosti alkohola, kot so jo naročili (Pazi na svojo pijačo!, b.d.). Mladim se zdi podtikanje drog zabavno: *“Ko sem bil študent, bi se mi najbrž zdelo smešno. Zdaj pa se mi zdi svinjarija”* (B49). Hkrati so mladi najdovzetnejše žrtve dogodka, predvsem tisti, ki še nimajo izkušenj z drogami in šele vstopajo na party sceno: *“Mislim, da so ogroženi mlajši, tisti ki vstopajo na to party sceno. Odvisno je, koliko imajo znanja in iz kakšnega okolja so. Kakšni, ki pridejo v Ljubljano iz drugih krajev in vasi, kjer živijo v varnem okolju, sploh če se vsi med sabo poznajo in si zaupajo. S takim odnosom se lahko v Ljubljani hitro kaj zgodi”* (A137). Participacija v tveganih dejanjih je danes v mladinskih kulturah pogosto ključna za sprejetost mladostnika v določeno skupino. Izkušnje sprejetosti v odraščanju mlade oblikujejo v odločne in samozavestne odrasle ljudi. Izkušnje nasilja, obravnava le-tega in pomoč, ki so je bili deležni pa pomembno doprinesejo k oblikovanju njihove samopodobe, reševanju problemov in doseganju želenih ciljev v vsakdanjem življenju.

4.6.2 Sprejetost dogodka podtaknjene droge v družbi

V družbi ostaja razširjeno prepričanje, da je odgovornost na strani žrtev, da pazi nase in prepreči dogodek: *“Ful je treba pazit. Žalostno je, da moramo sploh pazit na take stvari. Da do tega sploh prihaja. Ampak bo najbrž vedno prihajalo do tega. Ne vem, če se to da ustavit”* (C89). Družba žrtev krivi zaradi izzivalnega oblačenja, prekomernega popivanja in neprimernega obnašanja. Pri prostovoljnem uživanju drog tudi žrtev storilcu ne pripisuje krivde ali če že, le manjši del. Najprej iščejo krivdo pri sebi (Olszewski, 2009). Dogodek podtaknjene droge se naslavlja kot problem posameznega človeka, ne kot problem družbe (Burgess, Donovan in Moore, 2009).

Sogovorniki se strinjajo, da se podtaknjena droga kot kaznivo dejanje minimalizira zaradi predpostavke, da je s prostovoljnim uživanjem alkohola vsak posameznik sam kriv za dogodek: *“Hahahaha. Ne. Ljudje se takole mečkajo po veselicah ves čas. Jaz sem spila pivo do konca. In naslednji dan, ko sem mogoče pomislila, da je mogoče to to, najbrž niti sledi piva in vsega alkohola ni bilo več v meni. To nima smisla. Na policiji bi se mi ziher smejali in me poslali domov. Sploh če bi šla tam pri nas prijavit. Nisem pomislila. Niti ne vem, s čim bi kaj dokazala”* (D41). Brownmiller (1988) ob tem trdi, da okolje, ki žrtvi ne verjame, podpira storilca, onemogoča storilčevo razkritje ter žrtvino psihosocialno okrevanje. Olszewski (2009) pa dodaja, da preusmerjanje krivde na žrtve s strani družbe povzroča, da se dogodek ne

prijavlja. Sogovornica D pravi, da svoje svobode ne bo nadomestila z izogibanjem večernega življenja in na ta način dogodka morda preprečila: *“Sami krivi, ne vem. Jaz sem samo spila pijačo, ki mi je bila prinešena. Zdaj torej ne smem od nikogar več nič sprejeti. Lahko postanem antisocialec in se zaprem v stanovanje. Tudi ko mi sodelavec prinese kavo, je tista kava prišla iz sosednjega prostora. Ne vem če smo lahko tako stalno na preži. Ni to krivda tistega, ki spi. Po mojem da ne. Če se nekdo ne bi odločil, da bo nekaj dal v pijačo, potem se to niti ne zgodi. Jaz večkrat tudi kakšno muho spijem, ki mi prileti v kozarec, če je ne vidim pravočasno. In kaj zdaj? Mislim, da ne moremo biti ves čas tako na preži. Potem ni več nobene sproščenosti”* (D89). Dogodek je za sogovornike poseg v človekovo osebnost in intimni prostor ter nekaj kar se ti ne bi smelo zgoditi: *“/.../ Ker ti nekdo nekaj vsili brez tvoje vednosti”* (Č73), *“To je res grozno. Mislim, da pod nobenim pogojem se ti nekaj ne bi smelo zgoditi, če ti nočeš”* (C85). Z eksperimentiranjem mladi ne morejo prevzeti krivde za vse, kar se jim zgodi, predvsem ker na dogajanje vpliva okolje, prostor, družba in ostali prisotni ljudje. Potreba se tako kaže v usmeritev podajanja znanja mladim, zmanjševanje škode in posameznikovo poznavanje, kako lahko zmanjšajo posledice zaužitih drog in varneje eksperimentirajo (Rhodes in Hedrich, 2010). Flaker (2015) ob tem dodaja, da je potrebno mlade ozaveščati o dejstvih, da v življenju ni vse dovoljeno. Grebenc, Šabić in Kvaternik (2008) menijo, da bodo mladi pridobili pomembne in potrebne izkušnje za nadaljnje življenje in bodo lahko le preko njih konkretno vplivali na družbo. Bucke (2000) pa opozarja, da je potrebno odločitve mladih spoštovati, vendar jih je ob tem potrebno naučiti, da so aktivni in odgovorni za svoja dejanja. Prepovedi ne bodo ključno pripomogle k izboljšanju širše problematike drog in zmanjšanju dogodkov podtaknjene droge. Družbenih sprememb praktično ni, ker se o dogodku govori in piše zelo malo. Izobraževanj ali raziskav na to temo je zelo malo: *“Dejstvo je, da je to res problem, ker ljudje o tem ne govorijo. Obveščanje bi pomagalo. In izobraževanje institucij, zdravnikov in policajev, ki so pristojni na področju. Da bi bilo vsem bolj jasno, da je to problem, ki obstaja in da je ljudem, ki se jim to zgodi treba pomagat in da ko bi prišlo do teh situacij, se ob tem ne bi čudili in si mislili, kaj zdaj”* (B81). Ostaja tudi prepričanje, da če se dogodek že zgodi, je žrtev ženska in storilec moški, tudi zaradi molčečnosti žrtev o dogodku. Vedno je v družbi prisoten dvom o resničnosti dogodka: *“Ampak je dilema. Ali naj verjamemo puncu ali si je izmislila”* (C124). Družbeni kontekst tako žrtve kot storilca vedno vpliva na njegova dejanja in sprejete odločitve (Hunt, Albert in Sánchez, 2010).

4.6.3 Zmanjševanje tveganj

Znotraj hitro spreminjajoče se mladinske kulture, element uživanja drog ostaja. Preventivno delo na rekreativnem uživanju drog je pomembno za seznanjanje uporabnikov drog o možnih neželenih učinkih, možnih preventivnih ukrepih in pomembnosti odločitev, ki jih vsak posameznik sprejema zase. Z odločitvami prevzema odgovornost za svoja dejanja. Odgovornost pa je tista, ki jo je pri preventivi potrebno nasloviti. Spodbujanje samozavesti, odgovornosti in neodvisnosti ter učenje socialnih veščin so

orodja za posameznike, ki jih bodo lahko uporabili v življenju in pri srečanju z drogami. Spodbuditi je potrebno zavedanje mladih, da imajo moč prevzeti aktivno vlogo ustvarjalca lastnega življenja. Preventivno delo naslavlja tudi dostopnost drog, legalizacijo, policijske pritiske na mlade uživalce, zaznavanje tveganj in omejitve tveganj, pričakovanja, pritiske skupin in družbe, izkušnje z drogami, raven osebnostnih sposobnosti in pričakovanj v kulturi, ki podpira in opravičuje obnašanje mladih. Nujno je nasloviti pritiske v vrstniških skupinah, represivno delovanje, zagotavljanje informacije o tveganih uporabah droge, oglaševanje varnih zabav itd. Povečati strokovno znanje in zagotavljanje reševalnih služb na terenu. Hkrati pa vzpostaviti drugačne aktivnosti, ki ne bodo povezane z uživanjem drog (Calafat, 2000). Informacije morajo doseči mlade in širšo družbo. Potrebno jih je ozaveštevati ter jim odgovoriti tudi na vprašanja v povezavi z eksperimentiranjem z drogo in možnih posledic eksperimentiranja. Fry (2010) ob tem poudarja, da so se preventivni programi zmanjševanja škode tekom let izkazali za uspešne. Podpora in dejavnosti v okviru programov zmanjševanja škode so se povečale in izpopolnile, vendar je vseeno potrebno poskrbeti, da programi konstantno ustrezajo negotovosti družbe in različnim vrednotam ljudi. Zmanjševanje tveganja je usmerjeno tudi k izboljšanju okolja, kjer se droge uživa (Herring, Thom, Beccaria, Kolind in Moskalewicz, 2010). Družbeni kontekst oblikuje vzorce uživanja drog, možnosti zmanjševanja škode in uvajanje sprememb. Cilj projektov zmanjševanja škode je ponuditi uporabnikom prijazne storitve, torej slediti temu kar potrebujejo. Potrebe je možno ugotoviti s pomočjo anonimnih anket in s sodelovanjem z mladimi (Hunt, Albert in Sánchez, 2010).

4.7 Pomoč žrtvi

4.7.1 Pomoč tistih, ki jim zaupaš

Glavna pomoč žrtvi so ljudje, ki jim lahko zaupa: *“Najbolj ti pomaga, da imaš nekoga ob sebi, ki mu zaupaš. To je največ”* (B72). Dragocen je vsak človek, ki žrtvi verjame (Lamovec, 1998). Za zaupanja vredne so se pri sogovornikih izkazali predvsem prijatelji, pa tudi sorojenci in sodelavci: *“Vsi so mi verjeli. Povedala pa sem res samo bližnjim. Sestri. Prijateljicam”* (A81). Prijatelji so pomembni v času samega dogodka: *“Srečna sem bila, ker sem imela poleg sebe prijateljico”* (C45), kot tudi kasneje, ko žrtev psihosocialno okreva po travmatičnem dogodku. Prijatelje so sogovornike izpostavili kot ključni vir moči: *“/.../ ampak tisti, ki res lahko najboljše pomagajo, pa so prijatelji”* (Č87). Žrtev potrebuje podporen odnos, ne glede na to ali pomoč nudi strokovnjak, bližnja ali naključna oseba. Neobsojajoč in empatičen pristop, tako v času trajanja podtaknjene droge, kot tudi naslednji dan, pomaga žrtvi prepoznati, kaj se je zgodilo in da se s situacijo mora soočiti. S podpornim odnosom pridobi občutek varnosti (Štirn in Minič, 2017). V času podtaknjene droge je pomembno, da žrtev ne ostane sama in da ljudje ob njej verjamejo njenim občutkom: *“Zato je ful pomembno, da imaš okrog ljudi, ki lahko poskrbijo za tebe. Potem ti nihče nič ne*

more. Če pa ostaneš sam je problem. Zato jaz v klubih skrbim tudi za druge punce. Ko kdaj vidim katero. Grozno mi je, ko so vsi sluzavci okrog nje in nima nobene prijateljice. Zato sem za kakšno že poskrbela, ki jo je treslo" (C42). Sogovornice se zanašajo na pomoč prijateljic, kot to izpostavlja Shead (2011).

4.7.1.1 Prijatelji

Prijatelje sogovorniki opisujejo kot podporniške: "Prijateljice so bile podporniške" (A102), vredne zaupanja, neobsojajoče, in kot zaveznike, ki verjamejo v povedano: "Če imaš okrog sebe ljudi, ki jim zaupaš, jim prej poveš. Mislim pa, da rabiš čas. Sam s sabo. Hitro pa lahko to zapreš sam vase in potlačiš, da se ti to sploh ni zgodilo. Mislim, da preden sploh dojameš, da se ti je to zgodilo morda traja. Potrebuješ krog ljudi, za katere veš, da te ne bodo obsojali" (C100), ter poskrbijo eden za drugega: "Prijateljica je prišla nazaj in ga odgnala in napizdila" (C21). Prijatelji so prepoznani kot dobra pomoč (Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh, 2005). Prisotnost prijateljev se tudi na spletni strani DrogArt in avstralski spletni strani Better Health Channel naslavlja kot pomembno in uspešno varnostno predpostavko. Žrtev potrebuje pomoč po meri (Wais in Galle, 2001), zato so prijatelji, ki posameznika poznajo, dobra pomoč, ki se človeku prilagodi in mu nudi to, kar potrebuje.

Žrtev s pogovorom s prisotnimi na dogodku odkriva, kaj se je dogajalo: "Kar so mi povedale prijateljice, ti dve, ki smo skupaj plesale, je kar streznilo" (Č13) in zakaj se počuti drugače: "Ko smo se pogovarjale, pa smo prišle na idejo, da je to možno. Da mi je nekdo podtaknil drogo. Nekaj. Zagotovo. Ker take luknje v spominu nisem imela še nikoli. Sploh pa ne od tako malo alkohola" (Č23).

Pomembno je, da verjame tista prva oseba, ki se ji žrtev o dogodku zaupa: "Pa zdaj mi je navadno z vsemi. Najbrž pa to največ pomeni, da ti nekdo res verjamem. Mogoče pravzaprav to, da ti verjame tisti, ki prvemu poveš. Drugače mogoče takoj misliš, da sploh ni res in še samega sebe prepričaš, da ni res" (D58). Žrtev s tem, ko spregovori, prične z lastnim osvobajanjem od doživetega (Lamovec, 1998). Za deljenje zgodbe je posamezniku potrebno priznati moč (Štirn in Minič, 2017).

4.7.1.2 Sorojenci

Sogovornica D je kot ključno osebo izpostavila brata, ker je bil on tisti, ki jo je odpeljal stran od fanta, ki bi jo lahko spolno zlorabil: "Na srečo je prišel moj brat in ker se mu nisem javila in me ni bilo, kjer sva se zmenila, me je prišel poiskat. Še dobro. Nič mu ni bilo jasno, ko me je videl. Tako je rekel in tudi mislim si tako. Na srečo mu ni bilo nerodno in je prišel do naju, me prijel za roko in vprašal, če sem vreda" (D17). Dan po dogodku ji je nudil tudi pogovor, ji povedal kaj se je zgodilo in ji nudil pomoč: "Ubistvu mislim da mi je bilo to edino, kar sem potrebovala, da sva se z bratom pomenila. Pa ne toliko zato, ker bi si bila tako blizu, ampak ker je bil vpleten v vse skupaj. To mi je bilo največje olajšanje" (D56). Pomoč sestre po dogodku je izpostavila sogovornica A. Ker sta si zelo različni, ji je bilo še toliko pomembneje, da ji je verjela: "Sestra je bolj easy going. Hodi veliko tudi na Metelkovo in je tudi več v stiku s tem. Mislim, ve, da se to dogaja okrog nje, ampak se ne ukvarja s tem. Sva si malo različni. Mi je pa verjela in mi pomagala"

(A104). Sogovorniki B, C in Č so o dogodku kasneje povedali mlajšim bratom in sestram, ker si zaupajo in v opozorilo, da se to dogaja: *“Doma sem povedal mlajšim bratom in sestram in so mogoče kakšno lekcijo potegnili iz tega, ker so mlajši”* (B69). Prijatelji in bratje ter sestre so pomemben vir deljenja izkušenj.

4.7.1.3 Sodelavci

Pomoč sodelavcev se je kot pozitivna izkazala, ko so bili ti prisotni na dogodku, v primeru sogovornika B: *“Oni so bili vsi panični, ker ko bi zjutraj mogli iti, mene ni bilo v recepciji. Soba je bila prazna. Jih je skrbelo”* (B37). Sogovornici Č, ki zaradi posledic podtaknjene droge naslednji dan v službo ni šla, pa sodelavci niso verjeli in je niso podprli. Sodelavci in nadrejeni so jo obtožili, da ni odgovorna, ker se ga je dan pred službo napila: *“Seveda so vsi, tako sodelavci kot šefica mislili samo to, da sem se ga napila”* (Č20).

4.7.1.4 Družina

Kadar žrtvi zaupanja vredni ljudje ne verjamejo in pri njih ne pridobi podpore, to dodatno negativno vpliva na psihosocialno okrevanje (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Tako sta sogovornici C in Č izpostavili, da o dogodku ne bi zaupali družini in sorodnikom. Predvsem zaradi nezaupanja in privatnosti njunega načina življenja. Predvidevata, da se z načinom njunega življenja ne bi strinjali. Posledično tudi ne bi verjeli v dogodek podtaknjene droge: *“Sorodnikom ne vem, če bi lahko. Ker so zelo verni. Obsojajo. Zelo so konzervativni. Že to da grem jaz ven pit je grozno in imajo veliko za povedat. Potem da bi še to povedala, bi rekli da sem se nosila in da sem toliko spila. Tako da se rajši ne spuščam v te zadeve”* (C59), *“Že tega ne odobravajo, da sploh kaj pijem. Ne ne, to so stvari, o katerih se ne pogovarjamo”* (Č42). S tem želim poudariti pomembnost, da se žrtev o dogodku podtaknjene droge zaupa nekomu, ki ji bo verjel in ne nekomu, ki jo bo obsojal: *“/.../ zaupaš tistim, ki jim zaupaš, ostalim pa ne poveš. Kaj bi se ukvarjal z nekom, ki misliš, da ti ne bo verjel. Ne bom trosila energije, da bom nekoga prepričala, da se mi je nekaj zares zgodilo”* (Č69). Družina se pri dogodku podtaknjene droge pri sogovornicah ne izkaže kot ena izmed podpornih celic posameznika. Morda zaradi mladinske kulture, ki je posameznikova družina ne odobrava, morda pa je posameznik v fazi osamosvajanja in ima zgrajeno novo podporno celico - prijatelje. Čeprav se družina prepozna kot pomemben vir moči ob stresnih dogodkih (Spreizer in Štirn, 1993), članov družine ne vključujemo v proces okrevanja, če jih posameznik ne prepozna kot pomoč.

4.7.1.5 Psihofizično okrevanje žrtve

Sogovornica C se zaveda, da poleg tega, da nekomu zaupaš, moraš vseeno biti tudi pripravljen stvari rešiti sam s sabo, za kar je potreben čas: *“Če imaš okrog sebe ljudi, ki jim zaupaš, jim prej poveš. Mislim pa, da rabiš čas. Sam s sabo. Hitro pa lahko to zapreš sam vase in potlačiš, da se ti to sploh ni zgodilo. Mislim, da preden sploh dojameš, da se ti je to zgodilo morda traja. Potrebuješ krog ljudi, za katere veš,*

da te ne bodo obsojali" (C100). Žrtev mora verjeti in zaupati sebi ter svojim občutkom: *"Najbolj jaz sama nisem verjela, da se je to zgodilo. In sem opravičevala dogodek. Še danes en del mene hoče verjeti v dobro ljudi. Da sem bila jaz kriva, čeprav racionalno verjamem v to opcijo z drogo. To je tipično, kako opravičujem storilca"* (A82). Psihofizično okrevanje je lahko dolgotrajno in naporno za žrtev, pri čemer mora paziti, da se ne zapre preveč vase in oddalji od ljudi: *".../ Da sam sebe opazuješ. Da se mogoče sam s sabo pogovarjaš. Če ne moreš nikomur povedat, da greš pred ogledalo in sebi poveš. Če res ne moreš nikomur drugemu zaupati"* (C101). Kot je pomembno razrešiti čustva in občutja sam s sabo: *"Če se kaj poznam, bi najbrž mlela sama s sabo"* (D65), je za posameznika ključno imeti ob sebi nekoga, ki mu zaupaš. Soočenje s samim sabo in z doživeto izkušnjo je pomembno za nadaljnjo življenje posameznika: *"se mi zdi, da moraš to sam predelat"* (C47). S sprejetjem dogodka se začne pot okrevanja. Vedno pa ne zmorejo dogodka vsi predelati sami. Takrat je nujno, da si poiščejo strokovno pomoč. Tudi, če so žrtve odporne in se zdi, da jim gre dobro, odpornost ni neomejena. Potrebuje krepitev, spodbujanje in negovanj (Gilligan, 2009).

Sogovorniki izpostavljajo potrebo po fizičnem okrevanju. Šele ob boljšem fizičnem počutju začnejo razmišljati, kaj se je zgodilo in preidejo na psihično okrevanje: *"Ne vem če sem sploh razmišljala, da kaj potrebujem. Razen miru in spanja. Ne vem. Pogovor s prijateljico. Pojma nimam"* (Č54).

4.7.2 Strokovna pomoč

4.7.2.1 Terapevt in psihiater

Pomoč je sogovornica A našla v terapevtu, ki ga je obiskovala že pred dogodkom: *"Naprej pa sem s svojim terapevtom govorila o tem"* (A74). Bil je tudi prvi izven socialne mreže bližnjih oseb, ki se mu je o dogodku zaupala: *"Njemu sem povedala in je bil zgrožen (terapevtu). Vprašal me je, če vem, kaj je droga za posilstvo"* (A59). Terapevt ji je pomagal raziskati, da je bila dejansko žrtev podtaknjene droge, saj prej o tem ni razmišljala. Ponudil ji je pomoč, če bi se odločila dogodek prijaviti organom pregona. Tudi socialna delavka je izpostavila pomoč spremljanja. Policija kot koristno naslavlja, da si žrtve poiščejo zagovornika, ki jih bo spremljal v postopku. Terapevt je sogovornico A soočil z dejstvom zanikanja dogodka: *".../ mi je opisal vse, kako to deluje, kakšni so simptomi, znaki, kako je to. Rekel mi je, da sem prevzela tipično vlogo žrtve, da sem si zanikala"* (A60). Terapevt je bil zanjo ključna pomoč, ki ji je pomagal razložiti dejstva o dogodku, omogočil ji je dostop do knjig na tematiko podtikanja drog, jo poslušal, ji svetoval, skupaj z njo analiziral dogodek in kasneje sanje, ki jih je imela po dogodku, ter spoštoval njeno odločitev o nadaljnjih korakih: *"Povedal mi je preverjena dejstva. Ima ogromno knjižnico o različnih stvareh. Si lahko tudi izposodim kaj, če me zanima. Vaje mi je dal. Poslušal me je. Svetoval. Ker me tudi že tako dobro pozna, je še bolje vedel, kako je to vplivalo name. Ves čas uporablja ustvarjalna sredstva. Velikokrat uporablja psihodramo vlog. Delava analizo sanj. Ker ta dogodek tudi sanjam. Spoštoval pa*

je tudi mojo odločitev. Čeprav je bil naklonjen temu, da bi dogodek prijavila in mi je rekel, da mi bo pri tem pomagal. Ampak je upošteval, da tega nisem želela. In dogodek še vedno večkrat omenjava. Zanima ga, kako se počutim glede tega dogodka" (A109). V nasprotju pa ima sogovornica C drugačno izkušnjo s terapevtko, na katero se je obrnila predvsem zaradi občutka tesnobnosti po številnih preživetih dogodkih, podtaknjena droga je bil eden izmed njih: "Hodila sem pol leta na terapijo. V zvezi z vsemi stvarmi. Ker sem postala tesnobna" (C60). Sogovornica se ni ujela z njo, zato ni videla smisla v pomoči: "Takrat se mi je toliko stvari nabralo v podzavesti. Čeprav sem taka oseba, da povem stvari, ampak hkrati potlačim. Ker vedno hočem najti razlog, da sem kriva jaz in ne nekdo drug. Na sebe dajem stvari. Natlačilo se mi je toliko stvari, da se mi je to izražalo s tesnobo in sem rekla, da s tem ne bom živela. Vendar mi terapevтка ni ustrezala. Pol leta sem hodila k njej, ampak sem se že lagala o mojih občutkih in čustvih na najinih terapijah. To pa ni to. Nisva se ujeli. Ne rečem da je slaba terapevтка, ampak jaz se nisem počutila. Sicer sem zdaj malo boljše. Bom videla, kako bo življenje naprej. Pomagala mi pa dosti ni. Verjetno je tudi začutila to mojo blokado, za določene tematike" (C61). Kljub tej izkušnji se ji zdi pomoč terapevta pomembna, ker po takem dogodku moraš delati na sebi in svojih občutkih: "Meni se zdi bolje, če greš k terapevtu. Se mi zdi pomembneje, da samega sebe spucaš. Se mi zdi bolje, da poskrbiš za sebe. Sam pri sebi" (C77). Vsaka pomoč je pri tem dobrodošla. Sogovornica Č kot prednost vidi, da že pred takim dogodkom obiskuješ terapevta. Z že vzpostavljenim odnosom je morda lažje spregovoriti o dogodku: "Si ne predstavljam. Mogoče bom izpadla kot skrajno nezaupljiva oseba, ampak pri taki stvari bi že skoraj moral imeti nekega poznanega strokovnjaka. Potem bi se mogoče lahko zatekel k nekemu strokovnjaku po pomoč. Sploh če bi potreboval strokovni pogovor" (Č52). Psihosocialna pomoč strokovnjakov se v primeru sogovornic A in C, ki sta se tovrstne pomoči poslužili, izkaže za uspešno, če je med uporabnikom in strokovnjakom vzpostavljen deloven in zaupen odnos.

Pomoč psihiatra omeni samo sogovornica A, kot pomoč, ki je ne bi iskala. Obiskovala jo je že pred dogodkom in o dogodku podtaknjene droge z njo ne bi želela govoriti. Prepričana je, da ji ne bi niti verjela: "Pri psihiatrih je katastrofa. Pri psihiatru niti pomislila nisem, da bi povedala. Ona mi že o vsakdanjih stvareh ne verjame. Če ji rečem, da se mi je stanje poslabšalo, mi reče, da je vreme tako. In da če rečem kaj od faksa, reče, da je pri vseh tako" (A107). Delovni odnos je za vse sogovornike tisti, ki ga mora strokovnjak vzpostaviti, da se žrtev počuti sprejeto. Z vzpostavitvijo delovnega odnosa se ustvarja sprejetost in delo na spremembah, izhajajoč iz potreb vsakega posameznega človeka (Mešl, 2015). Žrtve potrebujejo strokovnjake, ki se spoznajo na njihovo doživetje zlorabo, na proces zlorabe in kontinuirano okrevanje po njej (Zaviršek, 2016), ki vodi v ponovno nadzorovanje lastnega življenja (Leskošek, 2005).

4.7.2.2 Policija

4.7.2.2.1 Slabe izkušnje

Nihče od sogovornikov dogodka ni prijavil na policijo. V tem ne vidijo smisla, zgolj neefektivno, neprijetno izkušnjo: *"./../ nisem prijavila ali karkoli, ker nisem hotla it v ta postopek. Že iz štarta sem vedela, da bi izgubila"* (A64), *"Zakaj bi sploh želel prijaviti dogodek nekam, ko veš, da se ne bo nič zgodilo. Samo neprijetno bo"* (B66), *"./../ bi šla na policijo po dogodku podtaknjene droge? C: Ne bi šla. Tudi če bi se kaj hujšega naredilo. Dvomim"* (C71). Slabe osebne izkušnje s policijo so izpostavili sogovorniki B, Č in D, ki so na policiji prijavili krajo osebnih predmetov: *"./../ ko sem šla prijavit enkrat ukradeno denarnico je izgledalo, kot da sem jo sama sebi ukradla oz. da sem itak sama kriva, da so mi jo ukradli. Na policijo ne grem nikoli več"* (Č43). Sogovornici A in Č ne bi iskali pomoči na policiji zaradi slišanih slabih izkušenj drugih oseb s policijo. Konkretno sogovornica A od prijateljice, ki je prijavila posilstvo: *"Na policijo se sploh ne bi. Zato ker sem slišala od prijateljice njene slabe izkušnje, ko je prijavila posilstvo. Rekla je, da so jo jemali neresno. Dali so ji občutek, da laže. Otežili so ji situacijo, da ji je bilo samo še slabše. In vsi pregledi, na katere je morala iti, so trajali eno leto. Bilo ji je psihično in fizično naporno. Tako da za to se ne bi odločila"* (A115).

Sogovornica Č ne vidi smisla v zaslišanju, kjer policija iz žrtve naredi storilca: *"./../ Za policijo pa ... Oni vedno samo dajejo občutek, da si nekaj kriv, da si sam kriv. Kaj naj jih prepričujem, da mi je dal nekdo nekaj v pijačo. In že ko bi začela, bi vsi zavijali z očmi. In mi podali obrazec, ki naj ga izpolnim. Nima smisla"* (Č46). Sogovornik B je imel slabo izkušnjo s policijo v Moskvi, ko mu niso pustili telefonirati ali mu na kakršenkoli način pomagali: *"Policaji pa mi tudi niso pustili telefonirati. Na koncu so me vzeli iz celice in so me poslali tja nekam. Sem mislil, da grem telefonirat. Ampak odprem vrata in sem prišel na neko dvorišče. Tam je bil en policaj s strojnico in to je izgledalo grozljivo. Se ne počutiš prijetno. Mi je rekel, naj grem preč in sem šel"* (B31). Čeprav sam pravi, da v Sloveniji na policijo dogodka prav tako ne bi šel prijaviti: *"Jaz osebno pa ne bi želel iti prav nikamor"* (B63), dodaja da verjetno bi bil v Sloveniji vseeno deležen več pomoči kot v Rusiji: *"Verjamem, da če bi pri nas kogarkoli našli na tleh, ki leži, bi mu pomagal bolje kot v Moskvi"* (B55). Sogovornica C ne vidi smisla v prijavi dogodka na policijo, ker se s storilci nič ne zgodi. Sprašuje se o smislu prijave na policijo: *"Ne razumem pa, kaj imaš kot žrtev od tega, da greš na policijo. Ali imaš sploh kaj od tega? Morda, da si na glas priznaš"* (C86). Sogovornica Č vidi smisel v prijavi zaradi beleženja dogodka podtaknjene droge v statistiko, ne pa v smislu prejete pomoči zase. Sogovorniki so izpostavili emske ali slišane slabe izkušnje s policijo, ki jim predstavljajo dodatno oteževalno okoliščino, zakaj žrtve dogodka ne prijavijo.

4.7.2.2.2 Spremembe pri delu z žrtvijo podtaknjenih drog

Pomoč policije bi vsi sogovorniki iskali le v primeru, da bi imeli konkretne dokaze ali niti takrat ne: *"Na policijo bi se mogoče obrnila samo s konkretnim dokazom, da je vsaj kakšna majhna možnost"* (A116),

ali v primeru posilstva: *"Policija pa ... Ne vem. Ne vem če kaj. Saj to je grozno rečt, ampak tudi če bi me nekdo posilil, ne vem če bi se obrnila na njih"* (Č46), če bi družba dogodek manj obsojala in če bi bil odnos zaposlenih do žrtev drugačen. Žrtve se želijo ob sprejemu na policiji počutiti varne in biti slišane: *"Ubistvu samo neka človeška toplina pri pogovoru in občutek, da mi verjamejo. Potem mi je že skoraj vseeno, če steče postopek naprej"* (D54). Želijo si pozitiven in zaupanja vreden prvi stik. Sogovornica D kot ključno izpostavi tudi fizično varen prostor na policijski postaji ter sočutje zaposlenih: *"Mislim, da vseeno grem na policijo. Tam povem, da sem prepričana, da mi je fant podtaknil drogo. In odziv je, da me pogledajo z očmi, v katerih ni prezira. Da me potem sprejmejo mogoče nekje drugje, ne da izpolnjujem vprašalnik za pultom. Se nekdo z mano pogovarja tako, da jaz čutim, da mi verjame in ne zavija z očmi vsakič, ko rečem, da nisem prepričana ali da se ne spomnim"* (D52). Sogovorniki ugotavljajo podobno kot Taylorja, Pricharda in Charltona (2004) in sicer ne verjamejo v pomoč policije, se bojijo odnosa policistov do žrtev, policisti pri njih zbujajo strah in odpor. Sogovorniki poudarjajo, da bi k spremembam veliko pripomogle boljše izkušnje žrtev s policijo, ki bi temeljile na spoštljivem odnosu policistov do žrtev: *"Ja, pa še to, najbrž bi morala zdaj od koga slišat dobro izkušnjo, da bi vrjela"* (Č72). Žrtve si morajo želeli ali se vsaj strinjati s podajo prijave na policijo, da bi se v praksi začelo dogodek več prijavljati: *".../ Dobro bi bilo, če bi si vsaka punca želela iti na sodišče. Čeprav se sama s tem ne strinjam popolnoma. Ne vem če. Ne vem kaj bi se moralo spremeniti, da bi realno šla prijavit. Verjetno tega najprej ne moreš priznat nikomur, še sam sebi ne. Težko je zato it na sodišče in priznat pred vsemi"* (C75). Sogovornica C se strinja, da bi dogodek z vsako prijavo postal prepoznavnejši in bi več ljudi začelo prijavljati kaznivo dejanje: *"Ne vem če bi jaz lahko nekoga na sodišču obtožila in rekla, da je bil on tisti. Moje mnenje. Če greš, pa morda res pomagaš drugim puncam, da priznajo"* (C79).

4.7.2.2.3 Razlogi za neprijavljanje dogodka podtaknjene droge

Sram in nelagodje žrtev ovira pri prijavi dogodka (Elliott in Burgess 2005), česar se zaveda tudi policija: *"Ocenjujejo, da je razlog za neprijavo sram oziroma žrtev ne želi sebe spraviti v neroden položaj"* (DA16). S strani policije za mojo raziskavo nisem pridobila podatka, če težavo rešujejo, glede na to, da se je zavedajo. Sogovornik B potrjuje, da ga je bilo sram že, ko je razlagal tistim, ki so mu blizu. V sramovanju doživetega vidi enega od razlogov, da se dogodka ne prijavlja, sploh če bi sledila še spolna zloraba: *"Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli. Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šans, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo"* (B57). Sogovornica C ni prepričana, da bi nekoga sploh lahko prijavila, prepričana je, da bodo za storilca poskrbele višje sile: *"Ne vem, če da komu to neko zadovoljstvo. Mogoče te ni več strah, da tega, ki ti je to naredil ni več v bližini"* (C92), *"Storilec, ki je to grozno dejanje storil, enkrat bo življenje že poskrbelo za njega"* (C78). K takemu razmišljanju lahko

pripomore dejstvo, da ni prepričana, kdo je storilec, pa tudi nespominjanje dogodka (Taylor, Prichard in Charlton, 2004).

Brownmiller (1988) opozarja na pristranskost policije. Kar razberem tudi iz povedanega s strani policista, ki je izpostavil: "Opazuješ, a je normalen človek" (PO6). Policist vrednoti resnost vsake prijave in sproža nadaljnje postopke. Pri svojem delu pa bi morali biti profesionalni in nepristranski (Brownmiller, 1988). Zakaj potem toliko slabih izkušenj s policijo v tako občutljivih situacijah žrtev pri predpostavljenem profesionalnem in nepristranskem odnosu?

Pozne prijave policiji otežijo zbiranje dokazov (Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh, 2005). Policija se zaveda nizke stopnje prijavljanja samega dogodka, kot sem izvedela iz pogovora s socialno pedagoginjo o srečanju med policijo, DrogArtom in Društvom za nenasilno komunikacijo (DNK): "*Prijav dogodka podtaknjene droge je malo (policija)*" (DA13), prav tako, kot je bilo ugotovljeno v vseh raziskavah, uporabljenih v teoretičnem uvodu.

Večina raziskav, ki obstajajo, se osredotoča na spolne zlorabe pod vplivom podtaknjene droge. Redko se raziskave usmerijo izključno v dogodek podtaknjene droge. Zato ugotovitve povezujem z žrtvami spolnega nasilja. Tudi kaznivi dogodek spolne zlorabe se prijavlja redko, vendar vseeno več, kot sama podtaknjena droga. Dogodka pa sta večkrat povezana (Taylor, Prichard in Charlton 2004). Od policije mi ni uspelo pridobiti statističnega podatka koliko primerov podtaknjene droge so obravnavali v zadnjih letih za dejansko možno količinsko opredelitev.

4.7.2.2.4 Delovanje policije in težave, s katerimi se soočajo pri dogodku podtaknjene droge

Nekaj konkretnih podatkov o delu policije pri dogodku podtaknjene droge sem pridobila iz pogovora s socialno pedagoginjo, ki mi je povzela nekaj zbranih informacij na tematiko, iz srečanja, ki so se ga udeležili predstavniki DrogArta, DNK in policije. Težave, s katerimi se srečuje policija, je okrnjen spomin žrtve in opustitev sodelovanja po tem, ko so dogodek žrtve že prijavile: "*To povzroča težave pri zagotavljanju dokaznih standardov na sodišču, ker je premalo sodelujočih oz. premalo dokazov v postopku dokazovanja odgovornosti storilcev*" (DA19). Čeprav so za začetek postopka dovolj že anonimne prijave, ki sprožijo raziskovanje dogodka, je: "*Za nadaljevanje procesa pa je nujna identifikacija žrtve*" (DA25). Težave pri dokazovanju dogodka se pojavljajo tudi zaradi poznega prijavljanja dogodka: "*Pri sumu podtaknjene droge je potrebno hitro ukrepanje in sicer spodbuditi uporabnika k obisku urgence, da se opravi test za prisotnost droge preden le-ta zapusti telo*" (DA6). Dejanski problem so težave pri dokazovanju dogodka na strani policije, žrtve pa se srečujejo z nepredvidenimi in tudi sovražnimi odzivi tako strokovnjakov kot ljudi znotraj socialne mreže, kar jih ustavi, da ne prijavijo dogodka podtaknjene droge. Žrtve policije ne zaznavajo kot varnega prostora zanje in za njihovo izkušnjo. Tekom preiskav je žrtev konstantno izpostavljena prevpraševanju dogodka in stresu v povezavi z dogodkom (Donovan, 2016). Kljub temu policisti spodbujajo, da so dobrodošle kakršnekoli prijave: anonimne, osebne, ustne in

tudi pisne: *"/.../ v okoliščinah, kjer je slutiti, da ni vse tako kot običajno ali da nekdo sumi, da je prišlo do kaznivega dejanja, so prijave policiji vedno dobrodošle"* (DA17). Običajna praksa so ustne prijave, pri katerih se izpolni zapisnik. Prijavo na policijo je pisno mogoče oddati tudi z digitalnim potrdilom preko spletne strani e-Uprava (Vloga za naznanilo kaznivega dejanja policiji, b.d.). Na tak način se lahko odda tudi anonimno prijavo na policijo: *"Anonimna prijava pogosto ni podlaga za začetek predkazenskega postopka"* (DA23), na podlagi anonimne prijave pa se vseeno lahko: *"/.../ zberejo okoliščine, še druge anonimne in neanonimne prijave, ki so potem lahko dovolj za začetek postopka"* (DA24).

Čeprav morajo biti za sum storjenega kaznivega dejanja izpolnjeni določeni pogoji, je policija dolžna obravnavati vsako prijavo. Za zbiranje podatkov je nujna potrebna neka oblika prijave: *"Običajno se izpolni zapisnik o sprejemu ustne kazenske ovadbe"* (PO14). Taylor, Prichard in Charlton (2004) vidijo napredek v vzpostavitvi baze empiričnih podatkov o žrtvah podtaknjene droge na policiji. Kar pa pomeni, da bi bilo potrebno žrtve spodbuditi k prijavam. V primeru nudenja psihosocialne pomoči žrtvi na policiji takoj po dogodku, bi lahko v informacijsko bazo vključili bistveno več podatkov, ki bi v nadaljevanju koristili tudi kot osnova za pomoč, ki jo žrtve po dogodku potrebujejo. Prav tako pa tudi za raziskovanje samih okoliščin dogodka. Sogovornik policist je izpostavil, da je celoten postopek prijave odvisen od izpovedi žrtve ob podaji ovadbe: *"kaj žrtev pove ob podaji ovadbe"* (PO1), pri čemer na resno dojetje ovadbe vplivajo tudi dejstva, ali je nekdo zavestno užival alkohol ali droge, kaj je pil, kolikokrat je že bil pred tem dogodkom na tem kraju, kjer mu je bila podtaknjena droga, ter kaj se spomni. Vsak policist posameznika, ki poda ovadbo, subjektivno ocenjuje. Za sum storitve kaznivega dejanja morajo biti izpolnjeni določeni standardi, in sicer mora policist iz pogovora z žrtvijo prepoznati kazalnike kaznivega dejanja: *"iz pogovora z žrtvijo mora policist razbrati, da gre za kaznivo dejanje oziroma za kršitev kazenskega zakona"* (PO8) ter nadalje postopati po Zakonu o kazenskem postopku. Kazenski zakonik je poglobitveni normativni del preiskave in pomeni, da gre pri preiskovanju dogodka za nekaj, kar se ne sme početi. V primeru indica kršitve 186. člena Kazenskega zakonika mora policist prejeti prijavo in izpolniti zapisnik. Prijava se v razrešitev posreduje lokalnemu kriminalistu. Pristojni kriminalist za primer zasliši priče, če obstajajo žrtve pa se pri sumu spolnega nasilja napoti na ginekološke preiskave. Nato se prijavo posreduje na tožilstvo, kjer preiskovalni sodnik odredi nadaljnji potek primera. Sogovornik je izpostavil, da s socialnimi delavci zaradi primera podtaknjene droge še ni sodeloval.

4.7.2.3 Zdravstvo

Zdravniško pomoč sta iskala in prejela sogovornika A in B, vendar nihče od njiju pri zdravniku ni povedal, da jima je bila podtaknjena droga. Sogovornik B je bil pri zdravniku po vrnitvi v Slovenijo preventivno, sogovornica A pa pri ginekologu zaradi ginekoloških težav, ki so se ji pojavile po dogodku. Sogovornici A je bilo najpomembneje, da je z njenim telesom po spolnem odnosu, ki se ga ne spomni, vse v redu: *"Pri*

ginekologinji sem bila samo na pregledu. Dala sem kri in urin in je bilo vse kul. Bila sem najbolj vesela, da sem zdrava" (A84). Kaj se ji je zgodilo, ginekologinji ni povedala.

Sogovornicam A, C in Č se zdi, da po takem dogodku večina ljudi niti ne pomisli, da bi iskali zdravniško pomoč, tudi one niso: *"Mislim, da nihče niti ne pomisli, da bi šel zares v bolnico zaradi tega. Da greš prijavit ja, ampak mislim, da si večina ne upa. Se mi zdi, da se tudi posilstvo se ne jemlje resno. Ne vem zakaj, ali zaradi konzervativnosti, pomanjkljive obleke ... ne vem"* (C84). Sogovornica Č je na to možnost pomislila šele, ko je kot opcijo našla na internetu: *"./../ Na to niti pomislila nisem. V mojih kasnejših brskanjih po internetu sem odkrila, da bi lahko tudi to. Ampak to bi najbrž šla samo, če bi se mi zdelo, da res ne morem več. Da bi imela tak občutek, da mi zdravnik lahko pomaga. Ampak saj veš kako je, ko greš na urgenco in samo čakaš. Če malo pomislim, takrat, recimo zvečer, ko smo malo poštudirale, da mi je nekdo podtaknil drogo, nisem bila pri močeh. Mislim, komaj sem ustala iz postelje za na wc. Ne bi bila zmožna iti na trolo, pa na urgenco in potem tam čakati. Niti če bi šel kdo z mano. Noup"* (Č44). Ne zdi se ji, da bi bila sposobna pravočasno obiskati zdravnika. Zdi se ji, da bi morala doživeti močne stranske učinke substance, da bi šla na urgenco. Verjetno bi moral kdo drug poklicati rešilca zanjo in enako misli tudi sogovornica D: *"./../ Na urgenco bi pač šla, če bi res nujno potrebovala pomoč iz kakršnegakoli razloga. Tako da v zvezi z alkoholom in drogami bi morala biti jaz najbrž koma in da bi me kdo drug spravil tja, ker sama se ne bi "* (D46). Sogovornici C in D sta izpostavili, da bi iskali pomoč pri zdravniku le v primeru posilstva, saj se zavedata, da se droge, ki se podtikajo hitro izločajo iz telesa. Osebne zdravnice ne bi kontaktirala nobena od sogovornic A, C, Č in D: *"./../ Moja osebna zdravnica pa, glede na dosedanje obiske me ima najraje, če ne hodim k njej. Tako da se je izogibam. Na srečo sem kar zdrava ./../"* (D46). Sogovornik B je osebno zdravnico kontaktiral za pregled po vrnitvi iz Moskve, vendar ji ni povedal, da se na pregled naroča zaradi morebitnih dolgotrajnih zdravstvenih posledic podtaknjene droge.

Dobre izkušnje bi bile torej tudi pri zdravstvenih poklicih pomembna motivacija, da bi žrtve iskale zdravniško pomoč. Sogovorniki tudi pri tej pomoči izpostavljajo, kako pomembno je, da se jim verjame: *"Se ti zdi, da bi imelo smisel iti na urgenco po taki izkušnji? A: Ja, če bi imeli pošlihtan sistem in bi nas vzeli resno"* (A118). Sogovornica A opozori tudi na različne izkušnje z ljudmi, ki delajo v zdravstvu, ki prav tako vplivajo na odločitev iskanja zdravniške pomoči: *"Z zdravstvom imam veliko različnih izkušenj, nekateri so zelo v redu in pomagajo, nekateri pa so katastrofa. Nikoli ne veš, na kaj naletiš"* (A130).

Sogovornica A bi šele zdaj, po že doživetem dogodku, sploh pomislila, da bi se lahko obrnila na zdravstvo in na tak način dejansko pridobila dokaze: *"Če bi se mi zdaj še enkrat to zgodilo in bi takoj vedela pri čem sem, da bi pomislila na to, bi šla na urgenco. Da bi vsaj imela kakšen konkreten dokaz po pregledu"* (A121). Sogovornik B bi zdravniško pomoč še poiskal, vendar najbrž ne bi navedel podtaknjene droge kot razlog: *"./../ Mogoče bi šel prej k zdravniku, samo da ne bi nič povedal. Bi se nekaj zmisli"* (B64). Tudi obisk zdravnika žrtvam lahko predstavlja stres. Pričakujejo lahko vprašanja, ki jih bodo spravila v zadrego,

telesne preiskave, odvzem krvi in urina (Taylor, Prichard in Charlton, 2004). Ter strah, da jim o dogodku ne bodo verjeli.

Izobraževanja zdravstvenih poklicev o tematiki podtaknjene droge bi predvsem pri urgentnem delu pomagalo dogodek tudi naslavlјati in oglaševati možnost obiska zdravnika po podtaknjeni drogi. Źrtve bi z oglaševanjem imele informacijo o možnosti pregleda pri zdravniku (Beynon, Edwards, Morleo, Anderson in McVeigh, 2005).

Kot sem izvedela iz pogovora z zaposleno na DrogArtu, imajo Źrtve možnost samoplačniških pregledov zaužitih snovi na Inštitutu za sodno medicino, na Centru za toksikologijo pa zdravnik po pregledu posameznika odloči, če so testi potrebni. Zdravstvo s policijo sodeluje: *“V primeru prihoda posameznika na urgenco zaradi drog zdravnik oceni, ali gre za sum na kaznivo dejanje (zlorabo drog) in na podlagi tega pokliče policijo”* (DA26). Źrtve imajo možnost, da ukrepajo tudi same: *“Na Inštitutu za sodno medicino lahko vsak opravi test na drogo samoplačniško”* (DA7).

4.7.2.4 Socialno delo

Po doživetem dogodku podtaknjene droge se nihče od sogovorcev ni srečal s socialno delavko ali iskal pomoči pri socialnih službah. Socialnega dela sogovorniki ne prepoznavajo kot eno prvih možnih pomoči: *“Ampak pomislila pa nisem na to”* (D63). Kot prepozna Flaker (2015), se na pomoč socialnih služb pogosteje obračajo tisti, ki so že od prej uporabniki storitev. Poznajo zaposlene, poznajo storitve in vedo, kaj lahko pričakujejo. Sogovornikom se zdi socialno delo kompetentno na tem področju: *“/.../ Socialno delo ima dovolj znanj o drogah in o delu z uporabniki”* (A128). Kot pozitivno prepoznavajo, da delo izhaja iz izkušenj posameznika: *“/.../ Več poudarka na izkustvu. Pogovori. Ker psihiatri predpisujejo samo tablete, socialno delo pa dela na pogovoru”* (C112). Sogovornica D pomoči socialnega dela ne bi iskala, ker je prepričana, da najboljšo pomoč lahko nudi nekdo, ki te pozna: *“/.../ Mislim, da je to taka tematika, da moraš govoriti z nekom, ki ti je blizu. Ne z nekom, ki ga ne poznaš. Saj ne rečem, da mi ne bi verjeli. Ampak ne vem. Mi ni, da bi šla tako neki tretji osebi razlagat moje težave. Ne vem niti, kako bi mi lahko pomagala”* (D59). Izobrazba iz področja podtaknjene droge se sogovornici C zdi nujna pri pomoči Źrtvam: *“Več poudarka bi bilo potrebna že tekom študija, saj bo tega in vsega najbrž vedno več v tej moderni družbi. Mogoče se bolj odpirajo te teme, je več uporabnic in uporabnikov. Prej je bila mogoče še bolj tabu tema kot je zdaj. Če si želimo, da bo več ljudi spregovorilo o tem, jih moramo znat tudi dobro podpret”* (C113). Pomoč socialnega dela se sogovornici D zdi še vedno primernejša kot pomoč policije ali zdravstva: *“Hja, bolj kot policaji in zdravstvo. Če je človek na mestu, najbrž ja. Da ti dajo občutek, da ima smisel, da si se obrnil k njim. Drugače pa ne. Dobro je, če bi vedel, da nekje obstaja taka oseba na takem delovnem mestu. Potem bi se tudi zaradi življenja samega obrnila k njej”* (D61). Źrtve iščejo sogovornike, ki bodo verjeli in se postavili na stran Źrtve ter tudi z dejanji pokazali, da ji verjamejo (Veselič, Horvat,

Plaz, 2014). Socialno delo človeka celostno podpre (Flaker, 2015), kar je sogovornica D omenila kot nekaj, kar bi potrebovala *“da bi se na socialno delo obrnila zaradi življenja samega”*.

4.7.2.4.1 Prepoznavnost socialnega dela pri žrtvah podtaknjene droge

Nudenje pomoči socialnega dela žrtvam podtaknjene droge bi moralo biti bolj prepoznavno. Sogovorci izražajo potrebo po oglaševanju psihosocialne pomoči in možnosti razbremenilnih pogovorov: *“/.../ Mogoče pa bi. Če bi seveda tudi vedel, da to obstaja. To mogoče bi”* (B67). Poklic socialnega dela bi morali približati ljudem, jim predstaviti, kaj vse so možna izhodišča, ki jih socialno delo ponuja. Sogovornik B pove, da kdor nima izkušnje s socialnim delom lahko niti ne ve, da obstaja in kaj vse socialni delavci delajo: *“/.../ vendar dokler nisem spoznal svoje žene nisem vedel nič o socialnem delu in takrat bi mislil, da ne morejo pomagat. Zdaj pa imam o socialnem delu boljše mnenje, prej pa sploh nisem nič vedel o tem. Človek, ki se v življenju s socialnim delom ni srečal, ne more pomisliti na njihovo pomoč. Drugače pa bi vedel, da je tam marsikaj. Vendar, če bi prišel na CSD, pa ne vem, kaj bi se zgodilo. Kam bi te sploh usmerili?”* (B80). V praksi socialno delo ostaja izhod v sili. Pomoč, ki jo nekdo išče šele takrat, ko te v to prisilijo okoliščine (Flaker, 2015). Kot za vse poklice sogovorniki z emsko izkušnjo podtaknjene droge, izpostavljajo pomembnost dobrih izkušenj. Nepoznavanje dela socialnega dela je kritika socialnemu delu. Poklic, ki naj bi izhajal iz ljudi in njihovih potreb, je ljudem neznan. Pomagajoči poklici si morajo pridobiti zaupanje ljudi. Odpovedati se dvomu je vodilo socialnega dela (Šugman Bohinc, 2011).

Sogovornici D in Č potrjujeta, da dela socialnega dela ne poznata: *“Hja, dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejše primere. Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj”* (Č53). Socialno delo vidita kot opcijo pri sodelovanju s policijo. V težkih situacijah ob sprejemu na policiji vidita kot pomoč nekoga, ki bi pokazal, da mu je pomembno čustveno stanje človeka in vzpostavil varen prostor. Sogovornica Č podaja idejo, da bi na policiji lahko obstajala neka vstopna socialna služba, ki bi žrtvi verjela: *“nekoga, ki ga bom začutila”, ki bi tudi informirala ljudi, kaj so možni nadaljnji koraki”* (C68).

4.7.2.4.2 Koncepti socialnega dela

Podtaknjena droga je za žrtev lahko zelo stresna, zato mora vsak strokovnjak, ki se sreča z žrtvijo, prvi pogovor voditi na način, da se uporabnik počuti sprejetega. Žrtev ne sme dobiti občutka zaslišanja ali napadanja. V pogovoru se ne sme iskati samo stvari, ki jih je treba popraviti, ampak raziskovati tudi, kaj žrtve zmorejo in znajo. Ljudje niso le žrtve podtaknjene droge, še vedno so tudi ljudje, s svojimi drugimi zgodbami, čustvi, življenjem. Izhajajoč iz tega, socialno delo z njimi soustvarja, pomaga izboljšati dane situacije na podlagi človekovih potreb in zmožnosti (Flaker, 2015). Vsi strokovnjaki, katerih delo se nanaša na delo z žrtvami kakršnegakoli nasilja, morajo biti poučeni o razumevanju ozadja dogajanja nasilja.

Umetnost vzpostavljanja delovnega odnosa žrtev pripelje do zaupnega trenutka, kjer se je pripravljena izpovedati (Veselič, Horvat in Plaz, 2014). Ključna naloga je zaščita žrtve, tako fizična, kot pove socialna delavka: *“Preverila bi varnost osebe. Če bi bil potreben umik, bi se osredotočila v varnostni načrt za umik”* (SD12), kot tudi poskrbeti za njeno psihično stabilnost.

Socialna delavka iz Centra za socialno delo pove, da bi v primeru podtaknjene droge: *“/.../ uporabniku najprej nudila razbremenilni pogovor”* (SD1) in raziskovala potrebe, ki bi jih posameznik izrazil skozi pogovor. Sogovornica socialna delavka predvideva, da bi: *“/.../ pogovor prešel v storitev prve socialne pomoči”* (SD3). Orodje socialnega delavca pri delu z uporabniki je prva socialna pomoč. Namen prve socialne pomoči je v poslušanju in podajanju informacij žrtvi. Omogočiti prostor, da se izpove in orientira v situaciji. Socialno delo predlaga nadaljnje stike z drugimi službami in druge možne storitve (Flaker, 2015). Socialno delo razišče, predstavi in omogoči nadaljnje korake. Kot pove sogovornica socialna delavka: *“/.../ bi raziskovala stisko, ki ji jo je sogovornik predstavil. Ocenila bi, kakšne so možne rešitve in na kakšne načine bi bilo uporabniku možno nuditi pomoč”* (SD4). O naslednjem koraku se mora odločiti uporabnik sam oziroma v našem primeru, žrtev podtaknjene droge.

Od vseh strokovnih poklicev žrtve pričakujejo odnos, v katerem se bodo počutile sprejete, in imele občutek, da jim strokovnjaki verjamejo. K temu občutku bi zagotovo prispevala ponujena pomoč v smislu spremstva, ki ga izpostavlja sogovornica socialna delavka: *“Ponudila bi se za spremstvo pri obisku zdravnika in policije”* (SD7). Opcijo zagovornika v postopku podpira tudi policija: *“/.../ primer dobre prakse v občutljivih postopkih se kaže možnost, da si žrtev najde zastopnika, ki bo skupaj z njim prisostvoval v policijskem postopku (lahko je pravnik, neka druga oseba iz kakšnega društva, svetovalec ipd.)”* (DA20). Zagovornik empatično sprejema in razume žrtev z njenimi doživljanji, pomaga pri okrevanju in nadaljnji rasti ter soočanju z zunanjim svetom. S ključnim pogledom, kam naprej, ki ga narekuje usmerjenost socialnega dela, v sedanost iz katere gradimo prihodnost (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005).

4.7.2.4.3 Medpoklicno sodelovanje pri pomoči žrtvi podtaknjenih drog

Sogovorniki, žrtev podtaknjene droge, za iskanje pomoči omenjajo organizacije DrogArt, SOS telefon in Center za mentalno zdravje. Nevladnih organizacij na področju nasilja in drog imamo v Sloveniji veliko. Specifično pa v podtaknjeno drogo ni specializirana nobena od njih. Pogosto so v takih (nevladnih) organizacijah zaposleni tudi socialni delavci.

DrogArt in Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK) žrtve, s sumom na podtaknjeno drogo, najprej informirajo o možnostih in jo podprejo pri odločitvi, ki jo posameznik sprejme: *“V nobenem primeru pa ne bi nikogar silila v katerokoli dejanje”* (SD9). Avtorji Paš, Purkart, Colja in Sande (2013) priporočajo žrtvam, naj v primeru (suma) posilstva ali katere druge zlorabe takoj odidejo v bolnišnico in s seboj vzamejo nekoga, ki mu zaupajo, ker bodo potrebovali podporo in pomoč. Pomoč, ki bi jo žrtve podtaknjene droge

pridobile na CSD, DNK in DrogArtu je svetovanje: *“Nudila bi psihosocialno pomoč”* (SD13), povabili bi jih, da se na njih obrnejo tudi za nadaljnjo pomoč, in jim nudili informacije o prijavi dogodka in testiranju substanc v telesu. Socialna delavka poudarja pomembnost profesionalnega pristopa, kjer je potrebno: *“/.../ uporabniku dati občutek, da je slišan”* (SD16). Socialno delo vodi odprt pogovor in vzdržuje raziskovalni odnos, ki ga nadzira žrtev in se na njeno željo lahko vedno nadaljuje (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005).

Žrtve so željne informacij, kakšne možnosti imajo in kaj lahko naredijo po dogodku podtaknjene droge. Cilj vseh pomagajočih poklicev bi moral biti, glede na želje sogovorcev, usmerjen v preventivno delovanje, ozaveščanje o podtikanju drog in večji dostopnosti do informacij. S spoznavanjem okoliščin dogodka podtaknjene droge in z raziskovanjem ustrezne pomoči žrtvi, je nujna priprava smernic za pomoč žrtvi. Na okrevanje žrtve po dogodku vpliva skupek vsega, kar je v življenju doživela, socialna mreža, ki jo ima, stil življenja, kulturne, demografske in socialno ekonomske značilnosti (Deželan in Drobne, 2007).

Zdravstvo in policija se usmerita v dokaze in fizično počutje žrtve. Socialno delo gre korak naprej, usmeri se v žrtev samo, izhaja iz njenih potreb in sedanjosti ter iz tega gradi prihodnost. Kar vidim kot dobro izhodišče za sodelovanje pomagajočih poklicev z organi pregona. Poseg v osebnost žrtve je nasilen dogodek, ki ga je potrebno obravnavati celostno in poznati kontekst dogodka (Zaviršek, 2004). Socialno delo je tisto, ki se odziva na potrebe ljudi (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005) in ustvarja sodelujoč odnos med vsemi udeleženi (Flaker, 2003). Izhajanje iz posameznika in delo na osebni ravni je izhodišče dela socialnega dela (Flaker, 2015). Osredotočenost socialnega dela na tukaj in zdaj je element, ki žrtvi pomaga raziskati trenutne vire moči za delo na prihodnosti (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Socialno delo je tista stroka, ki sodeluje z udeleženi, se pogovarja in pogaja z drugimi strokami, ves čas v korist žrtve. Išče in povezuje vse možne vire in službe, ki bi posamezniku pomagali (Flaker, 2015). Z omogočanjem dosegljive pomoči žrtvam in samim osveščanjem o možnosti dogodka, se bo morda spodbudilo tudi prijavljanje dogodka policiji (Olszewski, 2009). *“Delo po izvirnem delovnem projektu je ključno”* (SD17) in je pomoč, ki se oblikuje znotraj delovnega odnosa žrtve in socialnega delavca; vključuje pa še druge ljudi, ki so potrebni za dobre izide in jih uporabnik želi vključiti v svoj izvirni delovni projekt. V procesu raziskujeta želene izide posameznika. Strokovnjak se mora žrtvi pridružiti v procesu okrevanja po dogodku: *“uporabniku dati občutek, da je slišan”* (SD16). Posameznik se želi spet počutiti bolje (Šugman Bohinc, 2011), kot so to izpostavili tudi vsi sogovorniki z emsko izkušnjo. Šugman Bohinc (2011) vidi izziv v socialnem delu, da posamezniku pomaga poiskati njegovo lastno moč v kateri bo našel svojo želeno pot. Sogovornica socialna delavka pomembno izpostavlja: *“Vedno je potreben profesionalni pristop”* (SD15).

Socialno delo, policija in nevladne organizacije med seboj sodelujejo in se povezujejo, kot je razvidno iz pogovora s socialno pedagoginjo, ki mi je opisala srečanje s predstavniki policije, DNK in DrogArt-a na

temo podtikanja drog. *“Na srečanju so sklenili, da se dogodek podtaknjene droge dogaja, vendar ni prioriteta v raziskovanju”* (DA33). Sklepam, da je povezava med policijo in zdravstvom opaznejša pri žrtvah, kjer je prisoten sum spolne zlorabe: *“Žrtev se pri sumu spolnega nasilja napoti na ginekološke preiskave”* (PO19). Policija pa ob podaji prijave spolne zlorabe žrtev usmeri na zdravniški pregled: *“V primeru prihoda posameznika na urgenco zaradi drog zdravnik oceni, ali gre za sum na kaznivo dejanje (zlorabo drog) in na podlagi tega pokliče policijo”* (DA26). Nevladne organizacije žrtvam predlagajo obisk zdravnika in policije: *“Pri sumu podtaknjene droge je potrebno hitro ukrepanje in sicer spodbuditi uporabnika k obisku urgence, da se opravi test za prisotnost droge preden le ta zapusti telo”* (DA6). Enako bi predlagala socialna delavka iz Centra za socialno delo: *“Uporabniku bi predlagala, da obišče osebne zdravnika ali urgenco”* (SD6) in ponudila pomoč zagovornika *“Ponudila bi se za spremstvo pri obisku zdravnika in policije”* (SD7). Policija sodeluje s socialnim delom, vendar se moj sogovornik policist ne spomni, da bi kdaj sodelovali zaradi primera podtaknjene droge. O sodelovanju zaradi podtaknjene droge sem največ izvedela od zaposlene na DrogArtu, in sicer iz njene pripovedi o srečanju med zaposlenimi na DrogArtu, DNK in v policiji. Primer tega srečanja potrjuje, da je dogodek podtaknjene droge v družbi zaznan, a ni dovolj dokazov, ki bi spodbujali konkretnije projektno delo med udeleženi na sestanku. Srečanje se mi zdi pomembno tudi zaradi izmenjave informacij med različnimi pomagajočimi poklici. Področje podtaknjenih drog je v Sloveniji neraziskano in prav neprijavljanje dogodka pripomore k nadaljnjemu neraziskovanju, kot je bil tudi zaključek prej omenjenega srečanja pomagajočih poklicev.

4.8 Ideje za spremembe in nasveti sogovorcev

4.8.1 Ideje za opozarjanje družbe o dogodku

Tekom pogovorov so sogovorniki izrazili veliko idej, ki bi pripomogle k izboljšanju prepoznavnosti dogodka podtaknjene droge in k pomoči žrtvi.

Sogovornikom se zdi, da bi večjo pozornost dogodek v družbi dobil:

- s plakati v klubih,
- z več naslavljanja tematike v družbi, s pogovarjanjem v socialnih mrežah,
- z nagovarjanjem storilcev z oglasi in plakati, da imajo izbiro, da ne podtikajo drog,
- terenske ekipe, ki bi pomagale ljudem pod vplivom substanc in hkrati prepoznavale problem podtaknjene droge
- izobraževanja in tečaji pomoči poklicem, ki se lahko srečajo z dogodkom (na primer zdravniki, policisti, zaposleni v lokalih tako varnostniki kot natakariji, vodje itd., taksisti, socialni delavci, delavci v NVO ipd.),
- izobraževanje mladih o tematiki podtaknjene droge že v zgodnji mladosti in tudi kasneje

- oglaševanje v medijih, kaj storiti v primeru suma podtaknjene droge,
- več raziskovanja področja,
- zbrane informacije na enem mestu in objava na spletni strani, informacije o znakih podtaknjene droge, možnostih prijave dogodka, možni pomoči po dogodku in informacije, kakšno pomoč nudijo posamezne službe,
- sprememba odnosa ljudi do prijavljanja dogodka in odnos ljudi, ki delajo z žrtvami.

Socialno delo izhaja iz potreb uporabnikov. Zato je bilo zame ključno vprašanje, ki sem ga zastavila žrtvam, kakšno pomoč bi potrebovali in želeli. Informacije sogovorniki izpostavljajo kot pomembno pomoč: *“Sigurno bi mi pomagalo, če bi ves ta sistem imel neko dognano pot, ki bi dala človeku občutek, da se ve, kaj se dela in dogaja”* (B75). Sogovorniki prepoznajo pomembnost koristnih nasvetov v povezavi z zaščito pred podtikanjem droge na spletnih straneh: *“Lahko bi se o tem več pisalo. Da bi to postala bolj splošno znana tema”* (B60), več govorjenja in naslavljanja tematike: *“Definitivno mislim, da bi pomagalo, če bi se več govorilo”* (B77). Danes je samoumevno prve informacije iskati na spletu, zato bi bile zbrane informacije na enem mestu in dosegljive vsem, prva pomoč za žrtve podtaknjene droge, kot izpostavljajo tudi vsi sogovorniki: *“Mogoče neke na internetu dostopne informacije. Če nimaš nikogar, nekega zaupnega prijatelja ali sorodnika, ki bi mu lahko povedal, kaj se je zgodilo in da ti pomaga. Neke informacije recimo, kaj sploh lahko narediš”* (Č55), *“Mislim, da bi bile bolj uporabne informacije nekje na internetu zbrane na kup. To sem jaz pogrešala, ko sem se lotila raziskovat to. Neki članki so. DrogArt ima nekaj malega. Ampak porabiš več časa, da sploh kaj najdeš, kot pa dobiš nekih informacij”* (Č60), *“Pa da bi bile informacije malo zbrane na enem mestu. Če bi na tem enem mestu pisalo tudi, da lahko kontaktiraš zdravnika. Pa da bi tudi pisalo, kaj se bo tam zgodilo. A veš? A ti bojo vzeli kri? A boš samo lulal? Saj ne veš kaj bo. Mogoče preveč razmišljam. Ampak to bi bilo fino. Tudi za policijo na nek podoben princip”* (Č58). Sogovornicem bi pomagale informacije, kaj lahko narediš pri sumu podtaknjene droge, kako ugotoviti, če je strah podtaknjene droge upravičen, koga lahko kontaktiraš, kje iskati pomoč, kaj so ključne stvari, ki čakajo žrtev, ki bo dogodek prijavila na policijo ali odšla k zdravniku.

Sogovorniki so podali nekaj konkretnih predlogov pomoči. Terenska ekipa, ki bi bila prisotna v nočnem življenju in pomagala tako žrtvam podtaknjene droge, kot tudi ostalim, ki bi potrebovali pomoč: *“In da bi bila neka ekipa, ki jo lahko pokličeš in bi prišla tudi na teren. Oziroma vsaj nekdo, ki bi te usmeril, kaj zdaj”* (A123). Podobno terenski akciji nevladne organizacije DrogArt Pleši z glavo, ki je že prisotna na večjih dogodkih. Nudijo predvsem preventivno pomoč, informacije in tudi delijo izotonične napitke, sadje, preventivne materiale in so usmerjeni v preventivo pri uživanju drog (Pleši z glavo, b.d.).

Sogovornicama A in C bi pomagalo, da bi obstajal varen kraj, kamor bi se lahko zatekle, pri sumu podtaknjene droge in bi nudili varnost in informacije: *“Res bi bilo fino, če bi bil nek prostor, kamor bi se*

punce lahko zatele in da bi bil tam nekdo poleg njih" (C106). Ali pa ustanovitev varnih klubov, kjer bi bili varnostniki in vodje kluba izobraženi o podtikanju drog ter tudi pozorni na storilce: *"!.../ če bi bil v Ljubljani nek varen kraj za zabavo. Klub, kjer bi bili primerno usposobljeni varnostniki in vodstvo"* (A124). Žrtve bi lahko dogodek natančno opisovale samo enkrat in samo eni osebi, ki bi si takrat zabeležila povedano. S sodelovanjem poklicev bi zgodba žrtve potovala med pristojnimi službami. Žrtvi bi tako ponovno govorila o dogodku le, če bi želela. S tem bi ji omogočili, da ne podoživlja več dogodka, če ga ne želi. Kot je predlagala sogovornica Č, zaposleni socialni delavci na policijski postaji, ki bi v takih situacijah prevzeli opravljanje prvega pogovora z žrtvijo: *"Hja ... dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejše primere ... Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj"* (Č53).

Sogovornika B in C sta izpostavila tudi skupine za samopomoč ali pogovore z ljudmi, ki so preživeli podobno izkušnjo. Morda se takim ljudem lažje odpreš. Hkrati pa so lahko zgodbe drugih pomoč posamezniku, ker slišijo nov vidik na situacijo: *"Ko se ti zgodi nekaj hudega, bi jaz hotel imeti nekoga, ki me razume in si predstavljaš, da te najbolj lahko razume nekdo, ki je doživel nekaj podobnega kot ti"* (B74). Pri Združenju proti spolnemu zlorabljanju imajo podobne skupine. S poudarkom na enakopravnosti in deljenih izkušnjah vseh posameznikov vključenih v skupino, ki so doživeli podoben dogodek, situacijo razumejo na drugačen način in pomagajo drugim s svojo emsko izkušnjo (Skupine za samopomoč, b.d.). Ljudje z emsko izkušnjo se lažje povežejo z ostalimi žrtvami zaradi preživete izkušnje. Čustva, ki jih doživlja žrtev, poznajo in se jim približajo na podlagi lastne izkušnje, kar je tudi njihovo izhodišče za izvajanje pomoči. Žrtve vidijo več zaupanja v ljudeh s podobnimi izkušnjami (Zaviršek 2004). Sogovornica C opozarja na potrebo po usmeritev pomoči k žrtvam in ne v storilce: *"Jaz sem za to, da se da prostor puncam, ki se jim je to zgodilo. Storilci bi morali dobiti neko zaporno kazen, ker se tega sploh ne jemlje kot kriminal, kar je žalostno. Ampak potem se spet usmerimo v nekoga, ki je bil nasilen in ne v žrtev. Moje mnenje je, da se pozornost s tem obrne na napačno smer. Pozabi se spet na žrtev. Poudarek postane na tem, za kako dolgo bomo nekoga zaprli in ne kako dolgo bomo pomagali neki žrtvi"* (C90). S storilci naj se ukvarja policija, za žrtev pa je potrebno vzpostaviti pomoč v smislu terapevtske službe. Prav pristop na osebni ravni, na konkretnih potrebah in kontinuiranem delu s posameznikom, zagotavlja socialno delo (Grebenc, Šabić in Kvaternik, 2008). Žrtve so kot potrebno pomoč izpostavile še prepoznavnost pomagajočih služb in spodbujanje ljudi, da iščejo potrebno pomoč: *"Potrebna bi bila neka spodbuda, za vključitev v take skupine"* (C96), kot na primer v zgoraj omenjenih skupinah za samopomoč.

Moja ideja pomoči se je nanašala predvsem na vzpostavitev telefonske linije, kamor bi lahko žrtev poklicala v stiski, in vzpostavitev svetovalne službe, kamor bi se žrtve lahko obrnile po pomoč.

Sogovornika B in C se strinjata, da bi bila taka služba koristna, a bi morala biti oglaševana med ljudmi: *“Mogoče pa bi. Če bi seveda tudi vedel, da to obstaja. To mogoče bi”* (B67). Koristno bi bilo, kadar bi bila žrtev sama in bi prepoznavala neznane občutke. Sogovornik B bi se prej obrnil na tako pomoč, kot na policijo ali zdravstvo: *“Prej, kot da bi šel na policijo. Neka neuradna telefonska linija bi bila v redu”* (B68). Težavo sogovornica C vidi v stanju posameznika, če bi dejansko bil zmožen poklicati, če bi pomislil na to možnost: *“Telefon se mi zdi kar. Ampak v takem stanju ne moreš poklicat. Mislim, je problem, kdaj bi lahko to zaznal in kdaj bi lahko poklical. Ampak potem, če se ti je karkoli zgodilo in če si v šoku. Pa ne moreš poklicat. Res odvisno od situacije”* (C108) in se ji pomoč tukaj in zdaj zdi primernejša: *“Če bi takrat jaz sploh realno poštudirala, če bi bil realno telefon ... Vržamem, da če bi mi kdo rekel, pojdi peš domov, sama in se bova pogovarjala po telefonu ... Mi je tako, saj se pogovarjava po telefonu, ampak če kdo pride, kaj boš skočil čez ekran ven k meni.”* (C110). Sogovornici D in Č telefonsko številko vidita kot bolj uporabno za ljudi, ki so ob človeku, ki mu je bila podtaknjena droga, in ne vedo, kaj naj naredijo: *“Mogoče bi bila uporabna, ampak ne vem če prav zelo. Takrat ko se ti to zgodi itak ni haska ... Mogoče, če bi se kakšen prijatelj spomnil poklicat”* (Č59).

Sogovornica A je izpostavila, da Amnesty International zbira sredstva za varne sobe v namen žrtev podtaknjene droge, kar se ji zdi pomembna pridobitev za zmanjševanje škode uživanja drog: *“Zadnjič mi je razlagala ena iz Amnestija da zbirajo sredstva za program varnih sob z idejo, da če se ti zgodi posilstvo ali podtaknjena droga, da lahko prideš k njim na urgenco in ti takoj opravijo teste”* (A119).

4.8.2 Nasveti ljudi z izkušnjo podtaknjene droge

V nadaljevanju bom navedla nekaj nasvetov žrtev sogovorcev, ki se jih držijo oziroma jih priporočajo, in ki lahko pripomorejo k preprečitvi dogodka podtaknjene droge.

- Pomembno je poznavanje sebe in svojih občutkov, da zaznaš nenavadno dogajanje v telesu: *“In pomembno je, da vsak samega sebe pozna in potem zazna stvari da so čudne. Učiti se biti v stiku sam s sabo. Potem tudi lažje spucaš stvari”* (C128).
- Pozoren je potrebno biti na svoje občutke in če je nekaj čudno. O tem je treba takoj nekemu povedati, nekemu ki je v bližini ali pa nekoga poklicati po telefonu: *“Lahko paziš na svojo pijačo, pa se lahko vseeno zgodi. Ampak, da si morda pozoren na kakšne čudne znake in da vsaj sporočiš nekemu, kje si in da ti je kaj čudno”* (A141).
- S prijatelji se na zabavi držite skupaj in pazite drug na drugega: *“Drugim bi rekla naj pazijo oziroma bolj naj se držijo skupaj. Ker to se dogaja in se bo dogajalo. Težko bi to preprečili. Držijo naj se skupaj”* (C127).

- Prekomerno uživanje drog in alkohola zmanjša prisebnost in olajša storilcu njegove namene, zato prekomerno uživanje alkohola ni priporočljivo: *“Da se definitivno ne sme pijančevat. Mislim, da ni v redu, da uživaš neke stvari, ki ti zmanjšuje prisebnost. Moja izkušnja je bila še en dodaten dokaz, da to ni prav. Resnično se ti lahko zgodijo grozne stvari. Pijančevanje, mislim žuranje okrog, je kritična zadeva. V neki fazi je lahko nevarna zadeva”* (B70).
- O dogodku se je treba pogovarjati in ozaveštevati druge, da se to dogaja in se lahko zgodi komurkoli: *“Zaradi tega se mi zdi, da hočem s tem ozaveščati, se o tem pogovarjat z drugimi puncami, da so previdnejše, če do zdaj niso bile. Na prostorih, ko si ne misliš, pa lahko pride do tega. Greš z nekom na kavo, pa ti noter da. Ne vem. Pri meni je bilo tako”* (C53).
- Nikoli ne smeš biti naiven, drogo ti lahko podtaknejo kjerkoli: *“Zato si potem malo naiven. Tako kot jaz s to lovsko kočjo. Saj nas je samo dvajset, petindvajset ljudi. Nič se ne bo zgodilo tukaj”* (C88).
- Pijačo je potrebno imeti ves čas pri sebi: *“Od prej imam že navado, da pijače ne odlagam”* (D73).
- Pod vplivom kakršnih koli substanc se ne vozi vozil: *“Sicer sem bila z avtom tam, vendar se nisem počutila zmožno voziti. Zato sem eno od punc prosila, če me pelje domov. Ker je rekla, da je malo preveč popila, sem šla ob stran klicat brata, če me lahko pride iskat”* (D13).
- V primeru, da ti nekdo prinese pijačo, jo zamenjaj za njegovo in naj on spije prvi požirek: *“Jaz zdaj delam, da če mi kdo prinese pijačo, da naj prinese meni in sebi in potem zamenjava”* (C99).

5 SKLEPI

Izhajajoč iz uporabljene literature in analize rezultatov so možni naslednji sklepi.

- Dogodek podtaknjene droge se pogosto zgodi ob prisotnosti prostovoljnega uživanja alkoholnih pijač. Ni nujno, da je posameznik prekomerno opit, da se dogodek zgodi, vendar to olajša delo storilcu. Tipičnih krajev, kje se dogodek podtaknjene droge zgodi, ne moremo določiti. Zgodi se lahko v zasebnih ali na javnih prostorih.
- V primeru zasebnega prostora ali zasebne zabave je storilca možno prej določiti, kot na javnih krajih, kjer je pogosto prisotno še večje število ljudi. V vsakem primeru je storilca težko določiti, če pri delu ni bil opažen. Karakteristik tipičnega storilca ni možno določiti, ker so večinoma neznani, ali pa obstaja zgolj sum, kdo bi storilec lahko bil.
- Med sogovorniki prevladuje mišljenje, da se dogodek dogaja predvsem zaradi spolnega nadlegovanja in za zabavo, skupno temu je storilčev nadzor nad žrtvijo. Storilci in predvideni storilci so do žrtev pred podtikom droge prijazni, z njimi vzpostavijo predhoden stik, jim prinesejo pijačo, klepetajo in želijo plesati.
- Žrtev v času dejanja podtaknjene droge težko čuti, da ji je bila podtaknjena droga. Naslednji dan po dogodku jim je slabo, veliko spijo in so žejne. Možno se jim zdi, da so žrtve podtaknjene droge, niso pa prepričane. Potrditev iščejo z raziskovanjem spletnih strani in iskanjem podobnih primerov. O podatkih pretekle noči sprašujejo ljudi, ki so bili prisotni na dogodku, saj je njihov spomin zelo okrnjen. Žrtve iščejo pomoč predvsem pri ljudeh, ki jim zaupajo. Potrebujejo potrditev svojih občutkov in zaznav, da je dogodek podtaknjene droge možen. Doživetega dogodka jih je sram.
- Običajno so prva pomoč prijatelji in sorojenci. Sogovorniki jih ocenijo kot najbolj dragoceno pomoč v času dogodka in po njem. Kot pozitivna pomoč je pri eni izmed sogovornici izražen še terapevt. Pomoč in informacije so vsi iskali tudi na spletu, kjer ni veliko informacij. Sogovorniki pogršajo, da bi bile ključne informacije zbrane na enem mestu.
- Žrtve si želijo, da bi jim ljudje verjeli, jih poslušali, jih vzeli resno ter spoštovali njihove odločitve nadaljnjih korakov. Za lažjo odločitev potrebujejo informacije o možnostih med katerimi lahko izbirajo.
- Vsaka žrtev potrebuje sebi lastno pomoč, glede na spol, njeno življenje, socialno mrežo, ki jo ima, psihofizično moč in občutke, ki jih doživlja v danem trenutku. Pomoč je potrebno oblikovati skupaj z uporabnikom in primerno vsakemu posamezniku.
- Družba in moji sogovorniki z emsko izkušnjo vidijo kot žrtve dogodka predvsem ženske in moške kot storilce. Zaradi sprejetosti alkohola v družbi se predvideva, da je ženska izzvala moške z

oblačenjem, obnašanjem ali pa predozirala z alkoholom in je sama kriva za doživet dogodek. Zaradi takih predpostavk se žrtve o izkušnji pogovarjajo znotraj lastnih zaupnih krogov in dogodka ne prijavijo na policijo. Žrtve podtaknjene droge so lahko tako moški kot tudi ženske.

- Žrtve zaradi sramu molčijo in spregovorijo le ljudem, ki jim zaupajo. Zaradi občutka, da jim na policiji ne bodo verjeli in zgolj prevpraševali dogodek, nimajo želje po podaji prijave. Želijo si, da bi jim na policiji nudili varen prostor za prijavo in sočutnega sogovornika ob prijavi. Predhodne slabe izkušnje s policijskimi obravnavami jih dodatno odvrčajo od prijave dogodka na policijo. Policija se zaveda, da žrtve ne prijavljajo dogodka tudi zaradi sramu.
- Žrtve lahko podajo prijavo suma storjenega kaznivega dejanja osebno na zapisnik, po telefonu, pa tudi preko portala e-Uprava, če imajo urejeno digitalno potrdilo. Policija sprejme tudi anonimne prijave.
- Policija pri prijavljanju in preiskovanju dogodka navaja težave, da žrtve, ki dogodek prijavijo, ne želijo sodelovati v nadaljnjem postopku. Posledično ne morejo zbrati dovolj dokazov za ovadbo storilcev in sam postopek pred sodiščem. Identifikacija žrtve je nujna za nadaljevanje postopka na sodišču.
- Policija priporoča, da si žrtev uredi zastopnika, ki jo bo spremljal v postopku. Kar je zaposlena strokovna delavka Centra za socialno delo izrazila kot eno izmed pomoči, ki bi jo nudila žrtvi, in sicer spremstvo na policijo ali k zdravniku, s čimer bi prevzela vlogo zagovornice v postopku.
- Žrtve pri zdravniku iščejo potrdilo, da je z njihovim telesom vse v redu. Sogovornika, ki sta iskala zdravniško pomoč, zamolčita dogodek podtaknjene droge. Kadar zdravnik sumi storjeno kaznivo dejanje, kontaktira policijo.
- Sogovorniki niso iskali pomoči socialnega dela. Tisti, ki so se z delom socialnega dela že srečali, se jim zdi primeren naslov za iskanje pomoči. Delo socialnega dela je v družbi slabo poznano, kljub nudenju celostne pomoči ljudem.
- Ljudje potrebujejo informacije, kje vse lahko iščejo pomoč v primeru podtaknjene droge.
- Pri iskanju pomoči na Centru za socialno delo, bi bila žrtev v sklopu prve socialne pomoči deležna razbremenilnega pogovora. Socialna delavka bi raziskovala najustreznejšo celostno možno pomoč za žrtev, ki bi jo le ta potrebovala. Žrtvi bi nudila oporo pri nadaljnjih korakih, npr. prijavi dogodka na policijo, obisk urgence. Predlagala bi nadaljnje sodelovanje.
- Na Združenju DrogArt poudarjajo nujno hitro postopanje v primerih podtaknjene droge, ker se le-te običajno hitro izločijo iz telesa. Žrtvam, ki iščejo njihovo pomoč, nudijo svetovanje in jih usmerijo na urgenco, da bi preverili prisotnost substanc v telesu.
- Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK) je pri ženskih žrtvah nasilja že zaznalo sum podtaknjene droge, nobena od žensk se ni odločila za obisk zdravnika. Pomembno se jim zdi

informirati ljudi o možnostih, ki jih imajo na voljo pri sumu podtaknjene droge in o tem, katere droge se podtikajo ter kako hitro se izločijo iz telesa.

- Na NIJZ nimajo podatkov, kako pogosto se dogaja dogodek podtaknjene droge.
- Inštitut za sodno medicino nudi samoplačniško preverjanje prisotnosti drog v telesu. Na Centru za toksikologijo se pri sumu spolne zlorabe in v primeru suma podtaknjene droge izvajajo brezplačni pregledi prisotnosti droge v telesu.
- Poklici pri pomoči žrtvi med seboj sodelujejo, sodelovanje pa ni pogosto. Pri dogodku podtaknjene droge se zdi, da največ sodelujeta zdravstvo in policija.

6 PREDLOGI

Namen raziskave je bil ugotoviti, kakšno pomoč si žrtve podtaknjene droge želijo in jo potrebujejo, ter kakšna pomoč je že na voljo. Na podlagi odgovorov žrtev podtaknjene droge in pristojnih služb CSD, policije in DrogArta sem ugotovila, da žrtve pomoči pripisujejo velik pomen, vendar imajo občutek, da pri pristojnih strokovnih službah ne bodo pridobili želene pomoči.

- Delo socialnega delavca je potrebno širši družbi predstaviti kot pomagajoč poklic, ki pri nujenju pomoči izhaja iz vsakega posameznika, iz njegovega problema, in v delovnem odnosu skupaj z uporabnikom išče možne rešitve.
- Družbi predstaviti dobre izkušnje pristojnih strokovnih služb pri delu z žrtvami podtaknjene droge in s tem delati na zaupanju ljudi, da jim bo nudena pomoč brez obsojanja in z vzpostavitvijo varnega prostora za posameznika.
- Vzpostavitev zaupnega in partnerskega odnosa pri nujenju strokovne pomoči pristojne službe žrtvi podtaknjene droge.
- Sodelovanje socialnega dela s policijo in zdravstvom pri stresnih dogodkih, kot je delo z žrtvami podtaknjene droge.
- Predstavitve pomoči zagovornika s strani pristojne službe žrtvam podtaknjene droge ob prijavi dogodka podtaknjene droge. Žrtve spodbuditi in podpreti pri odločitvi za vključitev zagovornika v procesnem postopku.
- Vzpostavitev spletne strani z zbranimi informacijami: znakov podtaknjene droge, informacijami kako pomagati nekomu v situaciji in možnostmi, ki jih žrtev ima: kam se lahko obrne po pomoč, kako lahko dogodek prijavi.
- Plakati, nalepke, letaki itd. z opozorili, da se dogodek podtaknjene droge dogaja, in informacijami, namenjenimi žrtvi, kot so: takoj nekomu povedj o svojih sumih, poišči nekoga, ki ti bo pomagal, shrani pijačo kot dokaz, pojdi na policijo, urgenco, poišči si pomoč. Informacije, ki naslavlajo storilce, naj dejanja ne izvedejo - izvedba dejanja je njihova odločitev, za katero z dejanjem prevzamejo tudi odgovornost.
- Z objavami na socialnih omrežjih spodbuditi, da se o dogodku več govori in spodbuditi posameznike z izkušnjo, da o tem javno spregovorijo.
- Društva in nevladne organizacije, ki delujejo na področju drog, ter CSD s programi, ki so usmerjeni v droge, bi morali v svoje programe preventive vključiti tudi informacije, delavnice in izobraževanja o podtikanju drog.
- Vzpostavitev izobraževanj za poklice, ki se srečujejo z dogodkom podtaknjene droge. Tako za tiste, ki so prisotni na kraju dogodka, kot so lastniki lokalov, natakariji, varnostniki, taksisti, vozniki

avtobusov idr., kot tudi za zdravnike, policiste, socialne delavce in druge pomagajoče police. Pri nudenju pomoči se je potrebno osredotočiti na dejstvo, da je ljudem potrebno verjeti ter jim zagotoviti pomoč po osebni meri.

- Anonimno zbiranje podatkov, kakšne pomoči si želijo žrtve podtaknjene droge in na podlagi teh informacij pripraviti pomoč in preventivne delavnice na temo podtaknjene droge.
- Več sodelovanja in povezovanja med policijo, socialnim delom in zdravstvom pri pomoči žrtvi in pri pripravi smernic za beleženje in zbiranje podatkov o dogodku podtaknjene droge.
- Omogočiti povezovanje žrtvam podtaknjene droge, ki iščejo pomoč pri ljudeh s podobnimi izkušnjami.

7 SEZNAM VIROV

- Allison, J. A. & Wrightsman, L. S. (1993) *Rape: The Misunderstood Crime*. Lawrence: Sage.
- Aničić, K. (2002). *Nasilje - nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.
- Aničić, K., Svetičič, T. H., Hrovat, T., Lapajne, G., Mešič, G., & Miklavčič, R. (2017). *Delo s povzročitelji nasilja: strokovne smernice in predstavitev dela*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Arambašić, L. (2000). *Psihološke krizne intervencije: psihološka prva pomoč nakon kriznih događaja*. Zagreb: Slap
- Beynon, C., Edwards, S., Morleo, M., Anderson, Z. & McVeigh, J. (2005). *Drink Spiking Report* [pdf]. Pridobljeno 18.11.2018 s https://research.bangor.ac.uk/portal/files/16217677/2005_drink_spiking_report.pdf
- Brownmiller, S. (1988). *Proti naši volji. Moški, ženske in posilstvo*. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.
- Bucke, T. (2000). Evaluation and drug-prevention practice: recent progress. V M. Neaman, M. Nilson & U. Solberg, (ur.), *Evaluation: a key tool for improving drug prevention* (str. 41-48). Pridobljeno 13.4.2021 s <https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index34013EN.html>
- Burgess A., Donovan, P. & Moore S. E. (2009). *Embodying uncertainty? Understanding Heightened Risk Perception of Drink 'Spiking'* [pdf]. The British journal of criminology, 49(6), 848-862. Pridobljeno 5.3.2019 s https://www.researchgate.net/publication/256003608_Embodying_Uncertainty_Understanding_Heightened_Risk_Perception_of_Drink_'Spiking'
- Calafat, A. (2000). Reviewing the prevention of recreational drug use. V M. Neaman, M. Nilson & U. Solberg (ur.), *Evaluation: a key tool for improving drug prevention* (str. 41-48). Pridobljeno 13.4.2021 s <https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index34013EN.html>
- Cvetek, R. (2009). *Bolečina preteklosti: travma, medosebni odnosi, družina, terapija*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1990). Paradigmatske osnove socialno-terapevtskega dela z družino. *Socialno delo*, 29(1/3). Pridobljeno 30.3.2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-RHHYB5DR/8eaa0627-0b30-4fd4-8baf-3f7b8f33055e/PDF>
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1996). Socialno delo z družino: prispevek k doktrini. *Socialno delo*, 35(5). Pridobljeno 30.3.2021 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-6EJCLSFE/4f7cc8ed-fd1b-4a64-bb9f-283dd6200cc2/PDF>

- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebne stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Deehan, A. & Saville, E. (2003). *Calculating the risk: recreational drug use among clubbers in the South East of England* [pdf]. Pridobljeno 17.5.2019 s https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_93898_EN_Recreational%20drug%20use%20among%20clubbers%20in%20the%20South%20East%20of%20England%20-%20Home%20Office%202003%20-%20UK.pdf
- Dekleva, B. (1999). *Ekstazi in plesne droge*. Ljubljana: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela: Pedagoška fakulteta.
- De Vries, S. & Bouwkamp, R. (1995). *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis Imperl & Company.
- Deželan, T. & Drobne, M. (2007). Identifikacija politike do prepovedanih drog v Sloveniji: institucionalni vidik. *Socialno delo*, 46(6), 295-302.
- Donovan, P. (2016). *Drink Spiking and Predatory Drugging: A modern History*. New York: Nature America Inc.
- *Drink spiking*. (b.d.). Pridobljeno 19.12.2020 s <https://www.betterhealth.vic.gov.au/health/healthyliving/drink-spiking#bhc-content>
- *Droge in seks (kemseks)*. (b.d.). Pridobljeno 12.12.2020 s <https://kajisces.si/droge-in-seks-kemseks/>
- Elliot, M. (1996). *Da bo vaš otrok varen: praktični vodnik za pogovor z otroki*. Ljubljana: Company Libri.
- Elliott, P. S. & Burgess V. (2005). Clinical urinalysis of drugs and alcohol in instances of suspected surreptitious administration ("spiked drinks"). *Science & justice: journal of the Forensic Science Society*, 45(3), 129-134.
- Flaker, V. (1994). Analiza tveganja. *Socialno delo*, 33(3). Pridobljeno 2.2.2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YRLXVWSM/2b9fc5e5-4ab5-45c8-a913-e629ded64658/PDF>
- Flaker, V. (2002). *Živeti s heroinom I.: Družbena konstrukcija uživalca v Sloveniji*. Ljubljana: Založba I*cf.
- Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V. (2012). *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba I*cf.
- Flaker, V. (2015). *Prispevki k taksonomiji socialnega dela in varstva, 1. del*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

- Flaker, V. & Grebenc, V. (2011). *Analiza tveganja*. Interno gradivo. Pridobljeno 18.5.2018 s <https://www.fsd.uni-lj.si/mma/Analiza-tveganja/2015102911144198/>
- Fletcher, A., Calafat, A., Pirona, A. & Olszewski, D. (2010). Young people, recreational drug use and harm reduction. V: T. Rodhes & D. Hedrich (ur.) *Harm reduction: evidence, impacts and challenges* (str. 357-376). Pridobljeno 4.4.2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/555/EMCDDA-monograph10-harm_reduction_final_205049.pdf
- Fry, H. (2010). Harm reduction — an 'ethical' perspective. V T. Rodhes & D. Hedrich (ur.) *Harm reduction: evidence, impacts and challenges* (str. 104-108). Pridobljeno 29.3.2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/555/EMCDDA-monograph10-harm_reduction_final_205049.pdf
- Gilligan, R. (2009). *Promoting resilience*. London: British Association for Adoption and Fostering.
- Grebenc, V. (2003). *Zmanjševanje socialne škode povezane z uživanjem drog in iskanje odgovorov v skupnosti* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grebenc, V. (2003). Droge in kriminal: kritičen razmislek o njuni zvezi. *Socialna pedagogika*, 4(7), 407-430 Pridobljeno 12.11.2020 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-IBG6ZYNC/ea393798-9bb8-4dfa-a7c8-9b82fcfc0f07/PDF>
- Grebenc, V. (2005). Heroinska kriza kot pokrajina na zemljevidu uživanja drog. *Teorija in praksa*, 1(42), 159-177.
- Grebenc, V., Šabić, A. & Kvaternik, I. (2008). *Varna vožnja: obvladovanje tveganj in nevarnih življenjskih slogov v prometu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Herring, R., Thom, B., Beccaria, F., Kolind, T., Moskalewicz, J. (2010). Alcohol harm reduction in Europe. V T. Rodhes & D. Hedrich (ur.) *Harm reduction: evidence, impacts and challenges* (str. 275-301). Pridobljeno 6.4.2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/555/EMCDDA-monograph10-harm_reduction_final_205049.pdf
- Hunt, N., Albert, E. & Sánchez, V. M. (2010). User involvement and user organising in harm reduction. V T. Rodhes & D. Hedrich (ur.) *Harm reduction: evidence, impacts and challenges* (str. 333-354). Pridobljeno 29.3.2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/555/EMCDDA-monograph10-harm_reduction_final_205049.pdf
- Kazenski zakonik (KZ-1) (2008). Ur. L. RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20).

- Kordeš, U. & Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Korotkikh, M. (2007). *Risk factors for Marijuana Use among Russian and Canadian adolescents: a Comparative Analysis* (Magistrsko delo). Pridobljeno 12.2.2021 s https://uwspace.uwaterloo.ca/bitstream/handle/10012/3232/Thesis_Marina%20Korotkikh.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lamovec, T. (1998). *Psihosocialna pomoč v duševni stiski*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Lamovec, T. (1994). *Psihodiagnostika osebnosti*. Ljubljana: Oddelek za psihologijo: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Leskošek, V. (ur). (2005). *Mi in oni: nestrpnost na slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Lisak, D. (1994). The psychological impact of sexual abuse: Content analysis of interviews with male survivors. *Journal of Traumatic Stress*, 7(4), str. 525-548.
- Lisak, D., Hopper, J. & Song, P. (1996). Factors in the cycle of violence: Gender rigidity and emotional constriction. *Journal of Traumatic Stress*, 9(4), str. 721-743.
- Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Študijsko gradivo za interno uporabo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, Nina (2015). Peter A. Levine, Ann Frederick (2015). Kako prebuditi tigra: zdravljenje travm. *Socialno delo*, 54(5) (str. 315-317). Pridobljeno 8.6.2019 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZUFB4VBZ/924a0ba9-2a99-43b9-a67b-b3e71becf912/PDF>
- Mešl, N. & Omladič Ograjšek, N. (2006). Izviren delovni projekt pomoči v kriznem centru za mlade: model in uporaba. *Socialno delo*, 45(3), 135-142. Pridobljeno 3.5.2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-G72D2EDZ/83d8a7d4-8fb0-4306-b2f2-763b29d36bd8/PDF>
- Negrusz, A. & Gaensslen, R. E., (2003). *Analytical developments in toxicological investigation of drug-facilitated sexual assault*. *Analytical and bioanalytical chemistry*, 376(8), (str. 1192-1197). Pridobljeno 7.8.2019 s <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs00216-003-1896-z>
- Olszewski, D. (2008). *Sexual assaults facilitated by drugs or alcohol* [pdf]. Pridobljeno 5.4.2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/507/TDS_sexual_assault_94378.pdf
- Obran, N. (2014). *Nasilje nad ženskami – prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok: praktični vodnik po sodnih in upravnih postopkih*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Olszewski, D. (2009). *Drugs: Education, Prevention and Policy. Sexual assaults facilitated by drugs or alcohol* [pdf]. Pridobljeno 5.4.2021 s

- <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/12749/Sexual-assaults-facilitated-by-drugs-or-alcohol.pdf>
- Paš, M., Purkart, B., Colja, A. & Sande, M. (2013). *Še ena knjiga o drogah? Informacije o droga za srednješolce*. Ljubljana: Združenje DrogArt.
 - *Pazi na svojo pijačo!*. (b.d.). Pridobljeno 15.11.2018 s <https://www.drogart.org/manj-tvegana-zabava/4160/pazi-na-svojo-pijaco.html>
 - *Pleši z glavo*. (b.d.). Pridobljeno 1.3.2021 s <https://www.drogart.org/vsebine/1132/plesi-z-glavo.html>
 - Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika. (b.d.). Pridobljeno 12.2.2021 s <https://static1.squarespace.com/static/601e6ecb3f51f617d950786c/t/602938b46638c632897c8523/1613314229903/PREDLOG+ZAKONA+O+SPREMENBAH+IN+DOPOLNITVAH+KAZENSKEGA+ZAKONIKA.pdf>
 - *Preventing Drink Spiking*. (b.d.). Pridobljeno 4.3.2020 s http://learn.elearningportal.com.au/~Static/elp/elp-rsaw/courseware/201604/ras_strategies/preventing_drink_spiking.html
 - Prezelj, J. (2002). *Neverna prepoved*. Ljubljana: samozaložba.
 - Quigley P., Lynch D. M., Little M., Murray L., Lynch A. M. & O'Halloran S. J. (2009). Prospective study of 101 patients with suspected drink spiking. *Emergency Medicine Australasia*, 21(3), 222-228.
 - Rhodes, T. & Hedrich, D. (2010). Harm reduction and the mainstream. V T. Rhodes & D. Hedrich (ur.) *Harm reduction: evidence, impacts and challenges* (str. 19-33). Pridobljeno 6.4.2021 s https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/555/EMCDDA-monograph10-harm_reduction_final_205049.pdf
 - Renner, T. & Ule, M. (2001). *Dekonstrukcija mladine, ponikanje scen in provincializem v devetdesetih*. Annales. Series historia et sociologia. 11, 2(26), (str. 477-484) Pridobljeno 1.6.2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MKPHSP4Y/de48de5d-14d1-45a7-9b0a-72ffddb9c916/PDF>
 - Rock, P. (2007). Theoretical perspectives on victimisation. V S. Walklate (ur.), *Handbook of victims and victimology* (str.37-62). Portland: Willan Publishing.
 - Rode, N., Rihter, L., Grebenc, V., Šabić, A., Rape Žiberna, T. & Kvaternik, I. (2009). Problematika drog v očeh diplomantk in diplomantov Fakultete za socialno delo. *Socialno delo*, 48 (str. 275-286). Pridobljeno 1.4.2021 s <https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Problematika URN NBN SI DOC-A7BDYEPP.pdf/2019012319234794/>

- Repič, T. (2008). *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje*. Celjska Mohorjeva družba.
- Sasi Kumar, J. & Madhova Soma Sundaram P. (2011). Drug related crimes: an analysis of new trends and challenges on drug precipitated crimes. V K. Jaishankar, & N. Ronel, (ur.), *Conference Proceedings: First International Conference of the South Asian Society Criminology and Victimology* (SASCV). (str. 282-283). Pridobljeno 1.6.2019 s <https://books.google.si/books?id=aWF8aT74t6gC&pg=PA283&lpg=PA283&dq=drink+spiked+phenomena&source=bl&ots=ijqS9RRsf8&sig=ACfU3U1OkWpmX9egXlJvczCx2qTfWRPpEA&hl=sl&sa=X&ved=2ahUKEwiA44GwotPiAhWR16QKHQMrDLgQ6AEwBnoECAgQAQ#v=onepage&q=drink%20spiked%20phenomena&f=false>
- Sande, M. (2004). *Uporaba drog v družbi tveganj: vpliv varovalnih dejavnikov in dejavnikov tveganja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Sheard, L. (2011). 'Anything Could Have Happened': Women, the Night-time Economy, Alcohol and Drink Spiking. *Sociology*, 45(4), (str. 619-633). Pridobljeno 16.1.2019 s https://www.researchgate.net/publication/233397717_'Anything_Could_Have_Happened'_Women_the_Night-time_Economy_Alcohol_and_Drink_Spiking
- Sande, M., Dekleva, B. & Petronijević, I. (2004). *Uporaba drog v družbi tveganj : vpliv varovalnih dejavnikov in dejavnikov tveganja*. Ljubljana : Pedagoška fakulteta.
- Skupine za samopomoč. (b.d.). Pridobljeno 4.5.2021 s <https://spolna-zloraba.si/index.php/dejavnosti-2/skupine-za-samopomoc/>
- Slaughter, L. (2000). Involvement of drugs in sexual assault. *The journal of reproductive medicine*, 45 (5), (str. 425-430).
- Slovenija je uzakonila model soglasja. (b.d.). Pridobljeno 15.6.2021 s <https://www.drustvo-dnk.si/zelite-izvedeti-vec/novice/246-slovenija-je-uzakonila-model-soglasja.html>
- Spreizer, I. & Štirn, M. (1993). Vrnitev v stanje pred duševno boleznijo: sodelovanje z družino. *Socialno delo* 32,(3-4), (str. 117-123). Pridobljeno 5.4.2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-6O34M75J/b1467aa1-fcdb-46a9-9cb6-01640debcac6/PDF>
- Starman, A. B. (2013). Študija primera kot vrsta kvalitativne raziskave. *Sodobna pedagogika*, 64(1), (str. 66-81). Pridobljeno 24.2.2020 s https://d1wqtxs1xzle7.cloudfront.net/42940848/Studija_primer_kot_vrst_kvalitativne_raziskave.pdf?1456157051=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DStudija_primer_kot_vrst_kvalitativne_r.pdf&Expires=1625312024&Signature=MSuTglsI6o57W7GytxT5MACRWjWeTVe7ISRuKlWaeJ5Zxypz3pCPOdSRtbArOQAs1YPu4SYMvwVfOFgQ6jiMdBB01Lu7T53JHYGD2pKks5i~JmTyyk9b5Rj2TefKGuG

- 3VbgMWFSEo9RetuVLKdVf70H3PdOqaKoJZGemRnY~HDVUcMoMLcdp4AOD8OOeEn-J6EU6jB5TpoEcgpDMqBt0Mqcccki3z-tPKqNLCu3p8LT-fmVY9KD2ponOjTwHhrMWPEX7tfW2lpw1f9xpBUbDjDrhRBSrMo8~HJR~AZz9Qp5npDP0rfe7fmELMrmdvhluf1VD6PaUaPYJsbrZ5nvJXQ__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA
- Štirn, M. & Minič, M. (ur.) (2017). *Psihosocialna podpora žrtvam nasilja v družini in nasilja zaradi spola*. (Priročnik. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
 - Šugman Bohinc, L. (2011). *Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
 - Taylor, N., Prichard, J. & Charlton, K. (2004). *National Project on Drink Spiking: Investigating the nature and extent of drink spiking in Australia*. Australian Institute of Criminology [pdf]. Pridobljeno 1.12.2018 s <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2004-11/apo-nid441.pdf>
 - Ule, M. (2005). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Založba FDV.
 - Veselič, Š., Horvat, D. & Plaz, M. (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: izdaja ob 25. obletnici delovanja Društva SOS telefon*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.
 - *Vloga za naznanilo kaznivega dejanja policiji*. (b.d.). Pridobljeno 15.5.2021 s <https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge/vloga.html?id=377>
 - Wais, M. & Gallé, I. (2001). *V labirintu spolnih zlorab: Delo z žrtvami, storilci in starši*. Ljubljana: Forma 7.
 - Wells, D. & Phillips M. (2009). Importance of excessive ethanol ingestion in the patient with suspected drink spiking. *Emergency Medicine Australasia*, 21 (str. 167-169). Pridobljeno 15.11.2020 s <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1742-6723.2009.01177.x>
 - Zakon o kazenskem postopku (ZKP) (1995). Ur. L. RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154, 22/19, 55/20 – odl. US, 89/20 – odl. US, 191/20 – odl. US in 200/20.
 - Zakon o omejevanju porabe alkohola (ZOPA) (2003). Ur. L. RS, št. 15/03 in 27/17.
 - Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog (ZPUPD) (1999). Ur. L. RS, št. 98/99 in 2/04 – ZPNNVSM.
 - Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD) (2000). Ur. L. RS, št. 108/99, 44/00, 2/04 – ZZdl-A in 47/04 – ZdZPZ.
 - Zaviršek, D. (2004). *Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji*. Pridobljeno 25.4.2021 s <https://www.fsd.uni->

lj.si/mma/od_aktivizma_do_profesionalizacije_refleksija_delovanja_zenskih_nevladnih_organizacij_na_podroczju_nasilja_nad_zenskami_in_otroki_v_sloveniji/2010102511460240/

- Zaviršek, D. (2016). Doktrina in metode socialnega dela na področju podpore žrtvam spolnih zlorab v katoliški cerkvi. *Socialno delo*, 55 (1-2), (str. 7-25). Pridobljeno 30.3.2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HQPC00WJ/c95e8fdf-6509-44f4-b779-b893adf13a70/PDF>

8 PRILOGE

8.1 Vodilo za intervju

8.1.1 Z žrtvijo

Opis dogodka, ki se je zgodil. Podrobnosti večera.

Kje se je to zgodilo? Kdaj? Kako (s pijačo, hrano, ko si šla na stranišče, ko si dobila pijačo v roko itd.)?

Kdaj si začutila, da je bilo nekaj drugače? Kako si vedela?

Ste še kaj pili tisti dan, noč (kaj, koliko)?

Druge droge?

Kaj se je dogajalo drugače, kot običajno?

Kaj se je dogajalo s tabo?

Kaj si naredila, ko si sumila podtaknjeno drogo? Kdo je ugotovil? Kako?

Kdo je bil s tabo? Kako ti je pomagal?

Na koga si se obrnila za pomoč?

So ti verjeli? So te obsojali?

Posledice kasneje/naslednji dan?

Koliko časa je trajal učinek? Kakšen je bil?

Spomini tiste noči?

Kaj pa dolgoročne posledice?

Komu vse si povedala o tem dogodku?

Je bilo težko povedati drugim o tem?

Kaj so te reakcije drugih pomenile zate - tvoja reakcija in reakcija drugih na dogodek?

Kaj pa iskanje strokovne pomoči (bolnišnica, policija, socialna, psihološka)?

V kakšnem primeru bi se (zakaj si se) odločila dogodek prijaviti na policijo? Ali oditi na urgenco?

Zakaj si se/se nisi obrnila na pomoč policije?

Kaj bi moralo biti drugače, da bi jih videla kot nekoga, ki mu zaupaš v dani situaciji?

Kako se ti zdi, da bi morali oni reagirati v takih situacijah? (policija)

Kaj bi moralo biti drugače, da bi se ti zdelo smiselno, da jih kontaktiraš?

Zakaj si se/se nisi obrnila na pomoč zdravstva?

Kaj bi moralo biti drugače, da bi jih videla kot nekoga, ki mu zaupaš v dani situaciji?

Kako se ti zdi, da bi morali oni reagirati v takih situacijah? (zdravstvo)

Kaj bi moralo biti drugače, da bi se ti zdelo smiselno, da jih kontaktiraš?

Kaj ti pomaga, da prosiš za pomoč in nekomu poveš o svojem problemu, stiski pri takih delikatnih dogodkih? (v splošnem)

Kako si predstavljaš varen prostor, kjer bi lahko spregovorila o tem dogodku?

Kakšno pomoč bi si ti želela za sebe v takratni situaciji?

Kaj pa telefon in pomoč preko telefona?

Vidiš potrebo po telefonski liniji za žrtve?

Kje bi lahko pomagalo socialno delo žrtvi podtaknjene droge?

Se ti socialni delavci sploh zdijo kompetentni na tem področju?

Si pomislila, da bi se obrnila na socialnega delavca ali pa kakšno drugo, podobno pomoč? Katero?

Poznaš koga, ki se ukvarja s tem področjem, nudi pomoč?

Kako si se pa sprijaznila z dejstvom, da se ti je to zgodilo? Se vidiš kot žrtev?

Se spomniš storilca? Sklepaš, kdo bi lahko bil?

Zakaj se ti zdi, da je to naredil?

Kaj misliš, da je bil motiv storilca?

Kaj je po tvojem mnenju največkrat razlog za podtaknjeno drogo? (zakaj sploh prihaja do teh dogodkov)

Kaj pa v primerih, ko gre za podtikanje drog za zabavo. Kaj misliš, da je glavni razlog za želje po tovrstnem "zabavanju"?

Čutiš željo po maščevanju?

Kako danes gledaš nazaj, na ta dogodek? Bi ga bilo možno preprečiti?

Ali se zdaj drugače zabavaš? Morda bolj paziš (nase, na pijačo, na vse ostale s tabo in tudi druge morda)?

Si zdaj bolj pozorna na možnost, da bi ti kdo kaj podtaknil?

Si kdaj pomislila, da se ti to sploh lahko zgodi?

Kam drugače zahajaš (klubi, parki, gostilne, doma)? S kom?

Si prej že slišala za problematiko podtikanja drog? Od koga, kje?

Se ti je to kdaj zdel resen problem oz. pogost dogodek?

Se ti zdi, da je to družbeno sprejet dogodek?

Kako te je izkušnja spremenila?

Kakšno se ti zdi poznavanje / znanje drugih o tematiki podtikanja drog?

Kakšna pa se ti zdi splošna sprejemljivost do problema podtikanja drog, ali to sploh je problem?
 So si ljudje res sami krivi, da se jim to zgodi?
 Delaš na osveščanju drugih?
 Kaj sporočaš drugim oz. bi želela drugim sporočiti iz te izkušnje?
 Kaj pa moški, jih vidiš le kot storilce ali tudi kot žrtve?
 Imaš kakšne preventivne ideje, da se to sploh ne bi dogajalo?
 Na kakšen način bi najlažje preventivno informirali ljudi, da se podtikanje drog dogaja in da dejanje ni tako nedolžno?
 Kaj se ti zdijo ključne informacije, ki bi jih morali podajati pri tem?
 Kako bi izgledala preventiva podtikanja drog? Kakšne informacije bi bile potrebne?

8.1.2 S strokovnjakom

Kakšno pomoč nudite žrtvam podtaknjene droge?
 Težave pri delu z žrtvami?
 Metode, pravila, po katerih se nudi pomoč žrtvam.
 Usmerjanje žrtve.
 Izkušnje, ki jih imate z žrtvami, ki iščejo pomoč pri vas?
 Sodelovanje z drugimi službami?

8.2 Osno kodiranje

8.2.1 Intervjuji A – D

OKOLIŠČINE DOGODKA

starost

A1 stara 21 let
 B1 35 letih; Približno 35
 C1 stara 18 let
 C3 Meni se je zgodilo poleti v prvem letniku faksa
 Č1 v času podtaknjene droge stara 27.
 D1 stara 34 let

kraj dogodka (in možni kraji dogodka)

A2 Bilo je lani, konec januarja oziroma noč na prvi februar
 A6 Bil je večer
 A3 v sosednjem bloku
 A4 Se vidi skozi moje okno
 B2 v Moskvi na službenem potovanju
 B4 smo s sodelavci šli še v bar zraven hotela
 B51 Zunaj, na žurih. V lokalih
 C2 privatni zabavi.
 C5 v Cerknici na rojstnodnevni zabavi v lovski koči sredi ničesar.
 C98 Sem pa slišala da se to dogaja v Cirkusu in v Celju v nekem klubu.
 Č2 Droga mi je bila podtaknjena v enem od ljubljanskih klubov
 Č3 Praznovali smo zagovor diplome. Prijateljičine.
 Č6 Šle smo v Parlamenta. No, to je bilo mišljeno kot naša prva postaja, ker sem jaz rekla, da grem do sem, naprej pa ne več. Bližina Rožne in to je to
 D28 To mi je bilo čudno. Zaradi tega sem potem začela raziskovat stvari in sem posumila, da mi je bila podtaknjena droga. Kar malo smešno se mi je zdelo, da se je to lahko zgodilo na vaški veselici. Droge, haha.
 D71 Nisem bila pijana toliko, da bi rekla, da me je res nekdo na tak način prinesel okoli, da nisem bila prisebna. Je pa res, da lahko ne bi sprejela pijače. So jo le oni prinesli od jurčka do nas. Na tej poti bi se lahko zgodilo karkoli. Ampak saj pravim, na vaški veselici na to res ne pomisliš zavrnitev.

dogodek

A8 če bi prišla k njemu na obisk, ker je sam doma
 B2 v Moskvi na službenem potovanju
 B4 smo s sodelavci šli še v bar zraven hotela
 C5 v Cerknici na rojstnodnevni zabavi v lovski koči sredi ničesar.
 Č3 Praznovali smo zagovor diplome. Prijateljičine.

D2 Ena od mojih prijateljic se je poročila in smo imele dekliščino. Bom poskusila biti kratka. Skratka, na dekliščini smo bile najprej pri njej doma, nato smo se odpravila v Škofjo Loko po mestu, kot je običajno navada in zvečer je bila veselica na vasi. To je bila naša končna destinacija. Prej smo ves čas nekaj pile

okoliščine dogodka

- A2 Bilo je lani, konec januarja oziroma noč na prvi februar
A6 Bil je večer
A8 če bi prišla k njemu na obisk, ker je sam doma
A9 že bila pri njemu doma, ampak čez dan
A12 Gledala sva televizijo
A13 S sabo sem imela veliko torbico in s sabo sem imela plastenko vode, ker jaz vedno veliko pijem in sem vedno žejna.
A18 Jaz sem gledala televizijo, on je pa šel v kuhinjo. Ni natočil pred mano. Prinesel mi je iz kuhinje že zmešano. Prinesel je samo meni, sebi ne
B3 Rusi te vozijo po raznoraznih zadevah in veliko se pije
B4 smo s sodelavci šli še v bar zraven hotela
B5 Muzika, plesalo se je
B7 In želel sem si videti, kako Rusi živijo. Ona me je tudi povabila, da grem do nje
B9 Naslednji dan sem se zbudil v rešilcu in nato so me odvrgli v nekem ruskem zaporu.
B10 V tem zaporu so me vrgli ven, ker so ugotovili, da ne spadam med Ruse. Šele po tem pa je začela delovat droga
B20 Ko sem prišel k njej domov in je bilo stanovanje tako... Očitno da nihče ne živi v njem. Kmalu po tem pa se mi je zvrtilo in sem si še mislil, kaj se mi je moralo to narediti in to je to. Sem padel v nezavest.
B26 Ugotovil sem, kje bi to lahko bilo. Sem se spomnil približno, kje smo se vozili in smo šli na policijo natančno povedat, kje to je.
B35 Ker to pa sem vedel, v katerem hotelu sem.
B54 v Sloveniji bi bilo verjetno lažje. Jaz sem bil še v Moskvi, kjer še črnolasci, dolgolasci niso najbolj cenjeni. Mislim, da bi bilo tukaj lažje, čeprav v Ljubljani spet morda... ne tako lahko.
B56 Vsaj poznaš jezik
C22 Če bi bila sama se verjetno ne bi tako končalo.
C87 Men se zdi, da se to dogaja v družinskih ali prijateljskih krogih. Zato res nikoli ne veš, kje te lahko doleti.
Č3 Praznovali smo zagovor diplome. Prijateljčine.
Č8 S kozarčki smo šle plesat.
Č9 Tudi če je bil petek, je bilo veliko ljudi. Mogoče jih je včasih za vikend manj, ampak ta petek je bilo kar polno. Skupaj smo plesale.
Č10 Potem smo pa, tako kot bi lahko rekla skoraj vedno, hitro dobile nekaj moške družbe. Samo pridejo od zadaj in se začnejo stiskati k tebi. Jaz sem bila res preveč trezna za to. Že tako ne maram tega, zdaj sem pa kar očitno šla na drugi konec naše grupe. Stran od tistega tipa. Seveda ni bil edini. Pa tudi na ostale se je vsake toliko kakšen prilepil.
Č37 Pa sem slišala, da se je to že zgodila. Pa brala od ene, i so ji to v kavo dali čez dan. Ampak, da se bo to zgodilo ravno meni pa... No ne bi rekla. Pravzaprav, ne na tak večer.
D24 Mislila bi, da sem za svoja leta prestara za žur in da pri celem dnevu pohajanja okoli nek davek mora biti.
D71 Nisem bila pijana toliko, da bi rekla, da me je res nekdo na tak način prinesel okoli, da nisem bila prisebna. Je pa res, da lahko ne bi sprejela pijače. So jo le oni prinesli od jurčka do nas. Na tej poti bi se lahko zgodilo karkoli. Ampak saj pravim, na vaški veselici na to res ne pomisliš.

DOŽIVLJANJE IN SOOČANJE ŽRTVE Z DOGODKOM

posledice podtaknjene droge

- A28 Meni se je naenkrat zdelo kakor da sem ful pijana
A29 Vesela sem bila. Evforični občutki
A31 Sem se strinjala, da je očitno res ful močno
A34 Od tu naprej pa je zmešana zgodba.
A37 Potem se slabo spomnim
A43 imela občutek, da sem zaspala pet minut nazaj. K njemu sem prišla ob 8 zvečer. Občutek sem imela, da moram hitro vstati in iti domov spat, da ne bo sestra mislila kje sem in sem pogledala na uro in je bila ura že 8 zjutraj. Ni mi bilo jasno, kako
A46 Prvič v življenju sem bila tako žejna in zmedena
A78 Med blackoutom imam fleš, da sem ga porinila dol iz sebe. Se mi je zdelo, kakor da sem videla podobo svojega očije, ki je tri mesece pred tem dogodkom umrl. Da mi je on pomagal njega porinit dol z mene z vso silo. Tega se spomnim zelo živo. Zato mislim, da je bil to nek psihotičen simptom, halucinacijo kot posledico zaužite snovi. Tega se spomnim. Edina stvar, ki se je od tiste noči zares spomnim.
A41 Potem pa se totalno nič ne spomnim
A44 Kaj, kako sem se lahko tako napila, kaj se je sploh zgodilo
A48 Tokrat pa sem imela totalen blackout. In vse me je bolelo.

- A50 tesnobna sem bila
A55 Sploh nisem bila prepričana, kaj se je zgodil.
- B15 ki ti zmanjša srčni utrip. Najprej padeš v nezavest in se ne spomniš za nazaj. V kombinaciji z alkoholom pa deluje kot LSD. Name je to začelo delovati šele naslednji dan in da so to tipični znaki LSD halucinacije
B20 Ko sem prišel k njej domov in je bilo stanovanje tako... Očitno da nihče ne živi v njem. Kmalu po tem pa se mi je zvrtilo in sem si še mislil, kaj se mi je moralo to narediti in to je to. Sem padel v nezavest.
B32 saj to bi še šlo, če ne bi potem takoj začel halucinirati.
B33 To je zelo zanimivo. Kje sem jaz vse hodil. ... Spomnim se vse živo stvari. Sem kar ponosen, da sem prišel. Prespal sem v eni hiši. Tega se spomnim. Kar tako nekak na hodniku. Zjutraj sem šel ven in je bila tam ena pošta. In sem hotel telefonirati in seveda ne moreš, če nimaš denarja.
B38 še danes ne razumem, kako je to lahko toliko časa trajalo. Cel dan. Neverjetno. Vse skupaj bi bilo še zanimivo, če ne bi bil sredi Moskve in tako.
B11 Jaz pa sem bil brez denarja in vsega. Cel dan sem haluciniral, naslednji dan pa mi je uspelo priti do našega hotela.
C11 Meni je kar naenkrat ratalo slabo. Zato sem rekla če greva stran od mize. Ker mi ni bilo fajn. Pa še taka smotana luč je bila, je ful utripala, in se mi je začelo vrteti. Bila sem začudena, ker sem spila tri pijače in se mi ni zdelo normalno.
C14 Potem sem začela bruhat. Potem pa sem zaspala za dve uri.
C16 Začelo me je tudi trest in zeblo me je ko sem bruhal.
C19 Jaz sem pa cev čas bruhal.
C24 Ko sem se zbudila se mi je še vedno ful vrtelo. Blackout. Sem spala kakšne 3 ure. Naslednji dan nisem imela mačka, bila sem omotična.
C33 Po tem ko je celega vdihnili, ni mogla ne govoriti ne več stati nič. Prej je lahko hodila. Ko je vdihnili balon pa je bila, kot da jo je vsulo po tleh. Ni ji niti glasu spremenilo.
C39 Naslednji dan je spala do 18h. Sploh se ni premaknila. Sem se že bala zanjo, da je v nezvesti. Ko se je zbudila pa je bruhal. Je bilo kar hudo.
C40 Kar sem naslednji dan izvedela od nje, se ni nič spomnila.
C43 Omotična sem bila. Ni bil maček. Pri mačku je drugače. Zanimivo mi je bilo, ker se mi je vrtelo, ko sem se zbudila. Drugače je kot pijanost. Tako sem vedela, da nisem bila pijana po treh pijačah.
C52 Verjetno bi bilo drugače, če bi se mi zgodilo posilstvo.
C56 Malo je trajalo. Do travnika sem prišla bolj tak. Spomnim se bruhanja. Potem pa me je zmanjkalo. Najbrž je trajalo kakšne tri ure. Ampak je bila prijateljica ves čas zraven. Nisem pa mogla vstati, ker se mi je ves čas vrtelo. Potem pa sem šla tako spat v avto.
C57 Mogoče vem, ker se spomnim, ko sem se zbudila. Drugače verjetno pripomore to, da mi je prijateljica povedala, kaj se je dogajalo.
Č12 Jaz sem že skoraj končala mojo pijačo, potem pa se počasi ne spomnim več stvari. Postala sem omotična. Spomnim se občutka, ko veš, da težko stojiš na nogah, ampak še stojiš in se trudiš plesat, pa tako je naporno. In potem samo ne vem več. Prijateljice so mi rekle, da sem se kar na enkrat samo naslonila na mizo, ki mi jo je itak odneslo stran. Tiste okrogle mize. Ampak da sem se nekako ujela na klop. Menda so že videle, da bom z glavo ruknila v klop ali tla. Jaz se spomnim plesa in potem kar meglice. Kot da bi samo padla skupaj.
- B39 Ali imaš kakšne dolgoročne posledice? B: Ne. Tudi doma sem šel še na pregled krvi in ni nikakršnih dolgoročnih posledic.
Č15 Menda sem bila prav neodzivna.
Č18 Bruhal nisem. sta me pa spravili v sobo in dali spat. Ker sta vedeli, da bi morala zjutraj vstati je ena od niju ostala pri meni, da me bo zjutraj zbudila. Še dobro. Ker drugače se zagotovo ne bi zbudila. Budilke nisem slišala, vendar je toliko časa vztrajala, da sem se dejansko zbudila. Nič mi ni bilo jasno. Bila pa sem tako omotična. Komaj sem se spravila v sedeč položaj. Nisem vedela kje sem, zakaj je prijateljica pri meni. Zakaj me budi. Nič. No tudi tega se spomnim medlo. Ampak so mi razlagali, tako da vem kako je bilo.
Č29 Naporen. Cel dan mi je bilo slabo. Še naslednji dan. Nisem nič jedla. Svetloba mi je bila odveč. Ubistvu kot a bi imela mačka. Voda mi ni pasala. Hrana tudi ne. Samo ležala in spala bi lahko v temi. Komaj se se vlekla do stranišča. Ne vem, a se tudi tega slabo spomnim, ker sem večino prespala in imam občutek, da se nimam kaj spomniti ali so bili še kakšni učinki. Ne vem.
Č30 malo se mi je vrtelo. Ampak to je bilo vse tako na hitro. Samo zgodilo se je. Moj spomin pa se samo konča. Puf.
Č31 takega mačka bi lahko rekla, da še nisem imela. Zdaj ko sem starejša, imam mogoče kdaj takega mačka, če res veliko popijem. Tako, kot sem tisti dan prespala nisem še nikoli. Tudi jedla sem vedno že vsaj zvečer. Vsaj malo juhe. Ampak takrat pa ni šlo.
Č32 Plešemo. in potem je to to. Taxija se ne spomnim, hoje po stopnicah. Nič.
Č33 Pa mačku podoben naslednji dan. Pač kot bi se mi vrtelo in potem samo nič. Za kaj drugega pa ne bi mogla reči.
D9 Potem pa se spomnim, da sem postala res utrujena in sem mu to tudi povedala.
D11 Ampak jaz nisem mogla niti več stati na nogah.

- D15 Vse se je pa dogajala res res hitro. Sploh ne vem kako. Od tistega trenutka, ko sem postala zaspana, je čas kar letel mimo. No in ko sem jaz slonela na tisti ograji sem se počutila tako brez moči, da se sploh nisem mogla umakniti ali pa steči stran. Sploh nisem mogla. Kot ohromela sem stala tam
- A57 Sklenila sem, da sem se napila in da je bilo vse moja krivda
- D18 No tega se jaz pravzaprav ne spomnim. Vem še nekje tam do šlatanja riti. Potem vem samo, kar mi je povedal brat.
- D22 Ne spomnim se poti. Še dobro, da ne živim daleč, ker sem menda bruhala takoj, ko sva prišla do hiše. Jaz se ne spomnim. Ko me je odnesel v posteljo pa sem spala menda vsaj 12 ur. Vsi so mislili, da sem bila mrtvo pijana. Čeprav brat je priznal, da nisem bila slišat tako zelo slaba po telefonu.
- D25 Ko sem se naspala, sem bila sicer še vedno utrujena. Ampak ni pa bilo kaj čudnega. Ko sem začela delat povzetke dneva, pa sem se spomnila, da se večera skoraj ne spomnim.
- D27 Meni ni bilo nič jasno. Spomnila sem se, da sem se z nekom pogovarjala, to je bilo pa to. Ampak ko mi je brat povedal, kaj je videl, sem se res spomnila, kako slonim na ograji.
- D34 Kako pa si se počutila po tem dogodku? D: Skurjeno.

dejansko dogajanje

- A11 Lepo me je sprejel
- A24 jaz nisem čutila gina. Čutila sem bezgov sok. Kot da sploh ne bi bilo alkohola.
- A27 Spila sem kakšen požirek in odložila kozarec
- A33 sva gledala naprej televizijo in sem spila še nekaj požirkov
- A35 Vem da me je odnesel tja.(v njegovo sobo)
- A36 Spomnim se, da sva se lupčkala.
- A38 sem odprla oči, ko je bil na meni in me je poskušal posilit oziroma karkoli
- A39 sem ga z vso močjo odrinla
- A40 Ne vem, če je bilo to sicer res, ampak se mi je zdelo, kakor, da bi začel igrat na klavir, da me pomiri
- A42 Zbudila sem se naga v njegovi postelji
- A45 Še nikoli v življenju nisem bila tako žejna in sem iskala to mojo vodo in začela piti
- A49 Na postelji je bil kondom. In naga sem bila
- B11 Jaz pa sem bil brez denarja in vsega. Cel dan sem haluciniral, naslednji dan pa mi je uspelo priti do našega hotela.
- B14 Povedali so mi, da dajejo v pijačo neko zdravilo za srčne bolnike
- B20 Ko sem prišel k njej domov in je bilo stanovanje tako... Očitno da nihče ne živi v njem. Kmalu po tem pa se mi je zvrtilo in sem si še mislil, kaj se mi je moralo to narediti in to je to. Sem padel v nezavest.
- B23 Zbudil sem se v rešilcu. Tu pa je Ruski problem. Zjutraj po Moskvi pobirajo pijance, ki ležijo po tleh in jih odpeljejo direktno v zapor. Spomnim se rešilca, ki se je nekje vstavil, policaji so me zvezli ven in vrgli v celico.
- B24 Ubistvu so me odložili nekje na obvoznici Moskve iz nekega avta. Kasneje so mi povedali, kje so me našli, ko smo to raziskovali. Torej to mora biti organizirana zadeva
- B29 Zelo sem bil vesel, da sem prišel iz Ruskega zapora. Celica je bila taka, kot jo vidiš v kavbojskih filmih, neke rešetke. Mene so vrgli tja noter. Stalno pa so dovažali ljudi, moške in ženske. Vsake toliko pa so koga odpeljali po nekih stopnicah dol. In sem si mislil, da če me odpeljejo tja dol, pa ne bom nikoli več prišel ven.
- C8 Spila sem dva špricarja, potem pa smo se igrali neko pivsko igrico. Nekdo mi je rekel, da mi bo zmešal pijačo. Nisem niti pomislila, da bi bilo lahko kaj narobe.
- C10 Zato sem bila čisto sproščena. Pijačo sem spila. Moja prijateljica jo je tudi spila.
- C23 Ona je potem zaspala zraven mene. Bile pa sva kar tako sredi travnika v gozdu.
- C81 Moja mami je nekdo dal keks, so ji rekli, da je brezglutenski keks, pa je bil "kuki". Peljali smo jo v bolnico, ker je dobila epileptični napad in ne vem kaj vse. Mi pa tega nismo vedeli in smo se vsi ustrašili, da je srce. Ker je imela take občutke.
- Č3 Praznovali smo zagovor diplome. Prijateljčine.
- Č4 Nekaj malega sem spila v študentskem domu, preden smo se odpravile naprej. Kaj več pa nisem imela sploh namena piti, ker sem naslednji dan imela službo. V študentu smo pile vino, ki ga delajo pri prijateljici doma in radensko iz trgovine. Nazdravile pa smo z domačimi borovničkami, ki jih je prijateljica dela sama doma in smo jih pile že večkrat. Zato vem točno, kaj sem pila v študencu.
- Č5 Okrog polnoči so nas varnostniki pregnali ven, ker smo bile preglasne. Predstavljajsi 10 punc na kupu. Najbrž smo bile res kar glasne. Sama najprej niti nisem mislila iti ven, ker nisem veliko spila. Ene borovničke in dva špricarja. Vse ostale pa so bile kar pijane. Pa ura je bila že kar pozna, če sem mislila zjutraj v službo Vendar sem se pustila pregovoriti. Se spomnim, da sem si mislila da grem z njimi, spijem eno pijačo potem pa se izmuznem domov
- Č9 Tudi če je bil petek, je bilo veliko ljudi. Mogoče jih je včasih za vikend manj, ampak ta petek je bilo kar polno. Skupaj smo plesale.
- Č11 Samo očitno samo jaz nisem bila zadosti pijana, ker je samo mene ekstremno motilo. Ostale so se bolj prepustile in šle tudi plesat s fanti. Na koncu smo ostale še tri punce skupaj in plesale.
- Č22 Saj tudi meni najprej ni bilo jasno, kaj se je zgodilo. Nič nisem popila. Res nič v primerjavi z že kdaj, ko smo res veliko popili, pa sem bila ok. Pa jedla sem, ker smo prej skupaj večerjale na bon. V študentu sem pila vodo med tem, ko smo pile špric. Ni mi bilo jasno.

Č39 saj to, ko ga bi vsaj. Ves čas sem ga imela v roki. In mi ni jasno. Ni. No, saj sem potem obračala internet. In ja, ti samo vržejo notr tabletko. Mimogrede. Kakšne kapljice. Ampak res, neverjetno.

D2 Ena od mojih prijateljic se je poročila in smo imele deklščino. Bom poskusila biti kratka. Skratka, na deklščini smo bile najprej pri njej doma, nato smo se odpravila v Škofjo Loko po mestu, kot je običajno navada in zvečer je bila veselica na vasi. To je bila naša končna destinacija. Prej smo ves čas nekaj pile

D3 Zase ne bi rekla, da sem veliko popila. Alkohola mislim. Ker smo ves čas pile tudi brezalkoholne stvari, tudi vodo, ker je bilo res vroče. In se niti ne bi dalo živeti samo od alkohola. Tudi jedle smo ves čas nekaj, saj je vsaka nekaj spekla in smo imele tudi hrano kar s seboj. Ko smo se odpravile v Loko pa smo tako ves čas hodile okrog. Ne vem, spila sem ja, 1 liter šprica v celem dnevu. Ampak to govorimo od 11. ure dopoldne ko smo se dobile in nekje do 21 ure, ko smo prišla na veselico, kjer pa sem naročila pivo. Se pravi res v dolgem času in kot sem rekla, sem pila še brezalko in jedla. Aperitiva pa nisem pila, ker je naša nevestica navdušena nad jack danielsom, ki ga jaz ne morem niti povohati. Čez dan se ni dogajalo nič takega.

D4 Ko smo pa prišle na veselico, itak smo bile kot deklščina takoj opažene, so k nam prišli neki fantje. Ena od deklet jih je bežno poznala.

D7 Na nekem takem dogodku je to običajno in logično. Če bi katera odklonila bi ji najbrž rekli "fina frfla".

D10 Malo mi je bilo čudno, ker je bila to taka nenadna utrujenost, ampak sem si mislila dobro, cel teden službe in danes cel dan v pogonu, tako je, nismo več mladi. Sem rekla, da se grem poslovit od punc. Vse so bile žalostne da že odhajam, saj sploh še ni polnoč

D13 Sicer sem bila z avtom tam, vendar se nisem počutila zmožno voziti. Zato sem eno od punc prosila, če me pelje domov. Ker je rekla, da je malo preveč popila, sem šla ob stran klicat brata, če me lahko pride iskat.

občutek, da je nekaj narobe (v času podtaknjene droge)

A28 Meni se je naenkrat zdelo kakor da sem ful pijana

A29 Vesela sem bila. Evforični občutki

B20 Ko sem prišel k njej domov in je bilo stanovanje tako... Očitno da nihče ne živi v njem. Kmalu po tem pa se mi je zvrtilo in sem si še mislil, kaj se mi je moralo to narediti in to je to. Sem padel v nezavest.

A57 Sklenila sem, da sem se napila in da je bilo vse moja krivda

B57 Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli... Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šans, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo.

C12 Ko sva šli stran, je ta tip prišel za nama, pa čeprav ga nisem poznala.

C13 To se mi je zdelo takoj čudno (sledenje fanta)

C28 Prijateljica je vdihnila enga. Nato jo je en tip butnil nazaj na posteljo in jo prisilil, da je konkretno vdihnila.

C29 To se mi je zazdelo, da tole ni nekaj vrede.

(po dogodku)

A66 grozno mi je, da se mi to ni zgodilo v nekem klubu, ampak z nekom ki sem mu zaupala

A93 Če bi se zdaj še enkrat to zgodilo najbrž ne bi šla sama k fantu tako hitro domov. Rekla bi, naj prinese flašo na mizo, da si bom sama zmešala. Sumljivo bi mi bilo, če bi samo meni prinesel in da sam ne bi pil. In zdaj bi takoj zjutraj vedela, da je nekaj bilo in bi takoj zahtevala pojasnilo

Č22 Saj tudi meni najprej ni bilo jasno, kaj se je zgodilo. Nič nisem popila. Res nič v primerjavi z že kdaj, ko smo res veliko popili, pa sem bila ok. Pa jedla sem, ker smo prej skupaj večerjale na bon. V študentu sem pila vodo med tem, ko smo pile špric. Ni mi bilo jasno.

Č23 Ko smo se pogovarjale, pa smo prišle na idejo, da je to možno. Da mi je nekdo podtaknil drogo. Nekaj. Zagotovo. Ker take luknje v spominu nisem imela še nikoli. Sploh pa ne od tako malo alkohola.

D23 Mogoče se mi vse skupaj niti ne bi zdelo sumljivo, če se ne bi ta fant tako zagreto ukvarjal z mano

D28 To mi je bilo čudno. Zaradi tega sem potem začela raziskovat stvari in sem posumila, da mi je bila podtaknjena droga. Kar malo smešno se mi je zdelo, da se je to lahko zgodilo na vaški veselici. Droge, haha.

D56 Ubistvu mislim da mi je bilo to edino, kar sem potrebovala, da sva se z bratom pomenila. Pa ne toliko zato, ker bi si bila tako blizu, ampak ker je bil vpleten v vse skupaj. To mi je bilo največje olajšanje.

naivnost

B22 Čeprav jaz sem si res naivno predstavljal, da bom na tak način spoznal Rusinjo in ugotovil, kako tam živijo. Res, lepo naivno sem si to predstavljal. Vsak bi vključil še kakšne spolne zadeve, ampak jaz ne. Samo zanimalo me je njihovo življenje.

C88 Zato si potem malo naiven. Tako kot jaz s to lovsko kočo. Saj nas je samo dvajset, petindvajset ljudi. Nič se ne bo zgodilo tukaj.

C130 Ti kdo prinese pijačo. Vzameš. Ne razmišljaš. Spiješ.

C134 Veliko ljudi se že zaveda, da so droge v klubih. Ampak ko pride do nekega adrenalina, ko prideš ven, cel vznemirjen, malo spiješ. Problem je, ko pride zraven alkohol. Malo spiješ in uživaš. Plešeš. Ne razmišljaš takrat o tem, ker uživaš takrat.

D56 Ubistvu mislim da mi je bilo to edino, kar sem potrebovala, da sva se z bratom pomenila. Pa ne toliko zato, ker bi si bila tako blizu, ampak ker je bil vpleten v vse skupaj. To mi je bilo največje olajšanje.

psihična nestabilnost pred dogodkom

A94 Verjetno je tudi zbiral take žrtve, da so šibke in da se ne bi mogle brant al pa mu kaj reč. Morda sem bila samo jaz. Ko me je spoznal, je vedel, da sem psihično zelo slabo. Vedel je, da mi je ravno umrl oči. Vedel je to in je to vse izkoristil.

ostalo

- A17 mi je bilo že tako neprijetno, nisem hotla bit nevljudna, če mi je že ponudil
A80 Nisem niti pomislila. Vse mi je bilo čudno. (da bi bila lahko podtaknjena droga)
A82 Najbolj jaz sama nisem verjela, da se je to zgodilo. In sem opravičevala dogodek. Še danes en del mene hoče verjeti v dobro ljudi. Da sem bila jaz kriva, čeprav racionalno verjamem v to opcijo z drogo. To je tipično, kako opravičujem storilca.
A84 Pri ginekologinji sem bila samo na pregledu. Dala sem kri in urin in je bilo vse kul. Bila sem najbolj vesela, da sem zdrava.
A90 Mi je pa ti zelo strahopetno dejanje. Zakaj bi to sploh naredil.
B58 Ampak tudi če se je drugim zgodilo, ko se tebi zgodi je drugače
C64 Pa neko sovražstvo in jezo do fantov imam. Fante, ki te imajo samo za objekt. In ko bodo oni nekaj želeli, bodo tudi naredili.
C80 Kje si nekdo vzame pravico, da ti nekaj podtakne in ti ne veš.
C82 Takrat sem začela razmišljat, kje si nekdo vzame pravico, da naredi nekaj, brez da človek ve. To je neko vsiljevanje.
C84 Mislim, da nihče niti ne pomisli, da bi šel zares v bolnico zaradi tega. Da greš prijavit ja, ampak mislim, da si večina ne upa. Se mi zdi, da se tudi posilstvo se ne jemlje resno. Ne vem zakaj, ali zaradi konzervativnosti, pomanjkljive obleke.. ne vem.
Č56 Jaz saj pravim, ne bi pomislila, da bi šla k zdravniku. Ampak če razmislim, mogoče to ne bi bilo tako neumno. Mogoče pa ti odkrijejo drogo. Ne vem, kaj boš potem s tem podtakom. Vedel boš, kaj ti je bilo podtaknjeno. Recimo. Ampak kaj potem?
Č63 čutiš kakšno željo po maščevanju? Č: Ne. Najprej sem si tako samo želela, da se bom spet počutila dobro. Maščevanja pa tako ne morem čutiti, če ne vem na koga naj bom sploh jezna. Verjetno bi bilo drugače, če bi vedela, kdo je bil. Morda bi me res samo to zanimalo, zakaj je to naredil in kaj je pričakoval, da bo s tem dobil. To. Ne pa maščevanje.
Č76 Neumno se mi zdi. Otročje.

sram

- B57 Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli... Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šans, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo.
B65 bi mi bilo nerodno
B78 Ko sva govorila o teh spolnih zadevah. Če bi se mi še to zgodilo, potem pa res ne bi upal povedat nikomur.
Č19 Se pa spomnim, kako me je bilo sram poklicat v službo, da sem bolna in da ne morem priti delat
Č36 Itak sem se počutila neumno
D16 Če zdaj pomislim nazaj, me je bilo naslednji dan najbolj sram, kaj so drugi videli. Se mi zdi, da je zgledalo, kot da se mu ponujam.
D26 Tudi brat me je zaslišal, kaj je bilo to, če sem čisto neumna da se nekaj pentljam s "tem" tipom
D29 Mi je pa brat razložil, še preden sva prišla ven iz tega, kako sem ali nisem bila pijana, da naj se izogibam tega fanta, ker velja kot zadetko. Moj brat je mlajši od mene in je trenutno bolj na tekočem, kaj se vse dogaja. Tako sem potem sestavila sestavljanko. Puncam iz deklščine se ni zdelo nič čudno. Nobena ni imela podobnih težav kot jaz. Niti nevesta nam ni nikjer zaspala, pa je najbrž spila največ od nas vseh.

podoživljanje dogodka in sanje o dogodku

- A112 ves čas sanjam ta blok in oni blok in temen gozd. Da hodim po gozdu in vidim njega in gre samo mimo mene, jaz pa stojim tam in gledam in se spomnim, kaj je bilo pa nič ne naredim. Sem samo apatična. Potem pa se zbudim in imam čuden občutek. Terapevt me potem sprašuje, kaj bi mu rekla v sanjah. In sem ponavlja brez besed in ne vem, kaj bi mu rekla. Še vedno pa imam občutek krivde in občutek, da jaz lažem.
B82 Jaz tak kakor sem, o tem ne bi preveč rad govoril. Problem je po mojem, ker lahko spet podoživiš to zoprno situacijo in to ni vredno. Zato nočeš o tem govorit.

poizvedovanje o podobnih dogodkih

- B40 Kasneje pa so mi povedal kolegi iz našega podjetja iz ruske poslovalnice, da se je to zgodilo sodelavcu, slovincu. On pa je dobil toliko več tega zdravila ali droge ali kaj vsega, da je res padel v komo. Odpeljali so ga v eno od ruskih bolnic. Tam pa je tako, da ko te pripeljejo, če ni nikogar s tabo in nihče ne plača nič za tvoje bivanje, te samo vržejo v klet na neko posteljo. Kolegi so ga iskali po vseh bolnicah in ga na koncu našli. So še hujši primeri od mojega.
B73 jaz sem bil zadovoljen, da so mi kasneje razložili zadevo. Kaj se to dogaja, kakšno snov sem najbrž dobil, kakšne so možne posledice. Če mi tega nihče ne bi povedal, bi me bilo verjetno bolj strah. Mogoče bi celo šel k zdravniku. Srečo sem

imel, da so mi ljudje znali povedati, kaj se mi je zgodilo. Če bi se mi to zgodilo danes, bi najbrž najprej šel iskat po internetu, kaj se mi je zgodilo in bi iskal podobne primere.

C37 Slišala sem, da je v plinu neka droga. Ne vem, ali je droga za posistvo ali je pa neka druga droga. Midve sva potem to tudi pustile pri miru

Č39 saj to, ko ga bi vsaj. Ves čas sem ga imela v roki. In mi ni jasno. Ni. No, saj sem potem obračala internet. In ja, ti samo vržejo notr tabletko. Mimogrede. Kakšne kapljice. Ampak res, neverjetno.

D38 Potem zvečer. Ko sem se spravila spet malo v delujoče stanje in sem malo razmišljala o prejšnjem dnevu. Ampak če ne bi ravno dobila nekega članka o tem, kako so eni podtaknili nekaj v kavo sredi belega dneva najbrž ne bi niti pomislila, da se lahko kaj takega zgodi na eni vaški veselici.

imeti srečo

B73 jaz sem bil zadovoljen, da so mi kasneje razložili zadevo. Kaj se to dogaja, kakšno snov sem najbrž dobil, kakšne so možne posledice. Če mi tega nihče ne bi povedal, bi me bilo verjetno bolj strah. Mogoče bi celo šel k zdravniku. Srečo sem imel, da so mi ljudje znali povedati, kaj se mi je zgodilo. Če bi se mi to zgodilo danes, bi najbrž najprej šel iskat po internetu, kaj se mi je zgodilo in bi iskal podobne primere.

C15 Imela sem srečo. Je bila moja najboljša prijateljica zraven mene.

C25 Jaz imam recimo nekako dobro izkušnjo s tem.

C36 Probal so, potem sva pa imeli malo sreče. Tako da lahko rečem, da jaz imam dobre izkušnje.

C45 Srečna sem bila, ker sem imela poleg sebe prijateljico.

Č28 Je bolje tako. Sem potem dobila super službo in ne več v strežbi. (pozitivna posledica)

D17 Na srečo je prišel moj brat in ker se mu nisem javila in me ni bilo, kjer sva se zmenila, me je prišel poiskat. Še dobro. Nič mu ni bilo jasno, ko me je videl. Tako je rekel in tudi mislim si tako. Na srečo mu ni bilo nerodno in je prišel do naju, me prijel za roko in vprašal če sem v redu.

D20 Ampak na srečo je moj brat karakter in me je samo prijel in napol odnesel v avto

D37 Zdajle mislim, da ne. Sem toliko prepričana vase, da če mi res ne bi bilo okej, da bi zbrala toliko moči in ga odrinila oz. bi se res vsaj spomnila, da mi ni bilo okej.

D30 Tako da, jaz sem prišla do zaključka, da mi je bila podtaknjena droga. In da imam srečo v življenju, da se je tako končalo.

D55 Dobro ja, mogoče nisem najbolj realna. Verjetno bi si pri neki taki izkušnji želela, da se kaj razreši, da se najde človeka, ki to dela, da ne bo več delal tega naprej. Verjetno tudi ne bi tako sproščeno gledala na situacijo, če bi se meni iz vsega izcmirilo bolj slabo, kot se je.

poznavanje samega sebe, razčiščevanje s samim sabo

A82 Najbolj jaz sama nisem verjela, da se je to zgodilo. In sem opravičevala dogodek. Še danes en del mene hoče verjeti v dobro ljudi. Da sem bila jaz kriva, čeprav racionalno verjamem v to opcijo z drogo. To je tipično, kako opravičujem storilca.

A110 jeza me je minila in sem postala bolj apatična glede tega dogodka. Ne povzroča mi več stisk in travm. Hočem pa čimprej pozabiti in se počutim, kot da sem odmaknjena od tega

A111 sem povsem potlačila, tudi če je slabo. ampak nisem še čez ne. (razčiščevanje s samim sabo)

C44 Ja sebe poznam ja. Zato sem vedela. (da je nekaj drugače)

C105 Če se poznaš, mislim da občutiš neke neznane občutke. Omotičnost. Če prej ful spiješ, to lahko zamenjaš za pijanost. Jaz nisem veliko spila in sem zato vedela, da je nekaj drugega.

C47 se mi zdi, da moraš to sam predelat.

C49 Jaz mislim, da sem taka oseba, da se sama s svojimi čustvi spopadam in sama spucam, kot da bi se v druge vtikala. Se mi zdi to slabše. Meni je to bolj blizu. Zato nisem nikoli razmišljala, da bi ga prijavila.

C65 Že na začetku torej ne daš priložnosti, da bi ti lahko nekdo pokazal da te ima rad? C: Ja ja. Zato sem rekla, da moram te zadeve pri sebi spucat.

C70 Ja, saj je dobro dobit od nekoga neko pozornost. Ampak moraš biti v redu, da je zveza v redu.

C77 Meni se zdi bolje, če greš k terapevtu. Se mi zdi pomembneje, da samega sebe spucaš. Se mi zdi bolj, da poskrbiš za sebe. Sam pri sebi.

C101 Jaz sem sicer odprta oseba, povem ene stvari. Težko pa sprejemam neka mnenja. Ko mi nekdo reče, saj bo šlo čez ali pa pa me primerja s kom drugim. To mi gre res na živce. Vem, da mi želijo pomagat, ampak to mi ni všeč. Zato sem potem včasih za kaj tudi tiho in sama premlevam. Verjetno zaupen krog ljudi, varen krog ljudi in čas. In da poskušaš bit čim bolj v stiku s sabo. Da prepoznaš znake, karkoli se ti dogaja v telesu. Čeprav je to nek "next level". Da sam sebe opazuješ. Da se mogoče sam s sabo pogovarjaš. Če ne moreš nikomur povedat, da greš pred ogledalo in sebi poveš. Če res ne moreš nikomur drugemu zaupat.

C128 In pomembno je, da vsak samega sebe pozna in potem zazna stvari da so čudne. Učiti se biti v stiku sam s sabo. Potem tudi lažje spucaš stvari.

soočanje s samim sabo in samim dogodkom

Č23 Ko smo se pogovarjale, pa smo prišle na idejo, da je to možno. Da mi je nekdo podtaknil drogo. Nekaj. Zagotovo. Ker take luknje v spominu nisem imela še nikoli. Sploh pa ne od tako malo alkohola.

Č35 Potem smo se me, ki smo bile skupaj pogovarjale. Mislim, sem jih vprašala, če je katera kaj čudnega opazila. Ampak dejansko so bile vse vsaj malo pijane. Nobena ni videla nič nenavadnega. Smo se pa potem z mojimi prijateljicami veliko pogovarjale o tem.

Č54 Ne vem če sem sploh razmišljala, da kaj potrebujem... Razen miru in spanja. Ne vem. Pogovor s prijateljico. Pojma nimam.

D49 Sem zelo odprta oseba. Ampak če imam občutek, da mi nekdo ne bo verjel, kar bom povedala, pa sem raje tiho.

D62 Če sem mogoče čutila kakšno potrebo po pogovoru, sem jo potešila s prijateljicami.

D56 Ubistvu mislim da mi je bilo to edino, kar sem potrebovala, da sva se z bratom pomenila. Pa ne toliko zato, ker bi si bila tako blizu, ampak ker je bil vpleten v vse skupaj. To mi je bilo največje olajšanje.

dogodek sam ni stresen za žrtev

D33 Sem preseljena drugam in se ne potikam veliko po domačih krajih. Bolj samo, če so kakšni dogodki v okviru družine ali pa če se vidim s prijatelji. Res, sploh me ni toliko ganilo.

D35 Te je dogodek prizadel? D: Niti ne. Ni šlo tako daleč, da bi se ravno morala sekirati. Dobro, ni idealno, da me je šlatal tam pred vsemi. Najbrž me je tudi zažvalil. Ne spomnim se. Ampak nisva ravno sexala. Sem kar odprta glede teh reči. Me ne tako zelo ganejo, res. Sem se že kdaj s kakšnim mečkala, ko sem bila pijana. Mi je takrat sedlo in sem izkoristila. Zakaj pa ne. Mogoče je tole bilo drugače, da sem bila voljna telesno, v glavi pa nisem nič razmišljala, ne ja in ne tudi ne ne. Ampak kot pravim, ni šlo tako daleč. Ne vem pa, kako bi razmišljala, če bi se kaj več zgodilo.

D36 Bi na to gledala, kot na posilstvo, če bi se še kaj več zgodilo? D: O tem pa nisem razmišljala. Ne vem. Pomoje odvisno od tega, kako bi se počutila naslednji dan. Mislim, da če bi se vsaj kaj spomnila, da sem uživala ob tem, potem se mi ne bi zdelo posilstvo. Če bi se pa spomnila, da mi ni bilo všeč, pa bi. Če bi ga hotela odriniti stran, pa ga ne bi mogla. Res odvisno, kako bi se dejansko dogajalo.

D37 Zdajle mislim, da ne. Sem toliko prepričana vase, da če mi res ne bi bilo okej, da bi zbrala toliko moči in ga odrinila oz. bi se res vsaj spomnila, da mi ni bilo okej.

D67 Si težko premlela, da se ti je to sploh zgodilo? D: Ma ne. Se res ne sekiram.

D70 Si čutila kakšno željo po maščevanju? D: Aja kje. Ne. Saj zdaj že vidiš, da sem tako na flegma. Da me dogodek ni pretresel.

D86 Jaz bi rekla, da ne. Bolj bi rekla, da sem s starostjo začela drugače gledati na stvari. Tudi to, da ne rabim bit koma vedno, ko gremo na žur. Znam se zabavati tudi brez alkohola. Najbrž to pripomore. Mislim da razmišljanje in izkušnje same, brez podtaknjene droge, spremenijo nas in naše razmišljanje.

D90 Delaš kaj na osveščanju drugih zaradi tega, kar se je tebi zgodilo? D: Niti ne. Zdaj ko se midve pogovarjava mislim, da sem čisto premalo resno vzela vse skupaj

zanikanje

A57 Sklenila sem, da sem se napila in da je bilo vse moja krivda

A58 Zato nisem nikomur povedala

A61 Najprej sem mu rekla, da pretirava in da ni to to.(terapevtu)

A62 Po tem so se mi začele tudi zdravstvene težave. Že ginekološko me je vse bolelo in peklo. Hkrati pa sem po vratu dobila kakor neke razjede. Že takoj naslednji dan se je začelo, potem pa se je samo stopnjevalo. Šla sem k zdravniku in mi je rekel, da ne ve kaj bi to bilo, da je neznanega izvora in da sem se najbrž nalezla v stiku s kožo. Dal mi je antibiotično mazilo in je šlo nazaj. Šla sem tudi na pregled k ginekologu. Vsi so mi rekli, da je blažje vnetje in so mi dali kremce in se je vse vrnilo nazaj in je bilo okej.

A63 Nikomur nisem povedala, kaj je bilo (pristojnim službam, ginekologu na pregledu)

A82 Najbolj jaz sama nisem verjela, da se je to zgodilo. In sem opravičevala dogodek. Še danes en del mene hoče verjeti v dobro ljudi. Da sem bila jaz kriva, čeprav racionalno verjamem v to opcijo z drogo. To je tipično, kako opravičujem storilca.

C38 se mi je zdelo, da mi trezna ne bo več isto povedala (mogoče daj pod drugo...)

drugo

A68 Poklicala sem ga in sem se delala, da ni nič. Samo kje si, kako si in če se vidiva. Rekel je, da nima časa in kaj je. Rekla sem mu, da bi ga nujno rabila, da bi mu rada nekaj povedala. Da rabim pomoč.

A70 Ko je prišel sem ubistvu zaklenila stanovanje in pospravila ključke in je bil začuden, kaj delam. Rekla sem mu, naj se usede in naj mi pove, kaj je bilo takrat. Vzstrajal je, da sem se ga napila in nič ni bilo. Jaz pa sem vztrajala, naj pove kaj je bilo. Kot da bi bila na zaslišanju sem ga eno uro spraševala. V živo pa on ni tak fant, da bi bil kaj nasile. Kot ena miška, čisto nemočen. On se je postavil v vlogo žrtve. Po eni uri je rekel, da kaj naj mi naredi, da sem se ga napila in sem sama hotela. Začela sem mu metat naprej, kako da ti nisi imel pijače, kaj si mi dal v pijačo in mi je rekel, naj ne fantaziram in sem mu rekla, naj pove, kaj je bilo. Sem mu rekla, če ve, da ga lahko prijavim pa mi je rekla,

A73 sem mu rekla samo gre, da ga ne vidim več

A75 Videla sem ga kakšna dva meseca nazaj z novo punco. Takrat mi je to povzročilo veliko stisko. Tako nasilje se je prebudilo v meni, da bi šla zraven in njo odvelkla stran

A95 Ampak sem zelo impulzivna. Takrat sem dobila nek vzgib. Bila sem tako jezna in razočarana, da sem tako naredila (se zaklenila z njim v prostor). Sem dobila neko moč. In mislim, da se me je on prav malo ustrašil.

A138 Napisala sem blog o tem. Splošno rada delim svoje izkušnje. Ko pa smo zunaj, pa vedno s prijateljicami pazimo druga na drugo.

A139 S tem sem poglobljala svoje izkušnje in znanje. Reflektirala dogodke. Ampak zdaj pa posplošujem zadeve zaradi tega in nosim te slabe izkušnje za sabo. Ampak ja, slabe izkušnje nosimo za sabo. S tem se bom morala še spoposti.

B17 Kriv je alkohol. Zmanjša presojo. Valda nisem pomislil na to. Naivno sem mislil, da bom spoznal, kako Rusi živijo in to je najbolj smešno.

B27 Ti te ženske nisi iskal? B: Ne. V končni fazi ji niti nisem zameril.

C65 Že na začetku torej ne daš priložnosti, da bi ti lahko nekdo pokazal da te ima rad? C: Ja ja. Zato sem rekla, da moram te zadeve pri sebi spucat.

B76 Človek ne verjame, da se njemu lahko zgodi. Misli, da se lahko zgodi butlom, ki ne pazijo. Misliš si, da se tebi ne more zgoditi, ker se dogaja drugim.

C86 Ne razumem pa, kaj imaš kot žrtev od tega, da greš na policijo. Ali imaš sploh kaj od tega? Morda, da si na glas priznaš.

Č37 Pa sem slišala, da se je to že zgodila. Pa brala od ene, i so ji to v kavo dali čez dan. Ampak, da se bo to zgodilo ravno meni pa... No ne bi rekla. Pravzaprav, ne na tak večer.

Č46 Policija pa... Ne vem. Ne vem če kaj. Saj to je grozno rečt, ampak tudi če bi me nekdo posilil, ne vem če bi se obrnila na njih. To res prej k zdravniku. Za policijo pa... Oni vedno samo dajejo občutek, da si nekaj kriv, da si sam kriv. Kaj naj ih prepričujem, da mi je dal nekdo nekaj v pijačo. In že ko bi začela, bi vsi zavijali z očmi. In mi podali obrazec, ki naj ga izpolnim. Nima smisla.

D23 Mogoče se mi vse skupaj niti ne bi zdelo sumljivo, če se ne bi ta fant tako zagreto ukvarjal z mano

D24 Misli bi, da sem za svoja leta prestara za žur in da pri celem dnevu pohajanja okoli nek davek mora biti.

D28 To mi je bilo čudno. Zaradi tega sem potem začela raziskovat stvari in sem posumila, da mi je bila podtaknjena droga. Kar malo smešno se mi je zdelo, da se je to lahko zgodilo na vaški veselici. Droge, haha.

D72 glede na mojo starost itak manj žuram. Priznam pa, da sem bila po tem ene dvakrat prav koma zunaj. V Ljubljani. Pa mi ni bilo nič. Nikoli nisem bila prav sama zunaj, vedno z nekimi prijatelji. Vedno so me tudi spremili domov, če je bilo prehudo. No, ta dvakrat. Ker drugače običajno se tam ene pol kilometra od mene po poti domov ločimo na več smeri, vsak k sebi domov. Če je pa prav hudo imamo pa neko nenapisano pravilo, ki se ga držimo, da se pospremimo domov. Ali pa gremo s taksijem in tako. Ne, me ne skrbi bolj, da bi bilo kaj narobe. Se obnašam enako kot prej. (pravilo spremstva)

Nemoč žrtve

nemoč žrtve, ko ni dokazov

A64 nisem prijavila ali karkoli, ker nisem hotla it v ta postopek. Že iz štarta sem vedela, da bi izgubila.

A86 Vem da je v sloveniji tak pravni sistem, da tudi če imaš dokaze, je verjetnost, da bodo vse izpodbili. Jaz pa nisem imela dokazov. Kaj bi sploh lahko dala kot dokaz? Vse bi lahko obrnil. Rekel bi, da sva se prej dobivala, da ima dokaze o tem. Rekel bi, da sem prišla k njemu, da sem pila. Spala sva skupaj. Nič nimam. Nič medicinskih dokazov. Nič.

A93 Če bi se zdaj še enkrat to zgodilo najbrž ne bi šla sama k fantu tako hitro domov. Rekla bi, naj prinese flašo na mizo, da si bom sama zmešala. Sumljivo bi mi bilo, če bi samo meni prinesel in da sam ne bi pil. In zdaj bi takoj zjutraj vedela, da je nekaj bilo in bi takoj zahtevala pojasnilo

A71 kaj me boš prijavila itak nimaš nobenih konkretnih dokazov.

Č43 Si pomislila, da bi dogodek prijavila na policijo? Č: Niti pomislila nisem. Itak nisem se nič spomnila. Kaj bi bil dokaz? zvečer gotovo ni bilo nič več v mene, ko sem bila toliko pri sebi, da smo se začele pogovarjat, kako se je to zgodilo in smo sploh pomislile na to možnost. Kaj naj jim rečem, da mislim, da mi je nekdo podtaknil drogo? Ni šans. Že ko sem šla prijaviti enkrat ukraden denarnico je izgledalo, kot da sem jo sama sebi ukradla oz. da sem itak sama kriva, da so mi jo ukradli. Na policijo ne grem nikoli več.

D41 Hahahaha. Ne. Ljudje se takole mečkajo po veselicah ves čas. Jaz sem spila pivo do konca. In naslednji dan, ko sem mogoče pomislila, da je mogoče to to, najbrž niti sledi piva in vsega alkohola ni bilo več v meni. To nima smisla. Na policiji bi se mi ziher smejali in me poslali domov. Sploh če bi šla tam pri nas prijaviti. Nisem pomislila. Niti ne vem, s čim bi kaj dokazala.

D42 V kakšnem primeru pa bi se odločila za prijavo na policijo? D: V nobenem. Ne, ne vem. Če bi imela občutek, da so me posilili. Pa to je tako, da si vsak lahko misli svoje. Mi odkrijejo alkohol ali pa še kaj drugega, kdo bo zares vedel, da sem to spila sama ali da mi je bilo kaj podtaknjeno. Kdo bo vedel, da sem se upirala ali pa se nisem upirala sexu? Sploh, če se tudi jaz ne bi spomnila? Ne vem. Morala bi biti prepričana, da imam jaz prav. In imeti kakšen dokaz. Čene nima smisla. Je vsaka minuta na policiji izgubljena. Pa potem še kakšni postopki naprej. Ne vem. Ne bi.

D45 Kaj pa zdravniki, kdaj bi se obrnila na njih? D: To pa najbrž res ob sumu posilstva. Ne bi rekla, da bi sploh pomislila nanje v primeru podtaknjene droge. Kolikor poznam, to gre itak hitro iz telesa. Spet, dokazov nimam. Jaz bi bila slabe volje, če bi šla čakati na urgenco in oni, ker bi imeli še nekoga, za kogar bi imeli občutek, da jim sam serjem.

nemoč žrtve v sami situaciji

B53 V fazi, ko ti je droga podtaknjena, ne moreš nič zares naredit

C83 podtikanje se in se ne jemlje resno

- C85 To je res grozno. Mislim, da pod nobenim pogojem se ti nekaj ne bi smelo zgoditi, če ti nočeš
- C45 Srečna sem bila, ker sem imela poleg sebe prijateljico.
- Č73 se ti zdi podtaknjena droga resen problem ali se ti ne zdi tako pomemben? Č: Se mi. Ker ti nekdo nekaj vsili brez tvoje vrednosti
- D89 Sami krivi, ne vem. Jaz sem samo spila pijačo, ki mi je bila prinesena. Zdaj torej ne smem od nikogar več nič sprejeti. Lahko postanem antisociallec in se zaprem v stanovanje. Tudi ko mi sodelavec prinese kavo, je tista kava prišla iz sosednjega prostora. Ne vem če smo lahko tako stalno na preži. Ni to krivda tistega ki spi. Po mojem da ne. Če se nekdo ne bi odločil, da bo nekaj dal v pijačo, potem se to niti ne zgodi. Jaz večkrat tudi kakšno muho pijem, ki mi prileti v kozarec, če je ne vidim pravočasno. In kaj zdaj? Mislim, da ne moremo biti ves čas tako na preži. Potem ni več nobene sproščenosti.

ko ji ne vrjamejo

- Č20 Seveda so vsi, tako sodelavci kot šefica mislili samo to, da sem se ga napila
- Č24 v službi verjeli? Č: Ne. Smejali so se mi. Pa delam v lokal. Sicer je bolj dnevni, pa odprt do 22h zvečer in bolj na nivoju. Ampak vseeno. Za vse je bil le neumen izgovor, da sem se ga napila in lahko prebolela mačka.
- Č25 Tudi sodelavci ti niso vrjeli? Č: Ne. Mogoče ena sodelavka, ki sva se res še najboljše razumele. Ostali mi niso.
- Č27 Ja res, neke vrste mobing. Ampak tako je. Niso mi vrjeli in očitno jim niti nisem bila pri srcu.

pogovarjanje o dogodku, pogovor še v času trajanja učinkov

- A81 Vsi so mi verjeli. Povedala pa sem res samo bližnjim. Sestri. Prijateljicam
- A114 Terapevt pravi, da to ni ravno dobro. Pogovarja se z mano. Predstavlja mi dejstva in me sprašuje, koliko pijem in kaj pijem, koliko spi in če je bilo že kdaj tako, da se ne bi nič spomnila in potem napelje iz teh dejstev na ta dogodek in da nekako nisem sama kriva in da ni bila samo navadna pijača.
- B41 Vsem tistim, ki so bili takrat z mano in prijateljem iz Moskve. Doma pa domačim. V službi nisem razlagal. To sem šele čez nekaj let povedal tudi drugim.
- B57 Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli... Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šans, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo.
- B71 Osebnostno mislim, da so v Sloveniji predvsem ženske. Obstaja pa varianta, da moški manj to povedo. Slišal sem za nekaj žensk, za moškega pa ne.
- C38 Midve sva potem to tudi pustile pri miru. Sva se potem sicer še takoj pogovarjali, če je vse v redu, ker se mi je zdelo, da mi trezna ne bo več isto povedala. Sva se pomenili. (pogovor takoj v času podtaknjene droge)
- C51 Meni drugače ni problem o tem govoriti. Ker je to stvar, ki se dogaja.
- C53 Zaradi tega se mi zdi, da hočem s tem ozaveščati, se o tem pogovarjat z drugimi puncami, da so previdnejše, če do zdaj niso bile. Na prostorih, ko si ne misliš, pa lahko pride do tega. Greš z nekom na kavo, pa ti notr da. Ne vem. Pri meni je bilo tako.
- C54 Ko sem se ga napila in sem bila prepričana, da poznam svojo mejo. Meni je bilo pomembno, da so mi verjeli ljudje, ki so mi blizu. Njihovo mnenje mi šteje. Za druge si mislim svoje. Prvi občutek je, joj kaj mi ne verjameš. Si misliš nekaj svojega. Si užaljen ali pa žalosten.
- C55 Jaz sem dobila občutek, da mogoče mislijo, da to bolj pomaga. Da se ne znajo na tak način pogovarjat, da bi ti odpiral to. Če te je ta dogodek prizadel, ti ne rečejo, kako ti je bilo, kako si se počutila, da bi ti odpri to, ker ne bi znali pomagati, sodelovati v pogovoru. Jaz to gledam, da ni slabonamerno, ne mislijo tako. Samo ne želijo odpreti ran. Probam tako gledat.
- C66 Nočem jih preveč obremenjevat. (kolegic)
- C100 Če imaš okrog sebe ljudi, ki jim zaupaš, jim prej poveš. Mislim pa, da rabiš čas. Sam s sabo. Hitro pa lahko to zapreš sam vase in potlačiš, da se ti to sploh ni zgodilo. Mislim, da preden sploh dojameš, da se ti je to zgodilo morda traja. Potrebuješ krog ljudi, za katere veš, da te ne bodo obsojali.

DOLGOTRAJNE POSLEDICE NA ŽIVLJENJE ŽRTVE

zaupanje

- A77 Večkrat pa se spomnim na ta dogodek
- A87 Zaradi te izkušnje sem zdaj pretirano nezaupljiva do fantov.
- A88 Puncam sem vedno zaupala. Za fante pa zdaj, tudi če se dobim s kakšnim novim, imam že kar v glavi, kaj vse bo naredil in to me omejuje in ne morem imeti kakšnega resnega odnosa.
- A89 V splošnem verjamem, da so lahko tudi oni žrtve, čustveno pa sem na tem naboju, da so oni storilci.
- A97 v klubih ne počutim ogroženo. Ne bi rekla, da pazim tako zelo na pijačo. Pa tudi nikoli ne grem sama. Vedno grem s prijateljicami ali pa s sestro. In zdi se mi to odprt prostor in da bi bil sigurno nekdo tam in bi mi pomagal.
- A98 Strah pa me je situacij, da bi bila sama z nekom, ki mu zaupam in bi se mi spet zgodilo kaj takega. Tako da imam problem v odnosih s fanti.
- A99 Načeloma se v klubih držim teh splošnih pravil glede pijače
- A113 Mogoče jaz sama sebi še vedno ne verjamem. Želim samo sebe prepričati, da sem jaz kriva in da se to ni zgodilo.

B52 ki ji je bližnja oseba podtaknila drogo. B: Teh primerov pa ne poznam in mi je še manj všeč. Osnovno zaupanje, ki ga imaš do neke osebe. To pa je grdo.

C62 Zaupanje. Definitivno. Padla mi je samozavest s temi dogodki. Ker sem bila v stiku s tem, kar se je moji prijateljici zgodilo. Še enkrat sem bila prisotna pri eni zlorabi in nisem nič naredila. Videla sem in nisem nič naredila. Popolnoma sem zablokirala. Mislim, da je to vse vplivalo na mojo samozavest.

C63 Še danes se sekiram, da nisem nič naredila, ampak v tistem sem zamrznila. Nisem vedela kaj naj. Sem povedala nekaterim, pa nismo vedeli kaj naj. Ampak smo potem to pustili pri miru. Se mi zdi, da ker sem vse te stvari videla in doživela sem zelo izgubila zaupanje v ljudi in samozavest.

C64 Pa neko sovraštvo in jezo do fantov imam. Fante, ki te imajo samo za objekt. In ko bodo oni nekaj želeli, bodo tudi naredili.

C65 Že na začetku torej ne daš priložnosti, da bi ti lahko nekdo pokazal da te ima rad? C: Ja ja. Zato sem rekla, da moram te zadeve pri sebi spucat.

C69 Niti ne čutiš privlačnosti. Vsi se mi gabijo. Če mislim kdaj imeti nekoga, bom mogla to spucat. Sama s sabo. In ne že z nekom v zvezi. Ker to je moja stvar.

D6 So bili prav simpatični in itak smo vse sprejele. (pijačo)

večja pazljivost

B43 ampak definitivno pa sem bolj pazljiv od takrat naprej.

B45 Bi pa rekel, da bolj pazim

C97 Veliko bolj pozorna sem. Držimo se skupaj. Nikoli ne grem sama domov peš. Ni varno hodit okrog sam po temi. Že če sta dve ali tri punce, je to veliko več kot biti sam. Ponavadi več pijemo v stanovanju, pa potem zunaj manj. Ker se dogaja tudi, da natakari dajejo kaj v pijačo. Zdaj baje neke kapljice dajejo v pijačo mi je ena razlagala. Danes je možno prav vse.

C99 Jaz zdaj delam, da če mi kdo prinese pijačo, da naj prinese meni in sebi in potem zamenjava

Č65 Najprej sem bila res zelo pozorna. Potem pa sem ugotovila, da imam samo dve možnosti. Da grem ven in se malo sprostim in ne vidim samo tega, kako meni ali nekomu drugemu na vsakem koraku nekda dajo v pijačo; ali pa sem doma in nikamor več ne grem. Ker opcija ostani doma zame ni, sem se malo spravila sama s seboj. Ja, mogoče sem bolj pozorna. Ampak bi rekla da kakšne pol leta po tem dogodku nisem več tako pazila. Sploh pa nikoli nisem prav sama zunaj. Morda zdaj še bolj vrjamem, da imam dobre prijatelje in jim zaupam, da če bo kaj bodo poskrbeli zame in tudi oni vedo, da bom jaz poskrbela za njih.

Č80 Je. Sploh od začetka, ko sem bolj pazila.

D72 lede na mojo starost itak manj žuram. Priznam pa, da sem bila po tem ene dvakrat prav koma zunaj. V Ljubljani. Pa mi ni bilo nič. Nikoli nisem bila prav sama zunaj, vedno z nekimi prijatelji. Vedno so me tudi spremili domov, če je bilo prehudo. No, ta dvakrat. Ker drugače običajno se tam ene pol kilometra od mene po poti domov ločimo na več smeri, vsak k sebi domov. Če je pa prav hudo imamo pa neko nenapisano pravilo, ki se ga držimo, da se pospremimo domov. Ali pa gremo s taksijem in tako. Ne, me ne skrbi bolj, da bi bilo kaj narobe. Se obnašam enako kot prej.

D73 Od prej imam že navado, da pijače ne odlagam. Kaj drugega pa res ne pazim. Bude što bude.

padec samozavesti

C62 Zaupanje. Definitivno. Padla mi je samozavest s temi dogodki. Ker sem bila v stiku s tem, kar se je moji prijateljici zgodilo. Še enkrat sem bila prisotna pri eni zlorabi in nisem nič naredila. Videla sem in nisem nič naredila. Popolnoma sem zablokirala. Mislim, da je to vse vplivalo na mojo samozavest.

C63 Še danes se sekiram, da nisem nič naredila, ampak v tistem sem zamrznila. Nisem vedela kaj naj. Sem povedala nekaterim, pa nismo vedeli kaj naj. Ampak smo potem to pustili pri miru. Se mi zdi, da ker sem vse te stvari videla in doživela sem zelo izgubila zaupanje v ljudi in samozavest.

sovraštvo do fantov

C64 Pa neko sovraštvo in jezo do fantov imam. Fante, ki te imajo samo za objekt. In ko bodo oni nekaj želeli, bodo tudi naredili.

izguba službe

Č26 Sicer so mi rekli, da če se še kaj takega kdaj zgodi, da me bodo odpustili. Ampak ker se očitno kaj takega še ni zgodilo, da bo nekdo zadnje sekundo sporočil, da ga ne bo, so se odnosi večine sodelavcev do mene poslabšali. Res je eden moral priti prej v službo zato, ker jaz nisem bila zmožna it. Ampak so se kar nekako vsi obrnili proti meni. Grozni odnosi in potem sem sama pustila to delo in šla drugam. Tako ne moreš delat. Pa stalna opozorila, "Pa da ne boš zamudila". Ene 14 dni sem zdržala, potem pa sem rekla, da mi tega ni treba trpeti. In prav sem naredila.

ni sprememb

D72 lede na mojo starost itak manj žuram. Priznam pa, da sem bila po tem ene dvakrat prav koma zunaj. V Ljubljani. Pa mi ni bilo nič. Nikoli nisem bila prav sama zunaj, vedno z nekimi prijatelji. Vedno so me tudi spremili domov, če je bilo prehudo. No, ta dvakrat. Ker drugače običajno se tam ene pol kilometra od mene po poti domov ločimo na več smeri, vsak k sebi domov.

Če je pa prav hudo imamo pa neko nenapisano pravilo, ki se ga držimo, da se pospremimo domov. Ali pa gremo s taksijem in tako. Ne, me ne skrbi bolj, da bi bilo kaj narobe. Se obnašam enako kot prej.

D73 Od prej imam že navado, da pijače ne odlagam. Kaj drugega pa res ne pazim. Bude što bude.

Vrednotenje dogodka

B39 Ali imaš kakšne dolgoročne posledice? B: Ne. Tudi doma sem šel še na pregled krvi in ni nikakršnih dolgoročnih posledic.

B49 Ko sem bil študent, bi se mi najbrž zdelo smešno. Zdaj pa se mi zdi svinjarija

C67 O tem ne razmišljam na dnevni bazi. Vidim, da imam tesnobo, slabosti. Zaspana sem. Na tak način. Kot da me vse muči v podzavesti. Ni mi čisto jasno. Zdi se mi, da sem sama malo spucala, morda nisem še dovolj. Verjetno bom šla še na kakšno terapijo.

C126 Jaz vem da sem s to situacijo zrasla in postala močnejša. Psihično.

Č81 Ampak najbrž pa zaradi mene vsaj kdo to bolj resno jemlje. Ker vedno večkrat govorim o tem dogodku. Misim, vedno večim ljudem razlagam.

Č82 Nisem se pa jaz zaradi tega spremenila. Na začetku sem bila bolj prestrašena. Ampak mislim, da to pa res moraš v sebi predelat. Da je tako vse nevarno, če bomo na vsako stvar gledali samo iz nevarnega zornega kota. Tudi doma ti lahko pade slika na glavo.

A112 ves čas sanjam ta blok in oni blok in temen gozd. Da hodim po gozdu in vidim njega in gre samo mimo mene, jaz pa stojim tam in gledam in se spomnim, kaj je bilo pa nič ne naredim. Sem samo apatična. Potem pa se zbudim in imam čuden občutek. Terapevt me potem sprašuje, kaj bi mu rekla v sanjah. In sem ponavlja brez besed in ne vem, kaj bi mu rekla. Še vedno pa imam občutek krivde in občutek, da jaz lažem.

STORILEC

obnašanje storilca

A11 Lepo me je sprejel

A18 Jaz sem gledala televizijo, on je pa šel v kuhinjo. Ni natočil pred mano. Prinesel mi je iz kuhinje že zmešano. Prinesel je samo meni, sebi ne

A21 Meni se je zdelo, da je hotel biti gostoljuben, prijazen

A23 In me vpraša, kako mi je (pijača - pozornost storilca)

A25 Se mi je smejal, in rekel da sem rekel, da dobro mešam. in nadaljeval, da je gin notri.

A26 Me je vprašal, če mi da močnejšo mešanico, ampak sem rekla, da je v redu

A30 Mi je rekel, da vidi, da se me je že prijelo

A72 Na koncu mi je priznal, da sva imela spolni odnos. Kar sem jaz vedela že zaradi posledic. Ampak je vztrajal, da sem sama hotela in prosila za to. on je vztrajal v vlogi žrtve, kakor da tega sploh ni hotel

A91 Razmišljala sva s terapevtom, da glede na to, da je bil zelo asocialen in da ga je bilo strah kakršnega koli dotika v treznem stanju in da je on rabil to. Da lahko samo skozi tak spolni odnos doživi zadovoljitev. Če bi bila ženska trezna, bi se morda on počutil manjvrednega. O tem sva razmišljala. ker se je vse tako poklapalo

A96 sem se počutila malo olajšano, ko mi je priznal, da sva imela spolni odnos. Tudi če je bilo po eni uri zasliševanja, res sem si želela izvedeti.

A105 On (storilec) je vztrajal pri tem. Drugi so mi res vsi verjeli.

B7 In želel sem si videti, kako Rusi živijo. Ona me je tudi povabila, da grem do nje

B8 Med tem pa mi je verjetno dala nekaj v pijačo

B11 Jaz pa sem bil brez denarja in vsega. Cel dan sem haluciniral, naslednji dan pa mi je uspelo priti do našega hotela.

C12 Ko sva šli stran, je ta tip prišel za nama, pa čeprav ga nisem poznala.

C18 Ko je odšla stran je tip začel ful v mene ležit.

C20 Takrat me je tudi zažvalil.

C28 Prijateljica je vdihnila enga. Nato jo je en tip butnil nazaj na posteljo in jo prisilil, da je konkretno vdihnila.

C31 in so to razumeli. Nihče me ni silil. (da ona, trezna, ne bo vdihovala in ima težave s helijem)

C32 Na začetku je čisto malo, potem pa so jo prisilili, da je celega vdihnila. (pijana prijateljica)

Č10 Potem smo pa, tako kot bi lahko rekla skoraj vedno, hitro dobile nekaj moške družbe. Samo pridejo od zadaj in se začnejo tiskati k tebi. Jaz sem bila res preveč trezna za to. Že tako ne maram tega, zdaj sem pa kar očitno šla na drugi konec naše grupe. Stran od tistega tipa. Seveda ni bil edini. Pa tudi na ostale se je vsake toliko kakšen prilepil.

D12 Tisti fant pa mi je kar sledil. Me je čakal, da se pomenim s puncami

D14 Med klicem se mi je približal ta fant in me začel masirati. Najprej mi je bilo prav všeč. Masiral me je po ramah. Nič kaj tako vsiljivo. Naslonila sem se na ograjo on pa je nadaljeval z dotiki. Kmalu mi je šel tudi z roko v hlače. Kar tam, na prizorišču. Sicer ob strani, ampak vseeno.

D19 Tisti fant ni bil navdušen, da ga nekdo moti pri vsem skupaj.

D21 Menda je fant še nekaj sikal, ampak to je bilo to.

obrambni mehanizmi - storilca

A51 Vprašala sem ga, kaj se je dogajalo. Ko sem ga zbudila mi je rekel "Ti si še tukaj. nisi še šla?"

- A52 Rekel mi je nič, mal si se napila. Haha. Moraš pazit na pijačo, vidim da si švoh
 A53 Rekel je, da ne bova zdaj razpravljala, ker je ful utrujen, da bova kdaj drugič
 A54 Pa je rekel ne ne, te jaz peljem domov, da se ne boš prevrnila. Čeprav sem imela do doma čisto blizu sem šla z njim v avto
 A71 kaj me boš prijavila itak nimaš nobenih konkretnih dokazov.
 A72 Na koncu mi je priznal, da sva imela spolni odnos. Kar sem jaz vedela že zaradi posledic. Ampak je vztraja, da sem sama hotela in prosila za to. on je vztrajal v vlogi žrtve, kakor da tega sploh ni hotel
 A56 Vztrajal je pri tem, da sem se ga napila in da ni bilo nič. Vse je zanikal.
 A69 je rekel, da pride, če že mora.

pridobivanja zaupanja žrtve

- A67 zdaj ko gledam nazaj vidim opozorilne znake, kar prej nisem opazila. Ko sva se držala za roke in ko sva bila pri meni ali pri njemu nikoli ni hotel kakšnih intimnih stikov. Samo kakšnega lupčka. Za kaj več pa je bil vedno proti. Se je umikal. Ves čas je tudi govoril, da ne smem nikomur povedat, da se dobiva z mano, naj tudi sestri rečem, da je samo prijatelj. Naj ne govorim okrog njegovega imena in priimka, ker rabi svojo zasebnost. Nima socialnih omrežij. Naj znancem ne govorim o njem, o nama. Kot da je to neka res velika skrivnost. Poslušala sem ga. S tem si je pridobil moje zaupanje.
 D4 Ko smo pa prišle na veselico, itak smo bile kot deklščina takoj opažene, so k nam prišli neki fantje. Ena od deklet jih je bežno poznala.
 D5 So prišli do nas in nam takoj prinesli vsaki svoje pivo
 D6 So bili prav simpatični in itak smo vse sprejele.

motiv

- A91 Razmišljala sva s terapevtom, da glede na to, da je bil zelo asocialen in da ga je bilo strah kakršnega koli dotika v treznem stanju in da je on rabil to. Da lahko samo skozi tak spolni odnos doživi zadovoljitev. Če bi bila ženska trezna, bi se morda on počutil manjvrednega. O tem sva razmišljala. ker se je vse tako poklapalo
 A134 Verjetno v klubih, da bi lažje prišli do spolnih odnosov. Da bi storilci imeli nadzor nad žrtvami. Da bi storilci imeli občutek, da so žrtve odvisne od njih. Da bi bilo nekomu bolj zabavno, bolj sproščeno. Ne vem niti, kaj se vse sploh lahko dogaja. Mogoče tisti, ki prodajajo drogo, da bi podtaknili nekomu, da pridobili stranke.
 B19 Šlo pa je za potni list. Ves čas ga moraš imeti pri sebi in ljudi drogirajo zato, da ukradejo potni list. In denar.
 B21 Ni pa to povezano s spolno zlorabo? B: Ne vem. Lahko. Pri meni ni bilo
 B30 Mobitel, telefon, to si izgubil oz. so ti vzeli? B: Ja seveda, vse so mi vzeli
 B50 Eno je kraja in pa zaradi spolnosti. V Sloveniji pa sem samo za spolne primere slišal.
 C115 Ali so imeli travmatično otroštvo ali pa se je njim to zgodilo. Čeprav mogoče potem tega ne bi delali, ne vem. Ali pa so vedno vse dobili. Da so razvajeni fantje in punce. Ni mi jasno. In ko enkrat vsega ne dobijo, bodo druge prisilili, da bodo dobili. Mogoče, da je neka želja, da morajo spat z nekom, če je to v nekem klubu, da če tega ne bodo dobili, ne bodo več frajerji v družbi. Da mogoče zato izsilijo to. Se sploh ne zavedajo, mogoče so pijani in jim kdo ponudi kar drogo za posilstvo. Neka pijanost, ego
 C121 Nikoli nisem razumela, zakaj bi nekdo to naredil. Tako kot tudi ne razumem, zakaj bi nekdo nekomu vzel življenje. To se mi zdi, da izhaja iz vzgoje, da se ljudi uči neke primitivnosti, da bodo vse dobili, da je vse fizično, premalo nekih čustev. Nek nagon. Drugače si ne znam predstavljat.
 Č62 Ja v mojem primeru, če bi bil res tisti, ki nisem hotela plesati z njim, bi bilo maščevanje. Oziroma neka jeza, ker nekaj ni dobil. Drugače pa najbrž tudi samo za zabavo, tisti res kruti, pa najbrž zaradi sexa.
 Č74 Kot so prijatelju, ki je alergičen na arašide v torto za rojstni dan dali zmlete arašide. Čisto malo. Amak na srečo ima tako izostren čut za arašide, da je ob prvem ugrizu takoj vedel. To se mi zdi nesramno in butasto. Pa še nevarno. Mislim, da rojstni dan pa ja želiš nekomu vse najboljše, ne pa da bi moral v bolnišnico.
 D68 Pomoje za to, da bi kaj dobil. Ali pa za štos. Ali pa zato, ker bi imeli s prijatelji nek pakt med sabo za štos.
 D69 lahko za sex. Za zabavo. Za dokazovanje, da si upajo. Mislim, da jih kdo našunta, da to počnejo. Mislim, po mojem je nek medvrstniški motiv. Sploh tako na vasi.
 D81 a zabavo. Jaz si že mislim, da je to glavno
 D82 Po mojem peer pressure. Neke te medvrstniške fore. Kdo si upa, kdo si ne upa. Pa komu se fajn zdi, da nekdo obleži nekje.
 D83 Ja itak. Itak je alkohol družbeno sprejet. Ena moja kolegica ne pije alkohola in so jo vedno probali naplahtat, da bi s sokom spila še kaj alkohola. No, na to niti nisem nikoli pomislila, da je podtikanje.
 D85 U ja, to se je pa res enkrat naredilo na enem žuru. Ko bruci ne pomislijo, da bi bilo lahko to to. Stari mački že vemo, da znajo biti take reči sumljive. Kakšen bruc pa ves vesel poje. Poje tudi več. Hja. Mogoče gre za podtikanje mogoče ne. Ne vem, noben te ne sili. Ampak veš pa tudi ne, ker ni ravno pisalo tam zraven krožnika. Težko rečem.

storilec je neznana oseba

- B6 Tam sem spoznal Rusinjo.
 B7 In želel sem si videti, kako Rusi živijo. Ona me je tudi povabila, da grem do nje

- C8 Spila sem dva špricarja, potem pa smo se igrali neko pivsko igrico. Nekdo mi je rekel, da mi bo zmešal pijačo. Nisem niti pomislila, da bi bilo lahko kaj narobe.
- C12 Ko sva šli stran, je ta tip prišel za nama, pa čeprav ga nisem poznala.
- Č10 Potem smo pa, tako kot bi lahko rekla skoraj vedno, hitro dobile nekaj moške družbe. Samo pridejo od zadaj in se začnejo tiskati k tebi. Jaz sem bila res preveč trezna za to. Že tako ne maram tega, zdaj sem pa kar očitno šla na drugi konec naše grupe. Stran od tistega tipa. Seveda ni bil edini. Pa tudi na ostale se je vsake toliko kakšen prilepil. (predviden storilec)
- Č61 Pojma nimam. Mogoče tisti, ki nisem hotela plesati z njim. To je bila moja edina konkretna ideja. Kdorkoli bi lahko bil. S kozarcem v roki sem plesala. Res, kdorkoli.
- D8 No in potem pivu sem se jaz zaklepetala z enim mladim fantom. Predvsem me je spraševal kaj smo počele prej s puncami. Nič takega. Jaz mu vse veselo razlagam
- D31 Niti nisem prepričana, da je bil on tisti, ki je to naredil. Sem razmišljala, da se gredo med sabo neko igrico. Da nekdo od grupe to naredi in eden je na vrsti, da si "vzame, kar mu pripada". Upam, da se motim, ampak ...
- D32 az se ga od tistega večera sploh ne spomnim. Sicer mi ga je brat kazal na slikah, ampak sem rekla, da se ne bom s tem ukvarjala in se res nisem

storilec je poznana, zaupanja vredna oseba

- A7 s fantom sva se že dobivala kakšen mesec
- A66 grozno mi je, da se mi to ni zgodilo v nekem klubu, ampak z nekom ki sem mu zaupala
- B52 ki ji je bližnja oseba podtaknila drogo. B: Teh primerov pa ne poznam in mi je ša manj všeč. Osnovno zaupanje, ki ga imaš do neke osebe. To pa je grdo.
- C87 Men se zdi, da se to dogaja v družinskih ali prijateljskih krogih. Zato res nikoli ne veš, kje te lahko doleti.
- C107 Če si pa na pijači, da se zgodi, pa ne vem. Je pa lahko problem. Sploh če osebi zaupaš. Ampak se vseeno to dogaja. Al pa kakšen očim ali kdo drug iz družinskega kroga. To je pa težje zaznat, če bi se zgodilo.

storilec ostalo

- A16 je nadaljeval, da se je potrudil zame, da imam kao ful dobro mešanico, ki jo je pripravil čisto sam in z bezgovim sokom (zbujanje slabe vesti)
- B27 Ti te ženske nisi iskal? B: Ne. V končni fazi ji niti nisem zameril.
- C41 Jaz vedno rečem, da se to veliko puncam zgodi. Da so jim vrgli drogo v alkohol. Se ful dogaja. Tudi natakariji to delajo. Veliko taki zgodbe sem že slišala.
- C114 Jaz mislim, da se ti zlobni ljudje, jaz jim pravim zlobni ljudje, ne morejo roditi taki. Družina jih je naredila take.
- C116 Meni se je zgodilo, da je prišel fant do mene, če grem z njim domov in sem rekla ne. Zakaj bi šla, če te ne poznam. Nisem taka ženska. Pa me je tip porinil po tleh, ker ni dobil kar je hotel. Kot da jih zaboli ego, ko nečesa ne dobijo. Potem pa grejo v neke skrajnosti. Mogoče niti ne študirajo o nekakšnih posledicah, da sploh so kakšne. Jaz pravim, da je to primitivnost. Nagon. Živalski nagon. Kot da nimajo čustev. Zaleti se v zid in bi naredil vse, da dobi kar želi.
- C80 Kje si nekdo vzame pravico, da ti nekaj podtakne in ti ne veš.
- C90 Jaz sem za to, da se da prostor puncam, ki se jim je to zgodilo. Storilci bi morali dobiti neko zaporno kazen, ker se tega sploh ne jemlje kot kriminal, kar je žalostno. Ampak potem se spet usmerimo v nekoga, ki je bil nasilen in ne v žrtev. Moje mnenje je, da se pozornost s tem obrne na napačno smer. Pozabi se spet na žrtev. Povdarek postane na tem, za kako dolgo bomo nekoga zaprli in ne kako dolgo bomo pomagali neki žrtvi.

sredstvo za podtikanje

- A14 Pa je rekel, ne ne boš vode pila, ziher boš kaj spila. Sem ti že pripravil, ker vem da imaš ful rada gin in mi je pripravil nek poseben gin
- A16 je nadaljeval, da se je potrudil zame, da imam kao ful dobro mešanico, ki jo je pripravil čisto sam in z bezgovim sokom
- A17 mi je bilo že tako neprijetno, nisem hotla bit nevljudna, če mi je že ponudil
- A18 Jaz sem gledala televizijo, on je pa šel v kuhinjo. Ni natočil pred mano. Prinesel mi je iz kuhinje že zmešano. Prinesel je samo meni, sebi ne
- B13 Povedali so mi, da dajejo v pijačo neko zdravilo za srčne bolnike, ki ti zmanjša srčni utrip
- B14 Povedali so mi, da dajejo v pijačo neko zdravilo za srčne bolnike
- C8 Spila sem dva špricarja, potem pa smo se igrali neko pivsko igrico. Nekdo mi je rekel, da mi bo zmešal pijačo. Nisem niti pomislila, da bi bilo lahko kaj narobe.
- C27 Fant si imeli v sobi neke helijske balone. Prvič sem to videla. Mislila, sem da so helijski baloni. Jaz sem mislila, da je pač helij. Bili so sicer Nizozemci in bi si lahko mislila, da je neka droga. Ampak v življenju nisem vdihovala tega
- C32 Na začetku je čisto malo, potem pa so jo prisilili, da je celega vdihnila.
- C37 Slišala sem, da je v plinu neka droga. Ne vem, ali je droga za posistvo ali je pa neka druga droga. Midve sva potem to tudi pustile pri miru
- C81 Moja mami je nekdo dal keks, so ji rekli, da je brezglutenski keks, pa je bil "kuki". Peljali smo jo v bolnico, ker je dobila epileptični napad in ne vem kaj vse. Mi pa tega nismo vedeli in smo se vsi ustrašili, da je srce. Ker je imela take občutke.
- Č7 Seveda je prijateljica takoj odbrzela za šank. Ker vse rade pijemo špric, nam je vsem počastila rundo tega

Č74 Kot so prijatelju, ki je alergičen na arašide v torto za rojstni dan dali zmlete arašide. Čisto malo. Amak na srečo ima tako izostren čut za arašide, da je ob prvem ugrizu takoj vedel. To se mi zdi nesramno in butasto. Pa še nevarno. Mislim, za rojstni dan pa ja želiš nekomu vse najboljše, ne pa da bi moral v bolnišnico.

Č67 Mislim, da toliko ljudi sploh ne opazi, da jim kaj podtaknejo, ker že itak pijejo. Ali pa pridejo nekam z namenom, da bodo pijani in če jim pri tem kaj pomaga, je mogoče še kdo srečen, ker ni toliko zapravljen. Ker je samo bil koma. Saj ne veš, smo si različni.

D5 So prišli do nas in nam takoj prinesli vsaki svoje pivo

D45 Kaj pa zdravniki, kdaj bi se obrnila na njih? D: To pa najbrž res ob sumu posilstva. Ne bi rekla, da bi sploh pomislila nanje v primeru podtaknjene droge. Kolikor poznam, to gre itak hitro iz telesa. Spet, dokazov nimam. Jaz bi bila slabe volje, če bi šla čakati na urgenco in oni, ker bi imeli še nekoga, za kogar bi imeli občutek, da jim sam serjem

kdo so tarče storilcev

A137 Mislim, da so ogroženi mlajši, tisti ki vstopajo na to party sceno. Odvisno je koliko imajo znanja in iz kakšnega okolja so. Kakšni, ki pridejo v Ljubljano iz drugih krajev in vasi, kjer živijo v varnem okolju, sploh če se vsi med sabo poznajo in si zaupajo. S takim odnosom se lahko v Ljubljani hitro kaj zgodi.

B19 Šlo pa je za potni list. Ves čas ga moraš imeti pri sebi in ljudi drogirajo zato, da ukradejo potni list. In denar.

B48 V Sloveniji kar pa sem poznal. Sem poznal punce, ki so jim dali kaj v pijačo

B71 Osebnostno mislim, da so v Sloveniji predvsem ženske. Obstaja pa varianta, da moški manj to povedo. Slišal sem za nekaj žensk, za moškega pa ne.

C80 Kje si nekdo vzame pravico, da ti nekaj podtakne in ti ne veš.

C81 Moja mami je nekdo dal keks, so ji rekli, da je brezglutenski keks, pa je bil "kuki". Peljali smo jo v bolnico, ker je dobila epileptični napad in ne vem kaj vse. Mi pa tega nismo vedeli in smo se vsi ustrašili, da je srce. Ker je imela take občutke.

C87 Men se zdi, da se to dogaja v družinskih ali prijateljskih krogih. Zato res nikoli ne veš, kje te lahko doleti.

C88 Zato si potem malo naiven. Tako kot jaz s to lovsko kočjo. Saj nas je samo dvajset, petindvajset ljudi. Nič se ne bo zgodilo tukaj.

Č74 Kot so prijatelju, ki je alergičen na arašide v torto za rojstni dan dali zmlete arašide. Čisto malo. Amak na srečo ima tako izostren čut za arašide, da je ob prvem ugrizu takoj vedel. To se mi zdi nesramno in butasto. Pa še nevarno. Mislim, za rojstni dan pa ja želiš nekomu vse najboljše, ne pa da bi moral v bolnišnico.

Č83 Kakšno pa je tvoje mnenje, komu se to lahko zgodi? Č: Komurkoli. Res komurkoli. J: Tudi moškim? Č: Tudi. Mogoče manj pogosto kot ženskam. Če ni to samo neko splošno prepričanje. Mogoče se ženskam bolj dogaja res z nekim namenom hujše zlorabe, moškim pa bolj za neke fore, zafrkancijo. Njim se mogoče to dogaja bolj med prijatelji in se jim prav tako ne zdi nič spornega.

D89 Sami krivi, ne vem. Jaz sem samo spila pijačo, ki mi je bila prinesena. Zdaj torej ne smem od nikogar več nič sprejeti. Lahko postanem antisocialen in se zaprem v stanovanje. Tudi ko mi sodelavec prinese kavo, je tista kava prišla iz sosednjega prostora. Ne vem če smo lahko tako stalno na preži. Ni to krivda tistega ki spi. Po mojem da ne. Če se nekdo ne bi odločil, da bo nekaj dal v pijačo, potem se to niti ne zgodi. Jaz večkrat tudi kakšno muho spijem, ki mi prileti v kozarec, če je ne vidim pravočasno. In kaj zdaj? Mislim, da ne moremo biti ves čas tako na preži. Potem ni več nobene sproščenosti.

moški žrtev

A89 V splošnem verjamem, da so lahko tudi oni žrtve, čustveno pa sem na tem naboju, da so oni storilci.

B71 Osebnostno mislim, da so v Sloveniji predvsem ženske. Obstaja pa varianta, da moški manj to povedo. Slišal sem za nekaj žensk, za moškega pa ne.

C117 Veš za kakšne take primere, ko je bila punca storilec? C: Slišala sem zgodbe. Ne vem ali je podtaknila drogo ali ga je napila. Ampak ja

C118 ona ga je dejansko posilila.

C119 Čeprav stalno govorimo o ženskah, ampak mislim da je veliko tudi moških. Za moške je pa še hujše. Oni se pa res ne upajo razkriti. Češ da njim pa sploh ne bodo verjeli.

C120 Zaprejo se še bolj. Pri moških je tudi še to, lej sej si dobil, kaj pa je.

Č83 Kakšno pa je tvoje mnenje, komu se to lahko zgodi? Č: Komurkoli. Res komurkoli. J: Tudi moškim? Č: Tudi. Mogoče manj pogosto kot ženskam. Če ni to samo neko splošno prepričanje. Mogoče se ženskam bolj dogaja res z nekim namenom hujše zlorabe, moškim pa bolj za neke fore, zafrkancijo. Njim se mogoče to dogaja bolj med prijatelji in se jim prav tako ne zdi nič spornega.

D92 Ali vidiš moške samo kot storilce ali tudi kot žrtve? D: Tudi tudi. Pomoje sploh ne vemo kolikokrat so žrtve. Ampak najbrž bolj nekih šlevarij med svojimi prijatelji. Eden drugega napijejo in potem je zabava, ker nekdo dela traparije. Ampak to se ne vidi kot podtikanje drog veš. Meni se to zdaj malo bolj svita kaj vse spada sem, ko se pogovarjava.

MOŽNOST PREPREČITVE DOGODKA

A92 Samo če bi vztrajala, da ne bom pila.

A93 Če bi se zdaj še enkrat to zgodilo najbrž ne bi šla sama k fantu tako hitro domov. Rekla bi, naj prinese flašo na mizo, da si bom sama zmešala. Sumljivo bi mi bilo, če bi samo meni prinesel in da sam ne bi pil. In zdaj bi takoj zjutraj vedela, da je nekaj bilo in bi takoj zahtevala pojasnilo

- B18 Če bi manj pili, jaz ne bi zapustil bara
- C73 Prej smo se pogovarjale s prijateljicami, da se nam zdi, da feminizem, ki se bori za te zadeve, da gre preveč v določene skrajnosti. In se realne situacije ne jemlje več resno. Sploh posilstva se ne jemljejo resno, ko se pogovarjam z drugimi. Ko sem se pogovarjala z mojimi družinskimi člani, ker se rada o takih temah pogovarjam z ljudmi, da vidim njihova mnenja. Doma so vsi prepričani, da punca išče. Nikoli se nihče ne vpraša, kaj je on naredil, ampak kaj je punca naredila, da je prišla do tega. Tudi če je fant zlorabljen, enako je kriva žrtev. To se mi zdi, da je to velik problem. Zato jih veliko ne gre na policijo. Pa najbrž tudi podoživljaš in nočeš odpirat na sodišču. Kar sem slišala in brala je toliko slabih izkušenj. Kot pa dobrih. Da bi se karkoli kaj spremenilo in zgodilo.
- C89 Ful je treba pazit. Žalostno je, da moramo sploh pazit na take stvari. Da do tega sploh prihaja. Ampak bo najbrž vedno prihajalo do tega. Ne vem če se to da ustavit.
- C131 Ljudje naj se držijo skupaj.
- C132 Ne moreš se izogniti. Meni je ati rekel, ko se je to malo bolj začelo pojavljat, ko sem bila ne vem 9. razred ali 1. letnik srednje šole, da zdaj pa ne bom nikamor več šla. Da se bom tako izognila. Pa sem rekla da ne, da jaz bom hodila ampak bom z ljudmi, ki jim zaupam. Bom z njimi in je to to. Če do česar koli pride, si z njimi.
- C135 Ljudje se morajo držati skupaj. Se opazovat. Si prineseš vodo. Mi hodimo z drugimi, če gre katera bruhat, lulat, na cigaret.
- C136 Tudi če je bila katera koma, ste jo spravile domov. Pa zdaj al je bila koma, ali pa so ji kaj podtaknili. Vi ste jo spravili domov.
- C137 Nič ne moremo naredit, da bi to preprečili. Ker to se bo dogajalo. Se zaužije. Ne moreš preprečiti, lahko pa pomagaš potem. Povečat možnosti, kam se lahko obrneš. In res, da ni nikoli nihče sam. Pa mogoče je bolje piti iz flaše, kot iz kozarca.
- Č8 S kozarčki smo šle plesat.
- Č38 So bile sigurno kdaj prej in potem bolj prilike. Sem bila pijana in zato bolj nepazljiva. Kaj nepazljiva, brigalo me je, kje pustim flašo, kozarec... grem plesat, pridem nazaj, pijem. Ni panike. Ampak ta večer pa....
- Č39 saj to, ko ga bi vsaj. Ves čas sem ga imela v roki. In mi ni jasno. Ni. No, saj sem potem obračala internet. In ja, ti samo vržejo notr tabletko. Mimogrede. Kakšne kapljice. Ampak res, neverjetno.
- Č64 Edino v primeru, da bi pila pivo iz flaše... Potem imaš manjšo luknjo za metat stvari notr. Veš kaj mislim. Pač v kozarec je to gotovo lažje. Drugače pa ni možno. Če bi bile ostale manj pijane, pa da bi katera videla, da se nekdo smuka okoli nas... Ampak tudi to, ne vem če bi šlo. Toliko ljudi na kupu. Prerivanje. Vsi plešejo. Me smo plesale. Včasih zamižiš ko plešeš, ker ti je fino... Vse to lahko nekdo hitro izkoristi. Mislim da res nihče ni 100% ves čas pozoren na svojo pijačo. Pride nek moment. Ali je to pri plesu, med pogovorom. Prepričana sem, da če se želiš imet fino in ne bit ves čas smo na trnih, pride trenutek, ko ne boš pozoren. To je življenje.
- Č81 Ampak najbrž pa zaradi mene vsaj kdo to bolj resno jemlje. Ker vedno večkrat govorim o tem dogodku. Misim, vedno večim ljudem razlagam.
- D71 Nisem bila pijana toliko, da bi rekla, da me je res nekdo na tak način prinesel okoli, da nisem bila prisebna. Je pa res, da lahko ne bi sprejela pijače. So jo le oni prinesli od jurčka do nas. Na tej poti bi se lahko zgodilo karkoli. Ampak saj pravim, na vaški veselici na to res ne pomisliš.
- D91 Ja verjetno bi se moralo o problemu več govoriti. Nagovarjati storilce, da se to ne dela. Kot se ne ubija. Ali ne pije alkohola za volanom no, da nisem tako ekstremna s to smrtjo. Apelirati na tiste, ki to izvajajo, naj ne. Pomoč pa, nimam pojma. Kot sem rekla, prijaznejša stroka.

ODNOS DRUBE DO DOGODKA

Poznavanje problematike podtikanja drog

- A18 Jaz sem gledala televizijo, on je pa šel v kuhinjo. Ni natočil pred mano. Prinesel mi je iz kuhinje že zmešano. Prinesel je samo meni, sebi ne
- A19 Meni to takrat ni bilo nič čudnega
- A20 šele po vsem tem sem postala pozorna na take stvari
- A65 vem, da se to dogaja (že od prej)
- A66 grozno mi je, da se mi to ni zgodilo v nekom klubu, ampak z nekom ki sem mu zaupala
- A79 Takrat sem vedela, da rufij obstaja. Nič pa nisem vedela o simptomih, kako to pride.
- A125 Določeni klubi slovijo po tem, da je vse dogovorjeno in varnostniki še podpirajo vnašanje drog in vse. Jaz se zelo izogibam mestom, ki slovijo po drogah. Ravno Cirkus na primer.
- A133 Vedela sem, da to obstaja. Za nikogar pa nisem res vedla. Nikoli sploh nisem razmišljala o tem. Ali pa vedela, kako to sploh gre
- A136 Med mojimi prijateljicami se o tem pogovarjamo. Na splošno sem v takem okolju, kjer se pogovarjamo o tem.
- B46 Za Rusijo sem dejansko slišal, da se to dogaja.
- B47 Ampak dokler se ti ne zgodi, briga te.
- B48 V Sloveniji kar pa sem poznal punce, ki so jim dali kaj v pijačo
- B49 Ko sem bil študent, bi se mi najbrž zdelo smešno. Zdaj pa se mi zdi svinjarja
- B71 Osebnostno mislim, da so v Sloveniji predvsem ženske. Obstaja pa varianta, da moški manj to povedo. Slišal sem za nekaj žensk, za moškega pa ne.

- B76 Človek ne verjame, da se njemu lahko zgodi. Misli, da se lahko zgodi butlom, ki ne pazijo. Misliš si, da se tebi ne more zgoditi, ker se dogaja drugim.
- B12 Kasneje so mi povedal, da to dajejo... Teh primerov imajo v Moskvi dnevno vsaj enega.
- C9 Pa sem vedela za te stvari. Ker sem bila v nekem ožjem krogu in ne v diskoteki. Jaz sem si to zadevo podtikanja malo zožila na diskoteko. V eni lovski koči mi pa je ne bodo podtaknili.
- C37 Slišala sem, da je v plinu neka droga. Ne vem, ali je droga za posistvo ali je pa neka druga droga. Midve sva potem to tudi pustile pri miru
- C41 Jaz vedno rečem, da se to veliko puncam zgodi. Da so jim vrgli drogo v alkohol. Se ful dogaja. Tudi natarji to delajo. Veliko taki zgodb sem že slišala.
- C122 Posilstvih. Ampak ne vem kako to beležijo, če se dogodek ne prijavlja. Mislim pa, da je tudi podtikanja droge ful. Ampak se včasih sploh ne zavedaš tega. Morda je manj podtaknjene droge in posilstve, ker mislim, da punce skrbimo druga za drugo, ker gremo v neki gručici ven in tudi nazaj domov. Upam. Podtaknjenih drog pa se mi zdi, da je ogromno.
- C129 Ljudje mislim da so osveščeni. Vsaj v mojem krogu ljudi. Pogovarjamo se o tem. Potem pa pridemo v klub in se vse pozabi. Dokler se ti nekaj takega ne zgodi. Malo popiješ, izgubiš razsodnost.
- Č37 Pa sem slišala, da se je to že zgodilo. Pa brala od ene, i so ji to v kavo dali čez dan. Ampak, da se bo to zgodilo ravno meni pa... No ne bi rekla. Pravzaprav, ne na tak večer.
- Č66 Slišala sem. Nisem pa nikogar poznala, ki bi se mu to zgodilo.
- Č67 Mislim, da toliko ljudi sploh ne opazi, da jim kaj podtaknejo, ker že itak pijejo. Ali pa pridejo nekam z namenom, da bodo pijani in če jim pri tem kaj pomaga, je mogoče še kdo srečen, ker ni toliko zapravljen. Ker je samo bil koma. Saj ne veš, smo si različni.
- Č68 Po drugi strani mislim, da če se to ne zgodi komu od tvojih bližnjih ali pa neki osebi ki jo poznaš pa zelo rada govori, ne boš niti izvedel. In zato se zdi, da se to redko dogaja.
- Č70 Tako da mislim, da v splošnem nimamo pojma, kako pogosto se to dogaja. In če bo šlo tako naprej, mislim da nikoli ne bomo vedeli. Saj nihče tega ne raziskuje, nihče ne dela neke statistike.
- Č75 Tako da to se mi zdi kar resen problem. Samo nekako ga ne znamo predstaviti na resen način. In premalo se od tega govori.
- D73 Od prej imam že navado, da pijače ne odlagam. Kaj drugega pa res ne pazim. Bude što bude.
- D75 Ne vem pa, če sem kdaj zares pomislila na to. Nikoli se nismo zares od tega pogovarjali. Tako da tudi mislila nisem kaj dosti.
- D78 Na faksu so nam mogoče vsake toliko kaj omenili, ampak samo spotoma. Slišala sem že. Nisem se pa res nikoli ukvarjala s tem.
- D79 . Dokler nisem sama začela iskati na internetu nisem nič kaj vedela o tem.
- D80 Prej sploh ne. Zdaj pa tudi niti ne. Ne vem. Dejansko ne vem če vem še za koga, ki bi se mu zgodilo kaj podobnega. Razen če so vsi tihi.
- D87 Mogoče smo takrat malo več govorili o tem, ko se je meni to zgodilo. Drugače pa se nismo nikoli kaj dosti pogovarjali o tem. Ne bi mogla reči, da imajo, imamo, neko hudo znanje
- D88 Ja je problem. Ampak je težko opredeljen problem. Ne vem, potrebujemo neko podlago, definicijo problema, da bomo lahko bolj stvarno govorili o tem. To je kar sivo področje.

Predhodne izkušnje z alkoholom in ostalimi nedovoljenimi drogami navade posameznika

- A32 večkrat pijem in po enem požirku mi je bilo čudno in sem si mislila okej, mogoče ker nisem jedla.
- A47 Velikrat gremo žurat in pijem, ampak vedno se spomnem, vsaj megleno.
- A100 Mi ponavadi pijemo doma, pri kakšni kolegici. V klubih si običajno sama naročim pijačo in gledam natarja, kako mi jo natoči. Če smo pri kom, pa gledam da je flaša in si sama vzamem.
- A101 Veliko hodim ven, sem že veliko pila in nikoli nisem imela take izkušnje z alkoholom, kot pa je bilo to s tem fantom. Nikoli pa nisem neke droge zares tako poskušala
- B42 že takrat nisem toliko hodil pijančevat,
- B44 takrat nisem več žural. Že to v Moskvi je bilo zaradi poslovnih zadev.
- C7 vem, kje imam mejo glede pitja alkohola. Vem da lahko veliko spijem. Imam nek notranji občutek.
- Č22 Saj tudi meni najprej ni bilo jasno, kaj se je zgodilo. Nič nisem popila. Res nič v primerjavi z že kdaj, ko smo res veliko popili, pa sem bila ok. Pa jedla sem, ker smo prej skupaj večerjale na bon. V študentu sem pila vodo med tem, ko smo pile špric. Ni mi bilo jasno.
- D24 Mislila bi, da sem za svoja leta prestara za žur in da pri celem dnevu pohajanja okoli nek davek mora biti.
- D39 Alkohol. Včasih sem kadila travo, ampak to je bilo v davnih študentskih letih.
- D74 Že kot najstnica sem hodila na vaške veselice. No, že s starši, ampak takrat res nismo pili alkohola. Potem smo v srednji žurali v Škofji Loki in na faksu v Ljubljani. Študentska so bila kar pestra. In še potem ko sem se zaposlila. Sem imela kar zagnano družbo. Zdaj pa le tako, bolj za vikend. Tako da nekaj kilometrine imam.
- D76 Hja v Škofji Loki smo hodili v Ostrigo. V Ljubljani pa nas je bilo povsod dosti. Zdaj v Cirkusu še nisem bila. Sem malo prestara. KMŠ je bil zakon. Metelkova. Po celi Ljubljani nas je bilo polno. Zdaj hodimo pa bolj na Metelkovo na kakšne koncerte. Pa na pijače v majhne barčke.
- D77 Žuramo vedno z nekimi prijatelji. Če misliš, da bi se sama nekam odpravila, to pa ne. Se mi pa niti ne bi dalo.

D13 Sicer sem bila z avtom tam, vendar se nisem počutila zmožno voziti. Zato sem eno od punc prosila, če me pelje domov. Ker je rekla, da je malo preveč popila, sem šla ob stran klicat brata, če me lahko pride iskat. -previden posameznik in poznavanje sebe

Sprejetost alkohola v drubi

A125 Določeni klubi slovijo po tem, da je vse dogovorjeno in varnostniki še podpirajo vnašanje drog in vse. Jaz se zelo izogibam mestom, ki slovijo po drogah. Ravno Cirkus na primer.

A135 Smo tudi družba alkohola. Odprt odnos imamo do vsega. Večkrat se zgodi, da rečeš da boš eno pijačo, potem pa ti naročijo dvojno vodko, pa še to in še tretje. Govorijo ti "Dej kaj, sej boš."

A137 Mislim, da so ogroženi mlajši, tisti ki vstopajo na to party sceno. Odvisno je koliko imajo znanja in iz kakšnega okolja so. Kakšni, ki pridejo v Ljubljano iz drugih krajev in vasi, kjer živijo v varnem okolju, sploh če se vsi med sabo poznajo in si zaupajo. S takim odnosom se lahko v Ljubljani hitro kaj zgodi.

B48 V Sloveniji kar pa sem poznal. Sem poznal punce, ki so jim dali kaj v pijačo

B49 Ko sem bil študent, bi se mi najbrž zdelo smešno. Zdaj pa se mi zdi svinjarija

B71 Oseбно mislim, da so v Sloveniji predvsem ženske. Obstaja pa varianta, da moški manj to povedo. Slišal sem za nekaj žensk, za moškega pa ne.

B81 Dejstvo je, da je to res problem, ker ljudje o tem ne govorijo. Obveščanje bi pomagalo. In izobraževanje institucij, zdravnike in policajce, ki so pristojni na področju. Da bi bilo vsem bolj jasno, da je to problem, ki obstaja in da je ljudem, ki se jim to zgodi treba pomagati in da ko bi prišlo do teh situacij, se ob tem ne bi čudili in si mislili, kaj zadaj.

C73 Prej smo se pogovarjale s prijateljicami, da se nam zdi, da feminizem, ki se bori za te zadeve, da gre preveč v določene skrajnosti. In se realne situacije ne jemlje več resno. Sploh posilstva se ne jemljejo resno, ko se pogovarjam z drugimi. Ko sem se pogovarjala z mojimi družinskimi člani, ker se rada o takih temah pogovarjam z ljudmi, da vidim njihova mnenja. Doma so vsi prepričani, da punca išče. Nikoli se nihče ne vpraša, kaj je on naredil, ampak kaj je punca naredila, da je prišla do tega. Tudi če je fant zlorabljen, enako je kriva žrtev. To se mi zdi, da je to velik problem. Zato jih veliko ne gre na policijo. Pa najbrž tudi podoživljaš in nočeš odpirati na sodišču. Kar sem slišala in brala je toliko slabih izkušenj. Kot pa dobrih. Da bi se karkoli kaj spremenilo in zgodilo.

C85 To je res grozno. Mislim, da pod nobenim pogojem se ti nekaj ne bi smelo zgoditi, če ti nočeš

C89 Ful je treba paziti. Žalostno je, da moramo sploh paziti na take stvari. Da do tega sploh prihaja. Ampak bo najbrž vedno prihajalo do tega. Ne vem če se to da ustavit.

C123 Prijateljica mi je razlagala, da sta bila fant pa punca skupaj in sta šla narazen. Punca je bila jezna na fanta, ko je dobil novo punco in je šla prijaviti, da jo je on posilil. Prijateljica pozna tega fanta in ji je rekel, da on ni tega naredil. Ne vem, a bi punco vsi verjeli, ker kdo bi si to šel izmisliti. Po drugi strani pa, ali si resno res lahko tako zloben, da si zmisliš nekaj takega zaradi nekega ljubosumja in jeze do bivšega partnerja...

C124 Ampak je dilema. Ali naj verjamemo puncam ali si je izmislila...

Č73 se ti zdi podtaknjena droga resen problem ali se ti ne zdi tako pomemben? Č: Se mi. Ker ti nekdo nekaj vsili brez tvoje vrednosti

Č78 Ker je že alkohol družbeno sprejemljiva stvar. Če rečeš, da ne boš pil, silijo vate. Rečeš, da ne boš ker voziš, silijo vate. Pa tehten razlog imaš. Še nosečim ženskam dopovedujejo, da kozarček vina ne bo škodil. Dobro ne bo, ampak... A lahko začnemo vsem tako težiti z zelenjavo. Nikomur se to ne zdi prav nič narobe.

Č79 Mislim, da so skoraj vsi že vsaj nekaj slišali, vsaj bežno. Ampak dokler ne doživiš sam ali pa da doživi nekdo, ki ga poznaš, se ti to ne zdi nekaj, kar bi bilo zares vredno pozornosti. Si rečeš, da meni se pa to ne more zgoditi. Jaz sem bila taka in mislim, da je to kar standard.

D7 Na nekem takem dogodku je to običajno in logično. Če bi katera odklonila bi ji najbrž rekli "fina frfla".

D83 Ja itak. Itak je alkohol družbeno sprejet. Ena moja kolegica ne pije alkohola in so jo vedno probali naplahtati, da bi s sokom spila še kaj alkohola. No, na to niti nisem nikoli pomislila, da je podtikanje.

D41 Hahahaha. Ne. Ljudje se takole mečkajo po veselicah ves čas. Jaz sem spila pivo do konca. In naslednji dan, ko sem mogoče pomislila, da je mogoče to to, najbrž niti sledi piva in vsega alkohola ni bilo več v meni. To nima smisla. Na policiji bi se mi ziher smejali in me poslali domov. Sploh če bi šla tam pri nas prijaviti. Nisem pomislila. Niti ne vem, s čim bi kaj dokazala.

D84 Ja ja, to smo počeli ja. Upsi. Ne dostikrat, ampak ja. Pa bolj doma. Ko si kr vlival alkohol, je bilo pol kozarca namesto samo četrt. Ampak to so bili običajno zraven in so videli. So se jezili in vseeno spili. Prav res podtikali mislim da nismo. Ampak ja, bi rekla, da je to čisto možen in sprejemljiv način pri nas ja.

D85 U ja, to se je pa res enkrat naredilo na enem žuru. Ko bruci ne pomislijo, da bi bilo lahko to to. Stari mački že vemo, da znajo biti take reči sumljive. Kakšen bruc pa ves vesel poje. Poje tudi več. Hja. Mogoče gre za podtikanje mogoče ne. Ne vem, noben te ne sili. Ampak veš pa tudi ne, ker ni ravno pisalo tam zraven krožnika. Težko rečem.

D89 Sami krivi, ne vem. Jaz sem samo spila pijačo, ki mi je bila prinesena. Zdaj torej ne smem od nikogar več nič sprejeti. Lahko postanem antisocialen in se zaprem v stanovanje. Tudi ko mi sodelavec prinese kavo, je tista kava prišla iz sosednjega prostora. Ne vem če smo lahko tako stalno na preži. Ni to krivda tistega ki spi. Po mojem da ne. Če se nekdo ne bi odločil, da bo nekaj dal v pijačo, potem se to niti ne zgodi. Jaz večkrat tudi kakšno muho spijem, ki mi prileti v kozarec, če je ne vidim pravočasno. In kaj zdaj? Mislim, da ne moremo biti ves čas tako na preži. Potem ni več nobene sproščenosti.

POMOČ ŽRTVI

Prijatelji

- A81 Vsi so mi verjeli. Povedala pa sem res samo bližnjim. Sestri. Prijateljicam
- A102 Prijateljice so bile podporniške
- A103 Moja najboljša prijateljica je zdaj ravno toliko paranoična kot jaz. Vedno, ko spoznam kakšnega novega fanta mora vse vedet in mi stalno govori, naj pazim.
- B41 Vsem tistim, ki so bili takrat z mano in prijateljem iz Moskve. Doma pa domačim. V službi nisem razlagal. To sem šele čez nekaj let povedal tudi drugim.
- B61 Povedal bi doma, najprej kakšnemu frendu. Res nekomu bližnjemu.
- B62 če bi me oni prisilili naprej, bi šel še na kakšno policijo. (oni=prijatelji)
- C17 Zato je šla prijateljica v avto po deke, da me pokrije.
- C21 Prijateljica je prišla nazaj in ga odgnala in napizdila.
- C34 Jaz sem jo spokala ven iz sobe in jo prinesla do apartmaja sama.
- C35 Zanimivo se mi zdi, da so tebe v tem primeru pustili pri miru. C: Ja sem se ful uprla.
- C42 Zato je ful pomembno, da imaš okrog ljudi, ki lahko poskrbijo za tebe. Potem ti nihče nič ne more. Če pa ostaneš sam je problem. Zato jaz v klubih skrbim tudi za druge punce. Ko kdaj vidim katero. Grozno mi je, ko so vsi sluzavci okrog nje in nima nobene prijateljice. Zato sem za kakšno že poskrbela, ki jo je treslo.
- C45 Srečna sem bila, ker sem imela poleg sebe prijateljico.
- C100 Če imaš okrog sebe ljudi, ki jim zaupaš, jim prej poveš. Mislim pa, da rabiš čas. Sam s sabo. Hitro pa lahko to zapreš sam vase in potlačiš, da se ti to sploh ni zgodilo. Mislim, da preden sploh dojameš, da se ti je to zgodilo morda traja. Potrebuješ krog ljudi, za katere veš, da te ne bodo obsojali.
- C101 Jaz sem sicer odprta oseba, povem ene stvari. Težko pa sprejemam neka mnenja. Ko mi nekdo reče, saj bo šlo čez ali pa pa me primerja s kom drugim. To mi gre res na živce. Vem, da mi želijo pomagat, ampak to mi ni všeč. Zato sem potem včasih za kaj tudi tiho in sama premlevam. Verjetno zaupen krog ljudi, varen krog ljudi in čas. In da poskušaš bit čim bolj v stiku s sabo. Da prepoznaš znake, karkoli se ti dogaja v telesu. Čeprav je to nek "next level". Da sam sebe opazuješ. Da se mogoče sam s sabo pogovarjaš. Če ne moreš nikomur povedat, da greš pred ogledalo in sebi poveš. Če res ne moreš nikomur drugemu zaupat.
- Č13 Kar so mi povedale prijateljice, ti dve ki smo skupaj plesale je kar streznilo.
- Č14 Ti dve sta me potem poskušali spraviti k sebi. Z vodo. Trepljanjem. Nič.
- Č16 Potem so poiskale ostale in jim povedale, da me peljejo domov. Dobro da sta bili dve, da je ena ostala ves čas z mano, druga pa lovila ostale okrog.
- Č17 Potem sta poklicali taxi. Taxisit je bil zelo sumničav. Se je bal, da bom pobruhala taxi, da se mu to prevečkrat zgodi. In ko sta mu obljubili, da bosta plačali ekstra, če bom v tako kratki vožnji bruhala, šele potem sta me lahko spravili v avto. Je takoj videl, da ne stojim sama, ker sta me obe podpirali.
- Č23 Ko smo se pogovarjale, pa smo prišle na idejo, da je to možno. Da mi je nekdo podtaknil drogo. Nekaj. Zagotovo. Ker take luknje v spominu nisem imela še nikoli. Sploh pa ne od tako malo alkohola.
- Č34 Mislim, z mojimi prijateljicami smo se pogovarjale o tem. Najprej samo s tema dvema, ki sta ostali z mano v klub
- Č51 Nobena pomoč ni tako strokovna, kot prijatelji.
- Č54 Ne vem če sem sploh razmišljala, da kaj potrebujem... Razen miru in spanja. Ne vem. Pogovor s prijateljico. Pojma nimam.
- Č84 Mislim, da je vse na prijateljih
- Č87 ampak tisti, ki res lahko najbolj pomagajo, pa so prijatelji.
- Č40 Najprej sem itak predebatirala to s tema dvema, ki sta bili z mano. Se prej niti nismo toliko družile, samo poznale preko prijateljic. To nas je pa prav povezalo
- D57 Pa saj potem s prijateljicami
- D62 Če sem mogoče čutila kakšno potrebo po pogovoru, sem jo potešila s prijateljicami.
- D58 Pa zdaj mi je navadno z vsemi. Najbrž pa to največ pomeni, da ti nekdo res verjamem. Mogoče pravzaprav to, da ti verjame tisti, ki prvemu poveš. Drugače mogoče takoj misliš, da sploh ni res in še samega sebe prepričaš, da ni res.

sestra, brat

- A104 Sestra je bolj easy going. Hodi veliko tudi na Metelkovo in je tudi več v stiku s tem. Mislim, ve, da se to dogaja okrog nje, ampak se ne ukvarja s tem. Sva si malo različni. Mi je pa verjela in mi pomagala.
- B69 kaj delaš na osveščanju drugih, glede na tvojo izkušnjo? B: Prav nič. Doma sem povedal mlajšim bratom in sestram in so mogoče kakšno lekcijo potegnili iz tega, ker so mlajši.
- D17 Na srečo je prišel moj brat in ker se mu nisem javila in me ni bilo, kjer sva se zmenila, me je prišel poiskat. Še dobro. Nič mu ni bilo jasno, ko me je videl. Tako je rekel in tudi mislim si tako. Na srečo mu ni bilo nerodno in je prišel do naju, me prijel za roko in vprašal če sem vredu.
- D20 Ampak na srečo je moj brat karakter in me je samo prijel in napol odnesel v avto
- D56 Ubistvu mislim da mi je bilo to edino, kar sem potrebovala, da sva se z bratom pomenila. Pa ne toliko zato, ker bi si bila tako blizu, ampak ker je bil vpleten v vse skupaj. To mi je bilo največje olajšanje.

zdravnikov, zdravstvo

A62 Po tem so se mi začele tudi zdravstvene težave. Že ginekološko me je vse bolelo in peklo. Hkrati pa sem po vratu dobila kakor neke razjede. Že takoj naslednji dan se je začelo, potem pa se je samo stopnjevalo. Šla sem k zdravniku in mi je rekel, da ne ve kaj bi to bilo, da je neznanega izvora in da sem se najbrž nalezla v stiku s kožo. Dal mi je antibiotično mazilo in je šlo nazaj. Šla sem tudi na pregled k ginekologu. Vsi so mi rekli, da je blažje vnetje in so mi dali kremce in se je vse vrnilo nazaj in je bilo okej.

A84 Pri ginekologinji sem bila samo na pregledu. Dala sem kri in urin in je bilo vse kul. Bila sem najbolj vesela, da sem zdrava.

A117 Na zdravstvo sem se obrnila po pomoč samo posredno. Če bi bila moja ginekologinja prisotna pri pregledu, bi ji morda povedala. Ampak jo je takrat nadomeščal nekdo, ki sem ga prvič videla. In mi ni bilo v redu, da bi razlagala. Sem bila po pregledu samo vesela, da sem bila zdrava.

A118 Se ti zdi, da bi imelo smisel it na urgenco po taki izkušnji? A: Ja, če bi imeli pošlit sistem in bi nas vzeli resno

A120 S konkretnimi dokazi bi kam še šla

A121 Če bi se mi zdaj še enkrat to zgodilo in bi takoj vedela pri čem sem, da bi pomislila na to, bi šla na urgenco. Da bi vsaj imela kakšen konkreten dokaz po pregledu.

A130 Z zdravstvom imam veliko različnih izkušenj, nekateri so zelo v redu in pomagajo, nekateri pa so katastrofa. Nikoli ne veš, na kaj naletiš

B28 Si bil deležen kakšne zdravstvene pomoči? B: Kasneje, ko sem prišel v hotel. Prej pa ne.

B55 šel na policijo ali pa na urgenco, ko bi ugotovil, da se ti je to zgodilo? B: Verjamem, da če bi pri nas kogarkoli našli na tleh, ki leži, bi mu pomagal bolje kot v Moskvi.

B64 da bi se odločil oditi na policijo ali na urgenco? B: Jaz osebno mislim, da oni nimajo nekega prijateljskega odnosa. Ko so mi nekaj ukradli in sem šel na policijo in sem se jaz počutil kot nek ropar, ko so me zasliševali. Mogoče bi šel prej k zdravniku, samo da ne bi nič povedal. Bi se nekaj zmisli

C76 Če bi se zgodilo posilstvo. Bi šla preverit, da veš kaj je bilo, da preveriš, če je dejansko bilo posilstvo. Ne vem pa, kaj bi ti obisk zdravnika ali sodišča sploh pomagal. Neko potrdilo In škodovanje storilcu

C84 Mislim, da nihče niti ne pomisli, da bi šel zares v bolnico zaradi tega. Da greš prijavit ja, ampak mislim, da si večina ne upa. Se mi zdi, da se tudi posilstvo se ne jemlje resno. Ne vem zakaj, ali zaradi konzervativnosti, pomanjkljive obleke.. ne vem.

Č44 Kaj pa, da bi šla do zdravnika? Č: Na to niti pomislila nisem. V mojih kasnejših brskanjih po internetu sem odkrila, da bi lahko tudi to. Ampak to bi najbrž šla samo, če bi se mi zdelo, da res ne morem več. Da bi imela tak občutek, da mi zdravnik lahko pomaga. Ampak saj veš kako je, ko greš na urgenco in samo čakaš. Če malo pomislim, takrat, recimo zvečer, ko smo malo poštudirale, da mi je nekdo podtaknil drogo, nisem bila pri močeh. Mislim, komaj sem ustala iz postelje za na wc. Ne bi bila zmožna it na trolo, pa a urgenco in potem tam čakati. Niti če bi šel kdo z mano. Noup.

Č45 Za zdravstveno... Po mojem samo to, da ali bi že punce klicale rešilca in bi se pač samo znašla tam. Ali pa da bi me res nekaj bolelo in bi imela občutek, da mi lahko samo zdravnik pomaga. To bi moralo biti kar hudo, da bi se prepričala, da bi šla na urgenco čakati.

Č53 Hja... dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejšie primere... Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj.

Č56 Jaz saj pravim, ne bi pomislila, da bi šla k zdravniku. Ampak če razmislim, mogoče to ne bi bilo tako neumno. Mogoče pa ti odkrijejo drogo. Ne vem, kaj boš potem s tem podtakom. Vedel boš, kaj ti je bilo podtaknjeno. Recimo. Ampak kaj potem?

Č58 Pa da bi bile informacije malo zbrane na enem mestu. Če bi na tem enem mestu pisalo tudi, da lahko kontaktiraš zdravnika. Pa da bi tudi pisalo, kaj se bo tam zgodilo. A veš? A ti bojo vzeli kri? A boš samo lulal? Saj ne veš kaj bo. Mogoče preveč razmišljam. Ampak To bi bilo fino. Tudi za policijo na nek podoben princip.

D45 Kaj pa zdravniki, kdaj bi se obrnila na njih? D: To pa najbrž res ob sumu posilstva. Ne bi rekla, da bi sploh pomislila nanje v primeru podtaknjene droge. Kolikor poznam, to gre itak hitro iz telesa. Spet, dokazov nimam. Jaz bi bila slabe volje, če bi šla čakati na urgenco in oni, ker bi imeli še nekoga, za kogar bi imeli občutek, da jim sam serjem.

D46 Tu vidim bolj sistemski problem. Premalo zdravnikov preveč ljudi, ki jih rabijo. Na urgenco bi pač šla, če bi res nujno potrebovala pomoč iz kakršnegakoli razloga. Tako da v zvezi z alkoholom in drogami bi morala biti jaz najbrž koma in da bi me kdo drug spravil tja, ker sama se ne bi. Moja osebna zdravnica pa... glede na dosedanje obiske me ima najraje, če ne hodim k njej. Tako da se je izogibam. Na srečo sem kar zdrava.

D48 Vidiš kakšen smisel, da bi se v tem primeru obrnila na policijo ali zdravstvo? D: Ne. Se ne bi. Oprosti, ker nič konkretnega ne izveš od mene.

D51 Najprej si moram sploh želeti, da bi jim kaj povedala. Rečiva, da si.

D53 In da so potem oni povezani z zdravstvom, da mi vzamejo vzorce, če bi se pač kaj našlo.

policija

A64 nisem prijavila ali karkoli, ker nisem hotla it v ta postopek. Že iz štarta sem vedela, da bi izgubila.

A115 Na policijo se sploh ne bi. Zato ker sem slišala od prijateljice njene slabe izkušnje, ko je prijavila posilstvo. Rekla je, da so jo jemali neresno. Dali so ji občutek, da laže. Otežili so ji situacijo, da ji je bilo samo še slabše. In vsi pregledi na katere je morala iti so trajali eno leto. Bilo ji je psihično in fizično naporno. Tako da za to se ne bi odločila.

A116 Na policijo bi se mogoče obrnila samo s konkretnim dokazom, da je vsaj kakšna majhna možnost.

A120 S konkretnimi dokazi bi kam še šla

B31 Policaji pa mi tudi niso pustili telefonirati. Na koncu so me vzeli iz celice in so me poslali tja nekam. Sem mislil, da grem telefonirat. Ampak odprem vrata in sem prišel na neko dvorišče. Tam je bil en policaj s strojnico in to je izgledalo grozljivo. Se ne počutiš prijetno. Mi je rekel, naj grem preč in sem šel.

B55 šel na policijo ali pa na urgenco, ko bi ugotovil, da se ti je to zgodilo? B: Verjamem, da če bi pri nas kogarkoli našli na tleh, ki leži, bi mu pomagal bolje kot v Moskvi.

B64 da bi se odločil oditi na policijo ali na urgenco? B: Jaz osebno mislim, da oni nimajo nekega prijateljskega odnosa. Ko so mi nekaj ukradli in sem šel na policijo in sem se jaz počutil kot nek ropar, ko so me zasliševali. Mogoče bi šel prej k zdravniku, samo da ne bi nič povedal. Bi se nekaj zmisil

B63 Jaz osebno pa ne bi želel iti prav nikamor. (na policijo-nikamor)

C72 aj bi moralo biti drugače, da bi šla na policijo? C: Mogoče to, da to ne bi bilo tako obsojajoče v družbi.

C75 To mi je žalostno, saj se pri nas to dogaja. Se ne zavedamo, ampak je tega pri nas veliko. Zakonodaja bi se morala spremeniti. Dobro bi bilo, če bi si vsaka punca želela iti na sodišče. Čeprav se sama s tem ne strinjam popolnoma. Ne vem če. Ne vem kaj bi se moralo spremeniti, da bi realno šla prijaviti. Verjetno tega najprej ne moreš priznat nikomur, še sam sebi ne. Težko je zato it na sodišče in priznat pred vsemi. Ne vem, kaj bi se moralo spremeniti. Odnos ljudi, ki tam delajo.

C76 Če bi se zgodilo posilstvo. Bi šla preveriti, da veš kaj je bilo, da preveriš, če je dejansko bilo posilstvo. Ne vem pa, kaj bi ti obisk zdravnika ali sodišča sploh pomagal. Neko potrđilo In škodovanje storilcu

C86 Ne razumem pa, kaj imaš kot žrtev od tega, da greš na policijo. Ali imaš sploh kaj od tega? Morda, da si na glas priznaš.

C92 Ne vem, če da komu to neko zadovoljstvo. Mogoče te ni več strah, da tega, ki ti je to naredil ni več v bližini

Č43 Si pomislila, da bi dogodek prijavila na policijo? Č: Niti pomislila nisem. Itak nisem se nič spomnila. Kaj bi bil dokaz? zvečer gotovo ni bilo nič več v mene, ko sem bila toliko pri sebi, da smo se začele pogovarjat, kako se je to zgodilo in smo sploh pomislile na to možnost. Kaj naj jim rečem, da mislim, da mi je nekdo podtaknil drogo? Ni šans. Že ko sem šla prijaviti enkrat ukradeno denarnico je izgledalo, kot da sem jo sama sebi ukradla oz. da sem itak sama kriva, da so mi jo ukradli. Na policijo ne grem nikoli več.

Č46 Policija pa... Ne vem. Ne vem če kaj. Saj to je grozno rečt, ampak tudi če bi me nekdo posilil, ne vem če bi se obrnila na njih. To res prej k zdravniku. Za policijo pa... Oni vedno samo dajejo občutek, da si nekaj kriv, da si sam kriv. Kaj naj ih prepričujem, da mi je dal nekdo nekaj v pijačo. In že ko bi začela, bi vsi zavijali z očmi. In mi podali obrazec, ki naj ga izpolnim. Nima smisla.

Č47 so se mi zamerili takrat z denarnico (policija). Mi je bilo takrat kar malo žal, da sem sploh šla. Ampak saj ne vem, nimaš kaj, če te okradejo...

Č48 Kaj pa se ti zdi, da bi policija morala narediti v takih primerih? Č: Ne vem.... Nekdo tam, s katerim imaš stik... Ne. Že tisti prvi, ki te sprejme, bi moral biti bolj prijazen. Mislim prijazen. Ne vem. samo razumevajoče pokimat. Dati občutek, da je prav, da si se obrnil k njim po pomoč in da bomo zdaj nekaj naredili na tem. In potem, da bi se nekdo pogovarjal s tabo. Nekdo, ki bi ti dal občutek, da mu lahko poveš stvari in da da bi potem dobil feedback, da bodo zdaj oni nekaj naredili na tem. Tako pa takrat za denarnico. Vse sem izpolnila. Potem je bilo, kot da bi bila jaz ropar sama sebi. Totalen kriminallec. Grozen občutek. In to je bilo to. Potem se ni nič zgodilo. Ne spomnim se, a sem dobila domov enkra, dosti kasneje, neko pošto, da v zvezi s tem primerom niso nič ugotovili. ali pa sem si samo želela dobiti kakšno povratno informacijo. Ne spomnim se. Pač, ne vem. Jaz od policije ne morem pričakovati pomoči. So mi dali tak občutek in to je to.

Č53 Hja... dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejše primere... Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj.

Č58 Pa da bi bile informacije malo zbrane na enem mestu. Če bi na tem enem mestu pisalo tudi, da lahko kontaktiraš zdravnika. Pa da bi tudi pisalo, kaj se bo tam zgodilo. A veš? A ti bojo vzeli kri? A boš samo lulal? Saj ne veš kaj bo. Mogoče preveč razmišljam. Ampak To bi bilo fino. Tudi za policijo na nek podoben princip.

Č72 Torej način dela na policijski postaji bi moral biti bolj človeku prijazen, potem pa bi se obrnila po pomoč na policijo? Č: Ja, pa še to, najbrž bi morala zdaj od koga slišat dobro izkušnjo, da bi vrjela.

D41 Hahahahaha. Ne. Ljudje se takole mečkajo po veselich ves čas. Jaz sem spila pivo do konca. In naslednji dan, ko sem mogoče pomislila, da je mogoče to to, najbrž niti sledi piva in vsega alkohola ni bilo več v meni. To nima smisla. Na policiji bi se mi ziher smejali in me poslali domov. Sploh če bi šla tam pri nas prijaviti. Nisem pomislila. Niti ne vem, s čim bi kaj dokazala.

D42 V kakšnem primeru pa bi se odločila za prijavo na policijo? D: V nobenem. Ne, ne vem. Če bi imela občutek, da so me posilili. Pa to je tako, da si vsak lahko misli svoje. Mi odkrijejo alkohol ali pa še kaj drugega, kdo bo zares vedel, da sem to spila sama ali da mi je bilo kaj podtaknjeno. Kdo bo vedel, da sem se upirala ali pa se nisem upirala sexu? Sploh, če se tudi jaz ne bi spomnila? Ne vem. Morala bi biti prepričana, da imam jaz prav. In imeti kakšen dokaz. Čene nima smisla. Je vsaka minuta na policiji izgubljena. Pa potem še kakšni postopki naprej. Ne vem. Ne bi.

D43 Kaj pa bi moralo biti drugače, da bi se obrnila na policijo? D: Haha, sanja svinja kokoruz. Ne vem. Me ne mika, da bi šla k njim.

D44 Pokazati kaj človeške plati, ne pa zgolj uniformirane. So me enkrat ustavili, ko sem šla iz službe. Po 12 urah dežurstva in prej celem tednu dela v službi so me ustavili. Valda sem bila cela munjena in sem zgledala zadeta. Samo domov sem hotela prit in it spat. No me ustavijo in so bili prav nesramni. So me obdolžili da sem pijana in zadeta. Takoj pihat. Okej, nič. Potem smo se pa pregovarjali, da moram it na odvzem urina, ker sumijo, da vozim pod vplivom drog. Jao, pa sem jim komaj dopovedala, da bi šla spat po toliko urah v službi. Sta me na koncu spustila najbrž samo za to, ker sem rekla, da če bom še malo nekje, da bom potem zagotovo zaspala za volanom. Meni se je to zdel kriminal. Kot da prvič vidijo zaspanega človeka za volanom in da še nikoli niso srečali zadetega človeka, ki običajno ni pogovorljiv, čudno vozi.... kar kocine mi gredo pokonci.

D48 Vidiš kakšen smisel, da bi se v tem primeru obrnila na policijo ali zdravstvo? D: Ne. Se ne bi. Oprosti, ker nič konkretnega ne izveš od mene.

D51 Najprej si moram sploh želeli, da bi jim kaj povedala. Rečiva, da si.

D52 Mislim, da vseeno grem na policijo. Tam povem, da sem prepričana, da mi je fant podtaknil drogo. In odziv je, da me pogledajo z očmi, v katerih ni prezira. Da me potem sprejmejo mogoče nekje drugje, ne da izpolnjujem vprašalnik za pultom. Se nekdo z mano pogovarja tako, da jaz čutim, da mi verjame in ne zavija z očmi vsakič, ko rečem, da nisem prepričana ali da se ne spomnim.

D53 In da so potem oni povezani z zdravstvom, da mi vzamejo vzorce, če bi se pač kaj našlo.

D54 Ubistvu samo neka človeška toplota pri pogovoru in občutek, da mi verjamejo. Potem mi je že skoraj vseeno, če steče postopek naprej.

Č49 Mislim... damora biti to nekdo, ki ga jaz poznam in mu zaupam. A razumeš kaj mislim. Policaj ali pa zdravnik, mogoče bi res morali za prvi stik naštimat samo take tople, srčne ljudi. Ki ti dajo občutek... domačnosti. Joj, kako naj rečem... Da ti dajo občutek, da jim lahko zaupaš. In da ti dajo občutek, da se bo potem tudi nekaj zgodilo. Mislim, da se bo ukrepalo. To potrebujem.

dogodka ne prijavi

A64 nisem prijavila ali karkoli, ker nisem hotla it v ta postopek. Že iz štarta sem vedela, da bi izgubila.

A115 Na policijo se sploh ne bi. Zato ker sem slišala od prijateljice njene slabe izkušnje, ko je prijavila posilstvo. Rekla je, da so jo jemali neresno. Dali so ji občutek, da laže. Otežili so ji situacijo, da ji je bilo samo še slabše. In vsi pregledi na katere je morala iti so trajali eno leto. Bilo ji je psihično in fizično naporno. Tako da za to se ne bi odločila.

B57 Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli... Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šans, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo.

B63 Jaz osebno pa ne bi želel iti prav nikamor. (na policijo-nikamor)

B66 Zakaj bi sploh želel prijaviti dogodek nekam, ko veš, da se ne bo nič zgodilo. Samo neprijetno bo.

C46 Si razmišljala, da bi dogodek prijavila? C: Ne,

C71 bi šla na policijo po dogodku podtaknjene droge? C: Ne bi šla. Tudi če bi se kaj hujšega naredilo. Dvomim.

C79 Ne vem če bi jaz lahko nekoga na sodišču obtožila in rekla, da je bil on tisti. Moje mnenje. Če greš, pa morda res pomagaš drugim puncam, da priznajo.

C92 Ne vem, če da komu to neko zadovoljstvo. Mogoče te ni več strah, da tega, ki ti je to naredil ni več v bližini

C48 Bolj, kot da nekoga drugega... njega so pretepli isti večer. To sem izvedela naslednji dan. Jih je fasal. (karma opravi svoje)

C78 Storilec, ki je to grozno dejanje storil, enkrat bo življenje že poskrbelo za njega. (karma opravi svoje)

Č43 Si pomislila, da bi dogodek prijavila na policijo? Č: Niti pomislila nisem. Itak nisem se nič spomnila. Kaj bi bil dokaz? zvečer gotovo ni bilo nič več v mene, ko sem bila toliko pri sebi, da smo se začele pogovarjat, kako se je to zgodilo in smo sploh pomislile na to možnost. Kaj naj jim rečem, da mislim, da mi je nekdo podtaknil drogo? Ni šans. Že ko sem šla prijaviti enkrat ukradeno denarnico je izgledalo, kot da sem jo sama sebi ukradla oz. da sem itak sama kriva, da so mi jo ukradli. Na policijo ne grem nikoli več.

Č44 Kaj pa, da bi šla do zdravnika? Č: Na to niti pomislila nisem. V mojih kasnejših brskanjih po internetu sem odkrila, da bi lahko tudi to. Ampak to bi najbrž šla samo, če bi se mi zdelo, da res ne morem več. Da bi imela tak občutek, da mi zdravnik lahko pomaga. Ampka saj veš kako je, ko greš na urgenco in samo čakaš. Če malo pomislim, takrat, recimo zvečer, ko smo malo poštudirale, da mi je nekdo podtaknil drogo, nisem bila pri močeh. Mislim, komaj sem ustala iz postelje za na wc. Ne bi bila zmožna it na trola, pa a urgenco in potem tam čakati. Niti če bi šel kdo z mano. Noup.

Č46 Policija pa... Ne vem. Ne vem če kaj. Saj to je grozno rečt, ampak tudi če bi me nekdo posilil, ne vem če bi se obrnila na njih. To res prej k zdravniku. Za policijo pa... Oni vedno samo dajejo občutek, da si nekaj kriv, da si sam kriv. Kaj naj ih prepričujem, da mi je dal nekdo nekaj v pijačo. In že ko bi začela, bi vsi zavijali z očmi. In mi podali obrazec, ki naj ga izpolnim. Nima smisla.

Č56 Jaz saj pravim, ne bi pomislila, da bi šla k zdravniku. Ampak če razmislim, mogoče to ne bi bilo tako neumno. Mogoče pa ti odkrijejo drogo. Ne vem, kaj boš potem s tem podtakom. Vedel boš, kaj ti je bilo podtaknjeno. Recimo. Ampak kaj potem?

Č71 Zato bi bilo dobro, da bi se to prijavljalo policiji. In tudi zdravniki morda beležijo statistiko. Sploh na urgenci. Vendar če se to ne prijavlja, pa res ni nikjer zabeleženo. Č: To imaš prav. Ampak, zame pa to ni dovolj. Da bom šla do njih samo za to, da bom pomagala statistiki. Bi se moralo pa nekaj kar spremeniti.

D50 uniformirani ljudje mi dajejo občutek, da moram jaz uporabiti vse svoje sposobnosti, da jih prepričam, da imam prav in da govorim resnico. Kdo pa sem jaz, da jih moram prepričati o tem, kar se mi dogaja? In kdo pa so oni, da mi ne morejo verjeti na besedo? Nima smisla.

terapevt, psihiater

A59 Njemu sem povedala in je bil zgrožen (terapevtu). Vprašal me je, če vem, kaj je droga za posilstvo

A60 mi je opisal vse, kako to deluje, kakšni so simptomi, znaki, kako je to. Rekel mi je, da sem prevzela tipično vlogo žrtve, da sem si zanimala

A76 mi terapevt pomaga. Igrava te psiho drame

A74 Naprej pa sem s svojim terapevtom govorila o tem

A107 Pri psihiatrih je katastrofa. Pri psihiatru niti pomislila nisem, da bi povedala. Ona mi že o vsakdanjih stvareh ne verjame. Če ji rečem, da se mi je stanje poslabšalo mi reče, da je vreme tako. In da če rečem kaj od faksa, rače, da je pri vseh tako...

A83 Kaj pa ti je najbolj pomagalo, da si šla čez dogodek? A: Terapevt

A85 Nikomur pa nisem povedala, da se mi je to zgodilo. Terapevt je želel, da bi. Rekel je tudi, da mi lahko pomaga pri tem.

A106 Bi potrebovala v vsakem primeru neko strokovno pomoč po tem dogodku? A: Ja. Da bi nekomu povedala in dobila strokovno in objektivno mnenje

A108 terapevt pa je samoplačniško. K terapevtu hodim že od takrat, ko so se mi začele težave. Vse je bilo že zelo v redu, potem pa se je ogromno nekih slabih stvari zgodilo in sem spet padla povsem dol. Ampak po vsem tem je potem le šlo na bolje. Dobila sem tudi službo. Vrnila sem se na faks.

A109 Povedal mi je preverjena dejstva. Ima ogromno knjižnico o različnih stvareh. Si lahko tudi izposodim kaj, če me zanima. Vaje mi je dal. Poslušal me je. Svetoval. Ker me tudi že tako dobro pozna, je še bolje vedel, kako je to vplivalo name. Ves čas uporablja ustvarjalna sredstva. Velikokrat uporabljava psihodramo vlog. Delava analizo sanj. Ker ta dogodek tudi sanjam. Spoštoval pa je tudi mojo odločitev. Čeprav je bil naklonjen temu, da bi dogodek prijavila in mi je rekal, da mi bo pri tem pomagal. Ampak je upošteval, da tega nisem želela. In dogodek še vedno večkrat omenjava. Zanima ga, kako se počutim glede tega dogodka.

A114 Terapevt pravi, da to ni ravno dobro. Pogovarja se z mano. Predstavlja mi dejstva in me sprašuje, koliko pijem in kaj pijem, koliko spijem in če je bilo že kdaj tako, da se ne bi nič spomnila in potem napelje iz teh dejstev na ta dogodek in da nekako nisem sama kriva in da ni bila samo navadna pijača.

C60 Hodila sem pol leta na terapijo. V zvezi z vsemi stvarmi. Ker sem postala tesnobna

C61 Takrat se mi je toliko stvari nabralo v podzvesti. Čeprav sem taka oseba, da povem stvari, ampak hkrati potlačim. Ker vedno hočem najti razlog, da sem kriva jaz in ne nekdo drug. Na sebe dajem stvari. Natlačilo se mi je toliko stvari, da se mi je to izražalo s tesnobo in sem rekla, da s tem ne bom živela. Vendar mi terapevtka ni ustrezala. Pol leta sem hodila k njej, ampak sem se že lagala o mojih občutkih in čustvih na najinih terapijah. To pa ni to. Nisva se ujeli. Ne rečem da je slaba terapevtka, ampak jaz se nisem počutila. Sicer sem zdaj malo boljše. Bom videla, kako bo življenje naprej. Pomagala mi pa dosti ni. Verjetno je tudi začutila to mojo blokado, za določene tematike.

C68 nekoga, ki ga bom začutila.

C77 Meni se zdi bolje, če greš k terapevtu. Se mi zdi pomembnejše, da samega sebe spucaš. Se mi zdi bolje, da poskrbiš za sebe. Sam pri sebi.

Č52 Si ne predstavljam. Mogoče bom izpšadla kot skrajno nezaupljiva oseba, ampak pri taki stvari bi že skoraj moral imeti nekega poznanega strokovnjaka. Potem bi se mogoče lahko zatekel k nekemu strokovnjaku po pomoč. Sploh če bi potreboval strokovni pogovor. Morda sem jaz dobila dovolj od pogovarjanja s prijateljicami. Ker se ne bi zatekla nikamor drugam po kakšno pomoč. Tudi, ko sem imela občutek, da sem taka malo depresivna. Meni se zdi da zato, ker sem dobila nek čuden občutek v povezavi s tem, da se je to zgodilo ravno meni in zakaj ravno meni... Nekaj časa sem se kar obremenjevala s tem. Ampak potem sem se res pogovarjala z najboljšo prijateljico od tega in ona je bila to, kar sem takrat potrebovala. Nisem pomislila, da bi iskala kakšno pomoč. Kakšnega terapevta. Noup.

socialno delo

A126 se ti zdi socialno delo kompetentno za nudenje pomoči žrtvam? A: Definitivno.

A127 CSD kot možen vir pomoči pri tovrstni izkušnji? A: Možno bi bilo.

A128 Bolje pa se mi zdi, da bi obstajala neka posebna ekipa za pomoč. Socialno delo ima dovolj znanj o drogah in o delu z uporabniki.

A131 Pri socialnih delavcih pa nikoli nisem iskala pomoči. Niti na CSDju ne. Kadarkoli sploh.

B67 Bi bilo lažje, če bi obstajala neka služba, namenjena ljudem s tako izkušnjo, socialna ali terapevtska služba? Da bi se lahko oglasil pri njih in bi potem od tam naprej vodili postopek? B: Mogoče pa bi. Če bi seveda tudi vedel, da to obstaja. To mogoče bi.

B80 vendar dokler nisem spoznal svoje žene nisem vedel nič o socialnem delu in takrat bi mislil, da ne morejo pomagat. Zdaj pa imam o socialnem delu boljše mnenje, prej pa sploh nisem nič vedel o tem. Človek, ki se v življenju s socialnim delom ni srečal, ne more po misliti na njihovo pomoč. Drugače pa bi vedel, da je tam marsikaj. Vendar, če bi prišel na CSD, pe ne vem, kaj bi se zgodilo. Kam bi te sploh usmerili?

C68 nekoga, ki ga bom začutila.

C112 pomoč socialnega dela na tem področju? C: Več poudarka na izkustvu. Pogovori. Ker psihiatri predpisujejo samo tablete, socialno delo pa dela na pogovoru.

C113 Več poudarka bi bilo potrebnega že tekom študija, saj bo tega in vsega najbrž vedno več v tej moderni družbi. Mogoče se bolj odpirajo te teme, je več uporabnic in uporabnikov. Prej je bila mogoče še bolj tabu tema kot je zdaj. Če si želimo, da bo več ljudi spregovorilo o tem, jih moramo znat tudi dobro podpret.

Č53 Hja... dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejše primere... Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj.

D59 Kaj pa socialno delo, bi se obrnila k njim na pogovor? D: Ne. Mislim, da je to taka tematika, da moraš govoriti z nekom, ki ti je blizu. Ne z nekom, ki ga ne poznaš. Saj ne rečem, da mi ne bi vrjeli. Ampka ne vem. Mi ni, da bi šla tako neki tretji osebi razlagat moje težave. Ne vem niti, kako bi mi lahko pomagala.

D60 Jaz nisem čutila potrebe. Me vse skupaj res ni bremenilo, da bi to zares pomagalo. No, da bi čutila potrebo.

D61 Se ti zdi, da ima socialno delo kompetence na tem področju? D: Hja, bolj kot policaji in zdravstvo. Če je človek na mestu, najbrž ja. Da ti dajo občutek, da ima smisel, da si se obrnil k njim. Drugače pa ne. Dobro je, če bi vedel, da neke obstaja taka oseba na takem delovnem mestu. Potem bi se tudi zaradi življenja samega obrnila k njej.

D63 Ampak pomislila pa nisem na to (na pomoč socialne službe)

D66 poznaš kakšno organizacijo, ki bi lahko pomagala v primeru podtaknjene droge? D: Nimam pojma.

nekdo, ki mu lahko zaupaš

A74 Naprej pa sem s svojim terapevtom govorila o tem

A81 Vsi so mi verjeli. Povedala pa sem res samo bližnjim. Sestri. Prijateljicam

A102 Prijateljice so bile podporniške

B72 Najbolj ti pomaga, da imaš nekoga ob sebi, ki mu zaupaš. To je največ

C45 Srečna sem bila, ker sem imela poleg sebe prijateljico.

C125 Tudi jaz poskušam vse punce resno vzeti. Če je ona to začutila in ji to ni bilo to. Že če se ti je zaupala, je dala nekaj ven iz sebe.

C42 Zato je ful pomembno, da imaš okrog ljudi, ki lahko poskrbijo za tebe. Potem ti nihče nič ne more. Če pa ostaneš sam je problem. Zato jaz v klubih skrbim tudi za druge punce. Ko kdaj vidim katero. Grozno mi je, ko so vsi sluzavci okrog nje in nima nobene prijateljice. Zato sem za kakšno že poskrbela, ki jo je treslo.

C100 Če imaš okrog sebe ljudi, ki jim zaupaš, jim prej poveš. Mislim pa, da rabiš čas. Sam s sabo. Hitro pa lahko to zapreš sam vase in potlačiš, da se ti to sploh ni zgodilo. Mislim, da preden sploh dojameš, da se ti je to zgodilo morda traja. Potrebuješ krog ljudi, za katere veš, da te ne bodo obsojali.

Č87 ampak tisti, ki res lahko najbolje pomagajo, pa so prijatelji.

Č50 Pravzaprav sem dobila vso pomoč, ki sem jo potrebovala. Nekoga, ki me je pripeljal varno, celo in živo domov. In potem je ena še ostala z mano. Nekoga, ki mu zaupaš, da bo poskrbel zate, če bo kaj narobe. To.

D47 Ne zdravniki ne policaji. Verjamem, da si sama lahko najbolje pomagam.

D58 Pa zdaj mi je navadno z vsemi. Najbrž pa to največ pomeni, da ti nekdo res verjamem. Mogoče pravzaprav to, da ti verjame tisti, ki prvemu poveš. Drugače mogoče takoj misliš, da sploh ni res in še samega sebe prepričaš, da ni res.

B36 sodelavci in tisti, ki so bili s tabo? B: So vrjeli.

B41 Vsem tistim, ki so bili takrat z mano in prijateljem iz Moskve. Doma pa domačim. V službi nisem razlagal. To sem šele čez nekaj let povedal tudi drugim.

B61 Povedal bi doma, najprej kakšnemu frendu. Res nekemu bližnjemu.

B69 kaj delaš na osveščanju drugih, glede na tvojo izkušnjo? B: Prav nič. Doma sem povedal mlajšim bratom in sestram in so mogoče kakšno lekcijo potegnili iz tega, ker so mlajši.

C26 Druga je bila pa z mojo prijateljico, ko sva šli skupaj na morje. Tam sem pa jaz skrbela zanjo. Šli sva s tremi neznanimi fanti v njihovo hotelsko sobo. Prijateljica je želela it, ker so imeli travo, bilo so Nizozemci. Želela je kaditi, da jutri ne bo imela mačka. Bila pa je res pijana. Jaz sem ji rekla, da ne bi šla s tremi neznanimi fanti v neko sobo. Ampak je rekla, da gre sama, če ne grem z njo. Potem sem šla raje z njo, kot da jo pustim samo.

C50 Osebe, ki so mi blizu, so mi verjele. So tudi na splošno takšne, da me poslušajo. Tudi jaz vedno zmeraj želim dati človeku občutek, da mu verjamem. Eni pa so mi rekli ja, da sem se ga napila.

C58 Mislim, da sem mlajšemu bratu povedala. Si veliko poveva. Tistim, ki jim bolj zaupam.

Č21 Sprva nisem mislila, vendar me je šefica hotela odpustiti. Ker je to neodgovorno, da se ga grem napit in potem ne morem v službo. Na to sem ji seveda povedala, da sem šla sicer žurat, ampak da nisem toliko pila. poveš v službi, ker si v to prisiljen

Č41 Potem pa sem postopoma začela mojim prijateljicam pripovedovat o tem. Nekak nisem vedela, če mi bodo verjele. Sploh po tem kar je bilo v službi. Ampak so mi. Se jim je zdelo neverjetno, ampak so mi verjela. Pa mlajši sestri, ki je bila takrat maturantka.

Č42 Preostali družini pa ne? Č: Že tega ne odobravajo, da sploh kaj pijem. Ne ne, to so stvari, o katerih se ne pogovarjamo.

D40 Najprej nikomur. No pač, z bratom sva skupaj razkrivala te spletke. Potem sem pa povedala prijateljicam. Počasi tudi sodelavcem. Sčasoma je postala taka anekdota. Res ne jemljem tega tako skrajno resno.

A85 Nikomur pa nisem povedala, da se mi je to zgodilo. Terapevt je želel, da bi. Rekel je tudi, da mi lahko pomaga pri tem. - nikomur

(tisti, ki jim ne poveš)

C59 Sorodnikom ne vem če bi lahko. Ker so zelo verni. Obsojajo. Zelo so konzervativni. Že to da grem jaz ven pit je grozno in imajo veliko za povedat. Potem da bi še to povedala, bi rekli da sem se nosila in da sem toliko spila. Tako da se rajši ne spuščam v te zadeve.

Č42 Preostali družini pa ne? Č: Že tega ne odobravajo, da sploh kaj pijem. Ne ne, to so stvari, o katerih se ne pogovarjamo.

Č69 Zaupaš tistim, ki jim zaupaš, ostalim pa ne poveš. Kaj bi se ukvarjal z nekom, ki misliš, da ti ne bo verjel. Ne bom trosila energije, da bom nekoga prepričala, da se mi je nekaj zares zgodilo.

sodelavci

B36 sodelavci in tisti, ki so bili s tabo? B: So vrjeli.

B37 Oni so bili vsi panični, ker ko bi zjutraj mogli iti, mene ni bilo v recepciji. Soba je bila prazna. Jih je skrbelo.

B41 Vsem tistim, ki so bili takrat z mano in prijateljem iz Moskve. Doma pa domačim. V službi nisem razlagal. To sem šele čez nekaj let povedal tudi drugim.

B57 Zdaj se spomnim, da me je bilo zelo sram, ko se mi je to zgodilo. Če ne bi padel v to, ko so me iskali in ker so ljudje to vedeli... Drugače pa ne bi nikomur povedal, ker bi mi bilo nerodno. Ni šansa, da bi kam šel in komu povedal. Ljudi je sram. Sram te je, da si padel v to situacijo.

Č20 Seveda so vsi, tako sodelavci kot šefica mislili samo to, da sem se ga napila

Č25 Tudi sodelavci ti niso vrjeli? Č: Ne. Mogoče ena sodelavka, ki sva se res še najbolje razumele. Ostali mi niso.

sam sebi – psihofizično okrevanje žrtve

A82 Najbolj jaz sama nisem verjela, da se je to zgodilo. In sem opravičevala dogodek. Še danes en del mene hoče verjeti v dobro ljudi. Da sem bila jaz kriva, čeprav racionalno verjamem v to opcijo z drogo. To je tipično, kako opravičujem storilca.

C47 se mi zdi, da moraš to sam predelat.

C100 Če imaš okrog sebe ljudi, ki jim zaupaš, jim prej poveš. Mislim pa, da rabiš čas. Sam s sabo. Hitro pa lahko to zapreš sam vase in potlačiš, da se ti to sploh ni zgodilo. Mislim, da preden sploh dojameš, da se ti je to zgodilo morda traja. Potrebuješ krog ljudi, za katere veš, da te ne bodo obsojali.

C101 Jaz sem sicer odprta oseba, povem ene stvari. Težko pa sprejemam neka mnenja. Ko mi nekdo reče, saj bo šlo čez ali pa pa me primerja s kom drugim. To mi gre res na živce. Vem, da mi želijo pomagat, ampak to mi ni všeč. Zato sem potem včasih za kaj tudi tiho in sama premlevam. Verjetno zaupen krog ljudi, varen krog ljudi in čas. In da poskušaš bit čim bolj v stiku s sabo. Da prepoznaš znake, karkoli se ti dogaja v telesu. Čeprav je to nek "next level". Da sam sebe opazuješ. Da se mogoče sam s sabo pogovarjaš. Če ne moreš nikomur povedat, da greš pred ogledalo in sebi poveš. Če res ne moreš nikomur drugemu zaupat.

Č54 Ne vem če sem sploh razmišljala, da kaj potrebujem... Razen miru in spanja. Ne vem. Pogovor s prijateljico. Pojma nimam.

D47 Ne zdravniki ne policaji. Verjamem, da si sama lahko najbolje pomagam.

D65 Če se kaj poznam, bi najbrž mlela sama s sabo

druga pomoč

A140 Center za mentalno zdravlje se mi zdi tudi primeren kraj za iskanje take pomoči. Mislim, da bi tudi oni znali usmeriti človeka naprej.

A132 Drogart nekaj. Čeprav sem tudi do njih skeptična. Sestra je bila na njihovi zabavi. Ampak je bilo tam potem ogromno drog. Ne gre skupaj. Čeprav njihova spletna stran je pa super. (nvo)

B75 Sigurno bi mi pomagalo, če bi ves ta sistem imel neko dognano pot, ki bi dala človeku občutek, da se ve, kaj se dela in dogaja

B60 Lahko bi se o tem več pisalo. Da bi to postala bolj splošno znana tema.

B77 Definitivno mislim, da bi pomagalo, če bi se več govorilo.

Č55 Mogoče neke na internetu dostopne informacije. Če nimaš nikogar, nekega zaupnega prijatelja ali sorodnika, ki bi mu lahko povedal, kaj se je zgodilo in da ti pomaga. Neke informacije recimo, kaj sploh lahko narediš.

Č58 Pa da bi bile informacije malo zbrane na enem mestu. Če bi na tem enem mestu pisalo tudi, da lahko kontaktiraš zdravnika. Pa da bi tudi pisalo, kaj se bo tam zgodilo. A veš? A ti bojo vzeli kri? A boš samo lulal? Saj ne veš kaj bo. Mogoče preveč razmišljam. Ampak To bi bilo fino. Tudi za policijo na nek podoben princip.

Č60 Mislim, da bi bile bolj uporabne informacije nekje na internetu zbrane na kup. To sem jaz pogrešala, ko sem se lotila raziskovat to. Neki članki so. DrogArt ima nekaj malega. Ampak porabiš več časa, da sploh kaj najdeš, kot pa dobiš nekih informacij.

D28 To mi je bilo čudno. Zaradi tega sem potem začela raziskovat stvari in sem posumila, da mi je bila podtaknjena droga. Kar malo smešno se mi je zdelo, da se je to lahko zgodilo na vaški veselici. Droge, haha.

Informacije (ideje)

A119 Zadnjič mi je razlagala ena iz Amnestija da zbirajo sredstva za program varnih sob z idejo, da če se ti zgodi posilstvo ali podtaknjena droga, da lahko prideš k njim na urgenco in ti takoj opravijo teste.

A123 In da bi bila neka ekipa, ki jo lahko pokličeš in bi prišla tudi na teren. Oziroma vsaj nekdo, ki bi te usmeril, kaj zdaj

A124 če bi bil v Ljubljani nek varen kraj za zabavo. Klub, kjer bi bili primerno usposobljeni varnostniki in vodstvo.

B67 Bi bilo lažje, če bi obstajala neka služba, namenjena ljudem s tako izkušnjo, socialna ali terapevtska služba? Da bi se lahko oglasil pri njih in bi potem od tam naprej vodili postopek? B: Mogoče pa bi. Če bi seveda tudi vedel, da to obstaja. To mogoče bi.

B68 Prej, kot da bi šel na policijo. Neka neuradna telefonska linija bi bila v redu.

B74 Ko se ti zgodi nekaj hudega, bi jaz hotel imeti nekoga, ki me razume in si predstavljaš, da te najbolj lahko razume nekdo, ki je doživel nekaj podobnega kot ti.

B75 Sigurno bi mi pomagalo, če bi ves ta sistem imel neko dognano pot, ki bi dala človeku občutek, da se ve, kaj se dela in dogaja

B60 Lahko bi se o tem več pisalo. Da bi to postala bolj splošno znana tema.

B77 Definitivno mislim, da bi pomagalo, če bi se več govorilo.

C106 Res bi bilo fino, če bi bil nek prostor, kamor bi se punce lahko zateleale in da bi bil tam nekdo poleg njih.

C90 Jaz sem za to, da se da prostor puncam, ki se jim je to zgodilo. Storilci bi morali dobiti neko zaporno kazen, ker se tega sploh ne jemlje kot kriminal, kar je žalostno. Ampak potem se spet usmerimo v nekoga, ki je bil nasilen in ne v žrtev. Moje mnenje je, da se pozornost s tem obrne na napačno smer. Pozabi se spet na žrtev. Povdarek postane na tem, za kako dolgo bomo nekoga zaprli in ne kako dolgo bomo pomagali neki žrtvi.

C108 Telefon se mi zdi kar. Ampak v takem stanju ne moreš poklicat. Mislim, je problem, kdaj bi lahko to zaznal in kdaj bi lahko poklical. Ampak potem, če se ti je karkoli zgodilo in če si v šoku. Pa ne moreš poklicat. Res odvisno od situacije.

C110 Če bi takrat jaz sploh realno poštudirala, če bi bil realno telefon... Vržamem, da če bi mi kdo rekel, pojdi peš domov, sama in se bova pogovarjala po telefonu... Mi je tako, saj se pogovarjava po telefonu, ampak če kdo pride, kaj boš skočil čez enkran ven k meni...

Č53 Hja... dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejše primere... Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj.

Č55 Mogoče neke na internetu dostopne informacije. Če nimaš nikogar, nekega zaupnega prijatelja ali sorodnika, ki bi mu lahko povedal, kaj se je zgodilo in da ti pomaga. Neke informacije recimo, kaj sploh lahko narediš.

Č58 Pa da bi bile informacije malo zbrane na enem mestu. Če bi na tem enem mestu pisalo tudi, da lahko kontaktiraš zdravnika. Pa da bi tudi pisalo, kaj se bo tam zgodilo. A veš? A ti bojo vzeli kri? A boš samo lulal? Saj ne veš kaj bo. Mogoče preveč razmišljam. Ampak To bi bilo fino. Tudi za policijo na nek podoben princip.

Č59 Mogoče bi bila uporabna, ampak ne vem če prav zelo. Takrat ko se ti to zgodi itak ni haska... Mogoče, če bi se kakšen prijatelj spomnil poklicat.

Č60 Mislim, da bi bile bolj uporabne informacije nekje na internetu zbrane na kup. To sem jaz pogrešala, ko sem se lotila raziskovat to. Neki članki so. DrogArt ima nekaj malega. Ampak porabiš več časa, da sploh kaj najdeš, kot pa dobiš nekih informacij.

D28 To mi je bilo čudno. Zaradi tega sem potem začela raziskovat stvari in sem posumila, da mi je bila podtaknjena droga. Kar malo smešno se mi je zdelo, da se je to lahko zgodilo na vaški veselici. Droge, haha.

INOVACIJE

A119 Zadnjič mi je razlagala ena iz Amnestija da zbirajo sredstva za program varnih sob z idejo, da če se ti zgodi posilstvo ali podtaknjena droga, da lahko prideš k njim na urgenco in ti takoj opravijo teste.

A123 In da bi bila neka ekipa, ki jo lahko pokličeš in bi prišla tudi na teren. Oziroma vsaj nekdo, ki bi te usmeril, kaj zdaj

A124 če bi bil v Ljubljani nek varen kraj za zabavo. Klub, kjer bi bili primerno usposobljeni varnostniki in vodstvo.

A128 Bolje pa se mi zdi, da bi obstajala neka posebna ekipa za pomoč. Socialno delo ima dovolj znanj o drogah in o delu z uporabniki.

A129 Da bi službe pri tem sodelovale med seboj. Da bi bili prijazni in bi se potrudili verjet, tudi če ne bi.

A142 Preventivne ideje informiranja. Hm, plakati na klubih. Ampak mislim, da se klubi ne bi strinjali. V klubih bi bile kakšne intervencijske ekipe. Medicinske sestre bi bile lahko del kolektiva kluba. Mogli bi tudi poostriť pogoj zaposlovanja varnostnikov, da bi dejansko opravljali to delo.

B59 Mogoče bi bilo lažje, če bi človek lahko govoril z nekom, ki se mu je to že zgodilo.

B67 Bi bilo lažje, če bi obstajala neka služba, namenjena ljudem s tako izkušnjo, socialna ali terapevtska služba? Da bi se lahko oglasil pri njih in bi potem od tam naprej vodili postopek? B: Mogoče pa bi. Če bi seveda tudi vedel, da to obstaja. To mogoče bi.

B75 Sigurno bi mi pomagalo, če bi ves ta sistem imel neko dognano pot, ki bi dala človeku občutek, da se ve, kaj se dela in dogaja

B77 Definitivno mislim, da bi pomagalo, če bi se več govorilo.

B79 Taksiste bi bilo potrebno izobraziti, da bi v takih primerih lahko koga poklicali, če bi bila neka čudna situacija.

B81 Dejstvo je, da je to res problem, ker ljudje o tem ne govorijo. Obveščanje bi pomagalo. In izobraževanje institucij, zdravnike in policaje, ki so pristojni na področju. Da bi bilo vsem bolj jasno, da je to problem, ki obstaja in da je ljudem, ki se jim to zgodi treba pomagati in da ko bi prišlo do teh situacij, se ob tem ne bi čudili in si mislili, kaj zadaj.

C74 v Sloveniji ni skupine za punce ali kogarkoli ki bi bil zlorabljen. Ničesar ni.

C90 Jaz sem za to, da se da prostor puncam, ki se jim je to zgodilo. Storitci bi morali dobiti neko zaporno kazen, ker se tega sploh ne jemlje kot kriminal, kar je žalostno. Ampak potem se spet usmerimo v nekoga, ki je bil nasilen in ne v žrtev. Moje mnenje je, da se pozornost s tem obrne na napačno smer. Pozabi se spet na žrtev. Povdarek postane na tem, za kako dolgo bomo nekoga zaprli in ne kako dolgo bomo pomagali neki žrtvi.

C91 Razmišljala sem, da bi lahko ustanovila skupine, ker so to stvari, o katerih bi se morali pogovarjati in deliti zgodbe med sabo

C94 osebna terapija ali pa skupinska terapija, kjer imajo ljudje podobne izkušnje. Vendar bi me skrbelo, da bi v taki skupini prišlo do tekmovalnosti. Mene bi skrbelo, da bi poslušala druge, zase bi mislila, da ni tako hudo, sebe pa bi potisnila nazaj. Ne vem kako naj ti razložim

C95 Vsaka zgodba je za sebe močna. Danes pa se včasih preveč zgodbe primerjajo med sabo. Pa vsak s svojo zgodbo drugače razmišlja in potrebuje drugačen čas okrevanja. Vsak drugače doživlja. Nekdo bo padel v depresijo, komu pa ne bo pustilo hujših posledic. Odvisno je od posameznika. Danes pa preveč vse primerjamo med sabo. Kakšna je travma, kako je močna, kako moraš biti ti močan. Ne vem, kako bi bilo to v skupini.

C106 Res bi bilo fino, če bi bil nek prostor, kamor bi se punce lahko zatele in da bi bil tam nekdo poleg njih.

C96 Potrebna bi bila neka spodbuda, za vključitev v take skupine

C102 Mogoče bi ti že na SOS telefonu lahko kaj pomagali.

C103 Bi bilo pa pametno, da bi to obstajalo. Saj najbrž prav takrat ne bi ugotovil ali pomislil. Ampak ko bi zaznal neke občutke, da lahko nekam pokličeš, če si sam. Da se počutiš tako in tako, da si živčen in imaš občutek, da se bo nekaj zgodilo. Kam lahko grem (telefon)

C104 Ali pa da bi bil v Ljubljani nek prostor, kamor bi lahko šel, če bi zaznal da se bo zgodilo.

C133 Mogoče bi morali imeti v srednji šoli kakšne take delavnice

Č77 Ja najbrž, da bi vsi delili naše izkušnje. Tudi take, s podtaknjenimi zadevami, ki niso samo droge, pa vseeno škodujejo. Da bi mogoče mediji oglaševali, kaj lahko narediš, če se ti zdi, da ti je bila podtaknjena droga. To recimo, da pojdi prijaviti. To bi gotovo dalo komu sploh idejo, da gre prijaviti na policijo in morda niso vsi tako proti policiji kot jaz.

Č85 Morda bi bilo potrebno organizirati za vse, ki delajo v klubih in lokalih nek tečaj. Da bi bili dolžni pomagati ljudem.

Č86 Čeprav je spet tanka meja med tem, kdaj se nekdo onesvsti ker je tako pijan, in kdaj se komu nekaj podtakne. Bi potrebovali strokovnjake na tem področju, ki bi to konkretno raziskovali. Mogoče bi to tudi pomagalo pri pomembnosti same problematike.

-Č52 Si ne predstavljam. Mogoče bom izpšadla kot skrajno nezaupiva oseba, ampak pri taki stvari bi že skoraj moral imeti nekega poznanega strokovnjaka. Potem bi se mogoče lahko zatele k nekemu strokovnjaku po pomoč. Sploh če bi potreboval strokovni pogovor. Morda sem jaz dobila dovolj od pogovarjanja s prijateljicami. Ker se ne bi zatelela nikamor drugam po kakšno pomoč. Tudi, ko sem imela občutek, da sem taka malo depresivna. Meni se zdi da zato, ker sem dobila nek čuden občutek v povezavi s tem, da se je to zgodilo ravno meni in zakaj ravno meni... Nekaj časa sem se kar obremenjevala s tem. Ampak potem sem se res pogovarjala z najboljšo prijateljico od tega in ona je bila to, kar sem takrat potrebovala. Nisem pomislila, da bi iskala kakšno pomoč. Kakšnega terapevta. Noup.

D91 Ja verjetno bi se moralo o problemu več govoriti. Nagovarjati storitce, da se to ne dela. Kot se ne ubija. Ali ne pije alkohola za volanom no, da nisem tako ekstremna s to smrtjo. Apelirati na tiste, ki to izvajajo, naj ne. Pomoč pa, nimam pojma. Kot sem rekla, prijaznejša stroka.

D93 Jaz bi se res nekako usmerila na storitce. Da se pri njih začne. Ne vem, s kakšnimi oglasi. Res tako kot so plakati in oglasi po televiziji, da ne vozi ko piješ.

D94 kakšno spletno stran z informacijami.

Č53 Hja... dela socialnega dela ne poznam. Ampak mogoče če bi bil nek čuten socialni delavec zaposlen na policiji ali pa v zdravstvu, za take, občutljivejše primere... Da bi imel pogovor z njim. Da bi te tam od info pulta res peljali nekam zadaj, v kakšen prijetnejši prostor, kjer bi imel privatnost. Ne da se počutiš, da si v kletki. In tam s tabo imel zaupen razgovor. In ti povedal tudi, kaj zdaj.

C75 To mi je žalostno, saj se pri nas to dogaja. Se ne zavedamo, ampak je tega pri nas veliko. Zakonodaja bi se morala spremeniti. Dobro bi bilo, če bi si vsaka punca želela iti na sodišče. Čeprav se sama s tem ne strinjam popolnoma. Ne vem če. Ne vem kaj bi se moralo spremeniti, da bi realno šla prijaviti. Verjetno tega najprej ne moreš priznat nikomur, še sam sebi ne. Težko je zato iti na sodišče in priznat pred vsemi. Ne vem, kaj bi se moralo spremeniti. Odnos ljudi, ki tam delajo.

skupine za samopomoč

- C74 v Sloveniji ni skupine za punce ali kogarkoli ki bi bil zlorabljen. Ničesar ni.
- B74 Ko se ti zgodi nekaj hudega, bi jaz hotel imeti nekoga, ki me razume in si predstavljaš, da te najbolj lahko razume nekdo, ki je doživel nekaj podobnega kot ti.
- B59 Mogoče bi bilo lažje, če bi človek lahko govoril z nekom, ki se mu je to že zgodilo.
- C74 v Sloveniji ni skupine za punce ali kogarkoli ki bi bil zlorabljen. Ničesar ni.
- C91 Razmišljala sem, da bi lahko ustanovila skupine, ker so to stvari, o katerih bi se morali pogovarjati in deliti zgodbe med sabo
- C93 Ampak pomoč pa rabi žrtev. Psihično pomoč
- C94 osebna terapija ali pa skupinska terapija, kjer imajo ljudje podobne izkušnje. Vendar bi me skrbelo, da bi v taki skupini prišlo do tekmovalnosti. Mene bi skrbelo, da bi poslušala druge, zase bi mislila, da ni tako hudo, sebe pa bi potisnila nazaj. Ne vem kako naj ti razložim
- C95 Vsaka zgodba je za sebe močna. Danes pa se včasih preveč zgodbe primerjajo med sabo. Pa vsak s svojo zgodbo drugače razmišlja in potrebuje drugačen čas okrevanja. Vsak drugače doživlja. Nekdo bo padel v depresijo, nekemu pa ne bo pustilo hujših posledic. Odvisno je od posameznika. Danes pa preveč vse primerjamo med sabo. Kakšna je travma, kako je močna, kako moraš biti ti močan. Ne vem, kako bi bilo to v skupini.
- C96 Potrebna bi bila neka spodbuda, za vključitev v take skupine

telefon za pomoč žrtvam podtaknjene droge

- A122 Super bi bilo, če bi bila kakšna interventna telefonska številka. To bi bilo koristno.
- B68 Prej, kot da bi šel na policijo. Neka neuradna telefonska linija bi bila v redu.
- C102 Mogoče bi ti že na SOS telefonu lahko kaj pomagali.
- C103 Bi bilo pa pametno, da bi to obstajalo. Saj najbrž prav takrat ne bi ugotovil ali pomislil. Ampak ko bi zaznal neke občutke, da lahko nekam pokličeš, če si sam. Da se počutiš tako in tako, da si živčen in imaš občutek, da se bo nekaj zgodilo. Kam lahko grem
- C108 Telefon se mi zdi kar. Ampak v takem stanju ne moreš poklicat. Mislim, je problem, kdaj bi lahko to zaznal in kdaj bi lahko poklical. Ampak potem, če se ti je karkoli zgodilo in če si v šoku. Pa ne moreš poklicat. Res odvisno od situacije.
- C110 Če bi takrat jaz sploh realno poštudirala, če bi bil realno telefon... Vržamem, da če bi mi kdo rekel, pojdi peš domov, sama in se bova pogovarjala po telefonu... Mi je tako, saj se pogovarjava po telefonu, ampak če kdo pride, kaj boš skočil čez enkran ven k meni...
- Č59 Mogoče bi bila uporabna, ampak ne vem če prav zelo. Takrat ko se ti to zgodi itak ni haska... Mogoče, če bi se kakšen prijatelj spomnil poklicat.
- D64 Tisti, ki bi bil bogi, se ne bi spomnil na to. Mogoče res bolj nekdo, ki bi bil s takim človekom. Če ne bi vedel kaj narediti, da se lahko na koga obrne. Ampak najbrž bi hitro prišli do tega, da bi bilo bolj problem ločiti take od tistih, ki so se ga napili in zadrogirali in bi jih kdo našel ali pa kakšen prijatelj klical, kaj naj. Ideja je okej, ampak mislim, da ne bi dosegla prav smisla podtaknjene droge.

NASVETI DRUGIM

- A141 Lahko paziš na svojo pijačo, pa se lahko vseeno zgodi. Ampak, da si morda pozoren na kakšne čudne znake in da vsaj sporočiš komu, kje si in da ti je kaj čudno.
- A93 Če bi se zdaj še enkrat to zgodilo najbrž ne bi šla sama k fantu tako hitro domov. Rekla bi, naj prinese flašo na mizo, da si bom sama zmešala. Sumljivo bi mi bilo, če bi samo meni prinesel in da sam ne bi pil. In zdaj bi takoj zjutraj vedela, da je nekaj bilo in bi takoj zahtevala pojasnilo
- B69 kaj delaš na osveščanju drugih, glede na tvojo izkušnjo? B: Prav nič. Doma sem povedal mlajšim bratom in sestram in so mogoče kakšno lekcijo potegnili iz tega, ker so mlajši.
- B70 Da se definitivno ne sme pijančevati. Mislim, da ni v redu, da uživaš neke stvari, ki ti zmanjšuje prisebnost. Moja izkušnja je bila še en dodaten dokaz, da to ni prav. Resnično se ti lahko zgodijo grozne stvari. Pijančevanje, mislim žuranje okrog, je kritična zadeva. V neki fazi je lahko nevarna zadeva.
- C53 Zaradi tega se mi zdi, da hočem s tem ozaveščat, se o tem pogovarjat z drugimi puncami, da so previdnejše, če do zdaj niso bile. Na prostorih, ko si ne misliš, pa lahko pride do tega. Greš z nekom na kavo, pa ti notr da. Ne vem. Pri meni je bilo tako. -ozaveščanje-
- C127 Drugim bi rekla naj pazijo oziroma bolj naj se držijo skupaj. Ker to se dogaja in se bo dogajalo. Težko bi to preprečili. Držijo naj se skupaj.
- C128 In pomembno je, da vsak samega sebe pozna in potem zazna stvari da so čudne. Učiti se biti v stiku sam s sabo. Potem tudi lažje spucaš stvari.

Č81 Ampak najbrž pa zaradi mene vsaj kdo to bolj resno jemlje. Ker vedno večkrat govorim o tem dogodku. Misim, vedno večim ljudem razlagam.

D73 Od prej imam že navado, da pijače ne odlagam. Kaj drugega pa res ne pazim. Bude što bude.

D86 Jaz bi rekla, da ne. Bolj bi rekla, da sem s starostjo začela drugače gledati na stvari. Tudi to, da ne rabim bit koma vedno, ko gremo na žur. Znam se zabavati tudi brez alkohola. Najbrž to pripomore. Mislim da razmišljanje in izkušnje same, brez podtaknjene droge, spremenijo nas in naše razmišljanje.

D13 Sicer sem bila z avtom tam, vendar se nisem počutila zmožno voziti. Zato sem eno od punc prosila, če me pelje domov. Ker je rekla, da je malo preveč popila, sem šla ob stran klicat brata, če me lahko pride iskat.

C88 Zato si potem malo naiven. Tako kot jaz s to lovsko kočo. Saj nas je samo dvajset, petindvajset ljudi. Nič se ne bo zgodilo tukaj. - ne bit naiven

D77 Žuramo vedno z nekimi prijatelji. Če misliš, da bi se sama nekam odpravila, to pa ne. Se mi pa niti ne bi dalo.

C99 Jaz zdaj delam, da če mi kdo prinese pijačo, da naj prinese meni in sebi in potem zamenjava

8.2.2 Intervjuji SD, DA in PO

POMOČ, KI JO ŽRTVE PREJMEJO

Pomoč, prejeta na policiji

PO5 Vsak policist subjektivno ocenjuje vsakega, ki pride na policijsko postajo

PO10 Kazenski zakonik je normativni del, kar pomeni da je prišlo do določene kršitve, da je nekdo storil nekaj, kar se ne sme početi

PO12 V kolikor so v tem primeru indici o kršitvi 186. člena kazenskega zakonika se postopa po Zakonu o kazenskem postopku

PO13 potrebno sprejeti prijavo in izpolniti zapisnik

PO14 Običajno se izpolni zapisnik o sprejemu ustne kazenske ovadbe.

PO17 Pristojni kriminalist za primer zasliši priče, če obstajajo

PO18 Pogovori se izvajajo ločeno po spolih

PO20 Prijava gre najprej na tožilstvo

PO21 Preiskovalni sodnik odredi nadaljnji potek primera.

DA21 Vsaka prijava je dobrodošla, tudi anonimna.

DA22 Prijave sprejemajo tudi pisno

DA23 Anonimna prijava pogosto ni podlaga za začetek predkazenskega postopka

DA24 zberejo okoliščine, še druge anonimne in neanonimne prijave, ki so potem lahko dovolj za začetek postopka

DA17 v okoliščinah, kjer slutiti, da ni vse tako kot običajno ali da nekdo sumi, da je prišlo do kaznivega dejanja, so prijave policiji vedno dobrodošle.

DA21 Vsaka prijava je dobrodošla, tudi anonimna.

PO19 Žrtev se pri sumu spolnega nasilja napoti na ginekološke preiskave.

POMOČ SOCIALNEGA DELA, SOCIALNE PREDAGOGIKE, NVO

SD1 bi uporabniku najprej nudila razbremenilni pogovor

SD2 na hitro poskusila ob tem raziskati na računalniku, kam se lahko obrne za nadaljnjo pomoč.

SD3 pogovor prešel v storitev prve socialne pomoči

SD4 bi raziskovala stisko, ki ji jo je sogovornik predstavil. Ocenila bi, kakšne so možne rešitve in na kakšne načine bi bilo uporabniku možno nuditi pomoč

SD5 predlagala, da si ali sam ali skupaj pogledata kakšne so pravice žrtev kaznivih dejanj in kakšni so postopki prijave kaznivega dejanja

SD8 Glede na odziv o obisku zdravnika ali policije bi morda spodbudila raziskovanje, kaj so plusi in minusi obiska zdravnika ali policije

SD9 V nobenem primeru pa ne bi nikogar silila v katerokoli dejanje

SD10 Uporabnika prav tako ne bi prepričevala, da kaj od tega kar mi je povedal ni res

SD12 Preverila bi varnost osebe. Če bi bil potreben umik, bi se osredotočila v varnostni načrt za umik.

SD13 Nudila bi psihosocialno pomoč

SD14 V vsakem primeru bi predlagala, da se še slišiva za nadaljnjo pomoč

SD15 Vedno je potreben profesionalni pristop

SD16 uporabniku dati občutek, da je slišan

SD17 Delo po izvirnem delovnem projektu je ključno

DA3 Nudijo jim svetovanje, po telefonu ali v živo

DA4 kot samo združenje delajo na vsesplošni preventivi pri uživanju drog in na varnem uživanju.

DA5 Pri uporabnikih, ki iščejo pomoč po sumu podtaknjene droge skupaj z njimi raziskujejo okoliščine, kaj se je dejansko dogajalo, ali so pili alkohol oziroma kaj so pili in ostale okoliščine dogodka

SD7 Ponudila bi se za spremstvo pri obisku zdravnika in policije

SD6 Uporabniku bi predlagala, da obišče osebnega zdravnika ali urgenco.

DA20 primer dobre prakse v občutljivih postopkih se kaže možnost, da si žrtev najde zastopnika, ki bo skupaj z njim prisostvoval v policijskem postopku (lahko je pravnik, neka druga oseba iz kakšnega društva, svetovalec ipd.). INOVACIJA

POMOČ ZDRAVSTVA

DA26 V primeru prihoda posameznika na urgenco zaradi drog zdravnik oceni, ali gre za sum na kaznivo dejanje (zlorabo drog) in na podlagi tega pokliče policijo.

DA30 Centru za toksikologijo je DrogArt izvedel, da v kolikor je prisoten sum na spolno zlorabo, se izvajajo testi na droge v vsakem primeru

DA31 V primeru nekoga, ki se na njih obrne zgolj z informacijo, da so mu nekaj podtaknili, se zdravnik odloči po lastni presoji, ali bodo opravili tudi teste na drogo. (Centru za toksikologijo)

DA32 Testi so v teh primerih brezplačni (Centru za toksikologijo)

PRETEKLE IZKUŠNJE ŽRTEV Z DROGO IN UŽIVANJEM DROGE – KAJ POVEDO STROKOVNJAKI

PO2 zavedno užival alkohol ali druge droge, kaj je pil, kolikokrat je že bil pred tem dogodkom na tem kraju, kjer je bila podtaknjena droga

SD11 na podlagi tematike povprašala o preteklosti, o izkušnjah z drogami, o izkušnjah s CSD. Zaradi ustvarjanja širše slike sogovornika

DA5 Pri uporabnikih, ki iščejo pomoč po sumu podtaknjene droge skupaj z njimi raziskujejo okoliščine, kaj se je dejansko dogajalo, ali so pili alkohol oziroma kaj so pili in ostale okoliščine dogodka

TEŽAVE S KATERIMI SE SREČUJEJO POMAGAJOČI POKLICNI

PO4 Predvideva se, da se ne spomni veliko ali celo nič

DA13 Prijav dogodka podtaknjene droge je malo (policija)

DA16 Ocenjujejo, da je razlog za ne-prijavo sram oziroma žrtev ne želi sebe spraviti v neroden položaj. (Policija)

DA18 Kot problem izpostavljajo, da nekdo nekaj prijavi, potem pa ne želi sodelovati v postopku. (policija)

DA19 To povzroča težave pri zagotavljanju dokaznih standardov na sodišču, ker je premalo sodelujočih oz. premalo dokazov v postopku dokazovanja odgovornosti storilcev.

DA23 Anonimna prijava pogosto ni podlaga za začetek predkazenskega postopka

DA25 Za nadaljevanje procesa pa je nujna identifikacija žrtve

DA26 V primeru prihoda posameznika na urgenco zaradi drog zdravnik oceni, ali gre za sum na kaznivo dejanje (zlorabo drog) in na podlagi tega pokliče policijo.

MOŽNOSTI, KI JIH IMA ŽRTEV NA VOLJO

PO13 potrebno sprejeti prijavo in izpolniti zapisnik

PO14 Običajno se izpolni zapisnik o sprejemu ustne kazenske ovadbe.

PO18 Pogovori se izvajajo ločeno po spolih

PO19 Žrtev se pri sumu spolnega nasilja napoti na ginekološke preiskave.

SD6 Uporabniku bi predlagala, da obišče osebnega zdravnika ali urgenco.

SD7 Ponudila bi se za spremstvo pri obisku zdravnika in policije

MEDPOKLICNO SODELOVANJE

PO15 v reševanje posreduje lokalnemu kriminalistu, obenem se običajno obvesti tudi sektor kriminalistične policije, vsaj po internih pravilih.

PO22 Sogovornik se ne spomni da bi s socialnim delom sodelovali zaradi primera podtaknjene droge.

SD6 Uporabniku bi predlagala, da obišče osebnega zdravnika ali urgenco.

DA8 srečanju, ki so se ga udeležili predstavniki Združenja DrogArt, Društva za nenasilno komunikacijo in predstavnik Policije

DA26 V primeru prihoda posameznika na urgenco zaradi drog zdravnik oceni, ali gre za sum na kaznivo dejanje (zlorabo drog) in na podlagi tega pokliče policijo.

DA30 Centru za toksikologijo je DrogArt izvedel, da v kolikor je prisoten sum na spolno zlorabo, se izvajajo testi na droge v vsakem primeru

DA32 Testi so v teh primerih brezplačni (Centru za toksikologijo)

ZAKONI, PRAVILA

PO7 Za sum storitve kaznivega dejanja morajo biti izpolnjeni določeni standardi

PO8 iz pogovora z žrtvijo mora policist razbrati, da gre za kaznivo dejanje oziroma za kršitev kazenskega zakona

PO9 postopa po Zakonu o kazenskem postopku

PO10 Kazenski zakonik je normativni del, kar pomeni da je prišlo do določene kršitve, da je nekdo storil nekaj, kar se ne sme početi

PO11 186. člen Kazenskega zakonika govori o drogah, o omogočanju uživanja, torej prodaji in ponudbi ter ostalih kršitvah v povezavi z drogo
PO12 V kolikor so v tem primeru indici o kršitvi 186. člena kazenskega zakonika se postopa po Zakonu o kazenskem postopku

SD5 predlagala, da si ali sam ali skupaj pogledata kakšne so pravice žrtev kaznivih dejanj in kakšni so postopki prijave kaznivega dejanja

SD17 Delo po izvirnem delovnem projektu je ključno

DA25 Za nadaljevanje procesa pa je nujna identifikacija žrtve

DA26 V primeru prihoda posameznika na urgenco zaradi drog zdravnik oceni, ali gre za sum na kaznivo dejanje (zlorabo drog) in na podlagi tega pokliče policijo.

DA31 V primeru nekoga, ki se na njih obrne zgolj z informacijo, da so mu nekaj podtaknili, se zdravnik odloči po lastni presoji, ali bodo opravili tudi teste na drogo.(Centru za toksikologijo)

INFORMACIJE - KAJ SO POMEMBNE INF. ZA ŽRTEV, KI JIH NUDIJO STROKOVNJAKI

PO7 Za sum storitve kaznivega dejanja morajo biti izpolnjeni določeni standardi

PO14 Običajno se izpolni zapisnik o sprejemu ustne kazenske ovadbe.

PO17 Pristojni kriminalist za primer zasliši priče, če obstajajo

PO17 Pristojni kriminalist za primer zasliši priče, če obstajajo

PO18 Pogovori se izvajajo ločeno po spolih

PO19 Žrtev se pri sumu spolnega nasilja napoti na ginekološke preiskave.

DA6 Pri sumu podtaknjene droge je potrebno hitro ukrepanje in sicer spodbuditi uporabnika k obisku urgence, da se opravi test za prisotnost droge preden le ta zapusti telo.

DA7 Na Inštitutu za sodno medicino lahko vsak opravi test na drogo samoplačniško

SD1 bi uporabniku najprej nudila razbremenilni pogovor

SD6 Uporabniku bi predlagala, da obišče osebnega zdravnika ali urgenco.

SD9 V nobenem primeru pa ne bi nikogar silila v katerokoli dejanje

SD13 Nudila bi psihosocialno pomoč

DEJSTVA O PODTAKNjeni DROGI S STRANI POMAGAJOČI POKLICEV

PO1 kaj žrtev pove ob podaji ovadbe.

PO2 zavedno užival alkohol ali druge droge, kaj je pil, kolikokrat je že bil pred tem dogodkom na tem kraju, kjer je bila podtaknjena droga

PO3 kaj se spomni

PO4 Predvideva se, da se ne spomni veliko ali celo nič

PO6 Opazuješ, a je normalen človek

PO16 Kriminalisti potem vidijo, ali se dejanje ponavlja. Lahko gre tudi za sum kaznivega dejanja organiziranega kriminala.

SD11 na podlagi tematike povprašala o preteklosti, o izkušnjah z drogami, o izkušnjah s CSD. Zaradi ustvarjanja širše slike sogovornika

DA9 da se parkrat letno srečajo z vprašanji uporabnikov o podtaknjeni drogi v pijačo.(DrogArt)

DA10 Ugotavljajo, da se GBL ali GHB veliko omenja kot droga za podtikanje, a prisotno je podtikanje tudi drugih drog (DrogArt)

DA11 Kot največjo težavo zaznavajo sam alkohol. (DrogArt)

DA12 Policija je ugotovila, da je prijav nasilja med mladimi na javnih zbiranjih manj, vendar mladih pod vplivom opojnih substanc je po njihovi oceni vsako leto več.

DA13 Prijav dogodka podtaknjene droge je malo (policija)

DA14 vedno več je prijav zlorabe drog in drugih psihoaktivnih substanc v splošnem.

DA15 Več je prijav, ko nekdo nekoga spravi v podrejen in ranljiv položaj ob prisotnosti droge, npr. primeri izsiljevanja ipd

DA16 Ocenjujejo, da je razlog za ne-prijavo sram oziroma žrtev ne želi sebe spraviti v neroden položaj.(Policija)

DA27 Na DNK so se v pogovoru z ženskami, žrtvami nasilja, že srečali tudi s sumom na podtaknjeno drogo, vendar nobena izmed njih ni šla na urgenco

DA29 NIJZ preverilo, kako pogosto se dogodek dogaja. Sporočili so jim, da podatkov nimajo in jih ne zbirajo.

DA33 Na srečanju so sklenili, da se dogodek podtaknjene droge dogaja, vendar ni prioriteta v raziskovanju